ידיעות אחרונות

המוסף לשבת

התוכנית: מה יהיה

מנכ"ל האוצר ד"ר עמנואל שרון בראיון ל"ידיעות אחרונות"

"ייתכן שנעשה השנה פה ושם עוד התאמות של שער־החליפין"

מאת צבי קסלר

אותו מנכ"ל משרד האוצר, העילה לסיחות של השבוע היתה הירידה ברווחיות היצוא. אולם הנתונים מראים, כי בחודשים האחרונים דווקא עלתה הרווחיות. יתרה מכך, בניגוד לטענות התעשיינים, גם לא ירדו מחירי היבוא. אם אכן זוהי המציאות – מדוע מקימים לצעקה זו?

עמנואל שרון: נתוני הרביע האחרון מצביעים על שיפור מסויים ברווחיות היצוא. אבל זה זמן רב אנחנו רואים שהרווחיות יורדת בהתמדה לרמה שאינה מקובלת עלינו כבריאה לטווח ארוך. רווחיות לטווח קצר – חודש, חודשיים ואפילו שלושה חודשים – אינה יכולה להוות גורם רציני. הרי שום יצואן רציני אינו עושה חישובים לטווח קצר. קיים סף כלשהו, החייב להדליק לנו אור אדום. אם כבר עברנו אותו – זאת איני יודע, אבל ברור לי שהיינו קרובים אליו.

● האם לא ניתן היה להימנע מסיחות על־ידי נקיטת צעדים בתחומים אחרים – כמו, למשל, השכר, תוספת־היוקר, הריבית במשק?

כל אלו היו אפשרויות. אני יכול לגלות, כי אחת האפשרויות שעמדו לפנינו היתה לעקר חלק של תוספות־השכר בצורות שונות מבלי לבצע פיחות. אבל צריך לזכור, שאנחנו לא שיחקנו את המישחק הזה לבדנו. היו לנו פרטנרים. אני אולי הייתי מחליט על עיקור ארבעה אחוזים מתוספת־היוקר. אבל הפרטנר שלנו – ההסתדרות – הסכים רק ל־2.7 אחוזים.

מפתחים ציפיות

● האינך סבור, כי הפיחות גרם נזק פסיכולוגי קשה? בשנה האחרונה, בגלל יציבות השער, התחדש אמונו של הציבור בשקל. האם לא שב והתערער עכשיו האמון הזה?

בפירוש לא. החשש שלי היה בדיוק הפוך. אילמלא ביצענו את הפיחות, היינו מאבדים עוד יותר את אמון הציבור בשקל, ודווקא מבחינה פסיכולוגית. תיקון השער הרי כמעט התבקש עכשיו, וכאשר אנשים חושבים כי הממשלה נמנעת בצורה מלאכותית מפיחות, הם מפתחים ציפיות לפיחות. ציפיות כאלה – ולא עצם הפיחות – הן הרעות. כדרך הטבע, הציפיות הללו נעשות חזקות יותר ויותר, כלומר, לפיחות גדל והולך. אם מדברים על הרגשת יציבות, נראה לי שדווקא הפיחות הגביר את התחושה הזאת.

● האם יש לך הערכה כמה זמן תימשך עתה יציבותו של שער־החליפין, בהנחה שמדיניות השכר תהיה תואמת את תקן שלכם?

אם לשנות הכל יהיו חריגות במדיניות השכר – ולאו דווקא משום שההסתדרות או המעסיקים אינם בסדר – הרי מה שאומר עכשיו לא יהיה מעשי: אנחנו יכולים לצפות לכך שמעתה ועד לסוף שנת־התקציב הבאה נימצא במצב יציב יחסית; כלומר מצב, שבו החזרות היצוא נורמלית וגם האינפלציה נמוכה. אבל אין זאת אומרת שלא נעשה פה ושם התאמות של שער־החליפין.

● לשם מה?

יכול לקרות שדווקא כאשר נגיע למצב של רווחיות סבירה ביצוא האינפלציה נמוכה, נוכל להסיר מעלינו לאט־לאט כל מיני מיגבלות של ההנהגות. חריגה מן השנים האחרונות ונתחיל להתנהג בצורה קצת יותר דומה למה שקורה במדינות מערב־אירופה. כל זה, כמובן, בתנאי שנוכל להנהל על־פי התחזית האופטימית.

● אם אכן תתממש התחזית האופטימית – מה יהיה שיעור האינפלציה בשנה הקרובה?

קשה להתנבא. אם לא יהיו התפתחויות בינלאומיות בלתי־צפויות, אם לא יהיו חריגות בשערי המטבעות – נוכל להגיע, כך אנו מקווים, לאינפלציה בת סיפרה אחת, כלומר פחות מעשרה אחוזים – מאפריל השנה ועד סוף מארס 1988. לפני כן עוד יהיו החודשים של התאמות.

חילת שכר

● מה יהיה שיעור האינפלציה בחודשים הקרובים?

ביינו אומר: בין 2 ל־3 אחוזים בחודש. בינואר תיכנה להיות האינפלציה בשיעור גבוה יותר, בגלל הצעדים שנעשו השבוע. בפברואר ובמארס זה קצת ירד. באפריל תהיה שוב עליה קטנטנה מסיבות עונתיות, ובמאי צפויה הירידה שעליה דיברתי.

● האם ניתן לצפות לאינפלציה חודשית של פחות מאחוז אחד בממוצע שנתי?

פחות או יותר.

● דיברת קודם על חריגות במדיניות־השכר. מהי בעיניך מדיניות־שכר בלתי־חריגה?

קודם כל, קיים הגורם של זחילת שכר, שהוא בוודאי אינו חריג: אנשים עולים בדרגה, צוברים ותק, מקבלים זכויות בהתאם לחוזים קיימים, עוברים מתפקיד לתפקיד וכו'. כל אלה גורמים לזחילת־שכר, שהיא די גדולה למשק הישראלי. מכל מקום, היא גבוהה הרבה יותר מאשר במשקים אחרים. היא מגיעה אצלנו ל־0.4 אחוזים בחודש. אבל זה טבעי, כי הרי מה מטרתם של כל החיים הכלכליים? שהשכר יעלה. אני מקווה. שפרט לכך, ופרט לתוספות־היוקר שבהתאם להסכמים, לא תהיינה תוספות־שכר.

● לפני שעת קלה שודרה בגלי צה"ל תחזית, שעל־פיה שחיקת־השכר הממוצעת בשנה הקרובה תהיה בשיעור של 18 אחוז. מה דעתך?

אני לא יודע איך נעשה החישוב הזה. אני יודע איך אני עושה את החישובים שלי. לפי החישובים האלה, אם תתגשם התחזית האופטימית שלי, הרי השחיקה תהיה מינוס 1.2 אחוזים. כלומר, השכר הריאלי יעלה ב־1.2 אחוזים.

אין ביטחון

● שם המישחק עכשיו הוא תירוש הצמיחה הכלכלית. מאז 1978 חל קיפאון בתחום חיוני זה. מנין לכם, אנשי האוצר, הביטחון כי התוכנית הכלכלית החדשה תביא סוף־סוף להמשרה?

ביטחון אין לאף אחד. כולנו אנשים זהירים. לפעמים שמים בפינו ביטחון שאין לנו. אני מודה ומתוודה: אני לא בטוח בשום דבר. אני משתדל להשתמש בשכל הישר ולהניח הנחות. מה אנחנו אומרים בענין הצמיחה? אנו מקווים שייעשו השנה צעדים אשר יביאו לצמיחה; אבל איני אומר מתי תתרחש הצמיחה – בשנה הבאה, בעוד שנתיים, או בעוד שלוש שנים. אנו חושבים כי על־מנת שתהיה צמיחה, צריך להגדיל את ההשקעות במשק – ואיני מתכוון להשקעות־חוץ. לא היתה שנה, שבה היוו השקעות־החוץ יותר מאשר שמונה אחוזים מכלל ההשקעות. לכן כאשר מדברים ברצינות על השקעות, הכוונה היא להשקעות־פנים, בראש ובראשונה של הפירמות. מקור ההשקעות הזול ביותר שלהן הוא ההון העצמי מרווחים. לכן אבן־הפינה במחשבה שלנו היתה הקטנת המיסוי על חברות. עשינו זאת בכמה צורות: הקטנו את מס־המעסיקים, הנופל כולו על המעבידים. הקטנת המס הזה מ־7 ל־4 אחוזים נותנת 190 מיליון שקלים. אנחנו גם מקטינים את מס־ההכנסה על חברות. אחרי שכל החברות ישלמו את מס־ההכנסה המלא, בשיעור החדש, בנין שנת 1987 – וזה יסתיים רק ב־1989 – יישארו בידיהן, כך אנחנו צופים, רווחים בסכום כולל של 320־350 מיליון שקל.

● מנין לך הביטחון שכל זה יוסב להשקעות?

אנחנו מדברים על רווח לא מחולק. מה יעשו החברות עם רווח לא מחולק? סביר ביותר להניח שזה יילך להשקעות. מה שאנו יכולים לעשות זה לספק אפשרויות־השקעה, וזאת אנחנו באמת מנסים לעשות. הרפורמה בשוק־ההון נועדה למטרה זו. במיסגרת הרפורמה אנחנו מתכוונים אומנם להוסיף ולהנפיק איגרות־חוב; אך ב־500 מיליון שקל פחות מכפי שאנו חושבים שהציבור מסוגל לקלוט. כך יישאר בידי הציבור סכום של 500 מיליון שקל, שאותו יוכלו הפירמות לנצל לגיוס כספים על־ידי הנפקת איגרות־חוב שלהן לשוק־ההון החופשי.

מחתרת באוצר

● האם תאפשרו לגופים כמו חברות־ביטוח, קרנות־פנסיה וקופות־גמל להשקיע גם במניות פרטיות?

בהחלט כן. נאפשר להם לעשות השקעות חופשיות, אך לא נפתח זאת לגמרי. אנחנו הולכים בזהירות. הם יוכלו להשקיע באופן חופשי עשרה אחוזים מכלל ההשקעות שלהם, אבל השיעור הזה ניתן לשינוי – אפשר להגדיל אותו, אם נראה שזה הולך טוב; ולצמצם אותו, אם...

(המשך בעמוד 28)

● פיחות: הגביר את תחושת היציבות;

● אינפלציה: בינואר תהיה גבוהה יותר, בפברואר־מארס תרד, באפריל שוב תעלה – וממאי תרד משמעותית;

● שכר: לפי החישובים שלי, יעלה השנה ב־1.2 אחוזים ריאלית;

● מסים: הכוונה היא להוריד בעתיד את המס השולי מתחת ל־45 אחוזים;

● צמיחה: אין ביטחון מתי תתרחש – בשנה הבאה, בעוד שנתיים או בעוד שלוש שנים;

● בורסה: אין תוכנית ספציפית למס מחזור במהלך השנה הקרובה, אך זה לא אומר שלא נדון בכך

● צעדים כלכליים: צפוי בעיקר קיצוץ הסובסידיה לתחבורה ציבורית

המוסף לתרבות, ספרות ואמנות - מעמוד 20

מהפכת ינואר בתדיראן

השמות הגדולים בתשלומים קטנים,

במחירי ינואר '87 ואתם מובטחים בפני פיחות

ב"מהפכת ינואר" אתה מרויח יותר:
● אתה נהנה ממוצרי היוקרה הבינלאומיים, וממזגני ומקררי היצוא של ישראל.
● אתה נהנה מ-12 תשלומים שקליים שווים לא צמודים.
● אתה מובטח בפני פיחות אפשרי.

אז למה לחכות? הצטרף עוד היום ל"מהפכת ינואר" ותרויח.

כל קניה באמצעות ויזה של אחד ממוצרי תדיראן, מזכה אותך בהשתתפות מיידית במבצע הפרסים "ויזה וזכית".
ריבית אפקטיבית שנתית כ-53%.

12 תשלומים שקליים שווים לא צמודים

ענקי היצוא
מקסי גלאקסי
היחידי עם המקפיא הענקי
מקסי גלאקסי המקרר היחידי עם המקפיא הענקי - 160 ליטר (30 ליטר יותר מהמקפיא במקררי נו-פרוסט אחרים.

ענקי היצוא
מקררי
גלאקסי
מקררי גלאקסי - מקררי היצוא בעלי התקן הכפול, גב הפלדה והאחריות הארוכה בישראל.

ענקי היצוא
מזגני תדיראן
מזגני היצוא של ישראל.
המזגן הנמכר ביותר בישראל

ענק האלקטרוניקה העולמי
SIEMENS
תנורי מיקרו-גל משולבים, מכונות כביסה, מדיחי כלים, מקפיאים, טלוויזיות ווידאו.

תנורי היוקרה הצרפתיים
ROSIERES
תנורי בישול ואפיה, תנורי צמחה וכיריים.

ענק האלקטרוניקה מגרמניה
SABA
הטלוויזיות והוידאו המתוחכמים ביותר.

FAURE
הענק הצרפתי
במכונות כביסה משוכללות ותנורי אפיה.

ענק האלקטרוניקה האירופאי
BOSCH
עם מיטב מכונות הכביסה, מדיחי הכלים, תנורי המיקרוגל והמקפיאים.

NEC
הענק היפני
עם הטלוויזיות והוידאו הידועים באיכותם.

ענק המחשבים האמריקני
commodore
עם קומודור 64/128 המחשב הנפוץ ביותר במערכת החינוך, ואמיגה המחשב האישי/עסקי היוקרתי ביותר בעולם.

שרות ושיווק תדיראן,
פרוטם בחנויות החשמל המובחרות,
שקם, סולור וכל-בו שלום.

אפשרויות תשלום לפי בחירתכם VISA ויזה דיינרס ישראכרט

תדיראן

קשר בראל

התוכנית: כך בישלו אותה

במהלך הדיונים המרתוניים על התוכנית הכלכלית התגבש הצוות נסים־פרס ★ שמיר תמך ואמר: „פרס יביא את ההסתדרות" ★ קיסר: אני עייף, יומיים לא ישנתי; פרס: אצלי זה הרבה יותר ★ הברפלד לפרס: לא נבוא לישיבה; פרס השיב: לא תבואו, לא תהיה עיסקה ★ עדי אמוראי הרגיע את קיסר שזעם על קיצוץ הסובסידיות ופרס הצטרף והסביר: „אי שיתופך בסוד העניין היה בתום־לב"

• פרס ונסים מתייעצים, קיסר מפנה גב. שמיר: „הטיפול אינו יכול להיות בידיים טובות יותר". (תצלום: זום 77)

מאת **שלמה נקדימון**

בליכוד טענו: שמיר פינה את הזירה הכלכלית לפרס

תהליך פוליטי מעניין הסתמן במהלך הדיונים המרתוניים על התוכנית הכלכלית החדשה: לידתו של הצוות פרס־נסים.

לפחות כלפי חוץ, השניים מחמיאים זה לזה. שניהם אינם רוגזים על שמיר, על שלא גילה מעורבות דומיננטית בקבלת ההחלטות בעניין זה. שמיר שייך, כנראה, לאותו סוג של ראשי־ממשלה שהנושא הכלכלי פשוט אינו מדבר לליבם, למרות שהם מכירים בחשיבותו העליונה.

אף שהוא אומר כי הנושא הכלכלי מרתק ביותר, ככל שהוא יורד לעומקו, סמך שמיר לחלוטין על שר האוצר ועל הצוות הכלכלי שבלישכת ראש־הממשלה. יועצו הכלכלי, עמוס רובין, וסגנו, שמואל סלבין, ניסו אומנם לדבר על ליבו של שמיר לגלות פעילות אינטנסיבית יותר, אבל שמיר השיב: הטיפול אינו יכול להימצא בידיים טובות יותר מאלה שמטפלות בו.

בניגוד לגורמים בליכוד שטענו, כי שמיר פינה את הזירה הכלכלית לפרס, סבר ראש־הממשלה כי הדברים לא היו יכולים להתנהל אחרת. „פרס", התבטא שמיר, „יביא את ההסתדרות". גם נסים ביטא השקפה דומה. הנסיבות חייבו את מעורבותו של פרס, אמר נסים. כאשר ראש־הממשלה ושר האוצר נימנים עם הליכוד, חייב להיות גם נציג העבודה במוקד תהליך קבלת ההחלטות בתחום הכלכלי.

פרס, שבאתת השיחות המוקדמות עם נסים הביע את רצונו ליטול חלק פעיל בתהליך קבלת ההחלטות, הסתער על הנושא בלהיטות רבה. ימיו התארכו לתוך הלילות. חלק ניכר מהפגישות נערך בדירתו. נסים, יחד עם קיסר, נגיד בנק ישראל מיכאל ברונו, מנכ"ל משרד האוצר ד"ר עמנואל שרון, נשיא התעשיינים דב לאוטמן, ויו"ר איגוד לשכות המסחר דני גילרמן, באו ויצאו בדירה כמו בלשכותיהם.

למרות לילותיו הארוכים, לא גילה פרס סימני עייפות. כאשר התלונן קיסר השבוע, כי הוא עייף לאחר שני לילות של חוסר־שינה, הגיב פרס: „אצלי זה הרבה יותר..."

שיטת עבודתו של פרס זכה להצלחה – טוענים מקורביו – בגלל יכולתו לנהל משא־ומתן חשאי. עוזריו עשו הכל כדי למנוע הדלפות. כך, למשל, ביום ראשון בלילה, הגיע לביתו קיסר. כאשר אחד מיועציו של פרס נשאל על־ידי עיתונאי, „מה עושה ח'בוס' עכשיו", הוא השיב: הוא מארח את סגן־שר החוץ האיטלקי. היתה זו אמת, אבל לא האמת המלאה.

פרס ידע במהלך המו"מ לגלות גם עמדה תקיפה כלפי ההסתדרות. ביום ראשון בערב, בראשית ישיבת הממשלה, טילפן חיים הברפלד, יו"ר המחלקה לאיגוד מקצועי בהסתדרות, לפרס והודיע: לא נבוא לישיבה בין כל מרכיבי עיסקת החבילה החדשה, שנועדה לשעה 11 בערב...

הגימיק היה, כמובן, הקיצוץ בסובסידיות. קיסר ועמיתיו נתבשרו על כך בדרדיו.

פרס: אם לא תבואו, לא תהיה עיסקה...

והם באו. כאשר קיסר אינו מסתיר את מורת־רוחו, וכחודר־ההמתנה שליד אולם הישיבות של הממשלה, הוא סינן מפיו את הכינוי „נבלות..."

סגן־שר האוצר, עדי אמוראי, הרגיע את קיסר, והזמין אותו ללישכתו. מאוחר יותר הצטרף פרס, אשר התיישב על כסא סגן־השר, והסביר לקיסר: אי־שיתופך היה בתום־לב...

□ □ □

נסים: אני מתגעגע למשרד המשפטים

מייד לאחר שנתקבלה החלטת הממשלה, שאישרה את התוכנית הכלכלית החדשה, לחש מישהו באוזני שר האוצר, משה נסים: „פילסת לך את הדרך קדימה, לתפקיד רם יותר בעתיד..."

נסים, ללא היסוס: „זו לא משאת נפשי. אני מתגעגע דווקא למשרד המשפטים. משרד סולידי, שקט, עם הרבה אפשרויות ליצירה".

אין ספק שההחלטות הכלכליות שנתקבלו השבוע חיזקו את מעמדו של שר האוצר. כשר הליברלי הבכיר, נסים הוא כיום מתחרה רציני ביותר ליצחק מודעי על המקום הראשון בהנהגת המפלגה הליברלית. מובן שמעמדו יהיה תלוי, במידה רבה, בהצלחת התוכנית החדשה. אבל עד שיתברר אם זו הצליחה או לא, צובר נסים בינתיים נקודות בציבור, בזכות הופעותיו השקולות והסולידיות.

על הצורך בתוכנית־המשך כבר דיברו בעת ביצועה של התוכנית הכלכלית הקודמת, כאשר פרס כיהן כראש־ממשלה ומודעי היה שר האוצר. לנגד עיניהם עמדה גם איגרתו של מזכיר המדינה האמריקני, ג'ורג' שולץ, שהמליץ על כמה וכמה רפורמות במשק הישראלי. המלצות אלה שימשו, ככל הנראה, את עבודת הצוות שהכין את התוכנית החדשה. נסים, אשר נכנס לתפקידו ב־17 באפריל אשתקד, הוא שניצח על עבודה זו. בסוף נובמבר ותחילת דצמבר 1986 כבר דיווח נסים לראש־הממשלה, יצחק שמיר, ולממלא־מקומו, שמעון פרס, על „המחשבות הלובשות צורה של תוכנית".

מלכתחילה הצביע פרס על שני מיבשולים עיקריים, שיעמדו בדרכה של התוכנית המוצעת: הקיצוץ בתקציב הביטחון, והביטול המוצע של כמה מפטורי המסים. פרס שימש בכך פה לשני מוקדי־כוח חשובים במפלגת העבודה – שר הביטחון, יצחק רבין, ששלל לחלוטין כל קיצוץ בתקציב הביטחון; ומזכיר ההסתדרות, ישראל קיסר, שנשא את נס ההתנגדות לביטול פטורי המסים.

נסים טוען היום, שהיה שיתוף־פעולה מלא, מראשית התהוותה של התוכנית, בינו לבין פרס, והיה זה בשבילו „ענין לא מובן", כאשר זו הפכה להיות לסלע־מחלוקת בין העבודה לבין הליכוד. אולם, כעוד מאבק זה נמשך, כבר היה כעין סיכום בין פרס לנסים, לעבוד יחדיו על גיבושה הסופי של התוכנית. לדברי נסים, אותם שינויים שהוכנסו בסופו של דבר בתוכנית, הוצעו גם מצידו.

השבוע, כאשר שיחזר עם מקורביו את גילגוליה של התוכנית, טען עוד נסים: במגעים המוקדמים עם מזכיר ההסתדרות, עלה ענין הפיחות והקטנת תוספת־היוקר. לדעת שר האוצר, ועמו של קיסר הוא תוצאה מ„שגיאות אירגוניות" (הכוונה, כנראה, לכך שלא סופר לקיסר מראש על העלאת המחירים של מוצרי־היסוד).

האמת היא כי נסים לא ראה בתחילה צורך כלשהו בקבלת החלטות מיידיות. אלא שההדלפות על התוכנית, ובעיקר על הכוונה לבצע פיחות, „הרתיחו" את המשק, והיה צורך להורדו.

היום, כאשר עליו לנצח – יחד עם ראש־הממשלה שמיר – על הצלחת התוכנית, מתבונן נסים במה שנכתב ונאמר עליו בראשית דרכו במשרד האוצר: „נסים לא יהיה יוזם, ישמור על המצב הקיים", וכדומה – ומחייך. נכון לעכשיו, לפי רעתו, המציאות הוכיחה את ההיפך.

□ □ □

רבין ליכד מאחוריו את כל מפלגת העבודה

הסוד הכמוס ביותר של מפלגת העבודה, במהלך עיצוב התוכנית הכלכלית החדשה, היה החלטה שנתקבלה ב„שרינר", עוד לפני כשלושה שבועות, שלא לקצץ מתקציב הביטחון אפילו אגורה אחת.

שר הביטחון, יצחק רבין, הוא שתבע קבלת החלטה כזו, ואף אחד משרי העבודה לא עירער על כך. שמעון פרס הבהיר לשר האוצר, שזו עמדה חד־משמעית. כולם התרשמו: פרס לא יעז לצאת למאבק פנימי במפלגת־העבודה מול רבין.

שר הביטחון לא הסתפק בפעולות שידול ושיכנוע בתוך צמרת מפלגתו. הוא יזם הופעה של הרמטכ"ל, סגנו, ראש אגף התיכנון במטכ"ל והיועץ הכספי לרמטכ"ל, בקבינט הכלכלי. הללו הציגו תמונת־מצב חמורה מבחינת תיפקוד צה"ל, אם יבוצע קיצוץ כלשהו בתקציב הביטחון.

הקבינט הכלכלי הטיל על שר האוצר נסים ועל שר הכלכלה גד יעקבי לסכם את נושא הקיצוצים בתקציב המדינה, ובכלל זה תקציב הביטחון.

נסים חזר ותבע קיצוץ. יעקבי התנגד. הנושא חזר לקבינט. נסים היה מוכן לפשרה: קיצוץ של 80 מיליון במקום 180 מיליון. גם לכך התנגדו פרס ויעקבי.

הנושא התגלגל עתה לשולחנו של ראש־הממשלה. שמיר זימן ללישכתו, ביום ראשון את פרס, נסים ויעקבי, וכן את הממונה על התקציבים באוצר, אהרון פוגל. במעמד זה הציע פרס לפתור את הבעיה באמצעות תרגיל חשבונאי: להפחית את מחירי הדלק למוסדי־הביטחון, ולחסוך על־ידי כך 35 מיליון שקל, שימומנו מתוך קרן ההשוואה של הדלק. אם ההצעה תתקבל, טען פרס, יישאר הוויכוח על סכום „קטן" של 45 מיליון שקל.

נסים: יש בהצעה זו משום מראית־עין... הונאה עצמית...

שמיר: אנסה לדבר עם שר הביטחון בארבע עיניים.

ראש־הממשלה לא הצליח לשכנע את רבין, לכן הציע שמיר, בישיבת הקבינט הכלכלי ביום שני: „הפחתה סימלית בלבד" מתקציב הביטחון, בסך 30 מיליון שקל. גם על כך הגיב רבין בשלילה.

אפילו במליאת הממשלה גברה ידו של רבין, וההצעה לקצץ קיצוץ „סימלי" בתקציב הביטחון נפלה ברוב של 14 נגד 7, כאשר שמיר, נסים, מודעי, הורביץ, פת, קורפו וקצב נותרים במיעוט.

שרון: להקצות כסף לגאולת קרקעות

בישיבת הממשלה המרתונית, שנסתיימה ביום שלישי לפנות בוקר, היו כמה סיבוכי הצבעה, בעיקבות הצעות שונות של שרים. לפתע נשמע קולו של שר המיסחר והתעשיה, אריאל שרון: אני מציע עוד סעיף להצבעה – להקציב סכום כסף למטרה של גאולת קרקעות בשטחי ארץ־ישראל.

ראש־הממשלה שמיר: אבל סעיף זה אינו מופיע בשום הצעה מהצעות־ההחלטה...

שרון: אני מציע החלטה עקרונית.

שמיר: החלטה עקרונית תעלה בהזדמנות אחרת.

שרון: אני מציע החלטה עקרונית, כי אנו דנים בתקציב.

פרס: לפי ההסכם הקואליציוני, אני רשאי לבקש להעביר את ההצעה לדיון בקבינט.

שרון: יש עוד בעיה. אני מבקש כסף לביצוע הפיקוח על המחירים (המתחייב מההחלטות הכלכליות).

יצחק רבין, בליגלוג: אולי תעביר את הכסף מגאולת הקרקעות לפיקוח על המחירים...

שרון: זה עניין רציני... אתם עושים מזה צחוק.

גד יעקבי, היושב בישיבות הממשלה ליד שרון: אריק, הרי המטרה הפוליטית שלך כבר הושגה. הדברים נאמרו, הפירסום יהיה. אז למה אתה ממשיך...

אלי הורביץ: טעות בניווט

הציבור תבע ממנו ללכת – והוא הלך ★ היו"ר המתפטר של בנק לאומי הודה בכישלון, תשעה חודשים לאחר שנכנס לנעליו של ארנסט יפת ★ „אכלתי אותה עד הסוף", אמר השבוע ★ נחמד ניצחי, עם איכויות של כוכב הוליבודי ★ בן פועלים שהתחתן עם בתו של בעל־הון, והפך סמל הצלחה של מי שבא מלמטה והתברג בראש הפירמידה הכלכלית ★ היום הוא נשמע כמי שהוטל למאורת צפעונים כשעיניו מכוסות

■ אלי הורביץ: לא טורק דלת, לא פוצץ פרשה. איך זה קרה שמצליחן פופולארי הסתבך כל כך?

מאת **אביבה שאבי**

מן הזווית האישית של אלי הורביץ, היו"ר המתפטר של בנק לאומי, פרשת יפת היא בבחינת תאונה טראגית. זה לא היה צריך לקרות לו, לנודלאי מתל־קציר שהיה לתעשיין מצליח, כוכב התקשורת, חביבו של ממלא־מקום ראש הממשלה, שמעון פרס. הפרשה הנוכחית לא נגללה במסגרת התיכנון העתידי שלו לגבי מהלך חייו. אם להשתמש בז'רגון צבאי, קרתה לו טעות בניווט.

הורביץ, שצמח מטוראי לסא"ל במסגרת שירות המילואים שלו, יאהב את המשל הזה. בעבר, בשיבתו על כס נשיא התאחדות התעשיינים, דימה עצמו למפקד בצבא, שנמצא כל הזמן במלחמה. השבוע, בהודעת ההתפטרות שלו, דיבר, בשמץ של בושה, על נטישת קרב. הוא הוכנס במלחמה שלא הוא היתווה את מהלכיה. הוא נכשל בנסיונו להוביל את הקרב. כישלון, משום שעל כרטיס הביקור של אלי הורביץ, העשיין, נרשם שהוא מגן האינטרס הלאומי. והפנסיה של ארנסט יפת מנוגדת לאינטרס הזה.

החלק העצוב

אפשר להניח, שיותר מכל כואב לו להורביץ, הרכב שרכבו בדימויו הציבורי. הוא, נחמד נצחי, שתמיד הסביר פנים, שכל כך טרח להיות נסיך, נזכר בנשימה אחת עם אריה דולצ'ין–ויטה. „טעיתי", אמר לאחר מעשה, „בכשלתי, אכלתי אותה עד הסוף. אני לוקח על עצמי גלי צל של היסוס את האחריות הציבורית".

הציבור תבע ממנו ללכת. בעיני הציבור, הוא נתפש כמי שחיפה על מעשה שחיתות. הוא ידע, ולא קם והלך, לא טרק דלת, לא פוצץ פרשה. ההיגיון הציבורי אומר, שמי שמחפה על שחיתות הוא מושחת בעצמו. איך זה קרה, שאלתי את הורביץ יום לאחר ההתפטרות, שמצליחן פופולארי כמוך הסתבך בפרשה כזאת? „זה החלק העצוב", הוא ענה. „כל המהמאות שהוכרזו, לא באו מידי שמיים. אתה עובר קשת, ופתאום מוצא את עצמך אחראי, מבחינה ציבורית, על משהו שלא אתה עשית אותו".

הפרק הבנקאי בחייו של אלי הורביץ בא אל סיומו תשעה חודשים לאחר שנכנס לנעליו של ארנסט יפת, היו"ר שנאלץ לפרוש בעקבות מסקנות ועדת בייסקי. שבע שנים היה חבר הדירקטוריון של הבנק. בניגוד ליפת, שהיה עובד הבנק, הוא היה יו"ר ללא שכר, מה שמעלה את השאלה בשביל מה הוא היה צריך את זה. „לא באתי על מנת לקבל שכר", אמר הורביץ במעמד ההתפטרות שלו. „באתי כי האתגר הוא גדול, וחשבתי שאוכל לעמוד בו".

בבואו לבנק, כך סיפר, נתקל בנורמות שלא היה מורגל בהן. פרשת יפת תפסה אותו בתחילת „ניקוי האורווה". אפשר להאמין להורביץ, שלא ידע מה מחכה לו בהמשך. אולי זו הסיבה שבגללה הוא נשמע היום כמי שהוטל למאורת צפעונים כשעיניו מכוסות.

למה הלכת לבנק מלכתחילה?

„חשבתי שהבנק הוא המוסד הכלכלי־פיננסי הגדול במדינה, שאתה יכול להשפיע בו על מהלכים ברמה העיסקית, ולא הכלכלית דווקא. פנה אלי ד"ר לימן ז"ל, מי שהיה יו"ר מועצת המנהלים, ושאל אותי אם אני מוכן להצטרף לדירקטוריון. ביקשתי שבועיים לחשוב. הודעתי שאני מועמד, הוא אמר, על מה אתה צריך לחשוב? אמרתי: בכבוד רב וכיתי, על האחריות אני צריך לחשוב. אז עוד לא הבנתי על מה אני מדבר".

מתחרט?

„במה שמתחרט. יש לך ספקות עכשיו"

אלי הורביץ, 54, נשוי ואב לשלושה, סב לשני נכדים, הוא סמל הצלחה של מי שבא מלמטה והתברג בראש הפירמידה הכלכלית של מדינת ישראל. מה שסייע לו להגיע לשם היה שילוב מוצלח של עבודה קשה, ממולחות עסקית וקסם אישי, עם נישואין לבתו של בעל־הון.

בצל ושמן־זית

הוא יליד ירושלים, בן למשפחת פועלים שעקרה לתל־אביב. אב פחח, אם עקרת בית. למד בבית ספר יסודי „כרמל" ובתיכון עירוני א', היה חניך התנועה הצופים. הוא נשלח להכשרה בקיבוץ רמת־יוחנן, וב־1949 עלה עם גרעין הנח"ל הראשון על אדמת תל־קציר. שם, במלונה והבריכה על הכנרת, עברו עליו ארבע שנים. מן תקופת נעוריו, הורביץ אוהב גם היום לחשוב על עצמו במונחים של נחל"אי. נשאר מן הימים ההם חברים מן הצבא ומתקופת הנח"ל. מה [illegible] היא אהבה לשירי ארץ ישראל, ערבי קומזיצים, [illegible] עם טעם בשבוע.

ההתרפקות הנוסטלגית על ימים של בצל ושמן־זית מפרוזדורי הקומה [illegible] בית משרדים מפואר, מזכירה במשהו את לוינסון ז"ל, שגילה את הפן האחר שלו סביב המדורה של קיבוץ ראש־הנקרה. רק שלוינסון היה איש קשה ומסוגר, שהטיל אימה על הכפופים לו, ואילו הורביץ נשאר תמיד אחד מהחבר'ה. בלי גינונים של עשירות.

בתל־קציר פגש הורביץ את אלת המזל שלו בדמותה של רליה סלומון, בתו של נחמן סלומון, מבעלי מפעל התרופות „אסיא". הם נישאו ועקרו לתל־אביב. בתקופת היותו סטודנט לכלכלה החל הורביץ לעבוד אצל חותנו בשטיפת מבחנות במעבדה. במשך עשר שנים התקדם לאיטו בסולם הדרגות, עד שהגיע למנכ"לות. הוא הצליח לאחד את „אסיא" עם מפעל „צרי", ואחר כך רכש את „טבע", והקים קונצרן ענק, המעסיק היום 1,600 עובדים, ושמחזורו השנתי עומד על 150 מיליון דולר.

ב־83' איבדה „טבע" את אחד משווקי היצוא החשובים שלה, השוק הניגרי, ונקלעה למשבר קשה. הורביץ כמעט וכשל, כאשר בעיסקה תמוהה של חילופי מניות בין „טבע" לחברת „ארגוות", היתה טבע אמורה להעביר לדנות 40 אחוזים ממניותיה בתמורה לקבלת 25 אחוזים ממניותיה שלה. העיסקה נמנעה בשל התנגדותו של קונצרן „כור". בתוך זמן קצר הצליח הורביץ, בעזרת צעדי התייעלות, בהם קיצוץ שבוע העבודה ופיטורי עובדים, לחזור ולהעמיד את החברה על רגליה.

הורביץ מתגורר ברמת־השרון, בדירת פנטהאוז מהממת השוכנת בקומה השמינית, וכוללת גן מרפסי יפהפה. הוא נחשב לאחד המג"דים המעולים בצה"ל. עשה קורס קצינים במילואים. בסוף מלחמת יום הכיפורים קיבל פיקוד על גדוד תותחנים באזור התעלה. קראו להם „כוח אלי". הורביץ היה שר עם החיילים שלו, משחק איתם שש־בש ו„זנקי" (רומינו־מישיות), וקורע אותם עם חיוך על השפתיים.

שרמנטיות סוחפת

יש לו איכויות של כוכב הוליבודי. שרמנטיות סוחפת, חמקמקה משהו, שבנויה על מראה משוכת, נדוף ניקיון, בלורית מתנופפת, וחיוך לבבי תמיד. הנהמדות שלו היא מן הסוג שמבקש להתחבב על כולם, אבל נמקורות שמודעות לעצמה. הוא נואם מצויין, קל לריבוב, יוצר מגע בלתי־אמצעי עם העיתונאים.

על מידת מודעותו לתקשורת יעיד המקרה הבא: בישיבת מועצת המנהלים שהתכנסה ביום רביעי בלילה, היום שבו שב הורביץ מחופשתו באוסטריה, סרבו העובדים לחדד הישיבות, ותבעו מן הדירקטוריון להתפטר. הורביץ ברגע של כעס, איבד את סבלנותו

(המשך בעמוד 26)

„רציתי להתפטר ולא התפטרתי"

מתי נודע לך לראשונה על ההסכם שנחתם עם יפת?

נודע לי לראשונה על גובה הסכום זמן מועט לפני שהתמניתי ליו"ר, בסוף חודש מרץ. כשראיתי לראשונה את הסכום, היתה לי הסתייגות, שאמרתי אותה. כשהביאו את העניין לדיון, הסתייגתי באופן מאוד מובהק, ואפילו אמרתי דברים די חריפים, וסייגתי את זה בכתב. הייתי די מרוגש ומרוגז, כך שאפשר לראות את זה בכתב היד שלי.

• האם מתוך ראיית הנולד דאגת להנציח את הסתייגותך בפרוטוקולים?

דווקא לא, אני לא יכול לומר שראיתי את הנולד. יש תגובות לכל אדם שעובר משהו טראומטי, וזה נרשם בפרוטוקולים. אני חשפתי אחד מהם, מן ה־22 ביוני, שבו אמרתי לפרוטוקול, כי לאחר ששמעתי על שכרו של מר יפת, לא ישנתי פיזית לילה, ושקלתי ברצינות בריחה מן התפקיד. יום אחר נכתוב ספר.

• מה היה עבורך הקושי הגדול ביותר?

הקושי היה עם עצמי. לא הייתי שלם עם עצמי. התבטאתי באחת מישיבות המנהלים: יש לי בעייה שאני אפילו לא יכול לדבר עם העובדים או אם חברים, ולומר את מה שאני מרגיש. אני הייתי בדילמה קשה. לפי השקפתי, כל דבר שהייתי מחליט, הייתי מחליט לא נכון. מי שלא יודע מה זה להיות לבד, אני למדתי את זה על בשרי.

• למה לא התפטרת, למה לא פוצצת את העניין?

ב־22 ביוני, באותה ישיבה אמרתי: אני שוקל התפטרות. ניתחתי לעצמי לפני מינוי הוועדה, שניהלה מו"מ לפשרה, את הנושא, העליתי את הנקודות העיקריות, והמסקנה שלי היתה להתפטר. ואל תשאלי אותי למה לא עשיתי את זה.

• מה לגבי התקופה שלאחר פיצוץ הפרשה?

אני לא רוצה להגיד שהיתה לי הקלה. זו תהיה צביעות לומר את זה. זה לא נעים לקרוא בעיתון דברים קשים עליך. אבל אלה לא היו הימים הכי קשים. היו לי כמה ימים קשים יותר בהתחלה.

גדעון רייכר / ממזנון הכנסת

גם הח"כים סובלים ממצוקת דיור

חבר הכנסת ה"ירוק" והצעיר, דדי צוקר, התייצב בימים אלה בלשכתו של מזכיר הכנסת, שמואל יעקובסון, וביקש לעצמו, כמגיע לו, חדר במשכן.

אין לי, אמר המזכיר יעקובסון בצער, אין לנו אפילו חדר אחד פנוי.

הח"כ, שזה עתה נכנס לבית המחוקקים, התעקש: אדוני, אני זקוק לאיזו פינה משלי לכתוב ולנוח מעט.

אתה ירושלמי, קבע יעקובסון, ולכן תצטרך ללכת לביתך. אתה גר קרוב.

ח"כ מאיר שיטרית הציע ברוב נדיבותו לח"כ צוקר הגלמוד: אני מוכן לחלק איתך את חדרי. השותף שלי ממילא לא בא לכאן, הסביר. צוקר דחה באריבות את ההצעה: אינני רוצה להיות לטורח, מילמל בשפה רפה.

זו היתה הדרך בה נתוודע הח"כ מסיעת ר"צ למצוקת הדיור המחמירה והולכת במשכן הגדול.

מתכנניו של ההיכל בעל המראה השטוח, שנחנך לפני עשרים שנה, גרסו כנראה כי הנבחרים זקוקים למזנון ולאולם מליאה ענק בלבד. שני אלה הוענקו להם בנדיבות רבה. אולם מאז ועד הלום, נאלצים נבחרינו להצטופף בצינוקים נטולי חלונות ולחלק את חדרם עם שותף. ליועצים ולמזכירות אין, כמובן, חלק ונחלה בקוביות הדחוקות הללו.

גם חברי ועדת הכנסת סבורים, כי הגיעה השעה להעניק לנבחרים תנאים נאותים יותר. ועל כן הקימו ועדה מיוחדת שתצטרך להרחיב את המשכן. לאחר שיימצא התקציב הנאות, יישלפו מהמגירה התוכניות שמוכנות כבר שנים אחדות. אזי יתווספו, על פי התוכנית, עשרות חדרים למשכן, וכך יוכל כל אחד מנבחרינו לקבל חדר משלו וחצי חדר נוסף ליועץ, יועצת או מזכירה.

עוד תובעים הח"כים בקול גדול: הבו אוויר למשכן. הבניין אטום וממוזג כמו צוללת. האוויר הדחוס מטמטם את החושים, קובלים המחוקקים. הם גם משוועים למעט שמש, שתחליף את התאורה המלאכותית.

□□□

השוטר הפרטי שלך

על כל שוטר במדינת ישראל ישנם שלושה "שוטרים פרטיים", שמגינים תמורת שכר הולם על בטחונם האישי של אזרחי המדינה.

הגילוי המפתיע הזה יצא בכנסת מפיו של שר המשטרה, חיים בר-לב.

אמר השר בצער: השוטרים מתאוננים שאינם יכולים להתקיים מ-800 שקל לחודש. בחברות הבילוש, החקירות והבטחון הפרטיות מציעים להם הרבה יותר.

"אצלנו בשכונה", אמר סגן יו"ר הכנסת, דב בן-מאיר, "היו הרבה דירות שנפרצו מדי לילה. אנשים שכרו שירותים של חברת שמירה פרטית ומיד ירדה רמת הפשיעה. האזרחים יודעים", הוסיף הח"כ מתל-אביב, "שכאשר הם באים להתלונן בתחנת המשטרה על פריצה, אומרים להם השוטרים – אתם אנשים מאושרים, הרי בסך-הכל פרצו אצלכם לבית. זה לא רציני".

בר-לב: "במשטרת ישראל ישנם כיום כ-16 אלף שוטרים, ואילו בחברות הפרטיות לשמירה יש 45 אלף עובדים. פי שלושה. מה אנחנו יכולים לעשות, לאסור עליהם לשכור שומרים? אבל אסור להם לעצור והם אינם יכולים לחקור ואף לא לערוך חיפושים".

דב בן-מאיר: "אתה יודע, אדוני השר, ששוטרים עובדים בשעות הפנאי כנהגי מוניות, כמלצרים וכמה לא".

השר: "אני מקווה שיערכנו את שכר השוטרים, ואז התופעה הזו תצטמצם מאוד".

□□□

מקצצים את גולדשטיין

כל אימת שח"כ פנחס גולדשטיין עולה אל הדוכן כדי לשאת נאום הוא מציץ בעצבנות בשעונו. זה מכבר גילה הח"כ מהליברלים, כי סגנית היו"ר, חייקה גרוסמן, מקצצת באכזריות במנת-הזמן המוקצבת לו במשורה.

אין כמעט חבר כנסת שמכבד את מיגבלות הזמן, שאותו קצב התקנון. היו"ר מקיש בפטישו בעצבנות, לוחץ ללא הרף בפעמון המאותת באמצעות נורית אדומה ומוכיח את הח"כ על דברנותו, אך ללא הועיל. אין מי שישים סכר לאשד המלים המתפרץ מעל הדוכן.

התקצף גולדשטיין ותבע לדעת במפגיע: מדוע רק לי מקצצת היו"ר בזמן המוקצב לי? הוא לא התעצל ומדד באורח מדעי את פרק הזמן שהוקצה לו לנאום – שלוש דקות בדיוק, וגילה כי כעבור דקה אחת בלבד כבר הורתה לו חייקה גרוסמן לכלות את דבריו ולרדת מעל הדוכן.

לא יהיה כדבר הזה, אמר הח"כ הנזעם, והריץ איגרת תלונה ליו"ר הכנסת, שלמה הלל. ועוד נאמר באותה איגרת: "אני תובע לקיים בירור, שבו אוכל להוכיח, כי השעון של גרוסמן מתקתק במהירות גדולה פי שלושה כאשר אני מדבר בהשוואה, למשל, לח"כ מתי פלד. אין זו הפעם הראשונה שמפלים אותי לרעה ולא אוכל יותר להסכים לכך".

שלמה הלל יצטרך עתה להיוועץ בשעון מומחה, כדי לפסוק הלכה בנושא מורכב זה.

יעקב חסדאי

לינץ' במימסד

בימי המהפכה האמריקנית, נדר צ'רלס לינץ' בראש חבורת פורעים ברחבי וירג'יניה והוציא להורג את אלה שלפי דעתו, החוק לא טיפל בהם כראוי. מאז, "משפט לינץ'" הוא בדרך כלל אחד הסימנים להתמרדות ההמון נגד המימסד.

בדרך כלל, אך לא בישראל, כאן לאחרונה עורכים "משפטי לינץ'" בשירות המימסד.

מימסד איננו כינוי גנאי. נכון, שבמימסד כלולים אלה שהם בעלי כוח ועמדה בחברה, גם נכון, כי לעיתים קרובות יש למימסד זכויות והטבות, ובדרך כלל הוא משתדל להגן עליהן.

אבל, עם זאת המימסד הוא חלק חיוני בחברה. רוב בני האדם כמהים ליציבות, לחוק ולסדר. כמיהה זו היא הבסיס לכל סדר חברתי והמימסד הוא הנציג האחראי לסדר זה. מימסד בריא ויעיל גם תורם לחברה תרומה חיובית. אנשיו מבינים, כי החוק והסדר הם מקור כוחם האמיתי ולכן – למרות שיש בידיהם כוח ומשאבים – הם מחנכים ומתחנכים להשתמש בהם באיפוק, בריסון ועל פי החוק.

באופן טבעי מטפח המימסד בקרב חבריו ערכים של נאמנות ואחריות, גם כדי להצדיק את עמדת המנהיגות שלו וגם כדי להגן על עמדותיו החברתיות והכלכליות. ערכים אלה מביאים לכך שאין זה מקובל במימסד להוציא "כביסה מלוכלכת" לרשות הרבים. את הוויכוחים והמאבקים גומרים בתוך המשפחה. חברי המימסד גם יודעים בשעת הצורך לוותר על טובתם האישית לטובת האינטרס של המימסד.

לעתים, חבר של המימסד נכשל, ואז עולה השאלה, איך לטפל בו? במימסד מתוקן ובריא מזעיקים את מערכת המשפט – לא נעים אבל אין ברירה. לעתים קרובות קורה כזאת במימסד חולה שבו ערכי החברות והידידות גוברים על הנאמנות לחוק. אז מנסה המימסד להשתיק את הפרשה. אולם יש והמימסד נמצא בתהליכים מתקדמים של ניוון והתפוררות ואז הוא עושה את הגרוע מכל מבחינתו – הוא זורק את הנכשלים אל הכלבים – העתונות ודעת הקהל, שיטרפו ויירגעו.

הקדמה זו היתה דרושה כדי להבין נכונה את מהותה של "פרשת יפת". זה אינו רק משבר בבנק לאומי, זה לא רק כישלון של מערכת הבנקאות. זהו חלק מתהליכי ההתפוררות של המימסד במדינת ישראל.

הבה נשווה את "פרשת יפת" אל עניינים אחרים שעמדו על סדר יומנו הלאומי בשנים האחרונות.

מר יפת איננו רק מנהל בנק חשוב, הוא גם יותר מאשר איש כלכלה בכיר. הוא שייך לעילית של המימסד הלאומי שלנו. עד לפני זמן קצר הוא היה איש סודם ומקורבם של כמה מן המנהיגים הלאומיים ושותף לקבלת החלטות מרכזיות בהיסטוריה הכלכלית של ישראל.

מר יפת מואשם, כי ניצל את כוחו ומעמדו כדי לקבל הטבות בלתי סבירות. האם הוא יחיד במימסד שנתעוררו לאחרונה ספיקות לגבי דרך הפעלת סמכותו וכוחו? האם מעשיו של ראש השב"כ לא היו מאותו סוג? יש כמובן הבדל בין שני המקרים, אך גם מכנה משותף – אישים בכירים השתמשו בכוחם וסמכותם ללא מעצורים. זהו סימן מובהק למחלה שבה נגוע המימסד.

ומה בקשר לממונים על מר יפת ועל ראש השב"כ, מה הם טוענים? לא שמענו, לא ראינו לא ידענו. טענת הגנה זו נפוצה היום מאוד במקומותינו. ייתכן, שזו טענה מספיקה במשפט פלילי אך מבחינה ציבורית והחברתית יש לה משמעות ברורה – מערכות השליטה והביקורת של המימסד אינן מתפקדות. ראשי הממשלה "לא ידעו" על פולארד ולא על פרשת השב"כ, המנהיגות הכלכלית לא ידעה על ויסות מניות הבנקים ודירקטוריון בל"ל "לא ידע" על הסכם הפרישה.

מי שאינו יודע – אינו שולט, ומי שמכריז שלא ידע – מאשר שאינו מסוגל לשלוט.

מערכת ערכים פנימית

פרשת השב"כ ופרשת יפת יש להן חשיבות רבה להבנת מצבו של המימסד במדינת ישראל. צריך לזכור שיש חפיפה רבה בין המימסד כגוף חברתי לבין המסגרת הממלכתית. במקרים רבים כלי-בקרה ממלכתיים ונורמות ערכיות לאומיות משרתים גם את המימסד. לכן, קשה לעתים להבחין האם תהליכים מסויימים הם תופעה חברתית כללית או התפתחות פנימית במימסד.

ניתן להבחין ביניהם בסוג מסויים של מוסדות, שמאפיין אותם הצורך בסודיות וחסינות. שם, כלי הבקרה הממלכתיים פחות יעילים ויש צורך להישען יותר על דפוסי בקרה של מימסד ועל מערכת ערכים פנימית של אנשי המימסד.

מבחינה זו יש דמיון בין שרותי הבטחון והבנקאות. בשניהם סודיות וחסינות בעניינים שונים הם תנאי ליעילותם ולהצלחתם.

והנה מסתבר, כי בשתי המערכות הללו נכשלו כלי הבקרה ואיכזבה מערכת הערכים. השליטה של ראש הממשלה על השב"כ ושליטת הדירקטוריון בהנהלת הבנק חייבים להיעשות בצנעה ובזהירות, לכן מיבחנם קשה יותר ומלמד על מצבו של המימסד. התנהגותם של ראש השב"כ ומנהל הבנק חייבת להיות מרוסנת על ידי נורמות ההתנהגות שלהם ולכן כשהם נכשלים ניתן ללמוד על מצב הערכים של הצמרת הלאומית.

האירועים בשני המוסדות הללו גם מלמדים על משבר בערכי הנאמנות הפנימית של המימסד הלאומי שלנו. כשאנשי מימסד מלוכדים ולויאלים, הם יודעים שיש שלב שבו עליהם לשלם מחיר כדי להגן על המערכת. ראש השב"כ יכול היה לחסוך משבר קשה אילו קם והתפטר בראשית הפרשה, ואפילו אם לדעתו היה נקי. ראשי הבנקים בפרשת הוויסות ומר יפת היום, היו יכולים לחסוך משבר למוסדותיהם אילו היו קמים ומודיעים על התפטרות או ויתור, אפילו אם לדעתם הם צודקים. כך נוהגים אנשי המימסד הנאמנים למערכותיהם. נראה כי עקשנותם של ראשי השב"כ ומנהלי הבנק מלמדת כל אחד בתחומו, כי אנשי המימסד בישראל בזים למערכת שמעליהם. אין מימסד שיכול להתקיים כך לאורך ימים.

הדמיון בין התהליכים במערכות הבטחוניות והכלכליות מלמד, כי אכן מדובר בתהליכים שמאפיינים את מצבו של המימסד בישראל על כל אגפיו. עם זאת יש לזכור, כי בתוך המימסד יש קבוצות רבות ומגוונות שמחלקות ביניהן את את מקורות העוצמה והכבוד בחברה. בין קבוצות אלה יש בישראל תפקיד מרכזי ודומיננטי למימסד הפוליטי וזאת משום שהוא שולט על משאבים לאומיים הרבה יותר מאשר מקובל בעולם הדמוקרטי. על עובדה זו ניתן לעמוד כשקוראים על תולדותיהם של כמה מאנשי הצמרת הכלכלית שנחשפים עתה לציבור. מסתבר שחלק ניכר מהם בנו את עוצמתם הכלכלית בחסות ובסיוע המערכת הפוליטית.

המימסד הפוליטי חולה

המימסד הפוליטי בישראל נתון זה שנים בתהליך של ריקבון והרס פנימי וכמו תפוח רקוב בארגז תפוחים, הוא מרביק ברקבונו קבוצות עילית בחברה הקשורות עימו ותלויות בו. מסקנה זו עולה גם מפרשת יפת אך גם, למשל, מהעובדה ששמותיהם של כמה מבכירי עורכי-הדין במדינה, שקשורים מאוד לצמרת הפוליטית, נשתרבבו לאחרונה לפרשות מפוקפקות שבהן מעורבים פוליטיקאים.

הסימנים הקשים ביותר למחלתו של המימסד הפוליטי ניכרו דווקא בתגובתו לפרשת יפת. בפרשות קודמות, כמו פרשת פולארד, השב"כ וויסות מניות הבנקים, ניסה המימסד הפוליטי להשתיק את העניין ולהרגיע את הציבור. באותם שלבים היה זה מימסד שסבר איננו רוצה משפט אך עדיין אינו זורק את חבריו

(המשך בעמוד 18)

פקיד מכס נגרר ברחובות בוסטון בידי המון זועם (ליטוגרפיה, 1770)

■ מאי 86, שלום בר-טל תפס את יפת ומאיר בגינת בית סוקולוב, זמן קצר לפני פירסום דו"ח בייסקי. עניבה משובחת נשמטת מקצה כרס קטנה

יגאל סרנה / הוויסקי, הסיגר ועמוד האש

כל פעם שרולצ'ין דיבר, הדירקטוריון צחק. הורידו ראש לרצפה וצחקו, כמו בכיתה כשהמורה שואל דווקא את התלמיד הטיפש. חברי דירקטוריון, עוזרים בכירים, כולם מעונבים בטעם מאופק, עמדו לאורך הקירות ספוני העץ באולם מסיבות העיתונאים, קומה רביעית של בנק לאומי. רק המנהל איינהורן, מחליפו של יפת, ישב. גם הוא חייך כשרולצ'ין ענה לשאלות עיתונאים.

הצלמים הנציחו את איינהורן יושב ובגבו שתי נשים מנקות בבגדי תכלת, קטנות קומה ופשוטות למראה. צלם אחר חלם על תמונה שבה ניצבות חמישים מנקות בגבו של איינהורן, באותו בוקר נחשפה משכורת ה-15 אלף דולר שלו. אבל עמדו רק שתיים, וגם זה נתן איזו דוגמה מעמדית.

על שלושה שולחנות נחו מגשים מרוקנים למחצה של סנדוויצ'ים ועוגיות. מול העיתונאים, ישבו, מאחורי שולחן גדול, הארונים הורביץ ורולצ'ין. הורביץ בא להודיע על התפטרותו. חיכה כמה דקות עד שגלי צה"ל היו מוכנים לשידור. "לא ישנתי פיות לילה אחרי שלמדתי על שכרו של יפת... שקלתי בריחה..."

הורביץ, נמרץ מאוד, חייכני, רהוט, דיבר במושגים של מלחמה, קרב אבוד ונסיגה. נחמיה שטרסלר, כתב "הארץ" שחשף את פנסיית השלושים אלף, עמד נשען על קיר, לא ישב, הרגיש טוב בתוך מסיבת עיתונאים שהוא ממחולליה. "ואמנתם", שאל את הורביץ, "שהשלושים אלף דולר יישארו סוד שלכם? שלא יתגלה לעולם ועד?"

רולצ'ין ישב לצד הורביץ, עישן סיגרלה ארוכה, פניו שזופות, שערו הלבן משוך אחורה. יש לו חזות מכובדת של בוס מקסיקני, עד שהוא פותח את הפה. רולצ'ין קרא הודעתו מדף נייר. עברית עילגת, שגיאות שלא היו מעבירות תלמיד לחטיבת הביניים. עיתונאי אחד שאלו בגרמנית, ורולצ'ין לא שמע. "מה אמרת?" הקשה. הדירקטוריון גיחך. בזמן האחרון הירבו להיפגש איתו. למדו משהו על החתול השבע שהיה מופקד על השמנת שלהם. איש נהנתן, לא חכם, שליט בעולם האינטריגות והקלישאות הציוניות, שנקלע, שלא מרצונו, לבעיית אמת שאין לו שום כלים להתמודד איתה. כסף הכל רצה להגיע לסוויטה בשלום.

אבל כשמסיבת העיתונאים הסתיימה ורולצ'ין יצא, לא ניכר בו כלל המתח. יום מפרך, שש שעות מיתקפה בוועדת הכספים, ואחר כך שעות בבנק, והנה, בערב, רולצ'ין כמו ברווז שהמים מתחלקים מנוצותיו, חייכן ושאנן, פנה ללכת לביתו.

לפני הדלת, גלי צה"ל עוד ביקשו שייתן להם פתיח לתוכנית הבוקר של מחר. רולצ'ין בכבדות נתן את השורות על צערו, ההתפטרות ועתיד הבנק, ואמר למיקרופון כפי שהתבקש: "בוקר טוב ישראל". שבע דקות לשמונה, ערב יום התפטרות הדירקטוריון. אחר כך הלך.

שעתיים קודם לכן ראה צלם שהקדים להגיע, את מנחם סבידור יוצא מהבנק. ללמדך שליברלים לא עוזבים, הם רק מתחלפים.

□□□

ברל'ה צא החוצה

בקומה הרביעית של בנק לאומי, כשחיכו לרולצ'ין, נזכר מישהו, אני חושב שהיה זה נהגו של רולצ'ין, בברל רפטור, ואיך הוא כחבר מועצת "אוצר ההתיישבות היהודית" הגיע לישיבות שהיו אמורות לפקח על הבנק. ישיש במכנסי חאקי קצרים על השטיחים הלבנים והרכים של ארנסט יפת. הנהג שנזכר ברפטור צחק. אבל רפטור עצמו, איש גדוד העבודה, חתום על מגילת העצמאות, אחרון הברלים, חלוץ בן שמונים וארבע, ברל עצמו לא צחק.

כתבו עליו כי היה "עמוד האש ההולך לפני המחנה הציוני". אולי היה פעם עמוד האש, עכשיו כהו עיניו. הוא שוכב כבר חודשים בחדר החולים של קיבוץ יגור, רתוק למיטה בשל בעיה ברגל. "השבוע התקשרו, ביקשו ממני לבוא לישיבת מועצת אוצר ההתיישבות, והודעתי שאינני יכול, ושישלחו לי את כל החומר".

כבר חצי שנה או יותר שאינו מגיע לישיבות, ורפטור לא אומר את זה כדי להוריד מעצמו אחריות. אבל הגיל עושה את שלו, והרי לא יתכן שמי שהיה חבר הנהלת סולל בונה ב-1926 עדיין יצטרך לשאת על גבו הישיש את שגיאות המנהלים ב-1986. ובכל זאת, ברל חש "בושת וחרפה ורצון ללכת, לכשאבריא, לכל עיתונאי ובית דין, ולזעוק שם נגד חוסר מצפון ומעד החורת הכסף שקשור לעם היהודי ולמיפעל הציוני".

כבר כמעט עשרה שנה ברל רפטור חבר במועצה של אוצר ההתיישבות היהודית, שבידיה 78 אחוז ממניות ההכרעה של בנק לאומי, ופעם בשלושה חודשים היה נוסע לישיבה בבנק, חלוץ ישיש שעולה על אוטובוס ומגיע. עובר את השטיחים הרכים של יפת, ויטרינות הזכוכית, ומתיישב בין החברים, לשמוע הסברים. "אני זוכר שפעם שאלתי מי קובע את משכורת המנכ"ל, אומרו לי זה לא העניין שלכם. וגם אומרתי שככה אין טעם לשבת שם, ואנחנו סתם פיקציה, ובכל זאת הדברים נמשכו כפי שהיו". נדמה לי שעל התהום שפרושה בין רפטור ליפת לא יכול לקום שום גשר.

עכשו רפטור במיטה. כשבא אורח, ברל אוזר כוחותיו, מתקומם עם הליכון. ידיו נקמצות בדברו. הוא הכיר את ברל כצנלסון והכיר את ארנסט יפת. גם כשבו כיגור ידבר על המציאות כיום "שהיא אפיזודה שלילית, לא טובה, גלות בארצנו, כלכלה פרזיטית". וכשהחליטו לפני שנה או יותר לתת גם כסף על השתתפות בישיבות המועצה, "עשרים לירות אני חושב", הוא לבדו התנגד. ואם יגיע כסף, "אשלח אותו לוועד הפועל, שם אני פנסיונר".

□□□

הותר דמו של יפת

אם ארנסט יפת היה רוצח ומבתר לגזרים ישישה חסרת אונים, לא היה מעלה על עצמו את השינאה הציבורית מולה ניצב מאז חשיפת הפנסיה האגדתית. זה אומר משהו על מה באמת מרגיז את הישראלי בינואר 87.

פנסיית יפת מאחדת הלבבות. כמה מרגש לראות בכנסת ימין ושמאל מלוכדים בזעמם על שור הבנק הגדול. ואיך נעלמו כל התהומות האידיאולוגיות מול פנסייתו של היקה המדושן, מכובד, מרוחק.

שום דבר לא מרגיז פה יותר ממשכורת גבוהה מדי. עד השני בינואר השנה הכל היה די בסדר. משברי-הבנקים, הפסדי המיליארדים, אפילו הפיצויים בסך ארבעה או חמישה מיליון דולר, לא העלו על יפת קצף רב מדי. אבל שלושים אלף לחודש זה כבר דבר הניתן למדידה, להשוואה. הקופאית שמרוויחה 300 דולר מבינה בפעולת חישוב פשוטה כי יפת מקבל פי מאה ממנה. עכשו גם אחות שבתה חודשיים והרוויחה תוספת של מאה שקל נדמית לעצמה כנמלה שטיפסה ברוב יגיעה על הר סוכר רטוב. כחגבים היינו על משכורותינו העירוות מול יפת. על כך לא יסולח לו.

השני בינואר, היום בו פירסם נחמיה שטרסלר את פנסיית השלושים אלף דולר, היה נקודת המיפנה. באותו יום הותר דמו של יפת ע"י פוליטיקאים ועיתונאים. מי שליקק החל לבעוט. בסוויטה הניו-יורקית שלו יכול יפת לערוך בנחת את רשימת אוהביו הבוגדניים. אולי לזכרונותיו.

בארכיון העיתון, בשקית חומה, נותנים צילומי יפת, חדשים וישנים, את סיפור עלייתו ונפילתו של יפת, השתקפות דמותו בתקשורת: מצילום פרופיל שנעשה בלשכתו לפני עשרים שנה, בוטח בעצמו, קובע לצלם מה זווית הצילום, ועד לצילום האחרון, החפוז משהו, בשדה התעופה, עם בריחתו לניו-יורק. תנועתו הסרבנית מול הצלם, כעסו, ינואר 87.

בצילומים הישנים נראים ארנסט ואלה יפת עם עודד קוטלר, פטרוני האמנויות היפות. יפת וחמשת ילדיו. יפת ואלה, אשתו-אהבתו-מהגימנסיה, יפת ובומה שביט, סיגר וויסקי, יפת בלשכתו, אריסטוקרט חובק עולם. יפת מקבל תואר דוקטור כבוד על הר הצופים. חותם עסקת מחשבים עם קרלו דה בנדטי.

אחר כך חלה השתנות בצילומים, מה שנראה תמים בשעתו נראה עתה תודיע רע. למעשה, במובן הרחב יותר, מדובר לא בארנסט יפת אלא בקריסתה המוחלטת של כל המערכת הפיננסית הישראלית. עיי חרבות, מעצרים, התאבדות ובריחות. אפריל 83, יפת ולוינסון מחוייכים. מאי 86, שלום בר-טל, צלם ידיעות, תופס את יפת ומאיר מ"המזרחי" בגינת בית סוקולוב, שני גברים בשנות השישים שלהם, עניבה משובחת נשמטת מקצה כרס קטנה, מחוייכים, צופני סוד, ברקע המטושטש, קבוצת שיחים צפופה וכסא שבור, כמה ימים לפני דו"ח בייסקי. וגם שני היהודים המפולפלים האלה לא העלו על דעתם כי שמונה חודשים מאוחר יותר יעמדו, אחד בפני משפט פלילי, והאחר יסתתר בניו-יורק עד יעבור זעם.

באותו יום, בבית סוקולוב, צולמה סידרת צילומים נוספת. פרס בא לדבר לפני המועדון המסחרי, יפת ומאיר רצו לגישימצית בזמן שור אולה, ניגשו ללחיצת יד מצולמת. פרס, פוליטיקאי מחודד-חושים, שלח יד ללחיצה, אבל הפנה קצת את הראש, יצאה לחיצה ללא קירבה. יפת ומאיר היו צריכים להבין מיד שריח רע עולה מעניינם, ושהאדמה בוערת.

על הפצצת הכור העיראקי בבגדאד נודע לי מהרדיו...

שיחות עם דוד (דייב) קמחי

מאת **ישעיהו בן־פורת**

זהו הפרק השלישי והאחרון בסידרת השיחות עם דוד (דייב) קמחי

● כמנכ"ל משרד החוץ לשעבר, מה היתה השקפתך על ניהול מדיניות החוץ שלנו?

הקונצפציה שלי היא שמדיניות החוץ היא ביטוי של האינטרסים הלאומיים שלנו. בסיסית, המדיניות אינה משתנה גם כאשר הממשלות משתנות. האינטרסים שמשפיעים על מדיניות החוץ הם מניעת מלחמה והשגת שלום, השגת שיגשוג מירבי לאוכלוסיית ישראל, וחיזוק המדינה וביטוסה בהתאם לאידיאלים הציונים. מבחינות אלה אין הבדל אם זו ממשלת ליכוד או מערך. מה שכן משנה הם הרגשים של אינטרס זה או אחר. אצל בן־גוריון העיקר היה ביסוס וחיזוק המדינה, ופחות השגת השלום. בתקופה הנוכחית יש דגש רב על השגת שלום ועל ההיבטים הכלכליים. שמיר שם דגש עצום על הנושא הכלכלי, הרבה יותר מקודמיו.

● מדיניות חוץ היא שם נרדף לדיפלומטיה מעופפת?

אני נסעתי הרבה מאוד, אך לרוב לנסיעות קצרות. לדוגמה, אני בין הבודדים אצלנו שפעם הגיע לניו־יורק בבוקר בשעה 5 ובו ביום, בערב, כבר טס חזרה לישראל. גיחותי היו רבות, אבל קצרות. זה דבר מעייף מאוד, אבל ניצול הזמן הוא אופטימאלי. גרסתי, ואני גורס, שמדינה קטנה כמו שלנו, עם הבעיות שיש לנו, חייבת לנהל מדיניות חוץ פעילה וביצועית מאוד.

● איך היית מסכם את מאזן יחסינו עם מצרים?

במשפט אחד: הצלחנו להוציא את מצרים ממעגל האיבה, ואנו חיים איתה בשלום. אומרים שזה שלום קר, לא כפי שקיווינו. זה נכון. הציפיות שלנו היו גבוהות מאוד ובלתי מציאותיות. כמו כל אזרח, הייתי רוצה לראות שלום יותר חם, כולל מצרים רבים מבקרים בישראל. אבל בניתוח קר, זה שאין כוחות מצריים בסיני ואין סכנה נשקפת מהדרום, וזה שיש שגרירות ישראלית בקהיר ושגרירות מצרית

נסעתי הרבה מאוד, לרוב לנסיעות קצרות. פעם הגעתי לניו־יורק בשעה 5 בבוקר, ובאותו ערב כבר טסתי חזרה

בישראל, עם כל המשמעות הפסיכולוגית שבדבר, אלה כשלעצמם הישגים אדירים. זה שינה את הגישה של העולם הערבי הממוצע באזורנו כלפי ישראל. היום מקבלים אותנו כעובדה קיימת. כיום יש דו־קיום, אומנם באיבה, אבל דו־קיום עם ישראל. היעד הוא איפוא להגביר את הדו־קיום ולהמעיט את האיבה.

● האם אתה מסכים עם הנחתי שאפשר היה לקצר את הדרך בנושא טאבה ולא למשוך כפי שמשכנו, עד שהגענו לבוררות?

אפשר היה לקצר מאוד, אילו החלטנו למסור להם את טאבה. אך *לא זאת היתה החלטת הקבינט.* מההתחלה אמרנו שאנו מוכנים לפישור, אבל המצרים לא היו מוכנים לזה. הם רצו בוררות. אנחנו פעלנו בהתאם להחלטת הקבינט, והאמת היא שלקח הרבה מאוד זמן עד שהקבינט החליט ללכת על בוררות, ולא לפישור.

● היום מותר לך לבקר את הקבינט על כך, לא כן?

אני מוכן לומר שלקבינט זה לקח באמת הרבה מאוד זמן. אבל אל תשכח שעל יסוד הסכם השלום היתה לנו אותה הזכות לתבוע פישור, כפי שהיתה למצרים לתבוע בוררות. לפיכך אפשר בהחלט לטעון, שהמצרים גרמו לסחבת. לא כתוב בשום מקום שבמיקרה של מחלוקת, תמיד ישראל חייבת לוותר. אבל אצלנו יש נטיה כזו.

● גישת עזר ויצמן ואברשה טמיר היתה שונה בנושא, אם לא לומר מנוגדת, לגישת משרד החוץ?

המטרה של ויצמן – השגת שלום עם הערבים – היא מטרה יפה, ואני מזדהה איתה לחלוטין. כמובן עם המטרה לשפר היחסים עם מצרים. צריך לעשות בעניין זה מה שיותר, אבל מבלי במוכן לוותר על אינטרסים חיוניים שלנו. המחלוקת היתה נעוצה בשאלה מה הם האינטרסים שעליהם אסור לוותר.

● היתה גם מחלוקת על דרך העבודה, על התיפקוד, על מעשים שנעשו מאחורי גבך?

כן, בעניין זה באמת היו בעיות, וזה הרגיז אותי מאוד. חשבתי ואני חושב שאלה דברים שאסור שיקרו במדינה מתוקנת. אני חושב שזה נובע מתפיסה מינהלית לקויה אצלנו. עבודת המטה בדרג הממשלתי אצלנו אינה טובה. זה לא רק עניין של עזר. זה הרבה יותר עמוק. אצלנו עדיין לא יודעים בדרג הזה תיאום מהו. זה יוצר מצבים שגורמים לנו נזק.

● בין משרדי ראש־הממשלה והחוץ, זה עדיין עובר על בסיס של תחרות?

לאו דווקא תחרות. פשוט לא מוגדר בצורה ברורה מי עושה מה ומתי. זאת הבעיה.

● וזה, לדעתך, מצב לא זמני אלא נמשך?

כן, לדאבוני, זה מצב נמשך.

● כמנכ"ל משרד החוץ, נכון שהיו מהלכים מדיניים שנודעו לך מן העיתונות?

כן, זה נכון. אבל אני צריך להדגיש „נודעו לי", כי עד כמה שאני יודע, היו דברים שהיו ידועים לשמיר, והוא לא בהכרח סיפר על כך לאנשים אחרים. הוא ידוע כאיש שומר סוד. זה דבר לגיטימי לגמרי.

● לגיטימי שהמנכ"ל לא שותף למהלכים מדיניים?

תלוי. אם זה ענייני חוץ מובהקים, שמחייבים טיפול, מעקב והמשך פעולה על־ידי המשרד, זה לא לגיטימי. במידה שמדובר היה במגעים סופר־סודיים, אז לגיטימי שהמנכ"ל לא דווח. עלי להדגיש שהיו מעט מאוד מיקרים כאלה.

● כאשר ראש־הממשלה דאז, שמעון פרס, נסע למרוקו, האם המנכ"ל ידע?

שמעתי על כך זמן קצר לפני כן. ולא מן העיתונות.

● על נסיעות של עזר ויצמן או אברשה טמיר למצרים ולמקומות אחרים, היית תמיד מדווח?

לא תמיד.

● מה דעתך על היוזמות המדיניות הבלתי נלאות של ראש־הממשלה דאז?

שמעון פרס ניסה לקדם את השלום, וזה בהחלט לגיטימי. בכך הוא תרם רבות לשיפור תדמיתה ומעמדה הבינלאומי של ישראל. אצלנו ראשי הממשלה מאז ותמיד עסקו גם בענייני חוץ. מה שאני לא אהבתי, אלה דברים שנעשו בלי כל תיאום איתנו, במשרד החוץ. בעיני זה היה בפירוש דבר פסול. המדובר, כפי שאתה בוודאי מבין, בכל מיני מגעים עם כל מיני גורמים. מאוד לא אהבתי פגישות שקוימו במשרד ראש־הממשלה, לאו דווקא על־ידי ראש הממשלה עצמו, אלא על־ידי עוזריו, עם שגרירים זרים, ובראש ובראשונה עם השגריר המצרי, כאשר הדברים לא הגיעו לאוזנינו, או נעשו בצורה כזו שלא יגיעו לאוזנינו. זה היה פסול מאוד, והתרעמתי על כך. אבל היו גם פגישות עם שגרירים אחרים מבלי שהוכנסנו לתמונה, וגם זה היה פסול. והיו גם ניסיונות למדר אותנו, וכשלב מסויים התלוננתי על כך לפני ראש־הממשלה. אחרי אותה תלונה, המצב השתפר במידה מסויימת.

● במשקיף מן הצד, בכל־זאת היה לי הרושם ששררו יחסי אמון הדדיים בינך לראש־הממשלה דאז.

היו בהחלט יחסי אמון, נכון. ידוע לי שראש־הממשלה אף פעם לא נתן הוראה למדר אותי. אבל כמה מעוזריו עקפו אותנו, כדי לשמור נושאים מסויימים בלעדית במשרד ראש־הממשלה. על כך באמת התלוננתי.

● אפשר להגדיר שנעשה ניסיון של ניטרול משרד החוץ מצד אחד, במקביל לתהליך של פוליטיזציה מצד שני?

אלה, כמובן, *שני דברים שונים* לגמרי. כשאני מותח ביקורת על הפוליטיזציה, כוונתי לומר שאיש משרד החוץ צריך לקבל קידום בהתאם לכישוריו, ולא בהתאם להשתייכותו המפלגתית.

„להבליט חולשתו של אש"ף"

המנכ"ל המדיני של משרד החוץ, ד"ר יוסי ביילין, הורה לגנוז את הפצת האמנה הפלשתינאית. צעד נבון, לדעתך?

בדרך־כלל זה פסול להפיץ חומר של אוייב, כי על־ידי כך אתה עלול לשרת אינטרס שלו. כן פסול להגזים במתן חשיבות ליריב, במיוחד אם הוא נחלש, כפי שאש"ף נחלש היום. לדעתי, הדרך הנכונה לטפל באש"ף היא להבליט את חולשתו ולומר לאירופים: כך נראה הגוף שאתם כל־כך האמנתם בו. עם זאת, חשוב להזכיר לעולם שגם אם אש"ף כיום הינו גוף יותר חלש, הוא בכל־זאת ממשיך לפעול כאירגון טרור שדוחה כל אפשרות של הסדר מדיני וממשיך לדבוק במטרה של *חיסול מדינת־ישראל*, כפי שכתוב באמנה הפלשתינאית. אש"ף מנסה, לפחות באירופה, להסתיר עובדה זו. לכן עלינו להזכיר שוב ושוב, שזהו פרצופו האמיתי של אש"ף, ולשם כך צריכים גם לצטט מהאמנה הפלשתינאית.

● האם זו לא השקפה נאיבית במישטר כל־כך פוליטי כמו אצלנו?

יכול להיות שזה נאיבי. אבל זה דבר כל־כך בסיסי וחשוב, ואם לא נשמור על העיקרון הזה, פירוש הדבר הרס *המערכת הממשלתית* והמדינית שלנו. כי אם יש לך איש מטומטם או בינוני מאוד, אבל הוא מתקדם רק מפני שיש לו כרטיס חבר במפלגה מסויימת, ולעומת זה יש לך איש מסור ומוכשר, אבל הוא לא משתייך למפלגה הנכונה ולכן אינו זוכה לקידום, אז מהר מאוד יהיה לך שירות חוץ תפל, בינוני או גרוע.

● יש בשירות החוץ אחוז גבוה של מיקרים כאלה?

לא. דווקא מפני שזה אינו שכיח, ודווקא מפני ששירות החוץ שלנו טוב ומקצועי, מצאתי לנכון להתרות. היו דוגמאות קונקרטיות, אבל לא אקרא בשמות. עובדי המשרד הבינו יפה מאוד למה התכוונתי.

● ובאשר לניטרול?

זו מלה חזקה מדי. נכון יותר לומר שמדיניות החוץ שלנו היה תמיד בצל המדיניות הביטחונית שלנו. ראה, ישראל נמצאת במלחמה מתמרת עם שכניה. לכן טבעי לחלוטין שהנושא הביטחוני דומיננטי אצלנו. זו שאלה קיומית. לכן בשנות החמישים, הששים ואפילו השבעים, מערכת הביטחון היתה המערכת המרכזית, ומשרד החוץ היה זוטר. זה היה טבעי, ואני מצדיק זאת לגבי אותה תקופה. כיום, במיוחד אחרי שמצרים יצאה ממעגל האיבה הסובב אותנו, הערבים העתיקו את המאמץ העיקרי שלהם לזירה הפוליטית הבינלאומית, וגם אנו חייבים לשים דגש חזק יותר על הזירה הזאת. נוסף לכך, אני טוען שתמיד ידענו לתכנן בצורה מוהירה מיבצעים צבאיים או חשאיים. אבל לא

● קמחי ופרס: „היו בהחלט יחסי אמון"

● קמחי ובסיוני: „הציפיות שלנו היו גבוהות מדי"

לא יכולנו להכין מראש את ההסברה על הפצצת הכור העיראקי, כי לא ידענו על כך מראש ★ עבודת המטה בדרג הממשלתי אצלנו אינה טובה. לא יודעים בדרג הזה תיאום מהו, וזה יוצר מצבים שגורמים לנו נזק ★ בענייני חוץ מובהקים, שמחייבים טיפול ומעקב על־ידי המשרד, לא לגיטימי שהמנכ"ל לא יהיה מדווח. במיקרים בודדים של נושאים סופר־סודיים לגיטימי שהמנכ"ל לא דווח ★ לא תמיד ידעתי על נסיעות של עזר ויצמן ואברשה טמיר למצרים ולמקומות אחרים ★ לא אהבתי דברים שנעשו במשרד ראש־הממשלה. לאו דווקא על־ידי פרס אלא על־ידי עוזריו. ללא כל תיאום איתנו. זה בפירוש פסול ★ בסופו של דבר, נגיע למשא־ומתן עם הפלשתינאים. השאלה היא עם מי מהם ★ מחמיא לי שבמקומי יש עכשיו שני אנשים במשרד. לגופו של ענין, זה מאוד לא טוב

ידענו לנצל את ההיבט המדיני. היינו מנצחים במלחמות, והיינו במצב קשה במערכת ההסברתית־מדינית אחרי המלחמות. הסיבה לכך, בין השאר, שלא ניתן מספיק שיקול להיבט המדיני. הדוגמה הקלאסית היא במלחמת לבנון, כאשר כלל לא נלקח בחשבון ההיבט ההסברתי בזמן תיכנון המלחמה. מה שלא שנחלנו כישלון חרוץ מן ההיבט הזה גם לא נלקחו בחשבון בתיכנון המלחמה ההיבטים המדיניים והשלכותיהם. גם במיבצעים יותר צנועים, כאשר למשל שמים יד על „אכסה של ה„פתח" מחוץ למים הטריטוריאליים, השאלה היא אם מתכננים כראוי ומראש את ההיבט ההסברתי.

● השאלה היא אם יש בכלל קשר בין הזרוע המבצעת פעולות אלו או אחרות, ובין הזרוע שאמורה להסביר?

הזרוע האחת היא מערכת הביטחון, והשניה היא משרד החוץ. בוודאי שיש קשר ביניהן. אבל אני טוען שלא תמיד לוקחים בחשבון את ההיבט המדיני ולא תמיד יש תיאום מראש בין הזרועות. הדוגמה הקלאסית היא הפצצת הכור העיראקי. אני מצדיק פעולה זו, כי לא

לא כתוב בשום מקום שבמיקרים של מחלוקת תמיד ישראל חייבת לוותר. אצלנו יש נטיה כזאת

היתה לנו ברירה. היינו צריכים לעשות את זה. אבל לא יכולנו להכין מראש את המערכת ההסברתית־מדינית. זה הוכן רק אחרי ביצוע הפעולה, והרי מראש היינו צריכים לחשוב איך מסבירים את זה ומה אומרים לעולם להצדקת הפעולה.

● איך ניתן להיערך מבחינה הסברתית־מדינית בתנאים של סודיות גמורה שהיו דרושים להצלחת עצם ההפצצה?

דבר ראשון, לא נכון שצריך להכניס הרבה אנשים בסוד העניין. כמו שאתה מכניס לסוד סמל של חיל־האוויר שמכין את המטוס, והוא חותם על הצהרת סודיות ושומר עליה, באותה מידה יכולת להכניס לסוד גניח את ראש מחלקת ההסברה במשרד החוץ. גם אותו אפשר להחתים, והוא לא פחות מהימן מאותו סמל של חיל האוויר.

● אתה כמנכ"ל היית בתמונה של הפצצת הכור?

המנכ"ל שמע על זה ברדיו, והוכנס לסוד דקה אחרי שזה בוצע.

● עניין אחר לחלוטין: מה הסיכוי לחידוש היחסים עם הגוש המזרחי, עם בריה"מ ועם סין?

אני רואה בכל הדברים האלה תהליך. לעומת זה, הציבור שלנו מצפה להתפתחות חד־פעמית ודרמטית להשגת כל היעדים במכה אחת. המציאות שונה לגמרי. המציאות היא שאתה חייב להשקיע, לפעול ולקיים מגעים ופגישות, ולעשות אלף ואחד דברים על־מנת לשים את התהליך. אינני מאמין שחידוש היחסים עם הגוש המזרחי, עם בריה"מ או עם סין, זה מהיום למחר. אני כן מאמין שאנו נמצאים היום בתהליך חיובי עם כל המדינות הללו, שבסופו של דבר יביא לחידוש היחסים. בדרך ישנו שיפור מתמיד, שמתבטא בקשרים כלכליים או תרבותיים, ובמגעים.

● אם כך, מה הסיכוי הזה שלנו ללכת לוועידה בינלאומית על שיחות השלום, עם סין ועם בריה"מ?

זו שאלה מורכבת. ראשית, בינתיים, הרי אין לנו יחסים לא עם סין ולא עם בריה"מ. יש תהליך, אבל הוא אטי. שנית, צריך לשאול לאיזו ועידה בינלאומית מתכוונים. היום הגישות המדיניות של הגוש המיזרחי הן שליליות ביותר לישראל. היום הגוש המיזרחי ממשיך לתת סיוע צבאי ופוליטי למדינות ערב. לפיכך אי־אפשר לתת תשובה פשטנית על שאלת הוועידה הבינלאומית.

● האם בסופו של דבר לא נצטרך להגיע למו"מ גם עם הפלשתינאים?

איזו שאלה? כוודאי שאני חושב כך! הרי הפלשתינאים הם השכנים שלנו ותמיד יהיו כאלה. ברור לי לחלוטין שנצטרך להגיע למו"מ עם הפלשתינאים, ואני חושב שאנחנו גם מוכנים לזה. תלוי, כמובן, מי יהיו הפלשתינאים שישאו ויתנו איתנו. עלי מקובלת הנוסחה, שאלה חייבים להיות פלשתינאים שבאמת ובתמים רוצים להגיע איתנו להסדר מדיני שיביא לשלום בינינו. לדעתי, זו נוסחה מצויינת.

● האם היום זה כבר חל על לפחות חלק של אש"ף?

איזה חלק של אש"ף? אין לי ספק שיש הרבה מאוד פלשתינאים, שמשתייכים או קשורים לאש"ף כאן בשטחים, ושרוצים להגיע איתנו למו"מ ולשלום. אבל אינני חושב שמדיניות אש"ף היא כזו. וכל עוד זה המצב, אנחנו לא יכולים לשאת ולתת עם אש"ף.

● האם צה"ל מתערב בקביעת המדיניות של ישראל?

שלילי. צה"ל לא. אבל מערכת הביטחון, כמובן שכן. אתן לך דוגמה: יחסינו עם יוניפי"ל, נושא ביטחוני שנוגע לדרום לבנון. אבל יוניפי"ל מורכב ממדינות, שאיתן יש לנו יחסים, כגון אירלנד, הולנד, צרפת והארצות הסקנדינביות. מה שקורה בינינו ליוניפי"ל משפיע על יחסינו עם אותן המדינות. לכן למשרד החוץ יש בהחלט מה לומר גם בנושא, שלכאורה כולו שייך למערכת הביטחון, אבל הגורם המוביל חייב להיות הביטחון. כאן אתה רואה את הזיקה בין מדיניות חוץ למערכת הביטחון.

אהבתי מאוד את עבודתי במשרד־החוץ והייתי מוכן להמשיך בה. אבל אישית, לא הזיק לי לנסות מסלול חיים חדש

● איפה נעשה התיאום, אם בכלל?

אני, לדוגמה, הייתי נוהג לשבת לפחות פעם בשבועיים עם מנכ"ל משרד הביטחון על כל הנושאים הטעונים תיאום. אלה בכל־זאת לא שתי ממלכות זרות שאינן נפגשות. ויש גם שיחות טלפון, כשצריך. יש תיאום, אבל לא תמיד מספיק.

● אנחנו קרובים לסיום. אתה מאוכזב ששר החוץ, שמעון פרס, לא הציע לך להישאר בתפקידך?

אהבתי מאוד את עבודתי במשרד החוץ, והייתי בהחלט מוכן להמשיך בה. אך מאחר שקיימתי בתפקיד זה שש שנים, תקופה יותר ארוכה מכל מנכ"ל אחר במשרד, למעט הראשון ולטר איתן, לא נורא לצאת מזה. ממילא חששתי להיכנס לשיגרה. על כן, אישית, זה לא הזיק לי לפרוש ולנסות ליצור לעצמי מסלול חיים חדש בזמן שאני עוד מלא רצון ומרץ לעבור. עם זאת, ברור שהייתי מוכן להמשיך.

● במה אתה עוסק היום?

עברו רק חודשיים מאז שעזבתי. הסכמתי להקים מכון ליחסי חוץ בירושלים. המימון יהיה של ברונפמן והקונגרס היהודי העולמי, אבל זה יהיה מוסד אוטונומי לחלוטין. חוץ מזה, אני עוסק בפרוייקט זמני של עידוד אנשי עסקים בחו"ל להשקיע או לעשות עסקים איתנו באמצעות „החברה לישראל". אני גם בודק כל מיני אפשרויות אחרות.

● מה דעתך על זה שבמקומך יש היום במשרד החוץ שני מנכ"לים?

אני מחייך. באיזשהו מקום אפילו מחמיא לי, שבמקומי צריכים עכשיו שני אנשים. לגופו של ענין, אני חושב שזה מאוד לא טוב, ומכניס אווירה לא רצויה למשרד החוץ. זה יכול להביא רק להסתבכויות בעבודת המטה של המשרד.

★

(כתבה שלישית ואחרונה)

הקו הבריאות

לשכת דובר קופת חולים הכללית עורכת:

קו פתוח לבריאות הציבור

כל מה שרצית לדעת וכל מה שכדאי לדעת

צוות רופאים של קופת חולים הכללית ישיב טלפונית

לשאלות נוער מתבגר, הורים וצעירים

בנושא:

בעיות גיל ההתבגרות

תופעות הורמונליות, יחסי גומלין ומניעה, מה חשוב לדעת וממה יש להימנע

במבצע מיוחד שיערך ביום שלישי 20.1.87

בין השעות 16:00 עד 19:00 בהשתתפות:

פרופ' אמנון דוד · ד"ר נילי מס

ד"ר אדם גבע · ד"ר רונלי הומברג

הפסיכולוגית חנה איילון

בטלפונים: 03-217078, 03-433500, 03-433300, 03-433306

שלך יותר בריאות!

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל

יומן אמריקני

מאת אהרון בכר, ניו־יורק

שעשועי חורף, 1987

הוזמנו לנו בשבת לסעוד עם חברים על שולחנם של שני עליזים חביבים, ג'רי (51) ותום (36), בארמון החורף הצנוע שלהם, בלב יער מושלג, הרחק על גבול קונטיקט. העולם ניראה מן הפינה הזאת אחרת.

מבעד לחלון, בסלון, ריחפה בחוץ סערת שלגים קלה. היער עמד זועף וקפוא, כורע כולו תחת מעטה קציפתי לבן. מן האח המבוערת עלו פצפוצי זרדים. ג'רי מזג ויסקי „שיבאס" בן 25 שנה, עם שתי קוביות קרח. תום היה רוב הזמן למטה, במטבח, שקוע שם כולו בפרטי הפרטים האחרונים של ארוחת הצהריים. פעם בשבועיים, בשבת, בקביעות קפריזית הנמשכת זה שנים, פותחים שני האדונים המכובדים האלה, ג'רי ותום, את ביתם הכפרי בפני ידידיהם (במקרה שלנו, ידידים של ידידי ידידים), כדי לפטפט, לשתות, לעשן, לשמוע מוסיקה, להעביר את היום בכיף – וגם כדי לאפשר לתום להפגין את פלאי המטבח שלו. במטבח הזה, אגב, עומדת לרשותו ספריה שלימה עם מתכונים וספרי בישול.

בינתיים אנחנו רובצים בנחת על כורסת עור, בסלון, ומפטפטים SMALL TALK מקושקש עם שתי גברות עשויות היטב. תום מגיח לרגע מן המטבח ומניח על השולחן חצי תריסר צלוחיות עם שבלולים קטנים, כמו פיצוחים, וכן כמה פינצטות דקות, מווהכות, שבעזרתן ניתן לשלוף (אחרי אימונים) את השרצים הקטנים האלה מן הקונכיות שלהם. ג'רי מזג שמפניה צרפתית.

אין לנו מושג ירוק מי כל האנשים שרבצו סביבנו ופיטפטו ביניהם בעצלתיים. שיחות סלון כאלה משעממות אותנו, בדרך כלל, אבל לפחות מטעמי נימוס היה עלינו להתחקות, הפעם, אחרי הכיוון הכללי של הדברים כדי להשתלב, במקרה הרום, בקטעים מן השיחה הזאת, או לצחקק לחילופין במקומות הנכונים, כנדרש. השיחה סבבה, ברובה, סביב עשרה נושאים עיקריים: כסף, בגדים, מכוניות, ספורט, סרטים, חופשות, אוכל, זיונים, תקליטים, ונכסי דלא ניידי. לעולם, כפי שרואים אותו מכאן, לא יכולות להיות הרבה דאגות אחרות.

ג'רי סיפר איך עלה בידו להשתלט במרוצת השבוע החולף על מפעל כושל ליצור אבקת סבון בצפון מדינת וירג'יניה. הוא השליך לרחוב שליש מן העובדים והחליף את כל צוות הניהול. לפי חישוביו, תוך חצי שנה עד שמונה חודשים צריך המפעל הכושל הזה להתחיל להכניס רווחים. אגב, ג'רי מתמחה ברכישת מפעלי תעשיה כושלים, בעיקר בענפי מזון, ובהעמדתם מחדש על הרגליים. תום, לעומת זאת, הוא פריק חביב מגריניץ' וילג', עם עגיל קטן באוזן וצוואר מלא שרשראות. יש לו בעיר איזו סדנה קטנה לדינמיקה קבוצתית, משהו כזה. השניים מחזיקים גם דירת סטודיו בסוהו של ניו־יורק.

הסלון, בקומה הראשונה, מרוהט בפשטות בורגנית וזספית; הריהוט ישן, כבד, כפרי, כמעט כולו מעץ. על הקיר, בין כמה תמונות נוף, תלויים גם תצלומים משפחתיים: ההורים משני הצדדים, אחות צעירה, ג'רי במדי נבחרת הקולג' על־רקע מגרש פוטבול, תום בגלימה שחורה, בלי עגיל, לראשו מצנפת אקדמית, ג'רי ותום על רקע סגורה במזרח הרחוק. קיר אחד מכוסה כולו בספרים. ממול תלוי צלב על עץ פשוט. על הרצפה פרוש שטיח ישן, עבה.

ארוחת הצהריים הוגשה למטה, במפלס התחתון, בחדר אוכל מואר, מרווח, לאור נברשת גדולה ואלגנטית שהשתלשלה מן התקרה, במרכז החדר, והפיצה סביבה הסלסי אור הגיגי. מן המטבח הסמוך הכריז תום ברוב טקס על התפריט שלו. ג'רי חלץ את הפקקים משלושה בקבוקי יין לבן מתוצרת קליפורניה ועזר לידידו להניח על השולחן שתי קערות רדודות עם צדפות טריות וגבישי קרח זעירים. תום הכין שתי מנות ראשונות, שבלולים בנוסח אלזאס, ברוטב חמאה עם שום ו PATE DE FOIE GRAS, ושתי מנות ביניים, קודם לובסטר ואחריו נתחי ברווז צלוי בנוסח פקין, ברוטב סויה, עם בצקיות דקיקות (וקצת שמנוניות) לעטיפה ואכילה בידיים. אנחנו נאלצנו לוותר על מרק צב.

השיחה סביב השולחן שיעממה אותנו. אין לנו, ככלות הכל, עניין רב בערך הקרקע בצפון מדינת קולורדו ואין לנו הרבה מה לומר על המורל האחרון של שברולט. שקענו, איפוא, באכילה.

תום הכין מנה עקרית, סטייק טרטר. ג'רי מזג יין אדום.

ברקע, בחלון, היה חורף לבן ונעים, כמו באגדות. העולם ניראה כל־כך שקט, כל־כך מוזר, וכל־כך חסר דאגות.

□□□

איך להפוך לקוח לסוכן מכירות

ג'ו מילר, בעצמו חלום אמריקני, מוכר לאמריקה עוד חלום אמריקני. התעשיה הזאת מגלגלת מאות מיליונים.

איש קטן, מעונב, קצת ג'ינג'י, די משעמם, כולו מלא שבלונות בנליות על החיים. האיש הזה מבין רק בדבר אחד ויחיד: הוא יודע היטב את נפש בהמתו, ועל כן, האיש הקטן הזה, הוא תעשיין גדול. רק הפה שלו הוא בית חרושת שלם לאשליות.

כמעט כל לילה, בין אחת לשתיים, נותן ג'ו מילר את השואו הקבוע שלו בטלוויזיה, בנסיון נמרץ וחסר פשרות לשכנע את אמריקה לקנות ממנו חלום אמריקני חדש. יש לו, הוא אומר, תריסר קסטות ב־350 דולר. הקסטות האלה נועדו לשפר את הרצון ואת המוטיבציה שלך לעשות כסף, וגם לשכלל בהתאם את יכולת הביצוע. הכל באחריות.

באמריקה, אסור לשכוח, אין וגם לא יכול להיות דבר יותר חשוב מכסף. הכל שטויות, אין מי שאינו מחפש את השביל הקצר ביותר אל הדולר הסמוך.

ג'ו מילר משדר שלוש־ארבע פעמים בשבוע, כל פעם שעה, בערוץ הכבלים של „טיים־לייף". הוא משלם בשביל המודעה הזאת כסף טוב, והוא יכול להגיד בה כל מה שהוא רוצה. הכל.

הוא אומר, למשל, שיש בקסטות האלה צליל בלתי נשמע, החודר ישר אל תת־ההכרה.

אתה, בקיצור, יכול להתעשר כל־לילה מבלי שאפילו תרגיש בזה. כן, אתה.

הואיל ומיליוני אנשים בכל היבשת הגדולה הזאת חולמים על כסף, כמעט רק על כסף, ג'ו מילר מוכר להם את החלום שלהם ארוז בתור קסטות. הוא ניראה, אגב, חלקלק, קשקשן, מלא שמן זית, כמו איש מכירות; והעוקץ האמיתי אומנם טמון בשיטת המכירות הערמומית שלו.

מי שירכוש מן הממזר הזה את המציאה שלו, יקבל גם חוברת הדרכה מהודרת, על נייר כרומו, בשלל צבעים. שם החוברת: „איך למכור לחברך את שיטת ההתעשרות הבטוחה ב־12 קסטות – ולעשות כסף טוב מהצד".

בארץ הזאת, אם מדברים על כסף, אף אחד לא הולך סחור סחור. הכל על השולחן.

„אני עצמי התחלתי מכלום – ועכשיו, כפי שאתם רואים, אני מגלגל עם העסק הזה עשרות מיליונים", אומר ג'ו לצופים שלו. „כל אחד מכם יכול לעשות זאת. עליך לשכנע מקסימום אנשים לקנות סט קסטות – כדי להגדיל ככל האפשר את הנתח שלך באחוזים. זה כל הסיפור. אתה יכול לעשות 100 דולר בשבוע, אתה יכול לעשות 1000, אתה יכול לעשות גם 10 אלפים בשבוע. הכל תלוי בך, רק בך. אין לך שום בוסים על הראש".

מי שקונה סט קסטות ומשתכנע סופית שיש לו כוח ומוטיבציה לעשות כסף, ממהר להקדיש את מיטב שעות הפנאי שלו כדי לשכנע בכך אחרים. כל לקוח של המוצר הזה הופך מיד לסוכן מכירות חרוץ שלו.

הודות לכך שאלפי אנשים הגונים עושים ככה כמה סנטים מהצד – ג'ו מילר יכול לשבת בחיבוק ידיים ולעשות בשקט בערך פי ארבעה מכולם ביחד. הוא נותן בסך הכל רק שואו קטן בטלוויזיה מסחרית.

□□□

כך חולפת תהילת עולם

הסוף היה כל־כך פרוזאי.

אנטוני (טוני השמן) סלרנו, בן 75, הקשיב בפנים חתומים לגזר־הדין. עיניו ניראו ריקות.

גזר הדין היה 100 שנות מאסר.

כאשר סיים השופט ריצ'רד הואן לקרוא את גזר הדין, שלח בטוני השמן מבט מעל למסגרת של משקפי הקריאה המונחות על קצה חוטמו ואמר: „אתה, אדוני, הקדשת את כל חייך לביסוס אמפריה כספית אדירה באמצעים בלתי חוקיים. מגיע לך לסיים סוף כל סוף את הקריירה הארוכה הזאת בכלא".

טוני השמן הוסיף לנעוץ בשופט את מבטו האדיש כאילו ראה שם אוויר. באולם הדחוס עברה איוושת רחש.

„אדוני השופט", אמר קרמין (הילד) פרסיקו, 53, שייצג במשפט הזה את עצמו, „אינני סבור, עם כל הכבוד, שזכינו פה למשפט הוגן. העיתונות ניפחה כל העת סביבנו היסטריה של מאפיה – ובתנאים כאלה לא היה לנו כל סיכוי לזכות במשפט הוגן. עכשיו אתה בא ודורך לדעת הקהל גם מספר עגול ויפה: 100 שנות מאסר. כל הכבוד לך, אדוני השופט. אתה עושה מלאכה טובה."

הכוס של משפחת קולומבו נשמע קצת מריר ואירוני, כמו שדפוקים נשמעים. השופט נד בראשו בביטול. בית המשפט הוסיף בשולי גזר־הדין גם המלצה מחייבת: לא לתת לאסירים האלה שום חנינה. גם התובע הוסיף גרגר מלח: כבר ננקטו צעדים, אמר, כדי שהאדונים המכובדים לא יוכלו לנהל מהכלא את עסקיהם המסועפים.

וזהו, המסך יורד. אגדה עם הילה, שהחזיקה יפה מעמד קרוב לחמישים שנה, עומדת להירקב עכשיו בכלא, לעת זיקנה. נשמע פאתטי.

● המוח האנליטי של רבין עסוק ב„לביא" ובאי קיצוץ תקציב הבטחון

חץ מסילבי קשת

הסורגות

יודעים, יודעים, שפרשת יפת, היא רק סימפטום של המערכת הרקובה, המושחתת והמסואבת של החונטה הכלכלית והפוליטית השלטת.

אך איש לא יקח מאתנו את ההנאה הקצרה, בת־החלוף, של השמחה־לאיד הדירקטורים המתפטרים. אנו מרגישים כמו הסורגות, הטרור של המהפכה הצרפתית, שהיו יושבות וסורגות מול הגיליוטינה, כאשר ראש היה צונח אחר ראש, אל הסל.

עם כל הידיעה הברורה שאלמלא פוצצה הפרשה, היו אלה ממשיכים לחגוג, בחסות בנק ישראל והמפקחת על הבנקים. ועם כל ההסברים עכשיו, שההשתלחות על יפת ועל חבורת הדירקטורים – היא מעין ריטואל של גירוש שדים קולקטיבי – לא מעניין אותנו.

איזה הנאות כבר נשארו לנו?

●

נותנים ובוכים

צריך אדם לב אבן כדי לא לפרוץ בצחוק פרוע, למשימה ההלקאה העצמית האקטיביציוניסטית.

הווידוי של חיבוטי הנפש של אלי הורביץ, על תיאוריית נטישת הקרב שלו. על נדודי השינה שלו. איך שמשפחתו וחבריו הפצירו בו שלא לקבל את הג'וב הזה. אבל האתגר, האתגר. מה שהכתיב לו הלב ומה שעשתה היד. וכמה שובה־לב היה כשהודה בחיוך: „אכלתי אותה עד הסוף! עכשיו יוכל לקחת תרופה נגד הרעלת קיבה, ממפעל התרופות שלו. שם בטח לא היה מתנהג כמו בבנק.

התירוצים והיבבות של נגיד הבנק, דולצ'ין ושל הקיבוצניק מיכה אפרתי – הם מתחת לבוז.

הצגה מגוחכת של אוטו־קריטיקה דהלוכס נוסח כרושצ'ב על סטאלין בוועידה הכ"ב.

מי יתן ראשי מים, ועיני, מקור דמעה.

●

מה הפלא?

היה זה מובן מאליו שאדוני האיחוד הלאומי, פרס ושמיר. פנו בהפצרות אל אלי הורביץ וחבריו שלא להתפטר.

אם כל אחד יתחיל לקחת אחריות, אחרי כל בושה, למה נגיע? איזו מין דוגמה ציבורית היא זו, אחרי פרשות השב"כ והנשק לאיראן? כלום לא אמר פרס, כאשר נשאל אם הוא שוקל התפטרות, לאור עניין הנשק לאיראן: זו תאונה. כשיש תאונות דרכים. דורשים משר התחבורה להתפטר? גם הנשיא, הממתיק הלאומי, ירום הודו, הצטרף למקהלה הדואט. אסור, הכריז, לפגוע בכלל יותר משנפגע עד כה. שהתינוק לא יישטף עם המים.

האדונים האבירים האלה. מגינים תמיד רק על החוקים.

●

למות טפשים

כולנו למות בשקט כמשי, מבלי לדעת שהגוף המופקד על מינויי המפתח כבל"ל (הבנק של העם היהודי) – הוא „אוצר התיישבות היהודים".

תיפסו כל אדם ברחוב, ונראה אם יידע להשיב מה ההבדל בין הסוכנות היהודית, ההסתדרות הציונית, ההנהלה הציונית, הוועד הפועל הציוני, הקונגרס הציוני, הקרן הקיימת וקרן היסוד.

הוא גם לא ירצה לדעת. כל מה שהוא יודע שאלה הם מנגנוני ענק מנופחים ומסואבים, מקום מפוקפק לכיבודים ופרנסה לעשרות שליחים, שרבים מהם אינם חוזרים בכלל. ולהרבה עתונאים, ביניהם לוחמים גדולים בשחיתות.

●

נבלות!

לא צריך להיות בורה טרמינאלית כמוני בכלכלה, כדי להבין מהתוכנית הכלכלית החדשה:

ג מה שהפיחות הזה עשה לפיצויים ולפנסיה של ארנסט יפת.

● ששמעון פרס „הסוציאליסט", התחרה במשה נסים „הליבראלי", מי ייטיב יותר עם העשירים שלו. הכל תחת הכותרת „צמיחה". פרס חוזר אל מה שהוא יודע לעשות הכי טוב. לקצץ שכר. לקצץ סובסידיות ולעשות פיחות.

● לזכור שהתגובה הראשונה של מפלגת העבודה לתוכנית נסים היתה: אתם לא תפגעו בבטחון! וכך הווה.

● שהם לא הטילו מס על דיווחי הבורסה

● שהם גיבורים על הורים לילדים לומדים ועל הבריאות.

● עד לרגע זה טרם נחתם ההסכם עם ההסתדרות, על כן אין להתפעל מהצעקה „נבלות" של המזכ"ל ישראל קיסר, אחרי שנודע לו על קיצוץ הסובסידיות. הוא נאבק על קופת־חולים. טוב ויפה. הוא לא צעק נבלות! על אי הטלת מס על דווחי בורסה, על אי תקציב קיצוץ הבטחון, על הפגיעה בחינוך.

לקחת את הכסף ולברוח

ובהזדמנות חגיגית זו דאגו הח"כים והשרים להעלות את שכרם ב־40 אחוז. וזה, כמובן, כולל את הח"כ ישראל קיסר.

תמיד, אחרי העלאה שרירותית כזאת נמצא שר או ח"כ שאומר: אני מוכן לוותר על זה.

השבוע הודיעה כך, השרה שמשרדה נפגע ביותר מהתוכנית הכלכלית. שושנה ארבלי־אלמוזלינו. היא מוכנה על המקום לוותר על ההעלאה. אבל מה? יש חוק.

גברת נכבדה מי מפריע בעדך, לקבל את התוספת ולהעבירה, מדי חודש, אפילו באורח הפגנתי, כל פעם למחלקה מסויימת בבתי־החולים שלך?

●

יצחק היקר

הסיפורים מסמרי השיער על טרטורים שטניים בצה"ל, שהתפרסמו בעתונות, בעיקר ב„דבר", הביאו את ראש מפקדת חילות השדה, האלוף אורי שגיא, לכינוס מפקדי בסיסי הטירונים, בנסיון לעקירת התופעה.

מוח חולני של מפקדים בדרגים זוטרים ודרגי ביניים, ממציא התעללויות סאדיסטיות בנערים הטירונים. שפיכת מים רותחים לתוך אוזן. מצב קבוע של מניעת שינה. קפיאה בקור כשכותנתם לעורם. נשיאת אלונקות בידיים ישרות מעל לראש, עד שיישברו. טרור ממוסד.

לאור תופעה מחרידה זו, לא נשמע קולו של האחראי לצה"ל, הלוא הוא יצחק רבין שר הבטחון והמטפל לשעבר, מרי ההילולים של הפלמ"ח.

המוח האנליטי שלו עסוק ב„לביא" ובאי קיצוץ תקציב הבטחון. הנער שצריך לאייש את הכלים האלה, מה עושים לו, ומי המפקדים שלו, הגורם האנושי של הצבא שעליו הוא מופקד – זה לא בראש שלו.

●

מאשה, מקדמת המכירות

כל פעם שאני רואה בתקשורת, את מזכ"לית נעמ"ת, חברת מפלגת העבודה מאשה לובלסקי – עולה לי הסעיף.

אשה כוחנית, מרפקנית, מסתייעת ביחסי ציבור נמרצים להאדרה אישית. תמיד מצטלמת בחיוכים אווילים. עם שני הרבנים הראשיים. פותחת פאב. ואפילו לא תחסוך מאתנו את מסיבת יום הולדת ה־50 שלה, מחייכת בין קיסר לפרח. שמחת זקנתי.

ומה היא עושה בימים אלה של פיחותים, קיצוץ בסובסידיות ועיקור תוספת היוקר של קהל היעד שלה? בין פעלתנות לפעלתנות, היא תצא ממכוניתה הצמודה לנהג, לבושה בחולצה עם סרט חתולים, לעמוד בראש צוות שיפוט מטעם חברת „רבלון", לבחירת עשר נשות הקאריירה המצליחניות האלגנטיות ביותר. מאשה מקדמת מכירות של תמרוקים.

● תמיד מצטלמת, תמיד בחולצה עם סרט חתולים

סוכן־הביון היהודי של הנאצים

מאת שלמה שמגר

אדגר קלאוס (בתמונה), מומר, היה שליחו של האדמירל קאנאריס האגדי, ראש שירות הריגול הנגדי הגרמני □ תפקידו היה לגשש ולבדוק אפשרות לשלום נפרד בין סטלין להיטלר □ למרות היותו פרוטסטנטי הוא ניסה להציל יהודים בימי השואה □ פרטים עליו נתגלו בסיפרה של ההיסטוריונית אינגבורג פליישהאור „הסיכוי לשלום נפרד" שיצא לאור בברלין

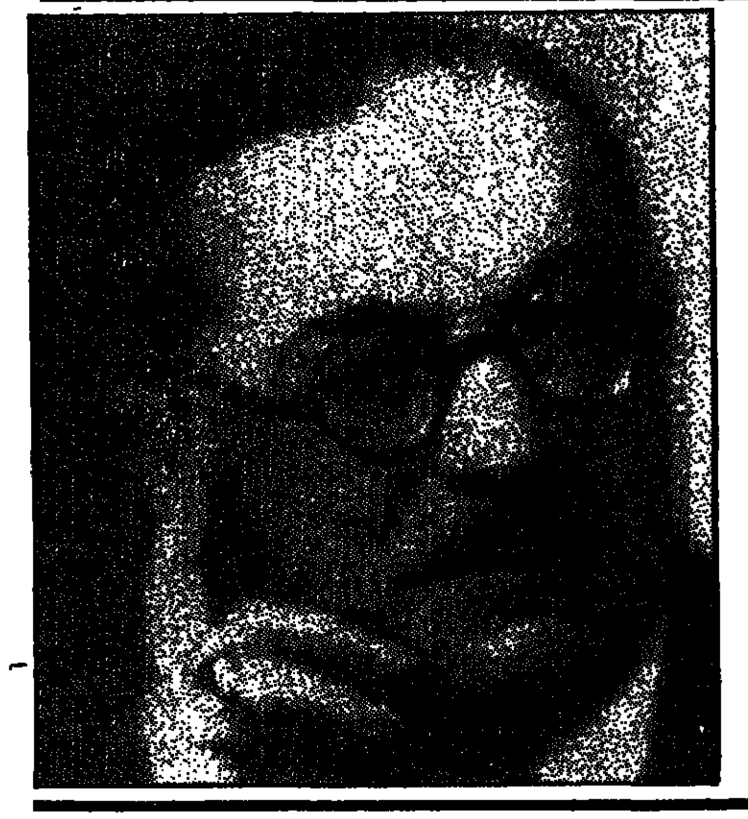

סוכן יהודי של הנאצים תיווך בין היטלר וסטלין בעיצומה של המלחמה, על אדמת רוסיה. נשמע דמיוני, אך העובדות מונחות לפנינו בסיפרה של ההיסטוריונית, אינגבורג פליישהאור – „הסיכוי לשלום נפרד" – שהופיע בהוצאת „זידלר" בברלין.

במרוצת השנים 1941־1945, כותבת פליישהאור, תושבת בון, אך בעיקר אחרי מיגור הצבא הגרמני בסטלינגראד, וכן בקיץ 1944 – בין פתיחת „החזית השניה" והתנקשות הסרק בהיטלר, ב־20 ביולי, התנהלו גישושים בין ברלין למוסקבה בדבר שלום נפרד בין ברית־המועצות לבין גרמניה הנאצית.

השיחות החשאיות בין שני האויבים הדריכו את מנוחתן של בעלות־הברית המערביות. האיום של פרישת הצבא־האדום מן המלחמה בהיטלר, הניעה את וושינגטון ואת לונדון לוויתורים מפליגים, שלמעשה העניקו לרוסים יד חופשית במזרח אירופה והניחו את הבסיס לשליטה הנמשכת של הקרמלין על הדמוקרטיות העממיות בשכנותה של ברית־המועצות. לא ברור אם סטלין התכוון אי פעם, ברצינות, להתפייס ולהתפשר עם היטלר. אבל, האיום הסמוי השפיע. והאמת היא שהיטלר עצמו נתן את ההוראה להפסיק את המגעים הסודיים.

הממצאים שהעלתה ד"ר פליישהאור – שעסקה בשעתה גם במחקר היסטורי באוניברסיטה העברית בירושלים – רומזים, שאחרי סטלינגרד, עלול או עשוי היה השליט הסובייטי, להסכים לשלום עם גרמניה על בסיס הגבולות משנת 1939, כלומר, אחרי חלוקת פולין. אולם היטלר, גם אחר מפלותיו הקשות, תבע לספח לגרמניה רבתי את כל אוקראינה.

קן ריגול בינלאומי

עד כה היה מקובל לחשוב, כי גישושים סובייטיים־גרמניים, במידה שהיו כאלה, התרקמו בליסבון, באנקרה או בטוקיו. הספר מגלה: שטוקהולם, בירת שבדיה הניטרלית, היתה האכסניה, וניתן להוכיח זאת באמצעות מסמכים שנמצאים בארכיונים הממלכתיים השבדיים. שטוקהולם היתה בימי המלחמה קן ריגול בינלאומי.

אחד הבולטים והמוזרים ביותר מבין הסוכנים הללו, היתה דמותו המפוקפקת של אותו יהודי – מומר, אמנם – שהיה שליח של האדמירל קאנאריס האגדי, ראש ה„אבווהר", שירות הריגול הנגדי הגרמני. היותו נוצרי פרוטסטנטי להלכה, לא מנע אותו מלנסות ולהציל יהודים בימי השואה, וגם לא מנע את מנצליו הנאצים, מלכבדו בתואר „היהודי שלנו". כמה מהם אף השתדלו לשלוח אותו למחנה השמדה, במסגרת מאבקי הכוח הפנימיים בין השירות השונות במנגנון הנאצי.

אדגר יוסף קלאוס – זה היה שמו של איש המסתורין – נולד ב־1879 בריגה, בירת לטביה, שהיתה כפופה אז לממלכת הצארים. אימו היתה חיה לבית האומן. אביו, איציק מרקוס קלאוס, יליד העיירה בויסק, התנצר לאחר שנשתקע בריגה. אדגר קלאוס למד גיאולוגיה באוניברסיטת קאזן, ועם קבלת התואר עבד תחילה בעיר סאמארה, אחר־כך בבנק בפטרבורג (לנינגרד), ובגיל 31 חזר לריגה.

בימים ההם החלה האצולה הבאלטית ממוצא גרמני חוששת לעתידה ברוסיה ומוכרת מארמותיה. קלאוס השתלב בעסקי נדל"ן ותוך זמן קצר צבר הון לא מבוטל. בפרוץ המלחמה העולמית הראשונה שוחרר מגיוס, אך כיהודים רבים שנחשדו באהדה לאויב הגרמני, הוגלה לסאמארה. בזכות בלשנותו הועסק כמתורגמן מטעם הצלב־האדום במחנות שבויים ועבודתו הביאה אותו עד סיביר, שם הכיר, כנראה, אישית את הבולשביק הגולה, יוסף סטלין ואישים אחרים, שעמדו למלא תפקידים חשובים אחרי המהפיכה.

כשלהי 1918 חזר לריגה לעזור לאמו שנתאלמנה. בימי מלחמת השחרור של לטביה עלה בידו להצטייד בתעודת מזכיר הקונסוליה של דנמרק. הוא מלא שליחויות דיפלומטיות חשובות, כולל נסיעות לברלין לשם העביר את רכושו מחשש להשתלטות הרוסים על ריגה.

דרכון גרמני תקף

בפני השלטונות השבדיים טען בתקופה מאוחרת יותר, כי מעודו לא היה לא נאצי ולא קומוניסט. אולם סימנים שונים מורים על כך, שקלאוס היה משרתם של שני אדונים והוא קיים קשרים הדוקים עם גרמנים ועם רוסים כאחד, בלי שיזכה באמון מלא מצד זה או אחר. המעניין הוא, שהשגרירות הגרמנית בליטא נתנה לו בינואר 1940 דרכון גרמני תקף, חרף כל החשדות שהועלו נגדו מצד הגסטאפו וגורמים אחרים.

אחרי כיבוש ליטא בידי הסובייטים, נשאר קלאוס בליטא ובמארס 1941 קיבל תעודה של „פולקסדויטשר" כדי לאפשר לו לעזוב את ברית־המועצות כגרמני במוצאו, בלי שיעוכב ע"י הרוסים. קלאוס הובא לברלין ושם „נקלט" ע"י ה„אבווהר" וקיבל שמונים אלף מארק על חשבון פעילותו המודיעינית בעתיד.

בשיחות שהתנהלו בהשתתפות קצינים בכירים של ה„וורמאכט" הזהיר קלאוס מפני התקפה על רוסיה והסביר, כי הסדר בין גרמניה לבריה"מ חייב להימשך – למען קיומה של גרמניה עצמה. אך רוב הגנרלים הגרמניים היו משוכנעים, כי רוסיה הסובייטית הוא קולוסוס על כרעי חרס...

בתחילת מאי 1941 נשלח קלאוס לשטוקהולם. המשימה שהוטלה עליו מטעם ה„אבווהר" היתה לבוא בדברים עם דיפלומטים סובייטיים, כדי שאפשר יהיה להפיק תועלת מקשרים אלה בבוא הזמן ולדווח באופן שוטף על עניינים סובייטיים, בעיקר במישור הצבאי. חודש לפני „מיבצע ברברוסה" – פלישת היטלר לרוסיה נכנס המרגל היהודי של הנאצים לתפקידו, שחשיבותו בעיני הגרמנים גברה והלכה ככל שנמשכה המלחמה.

הממונה עליו בשטוקהולם היה קולונל הנס וואגנר, נאצי שבזכות קשריו עם סוכן גרמני במשרד הרווחה השבדי (שטיפל בפליטים אנטי פאשיסטיים) גרם בין היתר להסגרת חמשים פליטים יהודים וסוציאל־דמוקרטים לגרמניה. ברונו קרייסקי, לימים ראש ממשלת אוסטריה שהיה פליט בשבדיה, ניצל ברגע האחרון. כדי לחסות את מוצאו היהודי של קלאוס, נתנו לו את השם „שנימן" והפיצו בשגרירות הגרמנית את הבדותה, כי היה בשעתו גנרל ממוצא גרמני בצבא הצאר ומעורה על כן בכל העניינים הצבאיים הנוגעים לרוסיה. אף על פי כן גילו הנאצים המושבעים בסגל השגרירות הגרמנית, כי הוא יהודי והתרחקו ממנו.

סטלין גילה מתינות

למרות שתקוותו של היטלר לנצחון בזק ברוסיה הופרכה, דחה בעקשנות כל הצעה לשלום. סטלין מצידו גילה בשנים הראשונות למלחמה מתינות מפתיעה. גם כשהגרמנים עמדו עמדו בשערי מוסקבה ולנינגרד הוא הרגיש את האופי ההגנתי של מלחמתו וטען, כי אינו לוטש עיניו לטריטוריה גרמנית. הוא לא היה מעוניין לקלקל מלכתחילה גישושים כלשהם. קלאוס השתדל, במסגרת אפשרויותיו, לקדם את תוכניותיו של קאנאריס לשלום נפרד, אך הוכשל בין היתר ע"י גורמים נאציים קנאיים שפיקפקו במהימנותו ועל ידי חוגי יהודים וגולים, שהלשינו עליו בפני השלטונות השבדיים.

ב־10 באוגוסט 1942 נעצר קלאוס ע"י המשטרה השבדית והועלה על מעבורת שהפליגה לגרמניה. שם קידמו את פניו נציגי הגסטאפו, שחקרוהו למעשיו בשבדיה. ב־14 באוגוסט הצליחו אנשי ה„אבווהר" לשחרר אותו כ„חיוני" ולהביא אותו לברלין. ידוע ותמוה גם שב־26 באוגוסט 1942 חזר קלאוס לשבדיה וחירש ביתר שאת את מאמציו ליצור קשרים עם השגרירות הסובייטית ולשמוע מה בפי הרוסים לגבי האפשרות של הפסקת אש בחזית המזרחית.

ב־10 במאי 1943, באווירת של סיכוי לזמן פגישה סודית בין רוסים וגרמנים, הורו לפתע השלטונות השבדיים לקלאוס לעזוב את המדינה תוך חמישה ימים. בגרמניה עצמה התערער בינתיים מעמדו של קאנאריס והיינריך הימלר, ראש הס.ס. והגסטאפו החל משתלט על המשרדים והקשרים של האדמירל החשוד. בנסיבות כאלה התקשה ראש ה„אבווהר" לסוכך על „הסוכן היהודי" שהחזרתו לגרמניה היתה כפסק דין מוות עבורו.

בין כה וכה החליטו, כנראה, בחוגי הביון השבדיים, שכדאי להם „למצוץ" את קלאוס עוד פעם ולשמוע ישירות מפיו „מה הולך" בין גרמניה ורוסיה. גם אלן דאלאס, שניהל משוויץ את שרות הביון האסטרטגי של ארה"ב הגיע למסקנה, שאין מניעה לנצל את הסוכן היהודי.

הימלר הכין „קלף"

לאחר נחיתת צבאות בעלות־הברית בצרפת, ביוני 1944, גברו בברלין הספקות בנצחון הסופי וגורם חדש השתלב במאמצים להגיע לשלום נפרד עם סטלין. הימלר עצמו, ששיגר לשטוקהולם את „אולבר שטורמבאנפירר", פטר פון קלייסט, לפגישה עם נציגי השגרירות הסובייטית שהוסדר בעזרת קלאוס. קלייסט היה אמור להציע לסובייטים ממשלה גרמנית, בראשותו של הימלר עצמו, אחרי סילוקו של אדולף היטלר. הימלר הכין לעצמו עוד „קלף": בידו היה גורלם של מאות אלפי יהודים במחנות ההשמדה, שעליהם היה מוכן להתמקח תמורת הבטחה מצד בעלות הברית לחוס על נשמתו הטמאה שלו.

ב־3 ביוני 1944 הפגיש קלאוס את קלייסט עם הלל שטורך, נציג הקונגרס היהודי העולמי בשטוקהולם. פגישה שניה התקיימה ב־20 בספטמבר. קלאוס עשה נסיון נוסף להציל 4500 יהודים, שאת פרטיהם הגיש ברשימה שמית לשבדיה. שטורך הציע סכום כבד תמורת פדיון אסירים אלה ואכן הגיע אתו לידי סיכום. עם נסיגת הגרמנים ממינסק ומן הארצות הבאלטיות, יועברו האסירים בצורה „מסודרת" לגרמניה גופא, כלומר לא יירצחו. שטורך אישר, כי הגרמנים קיימו את ההסדר וחלק מן הפדויים אמנם ניצלו אחר כך והגיעו לשבדיה. בפגישה שלישית הודיע קלייסט, כי „ברלין אינה מעוניינת בעיסקה" גדולה יותר. כסף בלבד לא יניע את ממשלת ה„רייך" לשחרר מיספר רב של יהודים. ברלין שוקלת, כך הסביר, לנצל את היהודים במחנות כבני ערובה במישחק פוליטי הרבה יותר חשוב.

לקראת גמר המלחמה, היה אדגר קלאוס שבור ורצוץ מבחינה גופנית ונפשית ולקה באנגינה פקטוריס והתקפי לב. השלטונות השבדיים, שנוכחותו וקשריו עם סוכנים נאציים במנגנון הממשלתי השבדי הביכו אותם, רצו להיפטר ממנו בהקדם ולגרשו לגרמניה, שהיתה עדיין ברובה בשליטת היטלר. החוגים היהודיים בשטוקהולם לא זכרו לו את מאמציו להצלת יהודים והסתייגו ממנו כסוכן גרמני. קלאוס היה שרוי באימת מוות מפני החזרתו לריגה (שכבר היתה בידי הסובייטים) או לגרמניה (שעל מעשי הזוועה שלה התרבו הידיעות ככל שהמלחמה התקרבה לקיצה).

ב־1 ביולי 1945, לאחר כניעת הנאצים, הועבר קלאוס יחד עם כל הגרמנים בשבדיה למחנה הסגר, שממנו הועבר מטעמי בריאות לבית־חולים תחת מעצר. לאחר חקירה יסודית של פעילותו החליטו השבדים לגרשו לגרמניה הכבושה ב־1 באפריל 1946. בבוקרו של אותו יום מת אדגר קלאוס מהתקף לב. דמותו השנויה במחלוקת הותירה אחריה עוד סימני שאלה רבים שרק התיקים הגנוזים במוסקבה יוכלו לענות עליהם.

מכללה לחינוך סמינר הקיבוצים ת"א

החלה ההרשמה לשנת הלימודים תשמ"ח

לקראת תואר אקדמאי ראשון "בוגר חינוך" (B.Ed)*
לתעודת "מוסמך בכיר"

מסלולי ההכשרה:
מורים לגיל הרך (כולל מגמה יצירתית)
לבית הספר היסודי
לחינוך מיוחד
לחינוך גופני
לחטיבות הביניים

במסלולי חטיבת הביניים:
ביולוגיה–כימיה, ספרות, מקרא, לשון, הסטוריה, חינוך מיוחד, אנגלית, מתמטיקה–פיזיקה, מחשבים –
אפשרות נוספת: השלמת לימודים לתואר ראשון (B.A) באוניברסיטת ת"א.

* מסלולי הכשרה יחודיים בסמינר הקיבוצים ת"א: מחונות לגיל הרך • מגמות חינוך יצירתי לגיל הרך • חינוך מיוחד לחט"ב • תנועה ומחול • משחק ובימוי

פרטים והרשמה בסמינר הקיבוצים
דרך חיפה 149, ת"א טל' 03-424221
כל יום בין השעות 08.00-16.00
(פרט ליום ו')

* על פי החלטת המועצה להשכלה גבוהה מיום 6.9.1986 ניתן למכללה בסמינר הקיבוצים היתר לקיים מסלולים בתכנית לימודים ארבע־שנתית, כמוסד להשכלה גבוהה לקראת התואר "בוגר־חינוך" (B.Ed).

לקרוא לדברים בשמם

גאולה כהן

יש גם צד שני למטבע

כאשר יפת (בל"ל) עשה לי בימים אלה, ולמי לא, שחור בעיניים, נזכרתי: קיץ 1946. הבריטים או בארץ. שלוש ישבנו אל אדן החלון בתא בית־הסוהר לנשים בבית־לחם, מתבוננות דרך הסורגים בהרי יהודה שממול, וחולמות: מה פנים יהיו לה למדינה העיברית לכשתקום?

אני לא זוכרת על מה חלמו ברכה ודבורה, אבל מה שראיתי אני בעיני רוחי לא היו נופים, לא בתים, לא אנשים, אלא רק שלל צבעי ארגמן ותכלת מוזהרים והולכים, מתבהרים ומתערבבים זה בזה והופכים צבע אחד של אור: טהור, צחור.

„הצבע שלה יהיה לבן" – הפטרתי, כמעט בפסקנות.

„של מי?" – תמהו ברכה ודבורה.

„של המדינה העברית שתקום" – השבתי.

לא בלי שנדע „למה" זה טוב ו„בשביל מה" זה טוב; ולא בלי שהתשובות על ה„למה?" ועל ה„בשביל מה?" יהיו – וגם ייראו – חופפות ומקרמות את היעדים הלאומיים הייחודיים למענם חי ומסר העם הזה את נפשו אתמול, ויהיה מוכן לחיות ולמסור את נפשו גם מחר.

* * *

זו לא גזירה שכך יקרה רק בעיתות מלחמה. המלחמות על ארץ־ישראל אכן נוגעות במיתרים הכי עמוקים של קיומנו, אבל האם הדחף המוסרי שבנו – עמוק פחות? ההתקוממות המוסרית הגדולה שבאה היום מלמטה בעקבות פרשת בל"ל ושהביאה להתפטרותם של האחראים לה מלמעלה – מוכיחה שלא; מוכיחה שלוא רק היתה לנו הנהגה, לא של איש חוק בעל שרירים, גם לא של איש־רוח בעל תארים, אלא של איש בעל שאר־רוח, שיידע לקרוא את התווים הכי בסיסיים של העם הזה בלי לזייף – או אז גם המציאות שלנו היום, יכולה היתה לחפוף את החלום שלנו מאתמול: מדינה כלבן.

* * *

חורף 1986: מה באמת קרה לנו היום, שנמצאנו מכתימים את פני המדינה בליכלוכים שכמותם אפשר למצוא רק בגרועות שבאומות.

יש, אכן, גילויי שחיתות במקומותינו, אבל למטבע השחיתות יש גם צד שני: השחתה. יותר משיש פה שחיתות מלמטה, מצד העם, יש פה השחתה מלמעלה, מצד ההנהגה; יותר משהעם נכשל – הוא מוכשל.

ההנהגה שלא השכילה להבין את מה שחז"ל (ישראל אלדד: למה כל חכמינו הם ז"ל?) השכילו אותנו: עם ישראל, אם רוח אלוהים לא מפעמת בו – לא חזון, לא אידיאלים – מתעתע בו השטן. אם הוא לא ניתבע על־ידי מנהיגיו לתת למשכן – הוא יתן את זהבו לעגל; ובאותה התלהבות משיחית, באותו להט...

יש דברים שאין בהם אמצע: האמת, למשל; אבל גם עם אחד, יחיד ומיוחד: אנחנו. להיות סתם אזרח טוב משלם מיסים – זה לא מה שמדליק את העם הזה.

אולי זוהי גם קללה,

אולי זוהי גם ברכה,

אבל קודם כל: זהו זה.

עם שידע פעם את הטבילה הרוחנית המטורפת בהר סיני – עמוק־עמוק בתוכו לא יתפשר על פחות מזה.

אם לא רוח שברוח – או חומר שבחומר.

אם לא תימצא הנהגה – והנהגה כזאת אי אפשר להמציא – שתדע להדליק את העם הזה בדלק האחר ש„עובר" עליו באמת – היא רק תשרוף אותו...

* * *

למטבע עליו טבועים מצד אחד מספרים שעוברים לסוחר – יש גם צד שני, עליו טבועות אותיות שעניינן הוא מיטב המסורת:

„להוריד את האינפלציה" – זוהי מטרה חשובה, שראוי לתבוע למענה קורבנות – אבל לא כשלעצמה;

„לייצב את המשק" – זוהי סיסמא שפויה שראוי לגזור בשמה גזירות – אבל לא כשלעצמה;

„להגביר את הצמיחה" – זהו אתגר מרתק שראוי לאמץ בשבילו את הכוחות – אבל לא כשלעצמו!

נתן ברון

הוא ישן טוב

האם להאמין לאלי הורוביץ, כאשר הוא אומר כי „לא ישן כל הלילה" אחרי שחתם על הסכם־הפנסיה של ארנסט יפת?

לשונות רעות בוודאי יאמרו, שדווקא מתקבל על הדעת שהיו"ר המתפטר של בנק לאומי לישראל סבל מנדודי־שינה באותו ליל קיץ. הסיבה? קינאה פשוטה, אנושית. לא כל אדם זוכה לתנאי־פרישה כאלה ולפנסיה כזו. גם אדם העומד בראש קונצרן לתרופות יכול אולי להתקנא בבוננזה הנפלאה של ארנסט.

אבל אני, משום מה, לא מאמין שהוא התהפך על משכבו בחוסר־מנוחה בלילה ההוא. לי דווקא נראה, שהוא ישן שנת ישרים, ורק חלומות נעימים היו מנת חלקו.

הסיבה היא, והבה נודה על האמת, שכולנו חכמים לאחר מעשה. היום, אמר אחד המתפטרים/מפוטרים כולם גיבורים. אבל אז, עם יד על הלב, הכל נראה אחרת.

* * *

היו תקופות בארץ, והן לא רחוקות במיוחד, שסכומים כמו 30 אלף דולר לחודש לא עשו רושם גדול. כל המדינה ישבה בלילות־שבת וחישבנה את הרווחים. כמה אני הרווחתי וכמה הוא הרוויח. וכמה אלפי דולר לפה ולשם לא גרמו להיסטריקה או אפילו להתרגשות מיוחדת.

מי אינו זוכר את סיפורי הנפלאות על המוכשרים הללו, יחידי־הסגולה, בעלי החוש המיוחד לרווחים קלים ומהירים. איך חיזרו אחריהם בכל מקום, איך נתנו בהם אמון, איך הפקידו בידיהם סכומי־כסף גדולים בלי קבלת, בלי חשבון, בלי ערבויות. בעיני ראיתי „קוסם" אחד כזה, יושב בבית קפה תל־אביבי, כאשר מסביב יושבים אנשים עם „תיק" עצבני בעין או בלחי, ממתינים בקוצר־רוח לרגע בו יואיל הרב־מג לשוחח איתם ואולי יסכים לקבל מהם את חסכונותיהם כדי להכפילם, לשַלשם ולרַבְּעָם.

כמובן שאיש לא העלה על דעתו אפשרות אחרת: שמא יהיו כאן הפסדים, שמא הבורסה לא תצמח בקצב השגעוני שלה, שמא תהיה מפולת. מה פתאום? אלפי הדולרים התרוצצו להם בחלל האוויר (ובדפי־המחשב של הבנק) וכולם היו מאושרים וטובי־לב.

באווירה הזו – מי שם לב לעוד מיליון או פחות מיליון דולר? ולמי בכלל היה איכפת אם מישהו יקבל עוד כמה אלפי דולר במשכורת. למה לא, בעצם? כולם חיים טוב, כולם מרוויחים, בעל הבית השתגע – למה להיות קטנוני?

מי שחושב, שעניין הפיצויים והפנסיה של ארנסט יפת נולדו רק בשנה האחרונה, בעקבות דו"ח בייסקי ומפולת המניות הבנקאיות – טועה לחלוטין. שנים רבות הילכו סיפורי־אגדה על משכורותיהם של המנהלים בבנקים. מי לא שמע על חדרי־האוכל הפרטיים, על כרטיסי־האשראי הפתוחים, על הדירות הצמודות המשולמות כולן מן הקופה הכללית (כולל חשמל, מים ומסים לועד הבית)? ומי לא ידע, שישנה שכבה כזו שרמת־חייה, וכמובן ה„משכורות" שהיא מקבלת, בכלל אינה עומדת בשום יחס למתרחש בשוק הכללי.

* * *

לכן יש הרבה מן היתממות, ואולי אפילו צביעות, בחלק מן התגובות על פרשת ארנסט יפת. לא ידעתי, לא שמעתי, לא הבנתי, לא תפסתי. סיפורי סבתא.

הם ידעו, הם שמעו, הם הבינו והם תפסו בדיוק במה המדובר. כולם. כולל אלה, שמשום מה מעדיפים עכשיו להופיע בציבור כאידיוטים מוחלטים. מוטב להיות אידיוט, הם אומרים לעצמם, מאשר להיות בבית־סוהר. אבל לכל ילד ברור, שהכל הצגה אחת גדולה.

צריך לומר את האמת: כאשר נחתמו ההסכמים עם יפת, לאורך 20–30 השנים האחרונות, היו מעורבים בעניין אנשים רבים, כולל דמויות ציבוריות מן המדרגה הראשונה. והם חתמו, ואישרו, והעניקו לארנסט יפת – ובוודאי גם לאחרים – תנאי־חיים שאדם רגיל בכלל לא יכול להבין אותם. עכשיו הם מנסים לרחוץ בנקיון כפיהם: הוא היה דיקטטור, הוא הכריח אותנו, לא יכולנו לעמוד בפניו. אם כך, הם השפנים האמיתיים, ולאו דווקא שרים מסויימים.

ואלי הורוביץ? אדם עם חושים כה מחודדים לתקשורת וליחסי־ציבור – איך הוא נפל בפח הזה. הרי אם היה מרגיש שמשהו לא בסדר – היה יכול להפוך לגיבור לאומי. ביום הראשון לתפקידו החדש היה מודיע במסקנתו „על הסכם כזה אני לא חותם" על כפיים היו נושאים אותו.

אבל הוא ישן טוב באותו לילה. הוא בוודאי חשב, שבזה נפתרה בעיה – וגמרנו.

הצרה היא, שלדברי עצמו „הוא אכל אותה עד הסוף". ומה איתנו? אנחנו לא אכלנו אותה, עד הסוף? התחושה היא, שעוד לא גמרנו עם האכילה הזו, ועוד צפויות לנו צרות נוספות – וגילויים נוספים.

הודעה ללקוחות שופר־סל והיפרכל!

כלשק

מעניק לך גם אשראי וגם פרסים

אם כבר יש בידך כרטיס "כלשק", או אם הזמנת כרטיס "כלשק" בסניף שופר־סל או היפרכל, ועדיין לא לקחת אותו, אתה עשוי לזכות בפרס יקר ערך.

הפרסים שיוגרלו:
• כרטיס טיסה הלוך ושוב ללונדון באל־על, כולל מיסים!
• 2 סופי שבוע זוגיים במלון 5 כוכבים.
• 100 ספרי בישול.

הזדרזו! ההגרלה כבר ב־27.1.87.

הערה: אם לא תוכל להגיע לסניף כדי לקבל את הכרטיס עד סוף חודש זה, נשלח אותו לביתך עפ"י הכתובת שמסרת.

שופר־סל היפרכל

המניע: כסף, כוח, כבוד, נקמה

הפלונטר האיראני: מה הריץ אותם

פרשת עיסקאות הנשק עם איראן הפכה לרשומון ההולך ומסתבך עם כל גירסה חדשה ★ בדיקת המניעים האישיים של כל אחד מהמעורבים בפרשה היא כמעט הדרך היחידה להתמצא בה ★ מה שברור הוא שאין איש בארה"ב או בישראל היודע היום בוודאות, מה באמת קרה בכל אחד משלבי הפרשה וכמעט כל המעורבים בה משקרים ★ אפשר להניח, כי הסיבה העיקרית להסתבכות המבצע היתה הבלגן שבו התנהל

מאת רון בן ישי

את יעקב נימרודי הכרתי ב־1968 בטהראן, כשנה לפני שסיים את תפקידו כניספח הצבאי של ישראל באיראן. על הכוננית במשרדו מסודרים היו בשורה דגמים של טילי „גבריאל" ומערכות נשק אחרות. על הקיר היה תלוי שטיח תפילה פרסי ובו ארוג דיוקן של משה דיין – מתנת הקהילה היהודית לרגל ביקור שר־הביטחון הנערץ מאד – חוליה אחת בשרשרת ביקורים חשאיים של אישים ישראלים באיראן, שהניספח החייכן והכרסתן ניצח עליהם.

השאח שהערצתו אז לישראל – ובעיקר לצה"ל המנצח בששת הימים – לא ידעה גבול, לא רצה לעורר עליו את חמת הערבים על־ידי קשרים דיפלומטיים גלויים עם ישראל. הנציגות ברחוב „תחתה ג'משיד" 5, לא היתה רשומה בספרי הטלפונים, ובמישרד החוץ האיראני ענו לך בנימוס שאין בכלל דבר כזה.

אבל מאיר עזרי היה שגריר לכל דבר וקולונל נימרודי אהב מאד לספר, כיצד ישב על במת הכבוד ב„יום המהפיכה" האחרון, לבוש מדי שרד של קצין ישראלי עם כל הסרטים והשנצים, וצפה במיצעד ה„עוזים", התותחים ללא רתע, ומטבחי השדה מתוצרת קיבוץ „נצר סירני", שעברו בסך לפניו. כמה מושבים הלאה ממנו התפוצץ הניספח הצבאי העיראקי מכעס. נימרודי ידע לסדר דברים ולהזיז עניינים בשיחת טלפון.

יוצא נקי כמו תינוק

בפעם השניה פגשתיו בשדה התעופה של ציריך, בערבו של היום השני למלחמת יום הכיפורים, במטוס אל־על מלא בקציני מילואים שמיהרו לחזור מאירופה. באותה תקופה היה כבר שותפם לעסקים של השאח ושל אחותו, ומיליונר בזכות עצמו. אבל כשפרצה המלחמה חזר להיות אל"מ במילואים וקיווה שיורקע לשרותיו. תמיד ידע לטעת בך את התחושה, שהוא עושה שליחות חשובה למדינת ישראל. תמיד דאג לתעד הכל ואהב שיתעדו אותו. אבל בצורה סלקטיבית.

מכר איראני של נימרודי היושב עתה בלונדון, קרוב למשפחת השאה הגולה, אמר לי עליו לפני שנתיים: „לעשות עימו עסקים זה כמו רולטה. יש לו ראש טוב וקשרים. אפשר בהחלט להצליח ולהרוויח הרבה, ואז אין כמוהו: חבר טוב, ישר, ואיש מקסים לבלות עימו ערב. אבל אם משהו ישתבש בעיסקה, ואתם בצרה, לפני שתרגיש ותבין איך זה קרה לך – הוא יהיה בחוץ, נקי כמו תינוק, ואתה תהיה מסובך מעבר לאוזניך".

לא היה טעם להעלות אפיזודות אלה מעברו של אחד השותפים הישראליים המרכזיים ב„איראנגייט", לולא היה בהם כדי לשפוך אור על מניעיו. על הדחפים והיעדים האישיים שהניעו את פעולתו, לפני ואחרי שהתפוצצה הפרשה בתיקשורת. בדיקת המניעים האישיים היא הדרך היחידה, כמעט, להתמצא ב„רשומון" הלא מכובד הזה. „רשומון" ההולך ומסתבך עם כל גירסה חדשה הרואה אור.

מה שאפשר כבר היום לקבוע במידה גדולה של ביטחון:

● אין איש בארה"ב או בישראל היודע היום בוודאות, מה באמת קרה בכל אחד משלבי פרשת עיסקות הנשק עם איראן. בידי יצחק שמיר, שמעון פרס, ויצחק רבין כמו בידי הנשיא ריגן והקונגרס האמריקני, יש מידע מהימן למדי על קטעים מן הפרשה. אך פרטי התמונה הכוללת עודם לוטים גם עבורם בערפל.

● כמעט כל המעורבים בפרשה, בארה"ב ובישראל, משקרים. מהם לא ביודעין, מהם במצח נחושה ומהם המוסרים חצאי אמיתות. כמה מהשותפים הישראלים לפרשה הגדילו לעשות מכך שהדליפו לתיקשורת בארץ ובחו"ל כמה גירסאות על חלקם בפרשה. כל גירסה היתה שונה מקודמתה אבל התכולה היתה דומה.

היה כה הסיפור הבסיסי מנקודת מבטו של המדליף: גילוי אמיתי חדש אחד או שניים; וכמה פרטים שקריים שאמורים היו להסוות את המקור. משום כך אין טעם להתעמק בפרטים. חשוב להבין את מניעי המעורבים בפרשה.

באשר לנימרודי – זה פשוט יחסית. הדלק למוטור שלו הוא תערובת של הדחף לתפוס מקום של כבוד בהיסטוריה של העם היהודי ומדינת ישראל, תאוות הממון, והרצון להרשים את סביבתו בהישגיו בשני תחומים אלה. בהתנהגותו העיסקית והציבורית הוא דומה להפליא לידידו, ושותפו לעסקים, המולטימיליונר, עדנן חשוגי, שמעולם לא הסתפק בכך שעשה כסף. יש בו בחשוגי, כך טוענים כותבי דיוקנאותיו, דחף שאינו בר כיבוש לשלב מהלכים פוליטיים חובקי עולם בעסקים. אנטוני סימפסון כתב על חשוגי לפני שנים: „הוא אחד הערבים בני הדור הצעיר שהחליטו להטביע את חותמם על המערב ולהתמודד עם השלטון הבינלאומי של היהודים".

אבל זה היה כאמור לפני שנים. היום נמצאת האימפריה הכלכלית של חשוגי בצרות, ואולי משום כך זנח גם את שאיפתו להילחם ביהדות הבינ־לאומית ועבר לשיתוף פעולה עימה. אבל יעקב נימרודי, שעשה הרבה עסקים מכניסים מאד עם חשוגי, פועל לפי אותו דגם. החל מן המסיבות הראוותניות שנועדו להפגין את עושרו, עבור להתחככות בצמרת הפוליטית של מדינת ישראל, וכלה בטענה: „מעולם לא מכרתי נשק".

הפירסום הביא לקוחות

אחרי שניכווה בעיסקת מכירת מטוסים של חברת „לוקהיד" לסעודיה, והואשם בתשלום שוחד לגנראלים סעודיים, אמר חשוגי לעיתונאי וילהלם דיטל: „מגדירים אותי בטעות כסוחר נשק. אבל מעולם לא סחרתי במכונות יריה. מכונות יריה – לא: מטוסי קרב – ארובא, ואדרבא". והנה כשמתפוצצת פרשת הנשק האיראנית, אותה טענה עצמה בפי נימרודי: „חוץ מכמה מאות טילי 'טאו' ו'הוק' בשלב הראשון של העיסקה לא מכרתי נשק. אינני סוחר נשק ואתבע לדין כל עיתון שיחזור על הטיפשות הזאת".

לא במיקרה פנה חשוגי אל נימרודי והציע לו את העיסקה האיראנית. היא תאמה להפליא את הנטיות והצרכים של שניהם. נימרודי רצה להירשם בהיסטוריה כמי שיצר את הקשר בין איראן של האייטולות לבין המערב, ומנע את נפילת איראן לידי הסובייטים. והיה לו גם מניע כספי.

גם אם לא הרוויח, כדבריו, מן העיסקות עצמן, הוא ביסס בצורה זו קשר אל קבוצה בעלת השפעה רבה באיראן של חומייני. כשהיה ניספח צבאי ואחר־כך איש עסקים, היו לנימרודי קשרים מצויינים עם משפחת השאה ועם קציני הצבא הבכירים. קשרים אלה שהכניסו מיליונים לכיסו, נותקו כאשר נפל השאה ב־1979. הקשר עם קבוצת רפסנג'אני באיראן, שהוצע לו על ידי חשוגי וגורבאניפאר, היה ממש מתנה מן השמיים. הפירסום שנימרודי זכה לו בעקבות התפוצצות הפרשה, הביאה לו גל של פניות ולקוחות נוספים המבקשים לנצל את קשריו הטובים.

ואילו חשוגי, שייצג את האינטרסים של בית המלוכה הסעודי, רצה ביצירת קשר עקיף שירשם בצד הזכות בספרי החשבונות של האייטולות באיראן. תעודת ביטוח לסעודיה, במידה שאיראן תנצח במלחמתה עם עיראק ותתפנה לטפל בשאר מדינות המפרץ. המניע האחר היה כסף. וכך כנראה גם עשה.

צחוק הגורל, מסתבר שמצבו הכספי של חשוגי היה כה רע, עד כי התקשה לספק את מימון הביניים בעצמו, או אז ניסה להשתמש ביוקרתה וביכולתה של מדינת ישראל לגייס אשראי, כדי להשיג עבורו את הכסף למימון הביניים שממנו יגרוף הוא את הממון.

רצה לנקום בעמירם ניר

לשם כך לא היסס לזנוח, בשלב השני של עיסקת הנשק, את נימרודי ושווימר שאיבדו את חינם אצל פרס, ועבר להשתמש בעמירם ניר, יועץ ראש ממשלת ישראל למלחמה בטרור. עמירם ניר חסר הנסיון בעיסקות בין לאומיות והלהוט להצליח, בלע את הפתיון ופנה לשורה של פיננסיירים בין לאומיים וביקש מימון ביניים בערבות ממשלת ישראל לעיסקות האמריקניות. מימון שממנו ירוויח חשוגי.

ניר השאפתן פנה יחד עם חשוגי אל מנכ"ל, ואחד מבעלי תאגיד הענק „לונרו" הבריטי, טייני רונלר. רונלר לא קפץ על המציאה והתייעץ עם אישיות ישראלית אחרת שהיתה מעורבת בעיסקה בשלב הראשון, דיויד קמחי, מנכ"ל משרד החוץ ראו. קמחי, שרגליו נרחקו על ידי עמירם ניר, המליץ מה שהמליץ וטייני רונלר השיב לניר ולחשוגי בלאו מנומס.

אגב, אחד המניעים החזקים ביותר במערכת המוטיבציות של נימרודי בפרשה, הוא לנקום בעמירם ניר, שלטענתו נישל אותו בעורמה מן העיסקה. הרבה מן הפירסומים שראו אור בפרשה, תכליתם להציג את ניר כנבל העיקרי ואת מקורם לא קשה לשער.

שותף אחר של נימרודי, ואויב מושבע של עמירם ניר, הוא אל שווימר. מנכ"ל ויושב ראש הדירקטוריון לשעבר של התעשייה האווירית, ש„מעוכב" מתפקידו כשעלה הליכוד לשילטון. שווימר היה בשלב הראשון חוליית הקשר לשמעון פרס ולמערכת הביטחון הישראלית. גם שווימר איש עשיר, אבל בניגוד לנימרודי, הוא טורח הרבה להצניע את עצמו ואת עושרו ולכן אינו מושך אש. על מניעיו בעיסקות הנשק עם איראן לא ידוע הרבה, אולם הוא עצמו מעיד בגאווה על עיסקות במיליונים שקשר עבור התעשייה האווירית הישראלית כשהיה ממנהליה או קשור עימה אחרי שפרש. שווימר אוהב מלאכה זו של שיווק ביטחוני חשאי, שכסף, פוליטיקה בין־לאומית וטובת המדינה חברו בהם יחדיו. לשותפו הוותיק לעסקים, יעקב נימרודי, לא קשה היה „להדליק" לעיסקה מעין זו. מה גם שקיבל עידוד משמעון פרס. אחר־כך זה היה כבר עניין של כבוד אישי.

שווימר ששאב הרבה עוצמה מקירבתו הגלויה לפרס ושותפותו הישירה במגעים בדרג הגבוה ביותר עם המימשל בוושינגטון, לא היה מוכן להשלים עם סילוקו. תוית הכישלון שהודבקה לו בעקבות שורת התקלות בשלב הראשון של העיסקה, והעובדה שמקומו ניתפש על ידי „צעירצ'יק" חסר נסיון כמו עמירם ניר, היו הרבה יותר ממה שאל שווימר מוכן היה לבלוע.

„דייב" (דוד) קמחי היה האופרטור המדיני בשלב הראשון של העיסקה. על פי גירסת מקורביו, הוא הוכנס לעניין לגמרי במקרה. כשעמד לנסוע ביולי 85 לוושינגטון להיפגש עם רוברט מקפרליין, אז היועץ לביטחון לאומי בבית הלבן, ביקש ממנו פרס לבדוק אם האמריקנים אכן מעוניינים בסיוע ישראלי „לא שיגרתי", לשחרור בני הערובה האמריקנים בלבנון וחידוש הקשרים עם איראן הפונדמנטליסטית. קמחי נסע וקיבל תשובה מעורפלת.

אבל קמחי אהב את הרעיון. תחילה כאיש ה„מוסד", ובעיקר כמנכ"ל משרד החוץ, הוא הפך למומחה מספר אחד של מדינת ישראל לפתיחת דלתות וחלונות אל מדינות שאין לנו עימן יחסים דיפלומטיים.

דגם הפעולה – וההצלחה – שלו היה קבוע: תחילה באו מגעים מתחת לשולחן ובחשאי, אחר־כך פירסומים סלקטיביים בעיתונות העולמית והישראלית על חידוש צפוי של היחסים הדיפלומטיים עם אותה מדינה; ולבסוף מפגש או ביקור רישמי של רוה"מ או אחר משריה באותה ארץ וחידוש היחסים הדיפלומטיים.

קמחי היה מעוניין בצד המדיני של העיסקה. אחד ממקורביו שמע אותו אומר: „אותי לא עניינו הכסף או בני הערובה. אותי עניין הצד המדיני".

היתה זו העטיפה המדינית הנוצצת של קמחי שבאמצעותה „מכר" מקפרליין את העיסקה לרייגן. לאמור: אין זו סתם כניעה בזויה למדינה תומכת־טרור, המוכנה לסייע בשיחרור בני ערובה תמורת כופר נשק, כי אם מהלך גלובאלי שיחזיר לחיק המערב נידבך אסטרטגי חשוב באסיה.

קמחי שרצה להוסיף יהלום פרסי לשרשרת ההצלחות שלו באסיה ובאפריקה, היה גורם חשוב בפרשה האירנית. ללא ידידותו האישית עם מקפרליין וכושר השיכנוע שלו, ספק אם היה הנשיא רייגן מאשר את מכירת הנשק האמריקני לאירן. בלי אישור הבית הלבן לא היתה ישראל מעיזה למכור נשק לאיראנים. בקיצור – מאום לא היה זז.

יבול מדיני דל

הפרטנר של קמחי בבית הלבן, היה היועץ לביטחון לאומי, רוברט מקפרליין. פקיד ממשל סולידי שהעניין האיראני לא היה זר לו. עוד בנובמבר 1981 פנה לאנשי מטה הבחירות של רייגן, שהיה אז על סף כניסתו לבית הלבן, והציע להם עיסקה עם האירנים לשחרור 52 הדיפלומטים האמריקנים שהוחזקו שם כבני ערובה. המניע שלו היה מדיני – ממש כמו זה של קמחי. מקפרליין הוא האיש ששיכנע את הנשיא רייגן סופית, לאשר את העברות הנשק על ידי ישראל לאירן.

רייגן, שהיה כנראה מתוסכל מחוסר יכולתם של הדיפלומאטים שלו ואנשי סוכנות הביון המרכזית להביא לשחרור בני הערובה, לא התקשה, כנראה, לקנות את ההצעות שמקורן בירושלים. לא אחת הביע את הערצתו להצלחתה של ישראל במיבצע אנטבה וליכולתה במבצעים חשאיים וסבר, כי ראוי לפחות לנסות.

פרישתו של „באד" מקפרליין מתפקידו בדצמבר 85, עקב חילוקי הדעות שהיו לו עם ראש צוות הבית הלבן, דונלד ריגן, היתה קריטית. לטענתו, אילו נשאר לצידו של הנשיא רייגן, ספק אם היה המבצע נימשך. מקפרליין, לדבריו, היה ראש המאוכזבים מתוצאות החלק הראשון של המבצע. במקום להעניק לישראל נקודות זכות בבית הלבן שירחצו את הכתם השחור של פרשת פולארד, היו העברות הנשק הישראליות לאיראן בקיץ 1985, מקור לחוסר שביעות רצון שהגיעה לשיאה בדצמבר 85. שלושת המשלוחים הניבו יבול דל מכל הבחינות.

(המשך בעמוד 18)

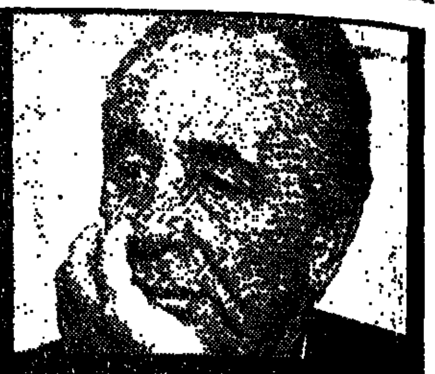
פרס: זיכרון הצלחותיו במשרד־הביטחון

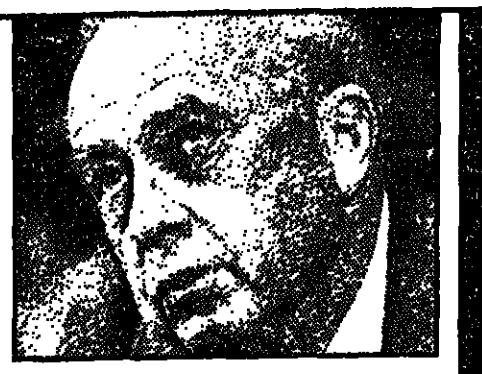
רבין: צה"ל ימכור טילים מיושנים ויקבל חדשים מארה"ב

רייגן: תיסכול מהכישלון בשחרור בני הערובה

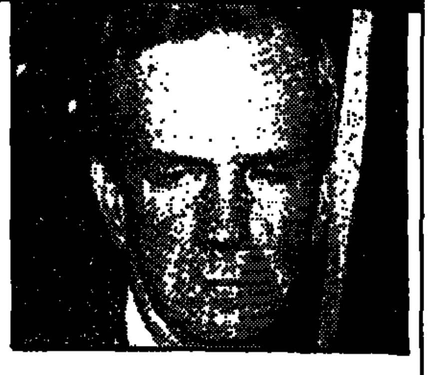
מקפרליין: מדיני. מהלך שישיב את איראן לחיק המערב

חשוגי: כסף, וקשר לאייטולות למקרה שסעודיה תותקף

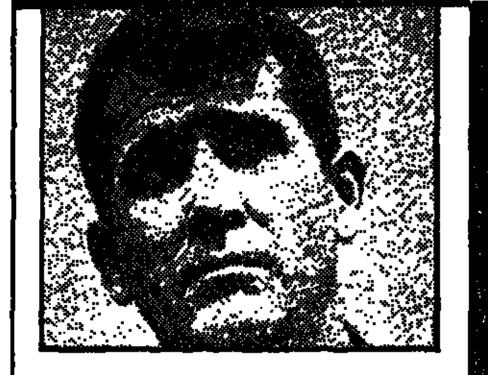
נורת: תחושת שליחות שדחפה אותו להילחם בקומוניזם ובטרור

נימרודי: הדחף להכנס להיסטוריה, הממון, ורצון להרשים

שווימר: למחוק את תווית הכישלון, והכעס על ניר

ניר: הכתב הצבאי לשעבר התפתה לנהל מבצע מסובך

הפשלות הישראליות

להיטותם של המעורבים בפרשה לבצע את העיסקות עם האיראנים – כל אחד ממניעיו הוא – גרמה לרשלנות בתהליכי קבלת ההחלטות ולביצוע חובבני. הקוקטייל האנושי הזה – סוחרי נשק תאבי כסף וכבוד, פוליטיקאים אמביציוזיים, ופקידי ממשל אמריקנים חסרי נסיון, פשוט לא יכול היה לעבור.

רשימת הפשלות הישראליות במהלך המיבצע ארוכה ולהלן העיקריות שבהן:

★ ממשלת ישראל, והשלישייה: פרס, רבין, ושמיר לא בדקה בצורה רצינית את השלכות המיבצע ואת סיכויי ההצלחה. הם התעלמו מהתנגדותו של ג'ורג' שולץ למיבצע – והוא, בוודאי, לא שבע נחת מכך שבהשפעת ישראל התעלם הנשיא מעצתו. לא היה זה נבון להרגיז ידיד מרכזי בוושינגטון, לטובת רווחים מפוקפקים בטהראן.

★ היתה זו טעות מלכתחילה מצד ממשלת ישראל למסור מהלך מדיני עדין – נסיון לפתוח אפיק לאיראן החומייניסטית – לניהולם של אנשים לא מקצועיים, בעלי מניעים שלא תמיד עלו בקנה אחד עם המטרה המקורית של המיבצע. מותר להניח, שאילו הופקד „המוסד למודיעין ולתפקידים מיוחדים" על הביצוע, היו הדברים נראים אחרת. לאנשי ה„מוסד" הרקע המקצועי, הנסיון ושיטות הפעולה לביצוע מהלכים כאלה. הם גם יודעים לשתוק ומאומנים להעמיד את הכיס וה„אגו" שלהם במקום אחרון ולא ראשון, כמו אלה שניהלו את המיבצע.

★ אנשי ה„מוסד" מן הסתם לא היו נגררים למהלך ילדותי כמו נסיעת מקפרליין, נורת וניר לטהראן, על סמך הבטחותיה של אישיות מפוקפקת כמו גורבאניפאר. מסע זה שהופק ובויים בלעדית על ידי גורבאניפאר, היה ה„פשלה" העיקרית במבצע והוא שנתן בידי האייטולות, המתונים כביכול, היודמנות פז להעליב נציגים רשמיים של „השטן" הגדול והקטן, ואיפשר למתנגדי פטרוניו של גורבאניפאר לפוצץ את המיבצע בתיקשורת.

★ מי שמספק נשק תמורת בני ערובה לאיראן, מעודד בעקיפין חטיפת בני ערובה נוספים לצורך המשך המיקוח והסחיטה. וזה בדיוק מה שקורה בימים אלה בלבנון: נביה ברי וה„חיזבאללה".

★ בכמות וסוג הנשק שנשלח לאיראן לא היה כדי להאריך את המלחמה בינה לבין עיראק ולכן לא שירתה העיסקה אינטרס זה של ישראל.

★ פרס, שמיר ורבין החליטו להמשיך במיבצע, גם אחרי שמקפרליין הבהיר לקמחי, שהממשל יתכחש לאישור שנתן להעברות נשק מישראל. הוא גם יעץ לישראל להתכחש לעיסקה אם תתגלה. מי שבא היום בטענות למימשל בוושינגטון העושה את ישראל שעיר לעזאזל – ראוי לו שישתוק ויקבל את הדין.

★ התיאומים וההחלטות האופרטיביות במבצע, נערכו ללא מעקב מסודר של צוות השרים הישראלי, ללא רישום ותיעוד השיחות בין נציגינו לבין הנציגים האמריקניים. לנימרודי, שווימר וניר ניתנה יד כמעט חופשית. כתוצאה מכך יש היום לצוות השרים הישראלים פערי מידע מסוכנים והפתעות, כתוצאה מגילויים בקונגרס ובתיקשורת. איש אינו יודע היום בדיוק לאן זרם הכסף, וכמה.

בכל אלה יש רק נחמה אחת: ההסתבכות, לעת עתה, היא כולה אמריקנית. הגירסה הישראלית מחזיקה יפה מעמד מול כל הנסיונות לערער אותה, ואיש לא הוכיח עדיין כי פקיד או נציג ישראלי מהמעורבים בפרשה עבר על החוק האמריקני או הישראלי.

ליצני החצר משמחים את רייגן

מאת אראל גינאי, שליחנו לוושינגטון

כמו בחצר המלך, כך בבית־הלבן. רייגן במרכז וסביבו יועציו המנסים לשמח את ליבו. רייגן, ייתכן, ידע מעט מאד על הפרשה. הדמויות בסביבתו שניהלו מדיניות חוץ מחתרתית, השתדלו, עד כמה שאפשר, לא לערבו ולא להרגיזו. התוצאה: צרה צרורה.

בכדי להבין את פרשת איראן, צריך לענות על השאלה: מה מריץ את רייגן?

ראשית־כל מריצים אותו בני־אדם ולא עקרונות או רעיונות. כאשר עיקרון כללי כגון: „אין עושים עיסקות עם טרוריסטים", מתנגש עם הדרמה של בני־ערובה אמריקניים בלבנון, יבחר רייגן תמיד בדרך שתסייע לאנשים בצרה ולמשפחותיהם.

אין הוא, חלילה, זונח את העקרונות. הוא פשוט מוסיף לטעון שחילופי מרגל תמורת עיתונאי עצור „אינם חילופים", ועיסקת נשק תמורת בני ערובה „אינה עיסקה". גישה זו תואמת את זילזולו של רייגן בעובדות. הוא כבר נשמע אומר, שעוברים בני שלושה חודשים נולדו והתפתחו לבני־אדם נורמליים; שברוסית לא קיימת המלה „חירות"; וכי שמשון „היכה את הפיליפינים".

רייגן חסיד של פעולות מהירות ונועזות, כדוגמת עלילות סרטי המערב הפרוע והוא חש עצמו כבול על־ידי תקנות וחוקים. פחד רב הוא פוחד מהדלפות, ובמיוחד כאשר ברצונו לפעול במהירות ובחשאיות. כדי להשיג את שיחרור בני הערובה היה מוכן למעשים שהיו מנוגדים בתכלית, לא רק למדיניות המימשל, אלא גם להצהרותיו שלו־עצמו.

דמותו זו משמשת רקע לתסריט פרשת „איראן־קונטראס". כאשר הדמויות הפועלות הן: צוות המועצה לביטחון לאומי המורכב ברובו מאנשי־ימין; 20 מהם קצינים בשירות פעיל. אגב, כל היועצים לביטחון לא־מי שרייגן מינה, הם קצינים, או קצינים לשעבר.

ראש סגל הבית הלבן, דונלד ריגן, עוסק בעיקר בתפקיד הליצן המשמח את הנשיא, והוא „מניח לו להישאר רייגן" – כלומר, לא מזהירו מפני ההשלכות המסוכנות של מהלכים דיפלומטיים נועזים, שהנשיא נוטה, לעתים, ליזום אותם.

לפיכך, אין בבית הלבן בלמים, שייעצרו את הנשיא ואת ידידו הוותיק, ריצ'רד קייזי, מנהל סוכנות הביון המרכזית, שגם ממנו קשה לצפות שייעץ לנשיא לגלות זהירות. שכן כמו רייגן, קייזי הוא מאמין גדול בפעולות חשאיות ובעקיפת הקונגרס.

המגעים עם איראן החלו, כאשר רוברט מקפרליין שימש בתפקיד, היועץ לביטחון לאומי. ליורשו, האדמירל פוינדקסטר, היו פחות הכשרה והבנה באשר לסיכונים הכרוכים בפרשה. הוא הסתגר במרתף, נמנע כמעט כליל ממגע עם העיתונות – ובוושינגטון זו הדרך הטובה ביותר לעשיית שגיאות.

קרוב לוודאי, שדבר לא היה קורה, לו הקולונל נורת לא היה בזירה. נורת, שמרן, נוקשה, מסור, שאפתן וחרוץ, שמצא או המציא שפע של הזדמנויות להצטיין, החל באירגון הפלישה לגרנדה, דרך יירוט המטוס המצרי שהטיס את חוטפי „אקילה לאורו" ועד לפרשת בני־הערובה ושילובה בסיוע ל„קונטראס". קשה להניח, שהוא נזקק לעמירם ניר – כפי שטען – כדי לגלות את הדרך לשילובם של שני המיבצעים; הוא גם לא הרגיש צורך לקבל היתר מפורש מן הנשיא להעברת הכספים ל„קונטראס", שעה שידע, שהדבר יסב אושר לנשיא.

„ריחמתי על הקונטראס", אמר פעם, אך כפי שציין אחד מעמיתיו, „נורת מסוגל לומר לך את השקר הנתעב ביותר ולהביט בך ביושר תמים בעיניו הכחולות".

מיליוני דולרים נעלמו בעיסקות, אבל קשה להעלות על הדעת, שנורת נטל משהו לעצמו; אלא שנורת פעל בשותפות עם חבורה של ידידים ותיקים מוויאטנאם וייתכן, שכמה מהם ראו ראשית־כל לכיסם. דומה, כי נורת ניסה לעשות בעת ובעונה אחת במקומות רבים מדי ולעסוק בעניינים רבים מדי, שידע שהם קרובים לליבו של הנשיא.

ניתן רק לקוות, כי כאשר יפתח פיו – לאחר שתינתן לו חסינות – הנזק שיגרום ליחסים האמריקניים־ישראליים לא יהיה משמעותי מאד.

באריאל
6 קוטג'ים אחרונים במחיר - 94,500.- ש"ח
(המחיר לאחר הפיתוח)
כולל פיתוח ומע"מ במקום - 104,750.- ש"ח
קוטג' דו-משפחתי, דו-מפלסי, 3 חדרים (עם תכנון להרחבה ל-3 מפלסים, עד 5 חדרים) עם חדר משק.
פטיו, גימור מושלם וקרקע צמודה במקום היפה ביותר באריאל.
משכנתאות, תנאי סיוע מיוחדים, ערבות ואמינות של בן-יקר גת, החברה המשכנת ובונה במסגרת התכנית של משרד השיכון.

בן־יקר גת
חברה להנדסה ולבנין בע"מ

ממשיכים למכור במחירים הישנים

מבצע מיוחד ל"זכאי" משרד הבינוי והשיכון

אם אתה "זכאי" של משרד הבנוי והשיכון יש לך היום הזדמנות בלתי חוזרת לרכוש דירה במחירי מציאה של ממש עדיין במחיר הישן.

תהנה ממשכנתאות גדולות עד 98% ממחיר הדירה.

- **הנחות למקדימים בתשלומים**
- **רוב הדירות מוכנות לאיכלוס מיידי.**
- **פיתוח סביבתי מלא וחניה כלולים במחיר הדירה.**

איזור הצפון
נצרת עילית - 2, 3, 4 ח'
כרמיאל - 3½, 4 ח'
צפת - 2, 3, 4, 5 ח'
(5 ח' לחרדים בלבד)
עפולה - 3 ח'
טבריה - 4 ח'
ק. שמונה - 3, 4 ח'
חצור - 3, 4 ח'
בית שאן - 4 ח'
מגדל העמק - 2, 4 ח'
(2 ח' לחרדים בלבד)

איזור חיפה
עתלית - 2, 4 ח'
זכרון יעקב - 3 ח'
מעלות - 3, 4 ח'
שלומי - 4 ח'
נשר - 4 ח'
קרית אתא - 4 ח'
עכו - 4 ח'
אור עקיבא - 2 ח'
המבצע המיוחד נמשך.

איזור המרכז
אלון מורה - 3, 4 ח'

איזור ירושלים והסביבה
מעלה אפרים - 3, 4 ח'
קרית ארבע - 3, 4 ח'

איזור הדרום
אופקים - 3 ח'
שדרות - 3 ח'
דימונה - 3 ח'
ערד - 3, 4 ח'
באר שבע - 2, 3, 4 ח'
אילת - 3 ח'
ירוחם - 3, 4 ח'
מצפה רמון - 3, 4 ח'

רשימה מפורטת של האתרים והדירות המשתתפות במבצע ניתן לקבל בסניפי החברה.

פרטים ותנאי מכירה:
סניף הצפון - נצרת עילית מרכז מסחרי ע"ש עופר; טלפון: 065-55230, 065-55428.
סניף חיפה והסביבה - חיפה, רחוב י.ל.פרץ 32; טלפון: 04-674161.
סניף המרכז - ת"א, "בית אליהו", רח' אבן גבירול 2; טלפון: 03-262160, 03-262169.
סניף ירושלים והסביבה - ירושלים, רחוב בן־הלל 15; טלפון: 02-231321-3.
סניף הדרום - ב"ש, מרכז הנגב, שד' הנשיאים; טלפון: 057-37406, 057-77406.
לדירות בכרמיאל וצפת - מרכז מסחרי חדש; טלפון: 04-985920, כרמיאל.

שיכון ופיתוח
קניה בטוחה בחברה אמינה
במסגרת תוכניות הבניה של משרד הבינוי והשיכון

ד"ר ישראל אלדד

לשקר יש רגליים

אימרה „שקר אין לו רגליים", אימרה חמודה היא, חיננית, נבונה ובעלת מעוף, שהרי כוונתה לעיוות המסוקסק של השקר. ניתן לשער שיש לה גם טעם גראפי. צא וראה: שלש האותיות המרכיבות את המלה ש ק ר, כל אחת מהן על רגל אחת היא עומדת. זה בולט עוד יותר בהשוואה להיפוכה, לשלש אותיותיה של המלה א מ ת, כל אחת מאותיות אמת ניצבת על בסיס רחב. כמו בא לומר: אין אמת על רגל אחת ולא קל למוטטה.

אמת, מי שאמר „שקר אין לו רגליים" כוונתו ודאי טובה היתה, ורק זאת – שלא דיבר אמת. לא לשווא מכנים את העולם הבא בכינוי „עולם האמת", לומר לך, שעולמנו, העולם הזה, הוא עולם השקר, והנה הוא עומד, ניצב, רץ, מהלך, כמעט אומרת: „ברוך השם". אפשרויותיה של האמת מצומצמות מאוד. כמה אמיתות ישנן? בעוד שאינסוף לאפשרויות השקרים רבי־הדמיון. אמת נכון, אנו אומרים „ה' אלהיכם אמת", רא עקא, שאלוהים הוא א ח ד, אחד בלבד והאלים השקריים רבים מאוד. יש רגליים הרבה לשקר, ממש בגדר מרבי־רגליים. ולמרבה ההפתעה המלכודה לפעמים גם האמת היא רגל מרגלי השקר.

★

הנה מודיעים עכשיו על התלטת הפיחות. וכי יעלה על דעת בר־דעת להוקיע את שר האוצר או את ראש־הממשלה־במועל בשקרנים, באשר לא פסקו מלהבטיחנו שלא יהיה פיחות? כל אחד מבין שהשקר במעט ומתחייב כאן. יתר־על־כן: אם בעוד חודשים אחרים הם ישובו ויצהירו: „פיחות לא בא בחשבון", ובאמת לא יהיה פיחות, כדאי לבדוק אם אין כאן עילה לתביעה מישפטית, בג"ץ, על הונאה, אחיזת עיניים, מעשה רמייה ממש, כולל תביעת נזיקין. למה רימיתם אותנו בדבריכם אמת?

ואין צריך לומר עד כמה לא פשוט ענין זה של אמת ושקר בנושאים ביטחוניים, עד מה חובה קדושה היא לרמות אויבים הבאים להרגנו. עד מה לפעמים האמת אסור שתגיע לעיני ולאוזני האוייב. וככל שוענונו, למשל, דיבר אמת – ואין לי מושג אם דיבר אמת או לא – יותר חייב מיתה או עונש חמור ביותר, אך ודאי לא „התחשבות" ו„יחס הוגן" ומסך טלוויזיה חופשי לאחיו המציגו כגיבור ממש. ומי יודע אם סניגורו לא ילמד עליו זכות בשם... „אמת דיבר".

★

מכאן לאמת או לשקר בדברי אנשי שב"כ, שנהגו אולי לא כ„חוק", אך ודאי כדת וכדין בשני המרצחים שנתפסו „על חם" ונמנע מהם „משפט הוגן" „וצורך ההוכחה שבמו ידיהם הרגו", ומיטב הסיכויים להיות מוחלפים ולהמשיך להרוג יהודים.

שהרי הדמגוגים וצבועי „האמת" מטשטשים אמת בסיסית, כהשוותם את לוחמי אש"ף בלוחמים באש"ף: הם, אש"ף, יוצאים מלכתחילה להרוג יהודים באשר הם יהודים. לוחמינו יוצאים להרוג מחבלים, משמע מרצחים שאין אף צורך להביא ראיות לכוונותיהם „הטובות". ואל ייתמם מוטה גור בהצדיקו את ההוראות שנתן הוא ב„מלחמת ליטאני" למחוק כפרים שלמים על זקן נשים וטף, אך הוא מגנה את הורגי המחבלים מאוטובוס 300 היתממות וצביעות. „בליטאני היתה מלחמה", הוא טוען. אינני יודע אם המשפט הבינלאומי הכיר במיבצע הליטאני (שאגב, נכשל וגרם לבורח של"ג, כאשר הניח למחבלים על אלפיהם לסגת צפונה) כמלחמה. בין כה ובין כה, שם נהרגו אזרחים חפים מפשע ודאי, ובפרשת האוטובוס נהרגו מרצחים־של־ודאי, וספק אם חוק מלחמה וחוקי ז'נבה חלים על חטיפת אוטובוס אורחי ורצח נוסעים, עד הולת ורק „שבויים". ודאי פחות מחוק „שבויים" בכפרי הלבנון, שהופצצו על־ידי מוטה גור. וכשהוא נשאל על־ידי המראיין: „הטיעון שלך הוא כי האוכלוסיה הזאת היא בת עונשין?" הוא משיבו „כמו כלום, אפילו רגע אחד לא היה לי ספק בכך". או מה פתאום יש לו לראות ששני המחבלים ראשאים ליתר התחשבות מאוכלוסי הכפרים, שהוא הרגם במקדותיו?

★

ודאי וודאי שאין להחיל מידת צדקנות נגד „השקר" ששיקר דוד בן־גוריון בהודעתו שמתיישבים „אנשי כסרי" יצאו להגמול לקיביה ופגעו באזרחים חפים־מפשע. מתיישבים – אמר – ולא, חלילה, שום כוח של צה"ל. ולא מעט מפקדי אש"ף הוצאו להורג בלי משפט ברחבי עולם, ולאו דווקא נתפסו „על חם" כשני המחבלים באוטובוס.

מן הדין היה לחתוך פרשה זו באיבה ולהעמיד לדין את מי שהניח באווילותו לאנשי תיקשורת תאבי־סקופים־ותצלומים להסתובב בשטח. זה היה ראוי לוועדת־חקירה ולא הריגת המרצחים־של־ודאי. ויפה עשה שרון השבוע בנאומו המדיני החוק, בהכריזו גם מחדש, שעל המחבלים היוצאים לרצוח יהודים לדעת שלא ייצאו מזה חיים.

ודאי שרחוקה הדרך מכאן עד להתחמקויות האישיות של ראשי השב"כ, וגם האחרים, תוך הטלת „אחריות" או „אשמה" על אחרים, במקום לקום – לאחר הפירסום המיותר והנפשע – ולהודיעו כן, עשינו, ויפה עשינו ונמשיך לעשות, ולא ייצאו מחבלים חיים מ„פעולה" מסוג זה. להיחקר צריכה כל ההתפתחות המבהילה הזאת, שמצילי חיי יהודים וגומלים למרצחים חייבים להתנצל ולהסתבך ולהידרדר עד להתכחשות חרדית. כך הפכה אמת קדושה לשקרים מלוכלכים.

★

מה רבות הרגליים אשר־עליהן מהלכים פה, מתרוצצים פה, מתבססים פה השקרים על ריבוי הפלשתינאים, ריבוי דמוקרטיה בישראל!

האמת היא שמעולם לא היתה להם פה מדינה כלשהי, ואף לא שאפו אליה. האמת היא שרצחו אותנו גם בטרם התנחלותנו בערי אבותינו שכם וחברון, אף בטרם היות לנו מדינה, בטרם היותנו „כובשים". האמת היא שמעולם לא היה להם שיגשוג כלכלי כזה. האמת היא שמעולם לא היתה להם פה אוניברסיטה, אף לא אחת. מלכיהם הערביים לא הניחו להם לפתוח אוניברסיטה. האמת היא שמעולם לא היתה להם עיתונות רכה וחופשית כל כך להסטת שינאה לישראל וליהודים. והאמת היא שמעולם לא היו לרעיון המדינה הפלשתינאית כל כך הרבה קנאים בקרב היהודים הישראלים, כפי שיש להם היום, ובראש במות וקתדראות וכנסת והפגנות אש"פיות גלויות. ומורה למוסיקה בירושלים מלמד – במוסיקליות – שמותר לערער על זכות קיומה של ישראל, ומפקח במשרד החינוך מוכיח שהתנ"ך כולו שקר. וכהנה וכהנה יום־יום, ומעל קרשי הבמות לילה־לילה.

על אלה בגדר רגליים רבות, שעליהן רץ וממלא את הארץ, את המדינה, את המוחות והלבבות השקר הפלשתינאי המשתלט עלינו: היהודים הם „כובשים" בארץ־ישראל.

★

באחרונה, כדי להרבות שמחה וששון ואיתנות ואמון יפת.

כמעט ניתן להבטיח: יפת לא שיקר. אינו משקר. קרוב לוודאי שגם שילם ומשלם מס אמת. אפילו ששים אחוז, ולמה לא? כל אחד מוכן לשלם אפילו 90 אחוז מס, אם משכורתו או פיצוייו יהיו מאה מיליון שקל או דולר מכספי ציבור. עדיין יישארו אגורות וסנטים אחדים בכיס. זה חמור יותר מהרגם יפת. זה מישטר של שקר מוסכם שנים רבות מאוד. גם לכך רגליים אין ספור. זה ודאי גם חוקי מאוד, ועוד נשמע את יפת מוכיח בבג"ץ שקיבל הכל כחוק. החוק ניצב על שקרים. שיטת השקרים הכלכליים, שיטת ההטבות, שיטת התוספות בשמות משמות שונים (תחיית הלשון). ושבתונים והשתלמויות וביגודים ותברואות ושעות נוספות ושעות ניהול וניהול ומיהול וגנוב לי ואגנוב לך ואחוזים מפלגתיים וסייעתיים – וכל זה ביודעים ופי כמה וכמה בלא יודעים, עדי אותו תמים ומיתמם, היושב מטעם הקיבוצים בהנהלת בל"ל: „לא ידעתי, חשבתי שזאת הנורמה". מיליונים רבים שכאלה – נורמה בעיני חבר קיבוץ, כי בפועל הוא יודע שגם הקיבוצים המשק של „העובדים" שחוסים כל השנים האלה ונהנים מהשקר הכלכלי המגביה של רמת חיים שלא מהייצור בלבד, כי אם מהפיקציות והבורסות השחורות והאפורות למיניהן.

אל יפת אלוהים ליפת, כי „יפת" הוא הרבה מעבר למנהל בנק. „יפת" הוא כינוי לכל הפוחתות פה, לכל גניבת הדעת הלאומית, לכל המהאגוני הפיסי והלותני. „יפת" ממחיש את כל ההתייפייפות הישראלית בחומר ובנפש. ויסודים ומוקשים שכאלה.

הערות בשוליים

הרב מנחם הכהן

קווים לדמותם

מצב לאומי: פִּיף־פָּאף – הוקוס־פוקוס: מה בין תוכנית בידור לתוכנית הכלכלית? – בתוכנית בידור, שולף שולית הקוסם שפנים מן הכובע; בתוכנית הכלכלית, שלף עושה הניסים כובע מן „חשפנים".

★

שתי אמיתות ישראליות: ישראל לא מכרה נשק לאיראן וההסתדרות לא מכרה את העובדים.

★

משחק בינלאומי ומשחק ביתי: שני ההפסדים במשחקים על הכדור ועל הסל: מכבי הפסידה לרוסים, הפועל הפסיד לניסים.

★

פרס ומד"ו: האמת, כל האמת, ורק האמת, בפרשת הנשק האיראני: ישראל לא מכרה נשק לאיראנים, אבל מכרה נשק לפרסים.

★

„אם תרצו אין זו אגדה": יו"ר התנועה הציונית: „לא הבנתי, לא שמעתי, לא ראיתי, אני לא אחראי – החוזה שנחתם עם ארנסט יפת – ללא ידיעתי".

– בזל 1897 – תיאודור הרצל: החוזה של הציונות; ירושלים 1989 – ליאון דולצין: הציונות של „החוזה".

★

חזון ומעש: לקסיקון להגשמה ציונית: „אוצר התיישבות היהודים" – איך שהיהודים התיישבו על האוצר.

★

סימן חדש במנהיגות: ראשים, שרים, מנהיגים ושועים: „מה לכם כי תלינו, אנחנו חסרי אחריות".

– אוי, כמה שהם צודקים.

★

מינוים ספרותיים: השר דוד לוי על חבריו „בחרות": „הוא (שמיר) – מתנהג כמו דון קישוט".

– „השני" – מתנהג כמו סנשו פנשו; „המאן דהוא" – מתנהג כמו החמור; „הזה" – מתנהג כמו טחנת רוח.

★

פתח לנו שר: השר דוד לוי: „בוועידה יהיה הכל פתוח".

– גם ח פ ה.

★

„שיחות דב"ו: „עוד סיור סנסציוני של ועדת הפנים, הפעם אצל הזונות בחוף תל־ברוך".

– „סיירת שילנסקי" בפעולה: שבוע אחד ב„שובו בנים", שבוע שני ב„שובו בנות".

★

פסוקון של שוק: בימינו נהפכו היוצרות, שוב אין העשירים מעמידים פני עניים, אבל עניים מרבים להעמיד פני עשירים. אם רצונך לדעת מי באמת עשיר, נקוט בידך כלל זה: אם יש בו גסות רוח, סימן שהוא עשיר (הרבי מקוצק).

דידי מנוסי

כָּל פַּעַם שֶׁהַכֹּל סָבִיב
נוֹטֵף שְׁחִיתוּת בִּזְבּוּז וְרִיב
וְהַנִּצּוּל וְהַגְּנֵבָה
הוֹרְסִים לִי כָּל חֶלְקָה טוֹבָה –

לְשֵׁם נִחוּם, אֲנִי נִזְכָּר
בְּזַלְמָן שׁוּשִׁי הַיָּקָר
שֶׁמִּמִּקְצוֹעַ הַשַּׁרְמוּטָה
עוֹשֶׂה הוּמוֹר – אֶפְשָׁר לָמוּת.

כֹּה אָמַר זַלְמָן שׁוּשִׁי

וְכָךְ פִּרְסֵם בָּעִתּוֹנִים:
„...קְבוּצָה שֶׁל חַ"כִּים קַרְתָּנִים
חִפְּשׂוּ פֻּרְקָן לַסַּקְרָנוּת
בְּחֵקֶר בְּעָיַת הַזְּנוּת.

לָכֵן, וּבְלִי כָּל גִּנּוּנִים,
יָצְאָה לָהּ וַעֲדַת־הַפְּנִים
אֶל הַמָּקוֹר, חוֹף־תֵּל־בָּרוּךְ,
לִשְׁמֹעַ וְלִלְמֹד תַּדְרוּךְ –

וּמִי נִצַּח שָׁם עַל הַסְּטוּץ,
אִם לֹא אַלּוּף הַפְּרוֹסְטִיטוּץ
מַר זַלְמָן שׁוּשִׁי קוֹקְסִינֶל
(שִׂמְלָה וְלִיפְּסְטִיק וְשַׁנֶל).

שָׁאַל אָרוֹן שִׁילַנְסְקִי, יו"ר:
„אַיֵּה הַבֹּרֶג וְכִיּוּר?"
הֵשִׁיבָה זַלְמָן שׁוּשׁ: „אֵינָם,
אַךְ לְשֵׁם מָה קַיָּם הַיָּם?"

שָׁאַל סְגַן־שַׂר פִּנְחָסִי (ש"ס):
„הַאֵין חֲשָׁשׁ מִפְּנֵי אֹנֶס?"
חִיֵּךְ לוֹ זַלְמָן: „סְגָן חָבִיב
אֲנַחְנוּ לֹא צְפוֹן־תֵּל־אָבִיב".

שָׁאַל שָׁלִיטָא הַתָּמִים:
„וּמָה בְּקֶשֶׁר לְסַמִּים?"
עָנָה לוֹ שׁוּשׁ: „גַּם לְהָרִיץ
מִפְעָל כָּזֶה – צָרִיךְ תַּמְרִיץ".

שָׁאַל נַחְמִיאָס בְּרַכְרִיכוּת:
„וְאֵיךְ הִשְׁפִּיעַ הַפִּחוּת?"
הִבְהִירָה שׁוּשִׁי לַמַּקְשֶׁה:
„כָּאן הַמַּטְבֵּעַ רַק קָשֶׁה.

כִּי יַצְאָנוּת זֶה כְּמוֹ יְצוּא
אִם הָעוֹסְקִים בּוֹ יִתְאַמְּצוּ.
(בִּמְקוֹם פְּתוּת נִצְחִי לְדֹרֶשׁ)
הַכֹּל יִדָּפֵק פֹּה – סְמֹךְ עַל שׁוּשׁ".

אָז וְדַיְבֵר עִם הַכִּפָּה
הֵעֵז לִנְגֹּעַ בַּחֶרְפָּה:
„כֵּיצַד אַתֶּם נֶעֱרָכִים
אֶל מוּל הַסָּאוּרוּ־מוּלְכִים?"

„הַמּוּלְכִים" שׁוּשׁ תִּקֵּן:
„זֶה פֹּה וְצַר הֲכִי מִסְכֵּן
שֶׁל עַם הַזֶּה – שֶׁבְּקַלּוּת
נִכְבַּשׁ לְכָל הִתְעַלְּלוּת

וּלְכָל סַפְרִיָּה וְעַוָּות
בְּקַלְקָלָה וּבְגְנוּט
עַד שֶׁכִּמְעַט נִשְׁתַּקֵּק הַהֶבְדֵּל
בֵּין בּוֹרְדֶל לְבֵין (סְלִיחָה) בּוֹרְדֶל..."

נ.ב.

וּכְשֶׁנִּגְמַר עִם בֹּקֶר־אוֹר
הַסִּימְפּוֹזְיוֹן בְּחוֹתָם הַ־WHORE
תָּפְסָה גַּם עֶדְנַת מוֹלוֹדוֹר
שֶׁכָּבֵי הַתּוּךְ בִּפְנֵי הַדּוֹר.

חיים חפר

מאבק הצודקים

אין ספק, יש אמת בדברי אריאל שרון / איך יכולה „חרות" לותר עליו, על האיש ברוך הכשרון? / אז נהו חברים יקרים, תפסיקו לבלבל את המח / אתם מנסים להתחכם? נערך לכם הפגנת כח / ואת מה שהוא יודע לעשות – הוא לא יתן לכם לשכח / ומכיון שאין לו בעיות שבוץ אישיות והוא אינו בא לפלג / הוא יוכיח כי אפלו על גופתו אי אפשר יהיה לדלג / אי לכך הכנס. והיו בו אלף צירים. אין ספק / ואריאל שרון צודק●●

ברור שלדוד לוי נמאס. פשוט קצה נפשו ! מה חושבים לעצמם הפרופסססורים האלה, מבקשי נפשו / הבן־אדם אינו רשאי לצאת לשבוע אחד לחו"ל / מבלי שחבריו לתנועה לא יארגנו לו איזה תעלול / ומה בסך הכל השר דוד לוי רוצה? / לכנס את הועידה ולהצביע, ויצא מה שיצא / רק תנו לו את האלף־בית של הדמוקרטיה והבן־אדם יהיה מרצה / אי לכך, הדמו לכנס – שוה יצוג של אלפים צירים לפחות / רמז דק, בסך־הכל. שפשוף קל לקראת כנס כל הכחות / לאלה שקראו לו מאפיה מלקק ומתלקק / ודוד לוי צודק●●

מה הם חושבים לעצמם, הם ישגעו את יצחק שמיר (ומחנהו)? / הם שכחו מי הוא ראש הממשלה, ושכזה היה ושכזה הנהו? / הם שכחו שהוא המאחד ותיקים (ד"ר בדר) וצעירים (מילוא) / ושאם הם יושבים בממשלה, הרי זה רק בזכותו ובגללו / בגלל האיש המשכך גלים, המפיס סערות, המפזר עננים / האיש שאינו יודע, שאינו זוכר, שזה לא באחריותו ושאינו בענינים? / אבל בבקשה – רוצים ועידה? תהיה – ועידה. בהחלט. בזמן מן הזמנים / והוא יראה להם לכל האפסים האלה, לכל הפישערים הקטנים / כן, הוא יראה להם איך שלשת אלפים צירים מריעים "שמירו", "שמירו" בלא הפסק ויצחק שמיר צודק●●

אי לכך, בעוד מספר שבועות – בלי נדר / יתכנסו שלשת הצודקים הנ"ל בחדר / ועמם גם גסטון מלכה – שיעשה שם סדר●●

בצומת

כאשר אתה מנסה להכנס לתל־אביב בבקר, בצמת מורשה או בצמת גלילות / אני רואה את הקצף על שפתיך, אני שומע את שפע הקללות / אני מריח את אדי הבנזין, מקשיב למשאיות המפליצות ומשתעלות / ואני רואה איך אתה רוצה לגדף מכל הלב ובחשק / את מבזבזי ממונך ואת הכסף והמשק / או שואל את עצמך ואת עולם הנהגים בתמיהה ובפליאה: / למה אין מוסיפים מסלול שלישי, כדי להקל על הכניסה והיציאה? / ופה ושם אני גם שומע איזו שהיא (תתביש לך!) הערה / הנוגעת לאמותיהם של שר הבנוי ושר התחבורה / ואני – אני שואל אותך, נהג מזיע שלי, בכל הרצינות: / איפה אהבת ארץ ישראל? ואיפה הציונות / האינך מוכן איזה שהוא קרבן קטן על עצמך לקבל? / האינך מבין כי האספלט החסר בכבישים הדפוקים של מדינת ישראל / מרחיב עכשו את הדרכים האבלות אל ניסיאל וכהביאל? / אינך מבין זאת? רחמי עליך, הנהג; לא רק שאינך צודק, גם אינך חכם / עליך לזכר תמיד, גם כאשר אתה רותח כמו מנוע חם: / שנבבנין השומרון וכסלון ופלון – תנחם●●

העליה

סוף סוף שמענו בשורה טובה מעל גלי האתר / "בעקבות גשמי הברכה – עלתה הכנרת במטר" / – ובעקבות גל העליה הזה – מה בעצם חשוב כל היתר?●●

בועז עברון

להאמין להם?

„מצער, שכמה חברים מעדיפים להאמין לקטעי עתונות אמריקאית ולא לגירסה הישראלית המוסכמת" – כך אמר שמחה דיניץ כדיון בפרשת הנשק לאיראן והכסף ל„קונטראס" בוועדת חוץ ובטחון.

מר דיניץ היקר! לאיזו גירסה ישראלית מוסכמת הכוונה? הראשונה, השניה, השלישית או הרביעית (שלא לדבר על הגירסות שבדרך)? וממתי אתה סומך על הגירסה המוסכמת בעניין מדיני מרכזי כלשהו? האם לפני ארבע וחצי שנים סמכת על הגירסה הממשלתית המוסכמת שאנו נכנסים ללבנון רק לעומק של 40 ק"מ? האם בעקבות זאת סמכת על הגירסות המוסכמות של דובר צה"ל על המתרחש בחזית, שגרמו לכולנו לחפש את רדיו מונטה־קרלו כדי לקבל מושג כלשהו על כך? האם סמכת על הגירסה המוסכמת של השב"כ לגבי „אירועי אוטובוס 300", או לגירסה המוסכמת של יצחק שמיר? האם סמכת על הגירסות המוסכמות של ארידור, של ארנסט יפת וכל חירות?

אם בכל זאת מתחילה האמת לבצבץ ולצאת לאור, פה ושם, מר דיניץ היקר, אין זה הודות לגירסות המוסכמות. זה רק הודות למאמציהם של עתונאים שדבריהם מתפרסמים ב„קטעי עתונות" אמריקאית, ישראלית ואירופית. מפני של„גורסים המוסכמים" יש, כפי שלמדנו לדעת, אינטרס עמוק באי־גילוי האמת, בהנצחת השקר, המאפשר להם לפעול ללא פיקוח וחשש מאיש; ואילו לעיתונאים יש הרגלי אופי מגונים, כגון חטטנות ונברנות ותחיבת חוטם לעסקיהם של אחרים, הדוחפים אותם לגלות את האמת. האמת מוכרת עתונים. לכן, מר דיניץ, למדתי לסמוך יותר על העתונות מאשר על הגירסות המוסכמות. ומאחר שרומני שאתה איש נבון־דבר הבקי בהוויות העולם, מקנן בי חשד שבעניין זה פיך וליבך אינם שווים, שאינך מאמין לגירסות המוסכמות יותר ממני.

ואם רצית בדוגמא, הרי ניתנה לך באותה ישיבה עצמה של הוועדה על־ידי שמעון פרס, כשפלט את המשפט הבל־ייאמן: „ממשלת ישראל לא התכוונה לתמוך באיאתוללה חומייני אלא במי שיהיה לאחר מכן".

כשאני תומך במישהו, כך אומר ההגיון הפשוט, לא הגיונו המורסמעם של שר־חוץ וראש־ממשלה לשעבר, הרי אני מחזק אותו. אם אני רוצה שמישהו אחר יירש אותו, אני מנסה ואיני מספק לו נשק. אבל בעיני מדיניות גבוהה פועל הגיון מסוג אחר, וכך נראות התוצאות.

והרי לפי אותו הגיון בדיוק, יכול היה המרשל פטן לטעון במשפט הבגידה שנערך לו אחרי המלחמה, שלא התכוון לתמוך בהיטלר כששיתף פעולה עם הנאצים, אלא התכוון על־ידי תמיכה זו להביא לשלטון את המשטר הדמוקרטי שוודאי יקום בגרמניה אחרי מפלת הנאצים. והאם עובדה? באמת קם משטר כזה! אבל פרס אינו יכול אפילו להצביע על עובדה כזו, מפני שעדיין איננה קיימת. הרי זה כמי שעוזר לרוצח במעשיו בתירוץ שמובטח לו שהלה יחזור פעם למוטב. טענה כזו לא היה פרס מעז להשמיע בבית־משפט.

מה הם חושבים לעצמם, כל האנשים האלה? שבאמת כולנו מטומטמים? אם הם קיבלו רושם כזה – זו באמת אשמתנו. סימן שאנו נתנו להם „לעבוד" עלינו הרבה זמן, יותר מדי זמן.

עוד באותו עניין

רק בהקשר כזה אפשר להבין את פניותיהם של שמיר ופרס, אל אלי הורביץ לחזור בו מהתפטרותו מהנהלת בל"ל.

המסר האמיתי של פנייה זו הוא: אלי, השתגעת? אתה קובע נורמות חדשות ונוראות. פתאום מתחילים לקבל כאן אחריות. פתאום מודים שעשו שגיאות ומסיקים מזה את המסקנות ומורשים ברגע הנכון, לפני שמתבוססים עד הסוף. אינך מבין מה עשית? אנשים עלולים מזה להצביע עלינו ולשאול? ומה אתכם? מה זאת אומרת „לא ידעתי"? מה זאת אומרת ש„לא נמצאו די ראיות נגדי"? הרי אתה עוד עלול להביא להתפטרות דולצין, לא עלינו, שלא ידע ולא שמע כלום, ואז עוד ישאלו אותי, את יצחק שמיר, איך זה שלא ידעתי ולא שמעתי כלום בפרשת השב"כ?

ובכלל, אל תהיה לנו פה גיבור וצדיק גדול. אתה חוזר אל ניהול קונצרן „טבע". יוסי סקף חוזר אל הפלדה שלו, ואפרתי אל המרכז החקלאי. אבל אנו, אנה אנו באים? סתם נשב בבית ונקבל פנסיה, ככל הארדם?

אלי, אתה שובר את הכלים. כך לא משחקים.

עמוס קינן

מילון חדש לערכים

1. יפת בערך לאומי

אדם נורמלי, שראה וקרא את ההיסטוריה בת־זמננו, יודע איזה אסון אנושי מתחולל בחברה שבה השיוויון בלבד, ערך עליון. או בחברה שבה ההישגיות בלבד היא ערך עליון.

אדם נורמלי יודע, שאין הישגיות ללא שיוויון, ואין שיוויון ללא הישגיות.

אצלנו, השיוויון הוא ערך עליון לעניים בלבד. ההישגיות ערך עליון רק לעשירים. על כן, אצלנו אין שיוויון ואין הישגיות.

על פי כל קנה־מידה נורמלי ולאו דווקא אמריקני, מה ששולם ליפת מגיע לו. מונח לפני גליון של ה„פורצ'ן" האמריקני ובו רשימת משכורות ו/או פיצויים ששולמו למנהלים, בהשוואה לרווח שהביאו למפעלים אותם ניהלו.

מבחינה כלכלית טהורה, מנותקת מכל הקשר חברתי, לא נעים לומר ולא פופולרי לומר, אבל מה ששולם לארנסט יפת הוא בתחום הסבירות.

מה שלא סביר הוא שמה שמקובל לגבי יפת, לא מקובל לגבי מורה או מתגוס, רופא או מדען. מה שלא סביר הוא שלגבי שכירים בינוניים, ההישגיות אינה קיימת. אותו שכר ישולם למהנדס גאון או לא יוצלח. ההשוואה תהיה רק כלפי מטה. המינימום הוא המקסימום.

ארנסט יפת הפך בנק לאומי לבנק בסדר גודל בינלאומי. כמה מיליונים ששולמו לו על כך הם פסיק. מה שאיננו פסיק הוא שההגיון הטהור פועל רק כאשר מדובר ביפת. לא כך ולא כי. מישהו החליט שבלי יפת קשה, בלעדי ובלעדיך אפשר.

★

2. במה זה מתבטא

וכך, בארצנו, השיוויון מתבטא בזה שאתה ואני, לא מקבלים חינוך. ולא מקבלים בריאות. ולא מקבלים סעד. ולא מקבלים כבישים. ולא מקבלים כלום. זה, כמובן, אם אנחנו שכירים.

לעומת זאת, בארצנו, ההישגיות מתבטאת בזה שמי שיש לו, יש לו כמעט הכל. למעט כבישים. עדיין אין בארץ כביש לעשירים בלבד. אל ראגה, עוד יהיה.

★

3. מי דופק אותך

תואר הדופק יכול להתחלק, מבחינת השיוויוניות ומבחינת ההישגיות, בין השניים שהם הממשלה וההסתדרות.

בעוד ההסתדרות תופסת אותך בגרון, מצליחה הממשלה לבצע בך את זממה. אחר כך הם מתחלפים. הנתון הבלתי־מתחלף הוא אתה ואני.

★

4. מדוע זה כך

זה כך, מפני שהמדינה, היא מה שרצינו. ומפני שהממשלה, זה מה שקיבלנו.

הממשלה שולטת בך ובי מפני שהיא מחלקת כסף שהיא מקבלת.

ביום שבו אתה ואני נרוויח את כספנו במקום לקבל אותו, הממשלה לא תוכל לשלוט בנו, רק לייצג אותנו.

★

5. איך זה כך

איך זה שכולנו משלמים מס כה גבוה, ובקופה אין כלום.

איך זה שאין לחינוך, אין לבריאות, אין.

זה מפני שאם הכל הולך לבטחון, לא נשאר כלום בקופה. הכל הלך.

אבל אם כך, מה זה בדיוק בטחון? עם עפרון ביד, בטחון זה צבא מינוס חינוך, מינוס בריאות, מינוס סעד, מינוס רווחה, מינוס כבישים.

בעצם, בטחון הוא, לפחות במקרה של ישראל, גם צבא מינוס בטחון.

מי שהפך צבא ובטחון לשני שמות נרדפים, הוא זה שערך בנו את שטיפת המוח הגדולה, את מילון הערכים המסולף שבו כולנו חיים. בטחון הוא דבר רציני מכדי להפקידו בידי גנרלים, אמר פעם איש אחד חכם. הוא לא היה ישראלי.

★

6. דוגמה קטנה

הישיבה וההתישבות בשטחים.

★

7. העתיד בערך וכמושג

אם וכאשר נדמה לך שהעתיד מתרחק, המסקנה ההגיונית היא שההווה זז אחורנית. ואם ההווה זז אחורנית, המסקנה ההגיונית היא שיום אחד, העבר ישיג אותך ואפילו יחלוף על פניך ויותיר אותך מאחוריו.

דוד שחם

השקרים המוסכמים

שקר א'

הגדלת ההכנסה הפנויה של בעלי ההכנסות הגבוהות תגביר את פריון העבודה ותמריץ השקעות.

שקר. אם רופא השיניים שלי ישלם פחות מס, הוא לא יעקור יותר שיניים ואם יישאר בידיו יותר כסף הוא לא ישקיע אותו בתעשייה ליצוא. לכל היותר יקח את המשפחה לחו"ל פעם נוספת בשנה או יחליף את דירת הגג שלו בגדולה יותר ומפוארת.

אשר לבעלי מפעלים, דווקא השיעורים הגבוהים של המס האישי מעודדים אותם להשאיר יותר כסף במפעל (ואולי גם להשתמש בו להשקעות) במקום לקחת אותו הביתה. הפחתת שיעורי המס האישי תעודד אותם, להיפך, לקחת יותר כסף הביתה ותגביר את הצריכה, שלא לדבר על מה שיעשה הכסף העודף לביקושים.

הדרך לעודד השקעות היא במיסוי סלקטיבי: מס נמוך על הרווחים הנשארים במפעל ומושקעים בהרחבת הייצור, מס גבוה יותר על כספים הנלקחים הביתה.

שקר ב'

מס ההכנסה בארץ אינו צודק מפני ששיעוריו גבוהים מדי.

שקר. בארצות רבות מוטל על הכנסות גבוהות מס הכנסה שולי גבוה מן ה־60 אחוז שהיו מקובלים כאן עד עכשיו. הבעיה היא שכאן רואים גם מי שמקבל בין 1000 ל־2000 דולר בחודש כבעל „הכנסה גבוהה", שצריך להטיל עליה את שיעור המס המירבי. בארצות אחרות – ולא מן העשירות ביותר – הוא נחשב, לכל היותר, בעל הכנסה בינונית ואולי נמוכה, המשלם שיעורי מס נמוכים יותר.

הפתרון האמיתי לאי־צדק שבמס ההכנסה אינו בהפחתת שיעורי המס החלים על הכנסות גבוהות, אלא בעלייה מתונה שלהן. כלומר – בהגדרה אחרת מהי „הכנסה גבוהה". מי שמרוויח 20, 30 אלף ויותר לחודש – ישלם את השיעור המירבי. מי שמרוויח סכומים כאלה לשנה – ישלם פחות ולא ייכלל כמו עכשיו בקטגוריה של המס השולי הגבוה.

שקר ג'

עובדי־ציבור המקבלים שכר מוגזם חיים על חשבוננו, בעלי מפעלים פרטיים מרוויחים את כספם לא על חשבון הכלל, אז שיהיה להם לבריאות.

שקר. חלק גדול מאלה המרוויחים את כספם כאילו ביושר מעסקים פרטיים, חיים בכל מיני צורות על כספי הציבור. רבים התעשרו כשהשיגו הודות לקשריהם „הלוואות פיתוח" והלוואות אחרות בתנאי־מתנה ובנו עסקים גדולים בכספי הציבור בלי להשקיע פרוטה משל עצמם. אחרים זכו לחוזים בלעדיים ולזכיונות שהעשירו אותם בלי לסכן את כספם הפרטי.

עכשיו, כפי שראינו, מצליחים בעלי קשרים בבנקים לקבל הלוואות בתנאים שאינם עומדים לרשות כלל הציבור וכאשר עסקיהם נכשלים הם משכנעים את הבנקים לקנות אותם מהם בכסף מלא ולהטיל את ההפסד על קופת הכלל.

הקיצור, קשרים טובים בבנק הם כשלעצמם מקור להכנסה נאה. השחיתות והחיים על חשבון הציבור אינם מוגבלים למועסקים בסקטור הציבורי. משתתפים בהם רבים, שלכאורה מרוויחים כספם ביושר מעסקים פרטיים.

שקר ד'

קיצוץ בסובסידיות מקטין את תקציב המדינה ומסייע מכך למניעת אינפלציה.

שקר. שימוש בכספי התקציב לתשלום סובסידיה מונע עליית מחירים, שבעקבותיה מתנפח התקציב בגלל הצורך לשלם תוספות־יוקר. הוצאה לסובסידיות למחירים היא הוצאה מועילה שאינה גורמת לניפוח המנגנון הממשלתי כמו ההוצאות הישירות של המשרדים. מי שרוצה לקצץ בתקציב קיצוץ אמיתי – מוטב שיניח לסובסידיות ויקצץ בפעולות המשרדים הממשלתיים, קיצוץ שיביא בעקבותיו קיצוץ המנגנון והפחתה אמיתית בהוצאה הציבורית. התוכנית הכלכלית החדשה עושה את ההיפך.

שקר ה'

הטלת מסים ותשלומי אגרה על הציבור יכולה לבוא במקום קיצוץ בתקציב.

שקר. ראשית, גידול בהכנסות עוזר לאיזון התקציב, אבל לא לצמצום הפעילות הממשלתית, כי אם להיפך, לגידולה. שנית, מס כמו המס על קצבאות ילדים יכול בקושי לכסות את הפיצויים ותשלומי הפנסיה לשנה אחת לארבעה בכירים כארנסט יפת. במחירו של טיל כתף מדגם סטינגר שחוסכים אפשר לבנות שלוש דירות. ויתור על שני מטוסי „לביא" לשנה יאפשר הכפלת הסכום המושקע במחקר ופיתוח בתעשייה האזרחית כולה. ואילו הימנעות מיציאה למלחמת לבנון היתה מאפשרת השקעה בתשתית, בבניין שיכונים וביצירת תעסוקה ל־50 אלף משפחות. אין תחליף לקיצוץ אמיתי בתקציב.

שקר ו'

אפשר לקיים את כל ההבטחות שהבטיחו יוזמי התכנית הכלכלית החדשה.

שקר. רבות מן ההבטחות סותרות זו את זו. אי אפשר גם לחלק מאות מיליוני דולר במתנה לעשירון העליון, גם לקצץ בתקציב וגם למנוע פגיעה בבעלי ההכנסות הנמוכות. אי אפשר גם לפחות את השקל, גם לקצץ בסובסידיות וגם למנוע עליית מחירים ולשמור על היציבות. או שאין מתכוונים למלא את כל ההבטחות, או שאנחנו נגררים מחדש לסיחרור אינפלציוני.

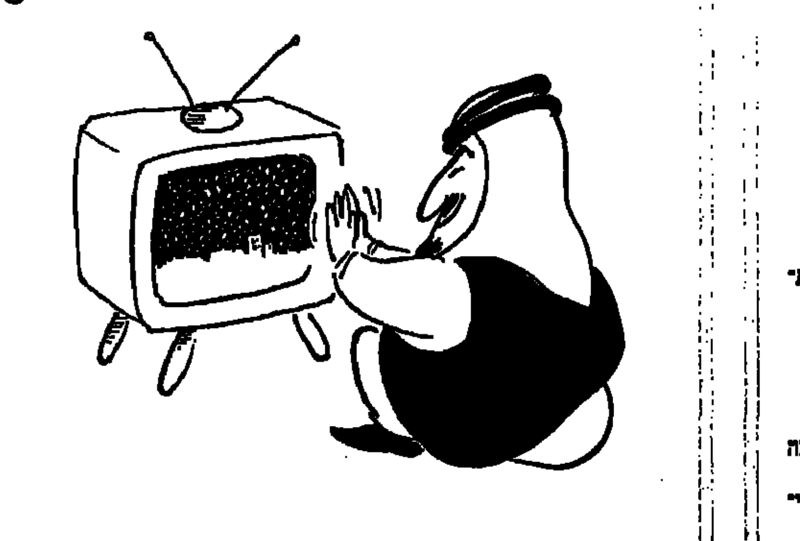

זיוה יריב

הדירקטוריון

לא ידענו, לא ראינו לא שמענו, לא הערכנו, לא הרחנו.

לא ידענו שהסכמנו, שלקחנו, שקיבלנו, שנתנו, שחתמנו, שאישרנו, ששילמנו, שסרחנו.

לא ידענו שאנחנו רובצים בתוך מרמנה שכזאת. שקועים עד צוואר בסחי ורפש.

אם היינו יודעים שהסירחון יסתנן החוצה, לא היינו עושים גלים, ולא היינו מאשרים ומשלמים ליפת את מה שלא ידענו שאישרנו ושילמנו.

מינוח בנקאי

כשארנסט יפת הגימלאי האביון כתב לגרושתו – „אלה היקרה, פרישתי לפנסיה, אני נאלץ לקצץ במזונותיך" – למה התכוון במלה „יקרה"? יקרה מדי?

בשידור חוקר

כשראיתי את תצלומו של מרק אלפרד, הנוכל המבוקש הזה מ„שידור חוקר", ידעתי. אין לך סיכוי, אלפרד. אתה בפנים. עוד הלילה.

ברור היה לי שהאיש הזה נבחר בקפידה רבה על ידי רפי גינת, כדי שתוכנית הטלוויזיה היוקרתית תצדיק סוף סוף את קיומה, ותזקוף לזכותה פענוח פשע חמור אחד. פשעון, למען האמת. עבריינון. משהו.

אין לך מזל, אלפרד, אתה קורבן התקשורת. אחרת עוד היית מסתובב שנים רבות חופשי, ומרמה גרושות וסוחרים, והמשטרה לא היתה תופשת אותך לעולם.

לפני, על המסך, ישבו טובי החוקרים במשטרה (כל החוקרים הם, כידוע, טובי החוקרים), מקמטים מצחם מחשיבות וכובד ראש, ומוסרים ברצינות תהומית את כל הפרטים המזוהים של העבריין המבוקש אלפרד. ועד מהרה למדתי מהם שאלפרד זה איננו סתם נוכל.

הוא משהו הרבה יותר גרוע.

הוא רמאי קטן ועלוב, תמים ובלתי מתוחכם, שמעולם לא ניסה להסתתר, מעולם לא הסווה פניו, לא צבע את שערותיו, לא חבש פאות נוכריות וזקנים, ותבשיליו הטעימים זכורים לטוב בכל בתי המלון בהם עבד כטבח, ושהוא חותם תמיד בשמו האמיתי, ומציג תעודת זהות אמיתית, לפני מאות אנשים ונשים שסחב מהם כאין מפריע 150 אלף שקל בשלוש שנים.

בקיצור, אתגר כביר לכבירי החוקרים של היחידה לפענוח פשעים חמורים.

ולפתע הבנתי עוד משהו. הרמאי הקטן הזה פשוט מתחנן שיתפסו אותו. שלוש שנים שהוא משאיר אחריו עקבות של פיל, ושובל אדיר של ראיות מדן ועד אילת, ודבר לא קורה לו. שום שוטר, שום בלש לא נראה באופק.

לא פעם בוודאי שאל את עצמו אלפרד המיואש – מה עוד אני צריך לעשות כדי שהמשטרה תתפוס אותי? לרוץ ברחובות ולצרוח אני אלפרד הרמאי? לשבות רעב מול הכנסת?

פעמים אינספור הוא עמד, מן הסתם, מול הראי, והביט בפרצוף האומלל המוכר לאלפי גרושות, כשהוא מייבב על מר גורלו – נמאס לי כבר לחיות חיי נוודים, ולעבור מגרושה לגרושה כמו כלב חוצות. איפה המשטרה, קיבינימאט?

אלפרד הנוכל השלומיאל, פשוט לא ידע שבישראל הדרך הטובה ביותר, אם לא היחידה, להיתפס על ידי המשטרה היא להיכנס ישר לתחנה ולהסגיר את עצמו ליומנאי.

או לטלפן לשידור חוקר, רפי גינת, ירושלים.

חדשות ספורט

תמיד לימדו אותי שנפש בריאה בגוף בריא, והיי לכם ההוכחה, ישר מהעמוד הראשון.

אלוף ישראל בסיף, יצחק חתואל, עצור בחשד ניהול רשת להברחת הרואין.

אלוף ישראל לשעבר בהרמת משקולות, אדוארד וייץ, מואשם בשוד מזוין.

כדורסלן מכבי תל אביב, משה שבתאי, נידון ל־14 שנות מאסר על אונס.

המניע: כסף, כוח, כבוד, נקמה

(המשך מעמוד 13)

בירושלים לא איחרו לאתר את הסיבות לחוסר שביעות רצון זו:

ראשית – יבול מדיני ד"ל. האישיות האיראנית שהביאו עימם קמחי ונימרודי לפגישה עם מקפרליין, ב־8 בדצמבר 1985 בלונדון, לא היה אלא, מנושאר גורבאניפאר שרצה נשק – הרבה נשק – ולא היתה לא כל סחורה פוליטית למכור. מקפארליין חזר מאותה פגישה בהרגשה שהישראלים „לא סיפקו את הסחורה" והבית הלבן תפש שהוא מעורב בעיסקת נשק תמורת בני ערובה ותו לא. בדיוק כמו שחששו והזהירו מזכיר המדינה, שולץ ושר ההגנה ווינברגר, חמישה חודשים לפני כן.

שנית – האיראנים לא היו מוכנים לשחרר את כל בני הערובה בבת אחת, כמו שדרשו האמריקנים, אלא טיפין טיפין, תוך שהם דורשים כמויות גדלות והולכות של נשק בתמורה.

שלישית – התקלות בהעברת הנשק והזעם האיראני איימו ל„פוצץ" את הפרשה בתיקשורת והעלו ריח לא נעים של שלומיאליות.

המניע העיקרי של פרס, רבין ושמיר באשרם את המיבצע כולו, היה הרצון למחוק באמצעותו את הרושם הקשה שהשאירה פרשת פולארד אצל ריגן. אולם, לכל אחד משלושתם היה גם מניע אישי משלו.

הצלחותיו הגדולות של פרס בימיו הטובים במשרד־הביטחון, היו בתחום העברות הנשק החשאיות. באביב 85, כשהיו מונחות בפניו: מחד – בקשה מעורפלת של הבית הלבן לסייע לארה"ב שהביא לו השליח מייקל לדין, ומאידך – הצעה מפתה של נימרודי ושווימר שיכולה היתה להיות תשובה לאותה בקשה – פשוט לא יכול היה לסרב.

שוחרר בן ערובה אחד

רבין, כשהוכנס בסוד המבצע, היה מוקסם, מן הסתם, מן הסיכוי לקחת חלק במישחק אסטרטגי מורכב ומן הסיכוי להוכיח פעם נוספת לאמריקנים, איזה נכס מהווה עבורם הברית עם ישראל. והיה לו גם מניע פרוזאי יותר. כשר־ביטחון לא יכול היה שלא להבחין ביתרון שיצמח לצה"ל כאשר יוציא ממחסניו וישלח לאיראנים טילי נ.ט ונ.מ שהתיישנו, במקומם יקבל טילים חדשים וטריים מארה"ב בלי תוספת מחיר. ממש מציאה כשרה בעידן הקיצוצים בתקציב הבטחון, ששוויה הכספי הוא מיליוני דולרים.

שמיר, לפי עדות מקורביו, אוהב את המבצע החשאי המורכב שהזכיר גם לו את ימיו הטובים.

אבל כאמור, בדצמבר 85, נראה היה שהמיבצע אינו עונה על הציפיות הישראליות והאמריקניות גם יחד. העברות הנשק לאיראן היו מלוות תקלות בלתי פוסקות והביאו בסך הכל לשיחרור בן ערובה אמריקני אחד. פרס החליט להפסיק את מעורבותנו בו. באותה תקופה, לפני שנה בדיוק, גם התחלפו כמעט כל המעורבים בפרשה, הן בוושינגטון והן בישראל: מקפרליין הוחלף באדמירל פוינדקסטר, ועמירם ניר החליף את נימרודי, שווימר וקמחי.

למה הוכנס עמירם ניר? – על כך יש גירסות סותרות: שונאיו טוענים, כי ניר השאפתן דחף את עצמו; מקורביו טוענים להד"ם. פרס החליט להכניס את ניר משום שהוא חש שהוא מאבד שליטה על המבצע המנוהל על ידי הסוחרים הפרטיים. לכן החליט לאמץ את הדגם האמריקני והעביר את המבצע כולו לשליטה וניהול ברדג ממשלתי. ניר היה המועמד היחיד בסביבתו הקרובה של ראש הממשלה, משום שעסק בלוחמה בטרור ופיתח קשרי ידידות ועבודה עם פוינדקסטר ואוליבר נורת, שהיו אחראים בזמנו של מקפרליין על הלוחמה בטרור, בצוות המועצה לביטחון לאומי של בית הלבן.

על ה„מוסד" החליטו בישראל לפסוח עוד בתחילת הפרשה מסיבות שונות, ועכשיו היתה גם אידיאולוגיה: לא נערב את ה„מוסד" משום שגם סוכנות הביון המרכזית האמריקנית (סי.אי.איי.) אינה מעורבת ישירות. ה„מוסד" יאבד את אימון שותפיו ב־סי.אי.איי., אם ינהל מבצע הקשור באמריקנים מאחורי גבם של ה„קולגות" בלנגלי, וירג'יניה.

לא ברור מה הניע את הבית הלבן ואת ישראל לחדש את המיבצע. הפעם באישור רישמי של הנשיא רייגן. אולם בינואר 86 מצא את עצמו עמירם ניר מחזיק בידיו את כל החוטים ומנסה את מזלו במקום שמנוסים ממנו כמעט שניכשלו.

שערו בנפשכם. כתב צבאי לשעבר ברדיו ובטלוויזיה וקצין מילואים מסור – שתמיד התחכך בשולי הארועים הבטחוניים המרכזיים – מוצא את עצמו, לפתע, בסיטואציה שבה הוא עומד לתאם, ובמידה רבה לנהל, מבצע חשאי גלובאלי. צריך היה להיות קדוש כדי לעמוד בפיתוי ועמירם ניר אינו קדוש. להיפך. המנות הגדושות של הביטחון העצמי, אומץ הלב, השאפתנות יוצאת דופן והחוצפה שבו, הן שאיפשרו לו לומר לפרס: הנני!

משכן לכיוונים שונים

הרחק בוושינגטון, בצוות הבית הלבן, עסק במיבצע איש, שהעיתונות האמריקנית מיחסת לו תכונות דומות: סא"ל אוליבר נורת. תחושת השליחות העזה שפעמה בקצין ה„מרינס" האמריקני, ודחפה אותו להלחם בקומוניזם ובטרור בכל אתר על פני הגלובוס, היתה קרקע פוריה לזרוע עליה את רעיונותיו של ניר. „הפעולה הלא שיגרתית" היתה ה„פטיש" לו סגדו השניים, למרות ששניהם חסרו את הנסיון וההכשרה המקצועית להוציא את רעיונותיהם לפועל.

ראוי לציין, כי לפי הידוע עד עתה, היה עמירם ניר זהיר ומחושב בהרבה מנורת. השגיאות שעשה, והן לא מעטות, נבעו כנראה מחוסר נסיון, מעודף מוטיבציה, ומעודף אמביציה. אולם הוא לא עבר על החוק. איש עדיין לא הצליח לערער את גירסתו, או להביא הוכחה של ממש לחוסר נקיון כפיו, והקברניטים הפוליטיים בישראל תומכים בו ללא הסתייגות.

לא כן לגבי נורת, שלגביו כבר ברור כי עבר על החוק האמריקני, והשאלה היא אם עשה זאת בשליחות הנשיא או על דעת עצמו. מכל מקום, הנשיא רייגן כבר ניער ממנו את חוצנו ועכשיו הוא לוחץ עליו ועל הממונה עליו, ג'והן פוינדקסטר, לחשוף את חלקם בפרשה כדי להציל את עורו ולחלץ את המימשל מהשיתוק שכופה עליו הפרשה.

כאמור חשיפת הפרשה עודנה בעיצומה. בינואר יתחילו ועדה משותפת של שני בתי הקונגרס והחוקר המיוחד בעבודתם בוושינגטון, והם בודאי ישלימו הן את הפרטים החסרים על מהלך הפרשה והן את פסיפס המניעים המגוון. אולם כבר עכשיו אפשר להניח, במידה רבה של ודאות, כי הסיבה העיקרית להסתבכות המבצע, היתה הבלגן שבו התנהל.

דווקא מבצע בינ־לאומי חשאי מסובך כל כך, מצריך גוף מרכזי שינהל אותו. גוף המצוייד בכלים ובנסיון. כל זה לא היה. בהעדר יד אחת מקצועית ומכוונת, בהעדר בקרה מרכזית ומקור אחד לסמכות ולאחריות נתנו כמעט כל האופרטורים דרור לנטיות ליבם ועדיפות למניעיהם האישיים ומשכו איש לכיוונו. התוצאה ידועה.

לינץ' במימסד

(המשך מעמוד 4)

לכלבים. אפילו את המסקנות האישיות בדו"ח בייסקי היססו הפוליטיקאים לאמץ.

בפרשת יפת הגיע המימסד לשלב חדש וצביעותם של הפוליטיקאים הגיעה לשיא חדש. אלה שרק אתמול היו שמחים להימצא בחברתו של יפת, צוהלים היום על ההזדמנות לזרוק אותו לכלבים. נכון הדבר שמר יפת ניצל את כוחו ומעמדו כדי לקבל משכורות ותנאי פרישה לא סבירים. אולם, מי הנהיג במדינה את הנורמה שבעל סמכות קובע לעצמו תנאי פרישה מופרזים, אם לא חברי הכנסת? האם תנאי הפרישה שלהם סבירים ומוצדקים? נכון, הוא לקח יותר, אבל רק משום שהוא ישב ליד בור שומן עמוק יותר.

פועל שנתפס בגניבה ממפעל מובא למשפט ועלול להפסיד את מקום עבודתו יחד עם הפיצויים והפנסיה. אילו היתה מערכת השלטון מעמידה את מנהלי הבנקים למשפט, כפי שנוהג מימסד מתוקן וכפי שדרשו מבקר המדינה ודו"ח בייסקי, לא היה שום סיכוי לשערוריית הפיצויים והפנסיה.

צדיקות הזעם של הפוליטיקאים בשתי המפלגות הגדולות כנגד שערוריית יפת אין בהן אף שמץ של כנות והן ביטוי לשלב מתקדם במחלתו של המימסד – כדי להגן על עצמם ולהרוויח זמן הם זורקים את חבריהם הנכשלים אל ההמון – שיקרע אותם לגזרים ויניח את השאר במנוחה.

„פרשת יפת" מצטרפת לשורה ארוכה של אירועים שיחד מביאים למסקנה עגומה וקשה – במדינת ישראל שולט היום מימסד פוליטי רקוב וחסר תקנה.

לאדם מן הישוב קשה להשלים עם מסקנה כזו, ובאופן טבעי הוא מתלבט בשתי שאלות: האחת – בכל זאת רואים בתוך המימסד אנשים מוכשרים וישרים ולא נעים לכנותם רקובים ומושחתים. השנית – אם כך הדבר, מי יחליף אותם. האם אפשר להחליף מימסד שלם, ואפילו כך, האם הזעזוע הכרוך בכך לא יביא להרס החברה כולה?

בעניין השאלה הראשונה ניתן ללמוד לקח חשוב מפרשת יפת. בדירקטוריון של בל"ל יושבים אנשים שהם מ„מלח הארץ" וביניהם כאלה שתרמו תרומה נכבדה לבניתה של התעשיה בישראל. מתברר כי כשהמימסד עובר תהליכים של ריקבון, גם אנשים טובים ומוכשרים בתוכו אינם חסינים. ברוב המקרים זו רק שאלה של זמן, מתי גם הם יסתגלו לנורמות החדשות.

אינני סבור שאין בין הפוליטיקאים אנשים הגונים ומוכשרים, אך הגיעה השעה להבדיל, במערכת בני־אדם, בין המישור האישי והחברתי. במעמד חברתי מושחת ומנוון עשויים להימצא אבות מסורים, בעלים הגונים ואנשים ישרים. אין הדברים סותרים זה את זה, אולם מבחינה היסטורית, משקלם של אנשים אלה ייבחן לא לפי מעשיהם בחוג משפחתם אלא על פי תפקידו של המימסד שבתוכו פעלו וחלקם בכישלונו.

השאלה השניה: מי יחליף אותם, היא מן השאלות הקשות שיעמדו כנראה בעתיד בפני החברה הישראלית. כל מימסד מנסה לשכנע שאין לו תחליף, שבלעדיו העם צפוי לסכנה.

הקושי בהתמודדות עם בעיה זו ניכר במסקנותיהן של ועדת אגרנט ושל ועדת בייסקי.

ועדת אגרנט יכלה, אילו רצתה, להטיל אחריות כוללת על הממשלה והמטה הכללי. ועדת בייסקי, על פי מסקנותיה שלה, היתה צודקת לו המליצה על החלפת כל ההנהלות וחברי הדירקטוריונים של הבנקים. בשני המקרים נמנעו הוועדות ממסקנות מרחיקות לכת, ונראה כי במידה כלשהי קינן בחבריהן החשש מפני זעזוע עמוק שהחברה לא תוכל לשאת אותו. באיזו מידה שיקול זה היה נכון, רק ההיסטוריה תוכל לשפוט. אך „פרשת יפת" מלמדת, כי בהעדר מסקנות מרחיקות לכת נשאר המימסד אטום ומאובן. הדירקטורים של בנק לאומי פרשו את פרשת ויסות מניות הבנקים כתקלה מצערת ולא ככישלון המחייב חשבון נפש. גם הפוליטיקאים שמחו להיפטר ממנהלי הבנקים ולגמור בכך את הענין. רק כך אפשר להסביר איך יכלו הדירקטורים והפוליטיקאים „לא לדעת" על תנאי הפרישה של יפת.

העולם ממשיך להתקיים

שאלת החלפת המימסד היא שאלה קשה, אבל „פרשת יפת" תרמה שלא במתכוון תרומה חשובה. בפעם הראשונה נשמעה, ודווקא מפי כמה פוליטיקאים, הקריאה להחליף את כל הדירקטוריון. הנימוק צודק ומשכנע – אם הם לא ידעו, הם אינם ראויים לאמון. ועל כן אינם יכולים להישאר בתפקיד מנהיגותי.

נכון מאוד, אבל אם כך הדבר, מדוע זה לא יוישם גם במישור הלאומי. ממשלה, ועדות־כנסת וכנסת, שטענו בעת האחרונה פעמים כה רבות שלא ידעו ולא שמעו ולא ראו – האם הם ראויים לאמון? האם לא כדאי לנהוג בהם כמו בדירקטוריון של בנק לאומי?

אין זה מקרה, ששני ראשי הממשלה נזעקו לתקן את הטעות של חבריהם הבלתי מנוסים וקראו לחברי הדירקטוריון לא להתפטר. הם כנראה חשו שהתפטרות של כל הדירקטוריון תיצור תקדים שלא היה כמוהו – המימסד מסתלק כולו והעולם ממשיך להתקיים... ואפילו מוצאים מחליפים סבירים.

לכן, התפטרות הדירקטוריון היא תוצאה חיובית ביותר של משבר יפת, ותקדים רב־חשיבות לעתיד.

לעתים אומה מגיעה לשלב שמחייב הסקת מסקנות קשות ומכאיבות ביחס למנהיגותה. כדי להזכיר את המסקנות אמר פעם קלמנסו, לצרפתים: „בתי הקברות מלאים באנשים שלא היה להם תחליף".

מזכירה בכירה,
בואי להשתלמות מקצועית קצרה במכון IDEA

מכון IDEA, המכון להכשרת EXECUTIVE ASSISTANTS מציע לך עכשיו מגוון קורסים והשתלמויות להקניית ידע מקצועי רחב ושיפור מיומנויות קיימות. בשיטה המודולרית של תכנית ההשתלמות תוכלי לבחור באחד הקורסים או בכמה מהם, להתחיל בקורס חדש אחרי סיומו של הקודם, הכל עפ"י רצונך ואפשרויותיך.

הלימודים נערכים בשעות הערב בבית-הספר של המכון על ציודו החדיש ומעבדותיו המשוכללות. שיטות ההוראה המתקדמות מתבססות על סדנאות התנסותיות, דיונים בקבוצות, ניתוח אירועים ומשחקי הדמייה באמצעות טלוויזיה.

מועד סגירת ההרשמה: 20 בפברואר 1987.

לפרטים נוספים ולתיאום ביקור מודרך ומפגש עם הסגל הבכיר של המכון פני אל: IDEA, בנין אבגד, רח' ז'בוטינסקי 5, רמת-גן מיקוד 52520 טלפון: 03-7512814

נושא הקורס	זמן	מחיר
שפה עסקית אנגלית רמת בינים ומתקדמת	80 שעות	530.- ש"ח
שפה עסקית צרפתית מתחילים ומתקדמים	80 שעות	530.- ש"ח
קצרנות עברית	60 שעות	400.- ש"ח
קצרנות אנגלית	60 שעות	400.- ש"ח
קצרנות עברית ואנגלית	100 שעות	660.- ש"ח
תרגום ועריכה עברית/אנגלית	50 שעות	330.- ש"ח
ניהול ישיבות ורישום פרוטוקולים	20 שעות	130- ש"ח
קריאה מהירה באמצעות מחשב	18 שעות	160.- ש"ח
עיבוד תמלילים	24 שעות	200.- ש"ח
שיווק	20 שעות	130.- ש"ח
פרסום ויחסי ציבור	20 שעות	130.- ש"ח
סדנאות		
שיפור הזכרון	10 שעות (5 מפגשים)	150.- ש"ח
ניהול זמן יעיל	8 שעות	105.- ש"ח
התמודדות עם שחיקה בעבודה	8 שעות	105.- ש"ח
הצגת נושא יעילה	8 שעות	105.- ש"ח
אסרטיביות	8 שעות	105.- ש"ח
חיפוש עבודה והתראיינות יעילה	10 שעות (2 מפגשים)	115.- ש"ח
תקשורת אל-מילולית: לשון הגוף	8 שעות (2 מפגשים)	105.- ש"ח

להיות במרכז העניינים.זה idea

כמה הרווחת מהפיחות?

אצל אפריקה ישראל להשקעות - 10%

האנשים של אפריקה ישראל להשקעות בע"מ החליטו שלא להעלות את מחירי הדירות בכל הפרוייקטים, למרות הפיחות.

המחירים השקליים הנוכחיים ישמרו עד 31.1.87.

זה הזמן להשקיע טוב ולהשתקע טוב בדירה או בדירת גג באחד מן הפרוייקטים של אפריקה ישראל:

★ הבית המיוחד בגבעת סביון, המקום הקרוב ביותר לסביון.

★ סביוני אביב, המקום הגבוה ביותר ברמת אביב ג'.

★ צמרת אביב, רובע 5 הכוכבים של רמת אביב.

★ רמת אדי, בחיפה - על מרומי הכרמל.

★ סביונים, שכונת היוקרה של אשדוד.

לפרטים נוספים

התקשר אלינו עוד היום:
אפריקה ישראל להשקעות בע"מ, אחד העם 13, תל אביב. טל. 03-650281,
ימים א'-ה' 17.00-08.00 יום ו' 13.00-08.00

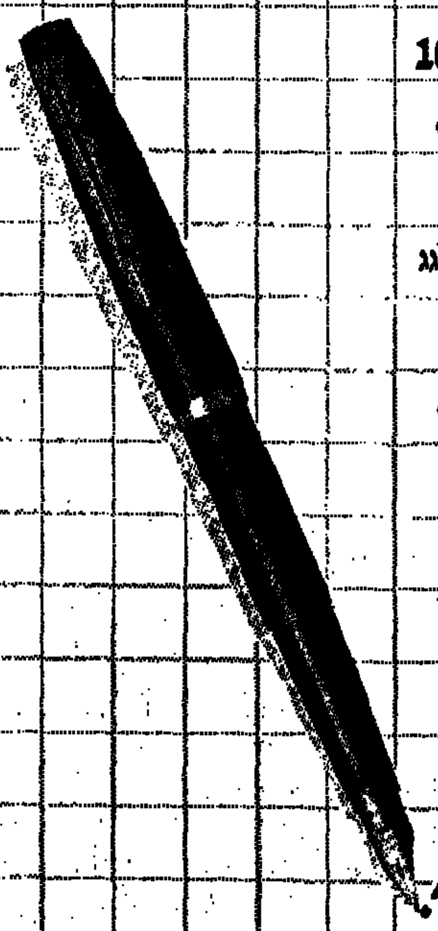

מהאנשים שבנו את סביון

אפריקה ישראל להשקעות בע"מ מקבוצת בנק לאומי לישראל בע"מ.

ספרו החדש של עמוס עוז: עיון ראשון

בין אש לאפר

מאת אברהם בלבן

עמוס עוז, קופסה שחורה, הוצאת עם עובד, הספריה לעם, 230 עמ'.

הסיפור „ארצות התן", הפותח את ספרו הראשון של עמוס עוז, מסתיים בקטע הגותי, המטעים את קביעותם הניצחית של קולות הלילה: „חילופי העונות הם עניין נדוש. סתיו, חורף, אביב, קיץ, סתיו. המבקש לו אחיזה של קביעות בתוך זרם הזמן, מוטב לו שירגיל עצמו להקשיב בדריכות אל הקולות הליליים שאינם משתנים לעולם. אין הם עשויים להשתנות. הם באים אלינו מן הארצות התן" („ארצות התן", הוצאת מסדה ואגודת־הסופרים, 1965, עמ' 24). קולותיו הבלתי משתנים של הלילה מייצגים בסיפור את קולות התנים שבשדות, ואת קולות איתני הנפש החשוכים, התניים, „שאינם משתנים לעולם". נאמן לעצה שמספרו משמיע כאן, הרגיל עוז את עצמו להקשיב בדריכות ל„קולות הלילה" (צירוף החוזר בכל אחת מיצירותיו הבאות), ובספריו ניסה שוב ושוב לחשוף יסוד קבוע זה שבנפש האדם. העיסוק בקולות הליליים, שאינם משתנים לעולם, הטה את יצירותיו של עוז ליצירות שהן א־היסטוריות במהותן. החתירה אל אדני הנפש הועמדה בהן במרכז התמונה, והמציאות ההיסטורית שועבדה כליל למוקד זה. הרקע החברתי־היסטורי הוצב ביצירות אלה ככסות לכוחות האמיתיים המפעילים את הגיבורים, או כבבואה של כוחות אלה.

מיפנה חשוב מבחינה זאת היוותה הנובלה „עד מוות" (ספרית פועלים, 1971). העובדה שגיבורי היצירה, שלא כגיבוריו הקודמים של עוז, אינם מסתפקים בחלומות על מסע לארץ רחוקה, אלא יוצאים בפועל ליעד גיאוגרפי מוגדר, והעובדה שהם חשים כי מסעם עומד בסכנה בשל היהודים, הולידו שאלות אפיסטמולוגיות נוקבות: מהו אופן קיומה של ירושלים? האם היא ישות גיאוגרפית או נפשית? והיכן מסתתר היהודי? האם הוא תוקף את אנשי המסע מן המארב, או שמא הוא אורב להם בליבם פנימה? שאלות אלה ליוו את יצירת עוז מראשיתה, אך רק ב„עד מוות" ניתנה חשיבות מכרעת לשאלות בדבר אופן קיומו של העולם החיצוני.

כרטיס גלוי וברור

מיפנה זה קיבל תנופה־יתר ביצירתו הבאה של עוז, „לגעת במים, לגעת ברוח" (עם עובד, 1973). גיבורו של הרומאן מבקש להגיע לישראל ולמצוא בה גאולה לעצם קיומו. אולם גיבור זה, שלא כגיבורי „עד מוות", אינו מבקש גאולה רק לנפשו, אלא לעצם קיומו. מצוקתו היא מצוקה חברתית־היסטורית ולא נפשית בלבד. נרדף על־ידי הנאצים באירופה הוא מבקש לעצמו כיברת־ארץ שבה יוכל לשבת לבטח. מצוקה זו לא ניתן היה ליישב במיסגרת תפיסת עולמו הקודמת של עוז. לראשונה בקריירה הספרותית שלו מצא עוז את עצמו בעמדה שחייבה שינוי גמור בתפיסת המציאות שלו. אכן, השאיפה לחיות מעל להיסטוריה מובאת ב„לגעת במים, לגעת ברוח" עם כל תווי־ההיכר שציינו אותה ביצירותיו הקודמות של עוז, אך שוב אין היא זוכה לניבויו של המחבר. גיבורי הספר מנסים לחיות מחוץ להיסטוריה, והם מנסים לכסות על המציאות את אמונותיהם־תקוותיהם־שאיפותיהם, אולם המציאות ההיסטורית שבה וחודרת אל עולמם, שבה ומנפצת אותו. הרומאן מלעיג על יומרותיה של הרוח, וקורא להתפייסות עם המציאות ההיסטורית, עם החומר והגוף.

הרומאן החדש של עוז, „קופסה שחורה", הוא שיאו של מיפנה זה. יותר מאשר ביצירותיו הקודמות יוצא כאן עוז נגד המגמות הרומאנטיות־האידיאליסטיות שציינו את יצירתו בראשיתה. תוך דחיית פנאטיות דתית, הפוסלת את ההווה בשם העבר והעתיד, הוא קורא להתפייסות עם ההווה, לגילוי הקדושה הטמונה ביום־יום עצמו ולא באיזה אופק נסתר. כמשתמע מן ההכרה „לשוב אל ההיסטוריה", אם להיזקק לביטוי השב וחוזר בראיונותיו של עוז, עוסק כאן המחבר במציאות הישראלית של ימינו. יתר על כן, לראשונה במהלך הקריירה הספרותית שלו אין הוא מנסה רק לתאר מציאות זו ולפרשה (כב„מנוחה נכונה", למשל), אלא קובע עמדה ברורה באשר למתרחש. אם ביצירותיו הקודמות לא היה תמיד ברור מהו כרטיס המפלגה (המטאפורי) שבו הוא מחזיק, הרי ברומאן שלפנינו כרטיס זה גלוי וברור.

בין שני בעלים

„קופסה שחורה" הוא רומאן במיכתבים, ומכאן שמו: המיכתבים שכותבים גיבורי הרומאן הם לזות כמוהם כקופסה השחורה במטוס, שבה נרשמים כל פרטי הטיסה, ואשר על־פיה ניתן לפענח, במיקרה של תאונה, את נסיבות התאונה. ה„תאונה" המשתקפת ממיכתבים אלה עניינה גורל נישואיה של אילנה ברנדשטטר לאלכסנדר גדעון, ומאוחר יותר למישל אנרי סומו, ובמקביל – גורל המיפעל הציוני בארץ־ישראל.

שבע שנים אחרי גירושיה ממנו, פותחת אילנה ברנדשטטר בחליפת מיכתבים עם בעלה הראשון, ד"ר גדעון. בינתיים התחתנה שנית, ילדה בת, והשלושה חיים בשלווה ניגוחה. מה מריץ אותה, אם כן, לנסות ולחדש את קשריה עם בעלה הקודם? מן הרומאן עולה, ראשית, כי יש קשרים שאינם בני התרה. מכאן אף המוטו האלתרמני של הספר, שפסוקיו מהדהדים לא אחת במיכתבים שמחליפים ביניהם הגיבורים (עמ' 152, 192 ועוד). פאראדוקסאלית, קשרים עזים אלה מקורם דווקא במלחמת המינים, מלחמה שעוז מנסה להגיע כאן לשורשיה: „אתה אדון שיגאתי וגעגועיי. עריץ חלומותיי בלילות. מושל שערותיי וגרוני וכפות־רגליי. שליט שדיי בטני ערוותי ורחמי. כשפחה אני מכורה לך" (עמ' 43); „כמכושפת נמשכתי אליך ממעמקים רלוחים של התרסות נקבית קמאית, עבדות מקדמת דנא, מלפני היות המלים, כניעת נקבה ניאנדרטלית אשר חש הישרדות עיוור עם אימת הקור והרעב הפילו אותה לרגלי האכזר בציידים, הורא השעיר שיכבול את ידיה מאחורי גבה וישאנה מלקוח למאורתו" (עמ' 144). כך אילנה, וכך גדעון: „לך הרחם – לך היתרון... מראש לא היה לי סיכוי ולכן ברחתי מפנייך. עד שהרצועה הארוכה השיגה אותי במאחרתי" (94).

אולם הנמקה זו עומדת בצד הנמקה אחרת, ומניעה את עלילת הרומאן כולו והיטלטלות חסרת המוצא בין אש לאפר (וסוד זה נשמע היטב בשם משפחתה של הגיבורה, ברנדשטטר). כחנה גונן, גיבורת „מיכאל שלי", אין אילנה יודעת להסתפק בקיים, ביום־יומי (לא במיקרה אף שם בעלה מישל־מיכאל). „הנורמליות שלך", היא מטיחה באחותה רחל, „היא בריחה מן החיים" (עמ' 21). הבחירה העומדת לפני שתיהן היא אותה בחירה עצמה, כמו שכותבת רחל: „מי לא חולם לפעמים לקום ולעוף להיהדף באיזו נר רותקן לחנים את לועגת לי, לא אני בראתי את הבחירה הקבועה בין אש לאפר, גם לי מעגל מגור" (עמ' 155). אולם בשעה שרחל מוצאת בעצמה כוח לדבוק ביום־יום, להיאחז בקיים, אין אילנה מסתפקת בכך. כגיבורים אחרים של עוז היא נקלעת לתנועת מטוטלת חסרת מוצא. במיכתבה האחרון לבעלה היא מיטיבה לנסח מצבה: „אמור בתפילותיך, מישל, שהכבדירות, התאווה והכמיהה הן למעלה מכוחנו לשאת. ובלעדיהן אנו כבויים" (עמ' 229). הבחירה היא, אם כן, בין אש לאפר, ללא אפשרות ביניים. עובדה זו מסבירה, בין השאר, את הדמיון הרב הקיים בין מיכתבה הראשון של אילנה לבעלה הראשון, לבין מיכתבה האחרון לבעלה השני (השווה עמודים 7, 12 – 217, 224, 225). שרויה בחיק מישל היא נכספת אל אש הגיהנום שציינה את יחסיה עם גדעון, ומן החווה שבה היא מתגוררת עם בנה ועם בעלה־לשעבר הנוסט היא נכספת אל מישל.

בעלה של אילנה, מישל סומו, פעיל במפלגה ימנית, „בערך שלוש אצבעות מארץ־ישראל־השלמה". הוא חותר לפינוי הערבים מארץ־ישראל, תמורת תשלום, והוא עוסק בקניית קרקעות בגדה. בתשובה להצעתו לשלם כסף לערביי הגדה כדי שיהגרו, עונה לו עורך־הדין של גדעון: „בשביל לממן את נדידת העמים הזאת אנחנו נצטרך למכור את כל המדינה ועוד להיכנס לחובות. האמנם כדאי למכור את מדינת ישראל כדי לקנות את השטחים?" (עמ' 97). תשובה אירונית זו מומחשת בהמשך, באמצעות עיסקת קרקעות, שבה רוכשים יהודים חלקת קרקע ממערב לבית־לחם ומוכרים למיסדר נוצרי חלקת קרקע בתחומי הקו הירוק.

המקבילה החברתית

נקל לראות את ההקבלה בין עולמם של אילנה ומישל. בשני המיקרים לפנינו אי־הסתפקות במציאות, בקיים, והתירה אל עולמות אחרים, שיש בה משום איום חריף על הקיים. אילנה עצמה מקשרת בין התחום הנפשי־אישי לבין זה החברתי־היסטורי, כתארה במיכתבה האחרון את יחסה לישראל: „עד

עמוס עוז

היום אני נרעדת כששומעים ברדיו את 'בארץ חמדת אבות'. את 'היתה צעירה בכינרת'. או 'עלי גבעה'. כאילו מרחוק מזכירים לי שבועת אמונים. כאילו אומרים ישנה ארץ אבל לא מצאנו אותה. איזה לץ מחופש הסתנן והשיא אותנו למאוס באשר מצאנו. להשחית את אשר יקר היה ולא ישוב. משך אותנו אל מקסם מדוחים עד שתעינו עמוק במשעול ביצות והחושך ירד עלינו" (עמ' 229). מתברר, כי אותה מערכת מתחים הפועלת בעולמה הפנימי של אילנה מאפיינת אף את זיקתה לארץ (והשווה את תיאור „משעול הביצות" לתיאורים מקבילים המופיעים במיכתביה של אילנה לבעלה הראשון, עמ' 40 ועוד).

אין ספק, ההקבלה הנוצרת ברומאן בין היסוד הנפשי, המדריך את פעולותיה של אילנה, לבין היסוד החברתי, המתבטא בפעילותו של מישל סומו, היא ציר התימאטי הסמוי של הרומאן. יש לדבוק בכל כוח בקיים, בכל שיהיה, אומר הרומאן, ולא ללכת שבי אחרי פיתויים שאין להשיגם, שכן הליכה זו משמעה הרס ואובדן. מבחינה זאת, כמו גם מבחינות נוספות שלא אוכל לפרטן במסגרת זאת, „קופסה שחורה" היא הרומאן הברנרי ביותר של עוז עד כה.

קנאות השוואתית

מניעיהם הנסתרים של אילנה וסומו נחשפים ברומאן באמצעות רשימותיו של אלכסנדר גדעון. גדעון קנה לו שם בינלאומי בספרו „האלימות הנואשת – מחקר בקנאות השוואתית". מעניין להזכיר, כי ב„רשימה על עצמי" ציין עוז כי נשלח לבית־ספר בעל נטייה דתית־לאומית חזקה, והוסיף: „שנות ילדותי בירושלים עשו אותי מומחה גדול במקצוע הקנאות ההשוואתית" („באור התכלת העזה", ספרית פועלים, 1979, עמ' 206). אין ספק, כי „קופסה שחורה" הוא תרומתו של עוז למקצוע הקנאות ההשוואתית. את מומחיותו למקצוע זה נוחל כאן אלכסנדר גדעון, אשר טיוטות רשימותיו מופיעות במהלך הרומאן (עמ' 115, 131, 157). בטיוטות אלה הוא מנסה לפרש את עולמו של המאמין הדתי, התולש על „התפארת הקדומה, המקורית, שנהרסה בידי כוחות־הטומאה, התפארת המובטחת אשר תקום ותיכון 'עם חידוש ימינו כקדם', לאחר הטיהור הגדול". תכלית מאבקו של איש זה, שבעולמו קיימים עתיד ועבר בלבד, היא „להשתחרר מציפורני ההווה. להרוס את ההווה עד היסוד". ההווה בשבילו הוא „סיוט", „גלות", „כתם שיש למחוק אותו". אך הניסיון לשלול את ההווה אינו אלא מסווה „לשלילת עצמו: ההווה נתפס כסיוט, כגלות, כ'ליקוי־מאורות', מפני שהאני – מוקד חוויית ההווה – מוחש כמועקה לא נסבלת". יתר על כן, פאראדוקסאלית, השאיפה להרוס את ההווה בשם העבר והעתיד תביא להיסוכה, להווה ניצחי שכמוהו כמוות: „כאשר יתחדשו הימים כקדם ותיכון מלכות־שמים יעמוד הכול מלכת. ...ביטול המוות דומה בכל למוות. הביטוי העברי 'אחרית הימים' פירושו אחרית הימים, פשוטו כמשמעו".

הרומאן כולו מגלם תפיסה זו, כפי שהיא באה לידי ביטוי הן בתחום האישי (אילנה אינה מוצאת כל עניין בהווה שלה, כפי שעולה ממיכתבה המובא מייד לאחר סדרת טיוטותיו של גדעון), והן בזה הפוליטי (הזנחת ישראל בתחומי הקו הירוק בשם שיחרור שטחי יהודה ושומרון; מישל עצמו כמו מהווה בבואה לרשימותיו של גדעון, והשווה תיאוריו בעמ' 132, 134, 164, 192). לעומת אילנה ומישל, הדוחים את המציאות ההווית, מעמיד הרומאן את בועז, בנם של אילנה ואלכסנדר. בועז, כמתרמז משמו, נטוע בלא תלונה בזמנו ומקומו. אין הוא מוטרד על־ידי זיכרונות עבר נפלא ואין הוא מתגעגע לעתיד זוהר. הוא נע בתוך זמנו כבתוך הווה מתמשך (עמ' 198). פרטים רבים קושרים את בועז לאביו (הכאה באמצעות ארגז, ועוד ועוד) ולאמו (ראה מיכתבו האחרון של אביו, עמ' 199), אך שלא כמוהם הוא מגיע, בסופו של דבר לסינתזה שלימה. אין הוא חושש מרגשותיו, כאביו, ואין הוא חושש משגרת היומיום כאמו. הוא חי כפרא („טרזן מלך הג'ונגל", „מוגלי ילד הזאבים", עמ' 124), אך זאת בתחומי התרבות, ותוך ציות לתקנותיה. אכן, כגיבורים אחרים של עוז, שזכו להגיע להרמוניה שבה נוטלים חלק כל כוחות הנפש, מושווה בועז לקראת סוף הרומאן לישו (עמ' 199, 202. והשווה, למשל, עוזיה גיטלין ויונתן ליפשיץ ב„מנוחה נכונה").

השילוש הקדוש

השוואתו של בועז לישו אינה מיקרית. כבספריו הקודמים של עוז, אף ב„קופסה שחורה" יש ליסוד הדתי־התיאולוגי מעמד מפתח. מטיפולו של עוז בדמותו של מישל סומו (שאף בו מדמותו של ישו, אם כי על דרך הפארודיה) אין להסיק כי הרומאן יוצא חוצץ נגד הדת באשר היא דת. אומנם הוא יוצא נגד הדת כפי שהיא מתגלמת בדמותו של מישל, אך לכיסופים דתיים ולשאלות תיאולוגיות מקום נכבד ברומאן. אפילו אלכסנדר גדעון, הלועג לפנאטיות הדתית של מישל ושל דומיו, והקובע כי המין האנושי משמיד את עצמו דווקא בגלל „הכמיהות האצילות" שבו, בגלל „המחלה הרליגיוזית" (עמ' 205), מגלה בקירבו כיסוף רליגיוזי („עד לפנות־בוקר ישבתי ליד החלון ההוא, עטוף בשמיכת־צמר כמו יהודי בתפילתו", עמ' 197). עם זאת, שלא כמישל, שבידו תשובות מוכנות מראש, הדיבוק של אלכסנדר הוא „להפוך כל דבורה שוטה לנושאת שאלה תיאולוגית, רק על־מנת להסתער עליה בחירוק־שיניים ולמעוך אותה עם שאלתה ביחד" (עמ' 205). כאמור, השוואתו של בועז לישו אינה מיקרית. כ„מנוחה נכונה" אף הרומאן שלפנינו רומז לשילוש הקדוש הנוצרי (רבים מתיאוריהם של אלכסנדר, אילנה ובועז מרמזים לאב, לבן ולרוח הקודש). סוגיה זו דורשת הרחבה שהיא מעבר לגבולות רשימה ראשונית זו.

בעיית מהימנות המספר העסיקה את עוז מסיפוריו הראשונים. הז'אנר של רומאן במיכתבים העביר את נקודת־הכובד ממהימנות המספר למהימנותן של הדמויות עצמן, ויצר בכך מצב דמוי־מציאות, שבו שוב אין על המספר לתווך בין העולם הסיפורי לבין הקורא. ז'אנר זה מאפשר, בין השאר, למחבר להפגין את שליטתו ברבדים השונים של העברית ובמישלבים (רגיסטרים) השונים שלה. כך נמצא כאן, זו בצד זו, עברית מאוגלגת במיכתביו של עורך־הדין זקהיים, עברית צה"לית בלשונו של ד"ר גדעון ועוד. את מיטב כישרונו הלשוני גייס עוז למיכתביו של מישל סומו, שהם אכן חגיגה אמיתית בשילוב שהם יוצרים בין עברית סלנגית, עברית של עולה־חדש, ועברית הנשענת במישרין או בעקיפין, על מקורות מיקראיים ומאוחרים יותר.

אין התחלה חדשה

„קופסה שחורה" הוא רומאן קריא מאוד, ולראשונה ביצירתו של עוז, רומאן שבו להומור תפקיד חשוב. עוז, כדרכו, יודע לשזור עלילה מעניינת. מה גם שכאן הוא עושה שימוש ביסודות רבים הלקוחים מרומאן־למשרתות. היסוד הסנטימנטלי־פסוודו שבעלילה מאוזן על־ידי דיוניו המבריקים של ד"ר גדעון בתופעת הפנאטיות הדתית. ההקבלה שיוצר הרומאן בין תהליכים נפשיים לבין תהליכים חברתיים מעניקה לו מורכבות מצד אחד, ורלוואנטיות מצד שני. לראשונה בקאריירה הספרותית שלו עוסק עוז במישרין בשאלות אקטואליות, כמו עליית כוחם של הספרדים בחברה הישראלית ועוד. עם זאת, אין כאן מיפנה, אין התחלה חדשה ביצירת עוז. עוז מספר פעם נוספת את סיפורו, כשהוא קושר אותו, יותר מאשר ביצירותיו הקודמות, למצוקותיה של המציאות הישראלית בת ימינו.

1. למלוכת המיתוס פנים נוספות ברומאן זה (הרדיקן והפרחות, הסדר) שלא אוכל לגעת בהן כאן. בכל מקום מעניין לבחון את השינוי שחל ברמות הגיבורים המוכר מיצירותיו הקודמות של עוז. האב, [illegible] הרדיקן ב„קופסה שחורה".

2. על הפיגורציה בעל עיקרון תיאולוגי כרקע ליצירת עוז עמדתי בהרחבה בספרי „בין אל לחיה" (עם עובד, 1986).

ספרות
אמנות

יגאל בן אריה
שני שירים

★

כל שנקרה בדרכי, גם דף, אני פולט לתוכו
מעשה אגלה, הלוך מעים, חלף נפש
דפים ריקים נערמים כמו אסלות בשורה
מוכנים לכבוש, מיעדים לשוק
חדשות לבקרים מתקבלים אשורים
להצלחה דלה, לנוכחות בלתי מרגשת
הכשלונות רבי ערך מרחפים בחרב נטויה
מעוררים בתוך האפר משב קל של רוח
זוכים לתחיה מחדשת בדכאונות של אחרים
נעטפים בטליתות או תכריכים, איש באמונתו
נענבים מבלי יכלת להתעורר כילדים
באור השחר הקיצי כמו מחלומות רעים.

★

הזדמנות נפלה לידו דרכי
את השבי בינינו בצניעות
דעותו תשוה, תקבל דעתי
תעביר אותו לדעת ברב תמימות.

5.7.86

בעריכת יוסי סרוני

אשמת הצבר המיתולוגי

מאת אבנר הולצמן

אריה סיון, חיבוקים, שירים, הוצאת עם עובד, תל־אביב, תשמ"ו, 78 עמ'.

אריה סיון

עמידתו של בן־הארץ מול זכר השואה, שמתגלגלות בה תחושות אשמה והודהות, היא נושאה של קבוצת השירים הפותחת את ספרו החדש של אריה סיון. זוהי הרחבה של הנושא, שסיון, יליד שנת 1929, כבר נדרש אליו לא פעם בספריו הקודמים, כגון במחזור השירים שהובא תחת הכותרת המשמעותית „על חטאי, מלחמת העולם השניה" בקובץ שיריו הקודם, „לחיות בארץ ישראל" (תשמ"ו). האשמה היא אשמתו של מי שזכה לילדות מאושרת, או למיצער „נורמאלית", בתל־אביב של שלהי שנות השלושים ותחילת שנות הארבעים, ואשר מולדתו נחרתה באותן שנים בחוויות כאכילת גלידה בבית־קפה על שפת הים, צלילי תזמורת על הטיילת וריגושים ארוטיים ראשונים – כל זאת מתוך חוסר־מודעות כמעט גמור למתרחש באירופה באותו זמן.

אירוניה עצמית

בהקשר רחב יותר, זוהי אשמתו של הצבר המיתולוגי הזקוף והשזוף, „דור שני לגאולה/אח למים העזים, חבר לשמש הקלה", שנותק במתכוון ממורשת אבותיו, היהודים התלושים והמרחפים נוסח שאגאל. השיר „וריאציות על 'אם ראשונים כמלאכים'", המציג את חשבון־הנפש של יליד הארץ מפני שורשיו היהודיים, שרוי כולו באווירה של אירוניה עצמית ונמיכות־רוח עד כדי התבטלות מצידו של הצבר, הרואה עצמו כ„עולם איש" לעומת אבותיו, שאכלו כביכול את כל פירות עץ הדעת, ולא הותירו לו לשמרת אלא קש כנוש.

מתוך האשמה וההתבטלות צומחת הודהות, שביטויה העיקרי הוא במימד הקיום, הדובר בשירים שומע את תחינתם של המתים „רק זאת ולא יותר: להישאר, להיזכר" (מבק הארץ), וקובע כי „מישהו חייב לדאוג לכך/שלא תחדל הצעקה" (הצעקה). שליחות זו מוטלת מעתה, לפי הרגשתו, עליו, בין אם יתמוך בכך בין אם לאו, ומכיוון שלעת־עתה זכה להתחמק מלפיתת־המוות של יד ההיסטוריה, חובתו לעמוד לשמר את זיכרם „של מי/שלא הצליחו לעלות מן המצולה" (עורי עורי). מעבר לאמירות עיוניות כגון אלו, הרגשת ההודהות מומחשת בשירים בדרך סימבולית, על־ידי נטילת מונחים ואביזרים שונים מתוך עולם האסוציאציות המקאברי של השואה, ושילובם בגופו ובנפשו של הדובר. וכך הוא מדמה את עצמו לעוף החול, שנשרף וקם לתחייה מ„ערמות האפר לעתות ומשרפות" („כמוץ כבר קיץ"); השיר אודי: עורו מתוח על בשרו כאהיל, ולמוך סכנו, ובתוך ריאותיו אצור אויר המוות, „אוויר שלא ננשם" („עורי עורו").

בתוצאה, יחסו של הצבר אל מורשת אבותיו בכלל ואל נושא השואה בפרט, הוא חלק מהתבוננות מקיפה יותר, הנערכת בקבוצה אחרת של שירים, בשאלת הקשר בין היחיד וההיסטוריה, המתמצה ברצף של פורענויות. השיר „שר על תנין" מבטא את כמיהתו של היחיד לסגור עצמו בעיגולו הצר, להתבצר בעולמו הפרטי, להינתק ממהומות הזמן, מבלי לחרוד „לגשם, לבצורת, לפסיעות הקלגסים/ולעיני החללים". בשירים אחרים, רכים יותר, מעוצב דווקא הקשר הבלתי־ניתן־להפרדה בין היחיד לבין הקשרים הקולקטיביים, כגון ב„מיפגש קפקאי בסיציליה", שבו הדובר חוזר ברימיונו אל ימי האינקוויזיציה, או ב„כמעט שיר פוליטי", העוסק בדרכי עקיפין אירוניות בהתפוגגות כוחה ושילטונה של תנועת העבודה. זהו השיר היחיד בקובץ המתקרב להבעה פוליטית אקטואלית, וגם זאת באופן מטאפורי זהיר מאוד („וכרותו, בין מרצפות המדרכות,/הולך ומתעצם השחור, כמו תחת צפרנים לא מטופחות"), והדבר בולט על רקע שיריו הפוליטיים של סיון מימי מלחמת לבנון, שכונסו בספרו הקודם, ואשר עוררו בזמנם הד.

החמצת האפשרויות

הספר אומנם אינו מתחלק לפרקים או לשערים, אבל רצף השירים יוצר מעין תבנית סמויה. אם מחציתו הראשונה נשלטת על־ידי חומרים מן המציאות הקונקרטית החיצונית (תל־אביב בעבר וההווה; נופי ארץ־ישראל; תמונות מן השואה; מסע לספרד; סיור בקליפורניה), הרי בחלקו האמצעי גובר מישקלו של הקוטב האחר, המופנם והמופשט, והחומרים הקונקרטיים באים בו בעיקר כדי לשמש כקרש קפיצה אל הרוחני הטהור. הכמיהה לפרוש כנפים ולהמריא מן המציאות אל ההפשטה המוחלטת מופיעה כתבנית מרכזית בכמה וכמה שירים. כך בשיר „אני רץ", שבו מבקש הדובר לבלול בתודעתו את מראותיה של ירושלים. „עד כדי כך/שיהיו לבן טהור, והוא האור/שלא נפרד לעיקריו, שלא נשבר/בעינינו, עיני בשר". וכך בשיר „על התנופה הטהורה", המבקש ליצור מגע לא־מילולי עם ה„ישות האמורה להיות טהורה/כאלוהים". בשיר „קודם כל" מבקש הדובר לסלק „את כל הסימנים שאפשר להיאחז בהם", כדי „להיוותר בראש צלול, פנוי לחלוטין מכל תפיסה ומרעה קודמת". בסופו של דבר, הכמיהה למגע עם אלוהים מוארת באור אירוני בשיר „יבוק" – אולי שיר־מפתח להבנת הקובץ כולו – המתאר את מאבקו של יעקב במלאך כהחמצת האפשרות החד־פעמית לגעת במופלא. השורה המסיימת את השיר, „כף ירכי היא הנוגעת בירכי", מרמזת על כך שלדובר, בניגוד ליעקב, אפילו לא ניתנה ההזדמנות לתרוג מעולמו, וכי כל ניסיון לצאת מן האני בקיומו המוגבל, דינו להסתיים בחזרה אל נקודת המוצא.

הכרה כאובה זו אומנם אינה מצמיתה את הנהייה אל מה שמעל ומעבר – זו לא תיפסק לעולם – אך היא משרה עליה רוח של השלמה אירונית עצובה וידיעת הכישלון מראש. כך במיוחד בקבוצת השירים „בשורות החורף", „הים השמיני", „לנשים", „שיבוש", שבכל אחד מהם מוצג איזה קילקול בעולם האנושי, החמצה או קצר־זיקה, הנובעים כולם מן הפער בין מציאות לבין החלומות שלא נועדו להתגשם. סיכומו המסוכם של התהליך מתמצה בשורות הבאות: „האם מצאתי מה שנתאוויתי אליו נפשין/איני יודע. מה שאני יודע הוא/כי נותרתי בחיים חי וקיים, עד/להודעה חדשה, מכל מקום."

החיבוק הנכון

מכאן ואילך לפנינו היענות בכאן ובעכשיו, בעולם היש והממש. בשירי החלק האחרון של הספר מתווה הדובר שני פיתרונות, שבכוחם, על אף כל ההסתייגויות, למלא בתוכן משמעותי את קיומו בעולם הזה. האחד הוא הפיתרון הספרותי – כתיבת שירים כטעם החיים. השיר „ארבעה דברים על אמירת שירה" מציג את המשורר כמי ש„אוחז בשתי ידיו, בעת ובעונה אחת/גם בזהב וגם באש", שהכתיבה היא עבורו צורך פיסי חיוני. השיר „בסוף כל קיץ" מתאר את תהליך היצירה במונחים מטאפוריים וזוכיים של טחינת גרעיני חיטה, שהיא חלק מתהליך הפקת הלחם. היחסים המסובכים בין שירה ומציאות מוארים בשורה של שירים נוספים, כגון „הצעה לחוקר ספרות", „מתחת לשירי", „עבודת בצלאל", „אין דמיון".

הפיתרון השני טמון ביכולת ליצור ולקיים מגע אנושי אמיתי עם הזולת „למד, אדם, למד, לחבק את הזולת/חיבוק נכון", נאמר בשיר שעל־שמו קרוי הקובץ כולו. אותו חיבוק נכון עשוי להתבטא בקשר עם ידידים (בשיר „כבר שנים"), עם בנים או הורים (בשיר „לבני, שהם, כמובן, אותנו כאן"), עם משוררים אחרים ויצירתם („שיר על שלמה ומיר"), אבל אולי בראש ובראשונה הכוונה לאהבת־נשים. „הניחי לי להישען על גוף אחר", אומר הדובר בשיר „סמכוני באשישות" והמשכו „אני רוצה לכבוש פני בלב חזה נושם". אין הוא מתעלם, אומנם מן ההיבטים המלבבים־פחות שבקשר האהבה, ובמיוחד בקשר הנישואין („גדרי נישואיך", „מדבית ובית"), אבל כבגנים הוא מציב (כשיר „עזה כמוות") את פרשת פגלופי ואודיסאוס, בהמחשה לעוצמתה של האהבה, המסוגלת לטשטש את הגבולות בין חיים למוות. ורק בכוחה יכול האדם להתקרב, ואולי אף לגעת, בסופו של דבר, ברוחני המוחלט.

דינה קטן
חצרות־יער, נהמת ים

אני עושה לי חצרות
בדממה, מתוך איזו ערגה
לשוא קשה השנה
ודרך לשונתן
מספחות.

כשאני לא עיפה מדי, או נואשת
ואם לא נגע עיני מראות,
ואז במשאשא לסלק שבכיה
העשויים למצע
גלים יחסות.

עצי יער,
צבת, משבר
מאכלסים את חצרותי.
אני
הגיס שלהם, מתנענע
לעתיר, מנסה לפרוח
לרגלי
גרם הגזע הזה.

כשהיום פוקר את החצר הפנימית
הצמרות משתוחחות –
זו דרך של שיחה עם נהמת
גלים, לפי העונה
בשפת גאות ושפל שאלותי
הרות אצטרבלים
בכבל מסלותי וחשוקי
דגים רצים כסופים

תרבות ספרות אמנות

פרס ביאליק לדליה רביקוביץ ולמשה דור

פרס ביאליק לספרות היפה יוענק השנה במשותף לשני משוררים: דליה רביקוביץ ומשה דור. חברי ועדת השופטים היו: פרופ' עוזי שביט, ד"ר אורציון ברתנא וד"ר מנוחה גלבוע. חתן הפרס לחוכמת ישראל הוא, כפי שכבר נמסר, פרופ' עזרא פליישר.

משה דור

דליה רביקוביץ

פיתחון פה

פרס אלתרמן ליעקב אורלנד ולסביון ליברכט

מאת שרה ארגון

בפרס אלתרמן של ההסתדרות, המוענק זו השנה השניה, מתחלקים חתן וכלה: המשורר הוותיק יעקב אורלנד על ספר שיריו „סימטת התבשים" (הוצאת כתר), והסופרת הצעירה סביון ליברכט על ספר הביכורים שלה, קובץ הסיפורים „תפוחים מן המדבר" (הוצאת ספרית פועלים).

• *יעקב אורלנד, מהי הרגשתך לקבל פרס ספרותי, ובמיוחד על־שם נתן אלתרמן?*

מכל הפרסים, המוענקים בתחום הספרות, פרס אלתרמן מדבר אלי יותר מהאחרים. זה אדם שהכרתי והוקרתי מקרוב. אדם שהיה חבר־לעט במשך למעלה מארבעים שנה, וזה לא יום ולא יומיים. אני הייתי זה שעקב אחרי ואהב את שירתו, הגן עליה כאשר היתה זקוקה להגנה, מי שסינגר ופירש אותה. משום כך פרס אלתרמן, לגבי דידי, אינו רק שם סתמי של סופר או משורר, שנותנים לך פרס על שמו ולא הכרת אותו. שמו של אלתרמן מסמל לדור הזה ולדורי ציון־דרך, מיגדלור לשירה שהיתה שלובה בערכים שאנחנו סגדנו להם. זוהי שירה השלובה בתקופה של אמונה גדולה ורעות אמיתית בין כל החבורה שהיתה, עם כל הפכים הקטנים שבין בני־אדם ובין סופרים. עם הענקת הפרס, אני מרגיש עצמי את מכובד מאוד ומודה לאלה שמצאו אותי ראוי לו.

יעקב אורלנד

• *סביון ליברכט, מה הרגשתך לזכות בפרס ספרותי כזה על ספר הביכורים שלך?*

זה היה באמת מפתיע, בעיקר משום שלא ידעתי שאני מועמדת לפרס. אלתרמן זו בחירה נהדרת, ואם זה היה תלוי בי, פרס על־שם אלתרמן הוא הבחירה בהא הידיעה. אשר לספר שלי, חשבתי שהגיע כבר לקצה גבול היכולת שלו. קיבל ביקורות, צויין בטלוויזיה ובעיתונות. הייתי בתהליך של פרידה ממנו. בעצם, היה נרמה לי שכבר נפרדתי ממנו, והנה נקשרתי אליו שוב. זו הרגשה טובה, אבל גם הרגשה של מחוייבות להמשך, לספר הבא. ואשר לחבר השופטים (דוד פרהנזר, ד"ר דן לאור וחיים גורי), הם אנשים אמיצים מאוד. לדעתי, עשו צעד נועז להעניק את הפרס לסופר צעיר ולספר ראשון.

• *כמי שלא פונק בפרסים, מה יחסך, יעקב אורלנד, לנושא הפרסים הספרותיים בכלל?*

לדעתי, יש לעשות רוויזיה גדולה בכל העניין. אומנם דווקא עכשיו לא נוח לי לדבר על כך, אבל אם לדבר באובייקטיביות, עד כמה שאדם יכול להיות כזה, אומר כך: יש לנו יותר מדי פרסים. אם הסכומים היו רציניים, משהו כעין מילגה לסופר, שגם הוא, כמו מר ארנסט יפת, צריך לגמור את החודש, ניחא. אבל מדובר בפרסים רבים ובסכומים לא רציניים. לדעתי, אגודת הסופרים, יחד עם מישרד החינוך והתרבות, צריכים לקבוע אמות־מידה חדשות, כך שבכל פרס תהיה בו גם האיכות וגם הכמות, והמקבל ירגיש בחשיבותו. גם הציבור כבר אינו יכול להעריך מה שווה יותר, פרס פתח־תקווה או חולון, או פרס על־שם יוצרים גדולים כביאליק, אלתרמן או ברנר.

סביון ליברכט

• *ומה תאמר על השותפה שלך לפרס, סביון ליברכט?*

ספרה הוא קובץ סיפורים יפה. איני מכיר אותה אישית, ואני מברך אותה לקראת הדרך הארוכה שלפניה. אין לי ספק, שאלתרמן היה מעריך את זה מאוד, כי הוא עודד תמיד יוצרים צעירים, שהיה בהם כישרון, הניצוץ.

• *סביון, איך נראית לך השותפות בפרס עם המשורר יעקב אורלנד?*

לא יכול להיות שותף מכובד ממנו. זה עושה לי כבוד.

• *איך את רואה את עתידך הספרותי עם תחילת כזאת?*

אינני חושבת שהפרס, עם כל חשיבותו, יקבע את עתידי. אני בכלל פאטאליסטית. מצויה כעת בתהליך של כתיבת ספרי השני. אלה סיפורים קצת יותר ארוכים. אפשר לדבר על זה כעל נובלות מבחינת היקף הדמויות והיריעה, לתוך הגיבורים ומורכבות העלילות.

מונולוג של מצוקה

סיפורת

יומן לילה / יותם ראובני / בדים / 373 עמודים.

מונולוג ארוך וזורם של ארם, שקיבל על עצמו לכתוב ערך אנציקלופדי למונח „בגידה" והוא מתלבט בקביעת תוכנו של המאמר. זה, בערך, כל מה שניתן לספר על תוכן הספר ושהוא עשיר ומגוון הרבה יותר, כי מכאן ואי־לך יזורם המונולוג אל כל חייו והידהודיו ומעשיו ומחדליו של גיבור הסיפור המדבר בערו. הוא יוביל אותנו למסיבות, לשירות במילואים, למשכבי וכו' רבים, אבל בראש ובראשונה אל העין הפנימית של הדובר, אל העולם כפי שהוא נשקף מנקודת־מבט ייחודית זו. הגרימה הנאראטיבית הטכניקה והשפעת הזאת מזכירה קצת את סינגונו של הנרי מילר. גם כאן הקילוח העוברתי נועד כאילו לגבור על מצוקה ולהעלים אותה, אך בסופו של דבר משקף אותה מתחת לפני הדברים.

בדלתיים סגורות

קופסה שחורה / עמוס עוז / עם עובד, ספריית לעם / 230 עמודים.

הקופסה השחורה מקליטה ומשמרת את האירועים במטוס, במיוחד לצורך פיענוחם ושיחזורם במקרה של התרסקות. כך גם הזיכרון האנושי של הנפשות הפועלות בספר, שהוא כולו לכאורה מעין תיק של מיכתבים ומיברקים. מבעד למיסמכים האלה נגלל סיפורה של אילנה, אשה בשנות השלושים שלה, לשעבר רעייתו של פרופסור אלכסנדר גדעון, העושה באוניברסיטות היוקרה של בריטניה וארצות־הברית ונודע בספריו במדעי־המדינה. בין השניים תוצצת פרשת הגירושין הקשה, המכוערת, שממנה יצאו האשה וכנה בועז בחוסר־כל, אורי שהורתה בבגידותיה. כיום היא נשואה למישל, מורה לצרפתית יליד מרוקו, דתי מתון ואיש ארץ־ישראל השלמה. הסיבה, ואולי האמתלה, להתקשרות מחודש עם בעלה ואיש־זרמה הוא הבן בועז שעודו נער וכבר הסתבך בקטטות ובפלילים. אך מתברר, שעניינם של אילנה וגדעון הוא מה שמכונה „עסק לא־גמור", הפורץ כל מחסום בעוד הפרופסור נגוע בסרטן וחייו קצובים לו מנגד. כמו שעוז הגדיר פעם את עניינה של הספרות, זה סיפורן של צרות ומצוקות, היכול אולי להעלות בזיכרון את „בדלתיים סגורות" של סארטר: כל אחת מן הנפשות הפועלות היא הגיהנום של זולתה. נעימת מיכתביהם היא, לרוב, רכה ועוטפת את הזעקה כמוך המחריש את הקול אך לא את הכאב.

לא המתים יהללו

אין מתים בפרדייס / רזיה בן־גוריון / הקיבוץ המאוחד / 96 עמודים.

עטרה, אשה צעירה הנמצאת עם משפחתה באמריקה ורוצה לעסוק במחקר, יוצאת בוקר אחד לבקר משפחה, מכרים רחוקים של אביה, שהם חברים בכת האמיש. זו כת, שמקורה בשווייץ, ומאמיניה הארוקים אינם משתמשים בחשמל וברכב ומקיימים אורח־חיים שמרני ודרוש באמונת־תום. בבית המארחים היא שומעת על יוסי־הורין, שהם ממתינים לו, ועל מתיהם, שלדידם שוכבים בחיקו של אלוהים – מין אלוהים שעטרה שמחה להציל מאוהריה בצאתה. זה עניינו של הראשון משלושה סיפורים, שכונסו בקובץ השני של המחברת, חברת בית־השיטה.

אשה נגד בעלה

לבדה במירוץ / סינתיה פריימן / עברית: יגאל קמחי / מועדון הספר הטוב, מ. מזרחי / 314 עמודים.

האשה העומדת לבדה במירוץ היא קאתרין אנטואנט פראנסס פוסאטה רוסי. יפה, עשירה, קאפריסית, המת־מוג, עיקשת ולוחמת כלביאה על מה שהיא רוצה. הסיפור הוא סיפור משבר חייה עם בעלה דומיניק, בן לאיכרים מסיציליה, יפה־תואר ושאפתן, המוצא תנחומים בחיק אשה אחרת. כל זה משולב בקריירה הפוליטית המוצלחת של דומניק, המבקש להיבחר כסנאטור. זו גם ההזדמנות של האשה המקופחת לנקמה. באמצעות חשיפה תקשורתית היא מחסלת את סיכויי בעלה. אחד אפס לטובתה.

פרק ב'

אהבת פתיו / הלן ון סלאיק / עברית: עמי. שמיר / מועדון הספר הטוב, מ. מזרחי / 408 עמודים.

לאחר 27 שנות נישואין מאושרים אך גם מתוחים, מת שון קלהאן בפתאומיות והוא בן 53 וגבר במלוא הדרו ואונו. הוא הותיר את אשתו שילה אלמנה ואם לילדים בוגרים. אבל יש חיים לאחר מות הבעל, וחיים אלה הם הנושא לסיפור שלפנינו, המסתיים באהבה גדולה וחדשה ובנישואין חדשים. עד לנקודה זו, צפויה האלמנה להתנסות בקשיים בחברה, שבה הנשים הנשואות אינן מזרזות לקבל נשים יחידות, והגברים, ברובם, מחפשים הרפתקאות ולא קשר עמוק ומחייב.

קרונין חוזר

ספרי א.י. קרונין בהוצאת מועדון הספר הטוב מ. מזרחי: כוכבים מציצים ממרום / עברית: א. בירין / 840 עמודים ● שלוש אהבות / עברית: נחמן בן־עמי / 487 עמודים ● טירת הכובען / עברית: א. בירין / 423 עמודים.

לא מכבר יצא (בהוצאה אחרת) תרגום חדש לספר „המצודה" של קרונין, ועתה מוצעות לקורא גם מהדורות חדשות של שלושה מספריו הפופולאריים: „כוכבים מציצים ממרום", סיפור אהבה ומחלה בעיירת כורים אנגלית קודרת; „שלוש אהבות", סיפורה של אשה ואוהבת אהבה כפייתית והורגת את משפחתה ועוד יותר מזה את רכוש המשפחה; ו„טירת הכובען", סיפורו של עריץ קטן ההורס ברוח תזוית את משפחתו ואת עצמו. יצוייננו העטיפות הנאות החדשות, שהכין לסידרה אבנר כץ.

נסיך וגורלו

בעל החירות מחר / פטרישיה מקיליפ / תירגמה מאנגלית רנזאלה פרנס / עם עובד, מדע בידיוני / 223 עמודים.

בספרות המדע־הבדיוני יש ז'אנר, שכותב שורות אלה מטיל ספק בזכותו להימנות עם ספרות המדע הבדיוני (אף כי אין בזה הטלת ספק בעצם זכותו להתקיים). זהו ז'אנר האגדות, העוסק בנסיכים ובמכשפות, בדרקונים ובחרבות־קסמים וכל כיוצא באלה. סיפורים אלה אינם שונים מהותית מרומאנסות האבירים של ימי־הביניים, אלא בכך שלפעמים הם משלחים את גיבוריהם לכוכבים רחוקים, מה שלא השיגה ידם (כלומר, דמיונם) של מחברי הרומאנסות העתיקות. הספר שלפנינו, ראשון לטרילוגיה, שייך לז'אנר זה ועניינו נסיך היוצא בעקבות גורלו. נסיך זה ניצב בפני אתגר למצוא את סוד עברו ומוצאו, הגרמו בשלושה כוכבים, שנטבעו במצחו, ולשם כך יהיה עליו להדחיק נדוד ולגבור באומץ ובתבונה על סכנות רבות ורעות.

אורי סלע

ממכבש הדפוס

שער „אין מתים בפרדייס"
עיצוב: אבנר גלילי

ביקורת

בין סבא לנכד

צחוק בין קמטים – סבים ונכדיהם בספרות הילדים העברית / גרשון בירגמן / דביר / 111 עמודים.

מה הם מאפייניו של סבא בספרות הילדים העברית? וכבן, הוא ידען ויכול להסביר נושאים רבים מתחומי המדע, הטכניקה והטבע; הוא בעל נסיון וחוכמת־חיים; הוא אמן בסיפור סיפורים; הוא אדם שמביא מתנות. את סיפור האהבה הזה שבין נכדים לסבים (וסבות) בדק המחבר במספר רב של ספרי־ילדים, וחל מראשית המאה, והבדיקה מגלה גם את התמורות, שחלו בהתייחסות מן זמנים, שבהם היה סבא מתואר כזקן מנכבד למורי להוויה „הארצישראלית" התחושה של הזקנים, ועד לסבים וסבות צעירים יחסית כיום, המשתתפים לפעמים, אפילו יוזמים, את מיטב התעלולים והמיבצעים.

מצילי היהודים

תיעוד

עצים בשורה – דיוקנאות של חסידי אומות העולם ושל היהודים שניצלו בזכותם / פיטר הלמן / מאנגלית: רות ליבנת, יוסף ליימה / משרד הבטחון – הוצאה לאור / 192 עמודים + 8 עמודי תמונות.

התופעה של חסידי־אומות־העולם, שסיכנו את חייהם במלחמת העולם השנייה כדי להציל יהודים, היא אחד הדברים המחזקים את התקווה שיש עתיד לאנושות, ורק הצידוף האטום של חומרנות ואנוכיות יכול היה להביא את ישראל לשיכחה כמעט גמורה של גילוי נאצל זה (וגם, כפי שראינו בטלוויזיה, להתעלמות גסה מחסידי־אומות־העולם שבחרו לחיות בתוכנו כאן). את הספר שלפנינו לא כתב ישראלי אלא יהודי אמריקאי, ששקד לאסוף מידע על חמישה אנשים כאלה ובני־משפחותיהם ועל אשר פעלו בימים האדומים־השחורים ההם. מתוך רצון להקנות לסיפור אופי חי חוויתי, לא התמקד המחבר במסמכים ארכיוניים אלא בסיפורים האישיים, כפי ששמע הן מפי הדמויות עצמן והן מפי ניצוליהם. מובאים כאן סיפוריהם של משפחת הנרי, שהסתירו משפחה יהודית והסתירו את בנם הקטן בידי הנרייטה רגינה שומא; של סיטסקה פוסטמה, שמשפחתה אימצה נערה יהודייה; של ראול לאפורטרי, שהפך את עצמו למבריח־גבולות והציל מאות; של ליאוכדיה יארמירסקה, שאספה ילדה מתוך השיחים והגנה עליה מתוך סיכון עצמי מתמיד. כאשר תפסו אותה, ביקשה שיירו בה תחילה כדי שלא תיאלץ לראות במות ילדתה, וכך שוכנעו רודפיה, כי זו בתה האמיתית.

ב"ג לעין המצלמה

דוד בן גוריון – האיש וצה"ל / ערכו: אלים (מ"י) גרשון ריבלין ועמרם פרת / מיפקדת קצין חינוך ראשי, משרד הבטחון – הוצאה לאור.

צה"ל הוא וודאי אחד הגופים, האמורים לחוג את שנת המאה להולדת בן־גוריון, שהיה מייסדו של הצבא הזה ומתווה דרכו הראשונה. כאן לובש החג דמות של אלבום מפואר, המביא בעיצוב נאה ובהדפסה מרוקרקת אוסף עשיר של צילומי האיש, מאז בחרותו ולאורך כל תחנות חייו, כשהתמונות מלוות בציטוטים קצרים, אפוריסמאטיים מדבריו והקדמות של שר הבטחון והרמטכ"ל. אבל צריך להצטער על הכרעתם של העורכים להימנע מלצרף לתמונות מידע מיוערי, לרבות מועדן ועניינן. לא כל מעיין בדור הזה – וודאי בדורות הבאים – יידע לזהות, מיהם האנשים שאיתם מצולם ב"ג, ומהו האירוע. אפשר היה לשלב תמלילים קצרים אלה בלי לגרוע מהידורו של האלבום ומהתרשמות החוויתית של המעיין.

עיון

צריך לדעת לדבר

אמנות השיחה – תקשורת בין־אישית ומעולות דיבור / ליאורה וינבך, שושנה ברוש / איורים: זאב / כמעלים אוניברסיטאיים להוצאה לאור / 311 עמודים.

לדבר ולהאזין – אלה שני הכישורים האנושיים הבסיסיים ביותר, שבהם מותנה עיקר התקשורת הבין־אישית וממילא גם רוב פעילותו של האדם בחברה הסובבת אותו. הספר בא להקנות למעיין את תורת הדיבור על־ידי עיון מקיף בתיאוריה של הדיבור ודיון ביישומיה של תיאוריה זו. הוא פותח בתיאור הבלשנות השימושית וחקר השיח, עובר לשאלות האסטרטגיה של הדיבור, כלומר: המבנה האינטראקציוני, עקרונות השיח, היחסים בין הדוברים והשתתפותם בשיח, סוגיה ומרכיביה של התקשורת הבינאישית, הפרעות בתקשורת, מסרים לא־לשוניים וכדומה. מכאן יעבור לתיאור חלקיה השיח: הפתיחה, ההרחבה והסיום, סוגי־דיבור כהתנצלות, בקשה, דרישה, הוראה, דחייה, הסכמה והיסוכות, תלונה ונזיפה, הצעת, הזמנה, הבעת־דעה ועוד. פרק מיוחד דן בשיחות טלפוניות ופרקים אחרים ינחו את הקורא בשיחות־חולין, משא ומתן, ראיון, רב־שיח ועוד. ולמעוניינים: יש אפילו פרק על שיחות חיזור, וכיצד לפתוח בהן.

שלוש ארבע לעבודה

הצבת מטרות – שיטת הנעה שפועלת / אדווין לוק, גארי לתם / תרגום ועיבוד לעברית: רויטל ארד / נספח: הצבת מטרות בישראל מאת מרים ארז / גומא ספרי מדע ומחקר בהוצאת צ'ריקובר / 152 עמודים.

כל הנהלה אמורה לשאוף לשיפור ביצועים של העובדים לשם קידום מטרות החברה או המוסד. הספר שלפנינו ממליץ על שיטה נודקה ויעילה להשגת שיפור כזה: הצבת מטרות קונקרטיות לעובדים כאמצעי של הגברת המוטיבציה שלהם. איך עושים זאת – על כך עיקר הספר, המסביר, מדוע שיטה זו פועלת, איך משיגים מחוייבות למטרה, איך מעריכים את מידת השגתה של המטרה, איך נמנעים מסכנות ומלכודות בהצבת מטרות ועוד. לספר גם שני נספחים: האחד – הוא שאלון של הצבת מטרות, המיועד לעובד; ופרק על הצבת מטרות בישראל, שבו כלולים בין־השאר ממצאי־מחקר, שהראה, שככל שהמטרות קשות יותר, כן עולה רמת הביצוע, כל עוד קיימת הסכמה עם המטרה.

בקצב התחלה

ילדים

ארבעה ספרים בספריית אורנבון עם איורים של פרנקי מרלית ומרק פוריח בהוצאת מסדה: אני מכיר בעלי חיים ● אני יודע לחבר ולחסר ● אני מחפש ומגלה הבדלים ● אני סופר והזיות עזרות לי.

ספרים אלה נולדו בבית־ההוצאה הצרפתי פרנאן נתן והותאמו לילדי ישראל. יש בהם מעט מאוד תמליל, ועיקר המסר שלהם הוא באיורים הצבעוניים האנינים והמוקפדים, ומכאן שיתאימו מאוד לפעוטות הרבה לפני שהגיעו לגיל של קריאה עצמית. האיורים עשויים כדי להקנות לילדים מושגים ואבחנות, להקנות להם אוצר שמות (של בעלי־חיים, למשל) וגם את ראשית ידיעת החשבון. משום מלאכת הספר הטובה והעיצוב המשובח, יקנו ספרים אלה לקוראיהם הצעירים גם אבחנה אסתטית – וטוב שכך.

בקצב התחלה

שלושה ספרים חדשים בסידרה שעות קריאה בהוצאת מסדה: מחבואים / לאה נאור / ציורים: ברמי גל / 41 עמודים ● טוב לי בקיבוץ / ברורית ולפ / ציורים: נעמי גולדין / 40 עמודים ● סיפורים על אסנת / ציורים: נורית צרפתי / 39 עמודים.

סידרה זו, הנערכת בידי זוהר שביט ומעוצבת בידי דורית שרפשטיין, מכוונת לילדים הצועדים את צעדיהם הראשונים בתחום הקריאה, ומבוססת כולה על סיפורת מקורית, שלא רק נכתבת בעברית, אלא מטוקרת בתחום ההוויה הישראלית העכשוית (ואין פירוש הדבר, שהיא פוסלת הפלגות לעולמות האגדה והדמיון). מבחינה זו הסידרה קולעת יפה לעולמו הלשוני והחווייתי של הילד הישראלי כיום. גם מבחינות אחרות היא „תפורה" לפי מידותיו של קהל־היעד שלה: כל ספר מכיל כמה סיפורים קצרים, נוחים לקצב־הקליטה של הקורא המתחיל, ועלילותיהם פשוטות ומועטות גיבורים. שלושת הספרים החדשים ממחישים את האמור: „מחבואים" מביא סיפורים מחייה של הילדה גילי, יחסיה עם סבא נוח, הכלב בוא והתמור הקטן חמוי. „טוב לי בקיבוץ" מתאר בסיפורו את הווי בית־הילדים בקיבוץ, ו„סיפורים על אסנת" עוסק בילדה עירונית, ובמה שאירע לה בשעת הפסקת חשמל, בחגות, המכולת, ובדירתם של שכנים, עולים חדשים ועוד כהנה.

חלומות לא שווא

נוצת בית החלומות / נורית זובל / ראשית קריאה, כתר / 122 עמודים.

עוף פרסיו הוא ידידו הקרוב ביותר של הילד גולש. למעשה, הוא קיים בתוך ראשו ולינו של הילד ורק שם. עוף פרסיו עוסק בבניית בית־החלומות, העשוי מנוצות של חלומות, שאחרים משליכים או מאבדים, בתהליך הבנייה, שבו הילד משתתף, ייחקלו בסרדינים, בעינערים, בטרדרינים ובסלנדקים, וגם המורה חינה נוטה לגלות הבנה כלפי גולש, שאינו מקיים תמיד כמיצוות־אנשים־מלומדה את הוראותיה. אבל בסופו של דבר הילד מתעמק כבעיות של בנייה והנדסה, מצטיין בלימודים וחולם להיות מהנדס, וגם בית־חלומות עוד יקום בבוא היום. עניינו של הסיפור הוא איפוא היחס שבין החלומות למציאות, וכיצד הם מפרנסים זה את זה.

הורות

אבא (ואמא) הלכו לעבודה

הורים עובדים — משפחה במבחן / סאלי ויגקדוס אולדס / עריכה: ד"ר לינדה עפרוני / תרגום: עודד רשף / א.ב.ש. / 248 עמודים.

האב והאם עובדים. במשפחה בת זמננו זוהי תופעה נפוצה למדי והיא מחייבת אירגון מתאים של חיי המשפחה. זה עניינו של הספר שלפנינו. הדן בהיבטים השונים של הנושא, למן תיכנון הלידה, דרך התאמת העבודה לצרכי המשפחה, פירוט האפשרויות של טיפול בילדים בבית ומחוצה לו, רגשות האשמה של ההורים כלפי הילדים על הזנחתם, ניהול משפחת דו־הורית ועד טיפוח שיתוף הפעולה המשפחתי. נוספו גם פרקים מיוחדים המפרטים את זכויותיהם ותנאיהם של הורים עובדים בישראל בכלל ושל עובדי מדינה בפרט, ולבסוף, יש כאן עצות קטנות בענייני יום־יום, מכביסה ועד בישול ומרכישת בגדים ועד ניהול חשבונות.

שירה

כמה שנות־אור

הבית שלי / צבי בסיף / טרקלין / 80 עמודים.

כמו בספרו הקודם של בסיף, גם כאן רבים הן השירים הנושאים חותם אוטוביוגראפי, ומעלים אהבות, שהיו וחלפו וכד ארוטי חי, נרדמים ברוסה המושלגת, אימי מלחמה וסיום מחלה. הנה אחד משירי הספר: „האם חולית עוד להיות, או קיים אני עדיין / הנטע רק מרא רואות אני, או משב עצמו. מן השמים שנים רדם באין מרה, ואם מסקי מן מלורות / מה גילי היה בעת לידה, כמה שנות־אור אני היום?"

שיכתוב העבר

מזרחיים

המיתולוגיות של הימין / יעקב שביט / ספריית עמרב, מדרת אקדמיה, בית ברל ומכון משה שרת / 240 עמודים.

מישהו אמר פעם שההיסטוריה היא סיפור הקורות מנקודת מבטם של המנצחים. אם כך ואם אחרת, יש כמין האנושי נטיה לשפץ את העבר ולהתאים אותו לצרכי ההווה והדברים ידועים גם אצלנו. אם הליכוד, ובפרט תנועת החרות, מצטיירים כיום כביטוי האותנטי של ערות המורת, יעקב שביט מראה כאן איך צמח הרביזיוניזם על ברכי התרבות והפוליטיקה הפולניים ושורשיו שתולים כה. אם הרביזיוניסטים הירבו לטעון כי „תוכנית האבקואציה" (פינוי) של ז'בוטינסקי היתה ראיית־הנולד של השואה המתקרבת, שביט מציג את סתירותיו הפנימיות הקשות. אם ז'בוטינסקי מוצג כ„אבי המורד", בא שביט להוכיח הן את יחסו הדו־ערכי של ז'בוטינסקי לפעילות מחתרתית לוחמת והן את לבטיו של מנחם בגין בנושא זה. כך הוא עושה גם במעמד „הנביא" שהוענק למשורר אורי צבי גרינברג ולזרכו לח"י. פרק מיוחד מראה מה עמוקים התהומות המפרידים בין מיכלול ערכיו הרוחניים של ז'בוטינסקי לבין אלה של „ממשיכי דרכו". הספר הוא מחקרי והיסוד הפולמוסי־אקטואלי רק משתמע ממנו.

שני עולמות מוסיקליים

מזרח ומערב במוסיקה / דליה כהן / הוצאת יזל מאגנס / 194 עמודים.

תמונתם של יהודי מנוחין עם הכינור וראוי שנקר עם הסיטאר מתנוססת על שער הספר כדי להדגים את המרחק וגם את המיפגש בין שתי התרבויות המוסיקליות הנפרדות של המערב והמזרח, שאותו בא הספר לבדוק, לנתח ולברר. מתוארות פה התרבויות המוסיקליות של סין ויפאן, יאווה ובאלי, טיבט ואמריקה, הודו ופרס, ארצות ערב, המוסיקה של השומרונים וגם מסורת של מוסיקה דתית נוצרית מזרחית. להלן דן המחקר בזמן כתשתקפותו ביצירה המוסיקלית, הן מצד השינויים ההיסטוריים־סיגנוניים והן מצד אירגון הזמן ביצירה המוסיקלית. בהמשך ידונו מרכיבי היצירה המוסיקלית – המירווח והסולמות, המיקצב והמי־מורכבות. השער השלישי של הספר עוסק ביחס שבין המוסיקה לעולם הסובב. לרבות יחסה לאמנויות אחרות והמיסגרת המודאלית במזרח ובמערב. השער הרביעי דן בכלים המוסיקליים ובאופן רישומה של המוסיקה כמו גם בפער שבין הרישום והביצוע. בשער האחרון מסוכם המידע שנמסר באבחנה בין מערב לשאינו מערב. עוד באים בספר נספחים מועילים, לרבות מילון מושגים מפורט.

הגות

סיבה ומסובב בהלכה

תורת התגיון בהלכה (המסיבתיות בהלכה) / הרב מרדכי אליעזר ברקוביץ' / מוסד הרב קוק / 164 עמודים.

יותר מפעם אחת בתולדותיה עמדה ההגות היהודית בפני התמודדות עם פילוסופיות זרות. לעיתים הובילה התמודדות זו לעימות ולפסילת ומתחרה, ובמקרים אחרים – ביחוד בימי הביניים – עשו אנשי־רוח יהודים, כמו הרמב"ם, מאמץ לגשר ולפשר בין „החכמה היונית" לבין התפיסה היהודית, תוך הטמעת המחשבה שבפילוסופיה הזרה לתוך מקשת ההגות היהודית. ספרו זה של הרב ברקוביץ הוא מעין נסיון דומה להוכיח, כי בשקלא־וטריא ההלכתית מופעלים כללי־לוגיקה, המוכרים מתורת־הפילוסופיה המערבית. לשם כך הוא מעיין את הליכי הסיבה והמסובב בפסיקה ההלכתית בתלמוד. הקורא יכול להתוודע לטיונות, שהמחבר קובע לסוגי הסיבות שלו, „סיבה חומרית", „סיבה צורתית", „סיבה יצירתית", „סיבה פועלת" והרבה, ויש גם סיבות מורכבות יותר, כמו „סיבה פועלת רוחנית" ו„סיבה מכינה רוחנית". סוגיות הלכתיות רבות מובאות כאן כדוגמה לסיבות הלוגיות, העומדות מאחורי ההכרעות.

הנאציזם כביולוגיה

הגנים של הנאצים / ד"ר יהודית עוז / רשפים / 128 עמודים.

ההסברים הפסיכולוגיים והפיסיולוגיים לפשע ולרשע, יש בהם נזק מוסרי ומעשי. אם הנבל והרוצח כפויים לעשות את מעשיהם מסיבות פנימיות או סביבתיות שאין להם שליטה עליהן, מה כי גלין עליהם לכל היותר, נותר לנו להשכים להרגם. הספר שלפנינו עשוי לשרוך מהעם הגרמני כל עול של אחריות מוסרית, שכן התיאוריה שלו היא שהגורם הראשי לנאציזם היה „מוטאציה גנטית המנית שהתרחשה בתוך סביבה גנטית מתאימה". לאישוש תיאוריה זו, הספר עוסק בתולדות התוקפנות הגרמנית עד לאותה מוטאציה שבעטייה „עשויים הנאצים להיחשב כמין שונה – נפרד מן המין האנושי". אומנם, בסופו של הספר, בפרק הדן באחריות ועונש, מגיעה הרצקית למסקנה שאף כי לנאצי יש גן מטיפוס חייתי, גן זה אינו כופה עליו לנהוג כחיה אלא מתוך בחירה חופשית.

הלשון, מקורה וגלגוליה

מה אני שח – עיונים בלשון האדם / משה אזר / דביר / 383 עמודים.

שאלת מקורה של הלשון האנושית היא כה עלומה ותוסת־רישה, עד שהאקדמיה הצרפתית קיבלה פעם החלטה האוסרת את החקירה בנושא הזה. אולם אין, כמובן, בכוחה של החלטה זו למנוע את המשך התהייה והעיון והספר שלפנינו יוכיח. הנוה שהוא מציע איננה חדשה ולפיה תחילה הלשון האנושית באונומאטופיאה („שמעליות" לפי הצעתו העברית של המחבר – יצירת מלים המחקות את קולות הטבע, כמו „בקבוק") וזו משוקעת כשורשיהן של מלים רבות, שמכאן התרחקו ממקורן הראשוני. בעיונו זה, בהיבטיו השונים, בחקת־עשריותיו והתפתחויותיו, עוסק הספר מתוך אורחות־יה רבות והבלוגרפיה מונה יותר מ־400 מקורות והפניות, עם שלושה מפתחות לתחומי המוסיקה, הספרות, הפסיכולוגיה והפילוסופיה ונקודות אפילו שאלת היחס בין לשון למציאות שאותה היא מבטאת.

תנ"ך במהדורת כיס

מאת אלי שי

ספר הישר, החדיר והוסיף מבוא: יוסף דן, ספרית דורות, הוצאת מוסד ביאליק, 344 עמ'.

ספר הישר שייך לז'אנר הספרותי, הממחזר את הסיפור המקראי בתוספת הרחבות והשלמות ברוח התקופה. זהו סוג ספרותי עתיק, המצוי מאז חתימת המקרא, והוא רווח גם בימי־הביניים. כמו התנ"ך המעודכן של מאיר שלו, וכה „הישר" למהדורות רבות, תורגם ללאדינו וליידיש, ונחשב לאחד מרבי־המכר הבולטים בתחומו.

„התנ"ך ב־954 פרקים" לסידרן את אברהמי במהדורת־ראשית, מיועד „למי שלא קרא את הספר, למי שלא ראה את הסרט". ברומה לזה – ולהבדיל – „הישר" מספר מחדש את התנ"ך (מבראשית ועד שופטים) מתוך כוונה לקרב את הדברים לתודעתו של קהל־מטרה עממי. מתוך כוונה שוטפת ומשכת־לב ומשופע במעשי־גבורות, ניסים ונפלאות – הוא מתנתק מהמסגרת ההיסטורית המקורית ומפליג בהרחבות דימיוניות של פרטים מחיי הגיבורים. המחבר האלמוני משלב את המקורות המגוונים, שהוא שואב מהם (ספרות־חיצונית, מדרשית, מסורות נוכריות), מתוך מאמץ לבנות רצף סיפורי חדש.

הישר, המכונה גם „דברי־הימים הארוך", נדפס בונציה במאה הי"ז. המלביה"ר – יוסף בן שמואל הקטן, מספר על גילולי כתב־יד נושן ובלתי־ידוע: „כמה יגיעות יגעתי, כמה טרחתי, עד הוצאתי־לאור תעלומת הספר הזה". ואכן נמצאות הבאות עת עתידים החוקרים להתייגע רבות על זהות „הישר".

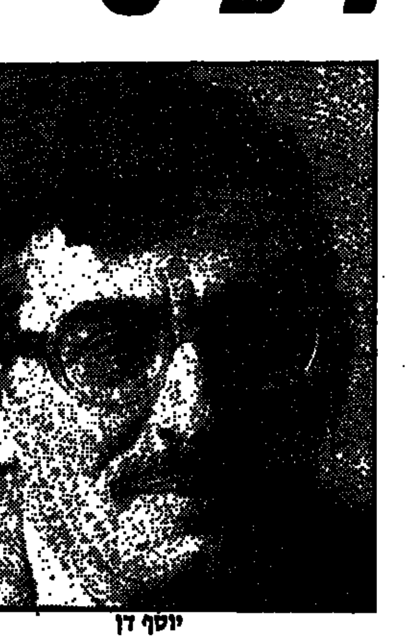

יוסף דן

המבקשים להתרכז בנפלאות־השם למרות תלאות־הדרך „שכל הסוחרים והולכי־דרכים, שאין להם פנאי לתורה, יקראו בו ויקבלו שכרם". מהבחינה הזו ניתן לסווג את „הישר" במושגים אנאכרוניסטים כמעין ספר־כיס, קליט וחינוכי לנסיעות בדרכים.

מההרחבות הסיפוריות הדימיוניות של הספר אפשר למשל לדעת, שהאנשים, שהתעקשו ללוות את חנוך עד עלייתו לשמים ברכבי־אש, מתו בשלג; שנוח בירר את המועמדים לבוא עימו בתיבה על־פי אופן רביצת החיות (אלה שרבצו לפניו – עלו, אלו שעמדו נגדו – ננטשו); שטרם לידת אברהם, ראו חוזי־הכוכבים כוכב אחד בא ממזרח ובולע ארבעה כוכבים גדולים; שרעת אנשי־סדום היתה כזו היתר בכך, שנהגו „להחזיק איש באשת רעהו ואיש בבת רעהו הבתולה והתעללו בהן ושכבו אתהם". פרעה המלך נענש בזאת, שבשר גופו הסריח למרחוק, עד שנמנעו לחנוט אותו מפני הריח; בנו הבכור היה בחור שוטה ומבוהל, צאצאו השני היה מכוער וקצר־קומה מאוד.

הזקן וההגמון

בשנת 1828 נתפרסמו בעיתונות האנגלית ידיעות המבשרות על גילויו של ספר הישר המקורי, הנזכר ביהושע (י', י"ג) ועל תירגומו הקרוב לאנגלית. הטעות נבעה משמו של הספר ומפיסקאות אחרות בתוכו, הרומזות על קדמוניותו. המחבר מביא בהקדמה תיאור אנרגי של גילגולי הספר, המציגו כחיבור עתיק־יומין. לפי סיפור־המעשה הזה, המתרחש בימי חורבן בית־שני, גולה אחד ההגמוניו של טיטוס מטמון נסתר בבית בירושלים, ולידו זקן הקורא בספרים קדמונים. הזקן וההגמון חובבי־החכמה מתיידדים, ובהגיעם ל„מדינת אשביליא" הם בונים להם בית גדול ומעיינים בצוותא בספרים הקדושים. והנה, לפי ההקדמה הזאת, הספר המשובח והחשוב מבין הספרים, שעמדו לרשותם, הוא ספר הישר. יוסף דן מניח, שמחברו האנונימי של הספר הוא בעל המבוא, שבדה את האגדה מתוך מגמה ספרותי־אפיגראפית מרחיקת־לכת, המבקשת להעניק ל„הישר" ייחוס קדמון. ר' יהודה אריה ממודינה איבחן את יומרתו של הספר לקדמות, והצליח למתוק ממנו את הטעצנות המפורשות המוחות אותו עם הישר הנזכר במקרא. מודינה היה שקוע במלחמתו כנגד הקבלה, שראה בה אופן של דברי־זבל. הזר־הקדומים המזויף של „הישר", שימש לו דוגמא מצויינת לטענה, שספר הזוהר המיוחס לר' שמעון בר־יוחאי, אינו חיבור אותנטי של התקופה הקדומה, אלא יצירתו של ר' משה דיליאון במאה הי"ג. „הרי זה כספר הישר, שהדפיסו שלא מדעתי... ועדיין יש אומרים שנמצא אחר החורבן – ומי יעצור בעד הבורים מלכזב".

צונץ, שנאלץ להפריך את הידיעות המרעישות על גילוי „הישר" המקראי, תיארך את הספר לסביבות המאה הי"ו. אבל פרופסור יוסף דן, שההדיר את המהדורה הנוכחית, נוטה לאחר את זמן־חיבורו במידה ניכרת. לדעתו, זהו חיבור עברי מתקופת הרנסנס באיטליה, שנתחבר כנראה בנאפולי בראשית המאה ה־16 בידי מחבר מגולה־ספרד. קביעה זו מכילה טענה עקרונית לגבי מקומו ואופיו של הז'אנר והחוקרים הראשונים העדיפו להקדים את זמן החיבור מתוך הנחה, שמיחזור הסיפור התנכי אופייני ליצירה המדרשית ואינו פעילות ספרותית מיוחדת של ימי־הביניים. דן סבור, שמדובר בסוג ספרותי אופייני לתקופה, שג המרגיש את היסוד הסיפורי המגיע לשיאו ברנסנס.

היסודות הבידיוניים שבספר היקשו על החוקרים, להעמיק את הכיוון את הפופולריות שלו בקרב הציבור הרחב, טיפוס רחמה המתוכנת סיפורית צבעונית, הפכו אותו לחומר־קריאה שימושי לדרשנים ולמטיפים נודדים.

האדם שבזאב

באחר התיאורים היפים נאמר על נפתלי, שהיה קל רגלים, עד כי „הלוך יהלך על שיבלת הזרע ולא תישבר"; באחת האגדות היפות מסופר, שיעקב, המיואש על אובדן יוסף, מבקש מבניו כי יביאו אליו את חיות־המדבר שאכלוהו. הביאו לו זאב אחד, והאב האומלל שאל, מדוע אכל את בנו על לא־עוול בכפו. אלוהים סידר, שהחיה תפתח את הפה, והזאב הצמחוני מטבעו, אומר שגם הוא מחפש את בנו האובד „כי כאשר קרה לך עם בנך, קרה לי עם בני... ועתה בן־האדם – הנני בידך, ועשית לי כטוב בעיניך היום, אך חי האלוהים אשר בראני בארץ – לא ראיתי את בנך ולא טרפתיהו, ולא בא אל פי בשר אדם כל ימי חיי". הזאבים הם קורבן נוח לאכזריות האנושית.

בחלק השני מתגברת העותו של המחבר, המשתחרר מן המעקב הצמוד אחר המקור התנ"כי, הוא טווה סיפור ימי־ביניימי מקורי, שגיבורו הוא צפו בן־אליפז. עלילות בן־אליפז מקשרות בין עשיו שבמקרא לבין השימוש הרווח בשם אדום ככינוי לרומי ולנצרות. גילגולי צפו – צאצאו של עשיו, שהופך בתום הרפתקאות למלך רומי – מקרבים את המציאות המקראית להוויית־חייהם של הקוראים. גורלו של צפו, הממשיך לערוך את הנהלת־החשבונות העתיקה של זרע עשיו כנגד בני־יעקב, מהווה המחשה חיה להתערבותו המושיעה של ה' צבאות בהיסטוריה. הכל, כולל העלילה, המסר והסוף הטוב, מתגלגלים „למען הפיל ה' את עשיו ביד בני־ישראל, אשר בטחו בה' אלוהי אבותם".

טנגו של חשיפה

מאת יואל ניר

עדנה שבתאי, וחרי את, הוצאת כתר, 1986, 238 עמ'.

מה אפשר לומר על אשה בשנות הארבעים המאוחרות לחייה, שהיא בעיניה יפה ומינית ומוכשרת, אלמנתו של סופר אהוב יותר או פחות, שגם כתבה רומאן מפתח?

הקורא, כמו כותב הרצנזיה, מבקש משום כבוד הזולת, להיענות לקריאתה ולהתייחס אל החומר מבחינה ספרותית, כספר העומד לעצמו, ולא כ„רומאן מפתח". אבל מה יעשה אם עד מהרה הוא עומד נבוך, כמתנצל, כמציצן בעל־כורחו? משום שרומה כי במו ידיה הוציאה המחברת את המפתח מן המנעול להניח לכל להציץ פנימה אל חדר המיטות שלה.

אז מה אפשר לומר על אשה בשנות הארבעים המאוחרות לחייה, שהיא בעיניה יפה ומינית ומוכשרת, שכתבה ספר על אלמנותה, על אהבותיה ועל ספר אחרון של בעלה, שהיא ערכה?

בראש ובראשונה, שכבר בנקודת המוצא שלה היא אינה אותנטית, כלומר, בכך שהסתירה את עצמה, את בעלה ז"ל ואת שאר הדמויות מאחורי פסבדונים, כמו מרוכר באוטוביוגרפיה בידיונית.

פסבדונים כמישחק ילדותי

אין טעם, אומר הסופר הצ'כי מילן קונדרה, לנסות לשכנע קורא מודרני כי דמויות ספרותיות אכן היו קיימות במציאות. „הן לא נולדו מרחם אימן אלא ממישפט סוגסטיבי אחד או שניים, או ממצב בסיסי מסויים". בפרפרזה על הדברים האלה ניתן לומר, כי יהיה זה חסר־טעם לנסות לשכנע קורא ישראלי כי אנשים מסויימים שחיו (וחיים) במציאות אינם אלא דמויות ספרותיות. מונה ודוד רוזן, אורי לוין הזמר, מיכל הפרופסור ושאר גיבוריה אכן נולדו מרחם אימם, לא מקירקורי ביטנה של עדנה שבתאי. הסתתרם מאחורי פסבדונים היא איפוא מישחק ילדותי, כמו הילד העוצם את עיניו ומניח שבכך לא יראו אותו. כי ממה נפשך: אם ביקשה לחשוף את עצמה ואת רגשותיה, למה לה להסתתר מאחורי דמויות בידיוניות כביכול? (הרי את שמות מאהביה היתה יכולה להסתיר תחת שמות כלליים כמו X, Y, או Z) מצד שני, אם חששה לחשוף את עצמה, לשם מה היה עליה לכתוב ספר? התוצאה, מכל מקום, אבסורדית לחלוטין, כעין טנגו מוזר של חשיפה: שתי חשיפות קדימה ואנטי־חשיפה אחת אחורה.

שם המישחק הוא איפוא העמדת פנים, כמו השם שנטלה לעצמה, מונה, הלא היא „לה ג'וקונדה" בעלת החיוך הכפול: חיוך של לעג כלפי חוץ וחיוך של עצב כלפי פנים, מה יאמרו איפוא הקוראים מול החיוך הלועג: מה נאמר אנחנו, הפלבאים, מול שם המישפחה שנתנה לעצמה, רוזן, ולבעלה, דוד רוזן, שם המכבסא אצולה, מלכות? „נסיך מעולם האגדות", היא מכנה את בעלה – אגב, תוארי נסיכות היא מעניקה גם לעצמה וגם לאהובה הזמר אורי לוין – בעוד שיעקב שבתאי ז"ל מצטייר (בעיני לפחות) כעבד לספרותו, מה גם שזו אינה אגדתית כלל, אלא ביטוי נוקב למצוקותיו של דור שנכזב מן ה„פועליות" הסוציאליסטית המעלה עובש בשיכוני ותיקים.

ניתן לומר כי שמו של הסופר (כמו הסתרתו) שייכים לתחום הפסיכולוגיה והסוציולוגיה של הספרות, ומלווים אותה החל מכותבי הפורנוגרפיות למיניהם ועד רומאן גארי ויורם קניוק. הפסבדונים עשוי להיות אמצעי להגברת המכירות, או זעקתו של הסופר מזות, כדברי גארי כאשר הסביר מדוע כתב תחת שם העט אמיל אזאר: „בלאיתי להיות אני עצמי ותו לא... הפסבדונים מנע ממני את הצורך להיזהש, ומעל לכל פעלו כאן הכיסופים לימי הנעורים, להתחלה מחודשת, להיות לאחר..."

אצל עדנה שבתאי, בכפל הפנים והחיוך, היתה זו ועלת הבשר ברוח הצורך להזדהות יחד עם הכיסופים להתחלה מחודשת ועם הצורך להיות היא עצמה, אחרי שפנים רבות היתה שרויה בצילו. „בקושי היה אפשר לנשום כשהוא היה שם – נסיך מעולם האגדות", היא כותבת.

אלא שבודכה אל עצמה נסתגרה בכמין ים ערפלי (וראה „הנסיכות" לעיל), שכן אין איש אלא הטובע עצמו. זהו כעין סוליפסיזם אורייה, שכן אין המציאות קיימת אלא ה„אני" שלה בלבד: „את מי אוהב עכשיו? מי יאהב אותי?" היא קוראת מעמקי הסוליפסיזם, בעוד שאר הדמויות שרויות בצל.

עדנה שבתאי

עם זאת, הדברים אינם גרועים כליכך. קורא בעל עין בוחנת ימצא בספר תיאור של אשה ישראלית מצויה, בחיקוי סיגנונו של בעלה. ישראלית המבקשת להיחלץ מן העובש של שיכוני הוותיקים בעזרת גופה המתעמל, ומין שהיא קוראת לו אהבה. אומנם אין זה מחקר ספרותי מעמיק כדמותה של אותה ישראלית, אבל קריאה מרוחקת ומחוייכת, למרות תישפוכות העצב, עשויה לעזור.

להותיר נוסחים אחדים

דומה שהספר כולו הוא תשובתה של „אביבה", היא רעיית הסופר בספרו „סוף דבר", רמות מתוקה ולבקנית. עדנה שבתאי, שערכה את „סוף דבר" אחרי מות בעלה, כמו מבקשת לבוא עימו חשבון על הרמות שהעניק לה לעומת דמויות הנשים האחרות, כאילו יצאה מאראם בזבארי בטענות נגד גוסטאב פלובר.

אלא שאם יבקש הקורא ללמוד על חייו ומבניו של יעקב שבתאי לא יוכל לעשות זאת מן הספר הזה. היה אפשר לצפות מרעייתו של יוצר לצייר את דיוקנו, את לבטיו ויסוריו ודרכי עבודתו – ואני מעלה בדעתי את הספר בעל העוצמה הנדירה, „הכנה האחר" של יהודית הנדל, על חייה עם בעלה, הצייר צבי מאירוביץ'. תחת זאת בחרה עדנה שבתאי לספר על עצמה אחרי מות בעלה, ואילו דמותו שלו מצטיירת כדמותו של איזה „אביר בדמות חיגון", שילוב של דון קישוט ודון חואן ישראלי מצוי, שידר מנכסיו באחרית ימיו.

צר לי על שבתנה את גבה למכים, ובעיקר את גבו של סופר אהוב.

ולבסוף, עוד הערה אחת, העולה מן הספר וקשורה בעריכתה של עדנה שבתאי את ספרו של בעלה, „סוף דבר", המבוסס על יסודות אוטוביוגרפיים מאחרית ימיו. אפשר להבין לליבה כאשר עמדה נוכח העבודה הסיזיפית (שבתאי השאיר אחריו 600 עמודים וכהם כמה וכמה ואריאציות של נוסחים לקטעים שונים), אפשר גם להבין לליבה כאשר עמדה נוכח המוות שהמתין לו, בספר וכחיים, אפשר להבין גם כאשר ניצבה מול מה שנראה כנשים האחרות בחייו. אבל דווקא משום כך עולה השאלה אם אכן היה ראוי לה ליטול את מלאכת העריכה, גם אם הפרופסור דן מירון („מיכאל") סייע בידה, או שמא גם זה חלק מאותו סוליפסיזם, מאותה אגוצנטריות, שהרי נתנה ל„סוף דבר" מוטו מדברי בעלה, „הספר הזה הוא של עדנה". ואולי זה אכן הספר של עדנה, לא של יעקב?

מכל מקום, יתכן שעריכה אחרת היתה מעלה ספר אחר לחלוטין. יתכן שעורך אחר היה מותיר אחדים מן הנוסחים והוואריאציות, כפי שעשו למשל עורכי יומניו של קפקא. יתכן.

כדורגל וספרות

מאת רוני סומק

אביבה קרינסקי, המוטיב והסמל להוראת מונחי יסוד בספרות בשילוב עם אמנויות נוספות, הוצאת אור־עם, תל־אביב, 127 עמ'.

לפני שלוש שנים ניסיתי לחסוב את תשומת־ליבה של כיתה אחת במגמת ספורט להבדיל שבין מספר אוביקטיבי למספר סובייקטיבי. קראתי לפניהם את ההגדרות ממנוחון ספרות כלשהו, וראיתי במבטי התלמידים את אותו מיצמוץ עצבני המלווה, בדרך־כלל, שאלה כמו „מה רוצה זה מאיתנו".

לא ויתרתי, וכשהגעתי לסוף קריאת ההגדרות החלטתי ל„קשט" אותן באירוע שהתרחש יום קודם באצטדיון בלומפילד ביפו. שם, במישחק בין שמשון ת"א למכבי יפו, זרק מישהו מהצופים תפוח, וזה פגע בראשו של הקוון. השופט החליט מיד להפסיק את המשחק. כאירוע, שהשפט נתח רוחב בעמודי המספרים והשיחות אוהדי הכדורגל, היה מן הסתם גם שיחת־היום של אותה כיתה. שאלתי אותם מי יכול לספר את הסיפור בצורה שכולם יאמינו לו. שחקני ואוהדי שמשון או הישה נפלו על הפה. קראנו להם מספרים סובייקטיבים. ואז, כאשר חיפשנו את המספר האוביקטיבי (ואני כמובן חיכיתי לשמוע את המילה שופט) הצביע מישהו ואמר „התפוח". הוא צדק, אחר־כך היה קל מאוד לחזור למונחון לספרות.

★

הבאתי את הסיפור הזה בפתח הרשימה שתעסוק ב„המוטיב והסמל", ספרה של אביבה קרינסקי, כיון שספר זה הוא קודם כל ריווח מתוך התרחשויות. כמעט כל שורה בספר הזולה בכיתה, ולכן על מאד להחזיר אותה לאותו מגרש ולישמה. קרינסקי עוסקת ביחסי הגומלין שבין האמנויות השונות. הסופים שנראתם לעגלה הם במיקרה הזה המוטיב והסמל, אך היא אינה „מפקירה" אותם לספרות בלבד, אלא רותמת אליהם גם מוסיקה, גם קולנוע, גם ציור. המסורת הכלליות היא אולי להראות איך חוק כלים שלובים יכול להתממש גם במיסגרות הכמעט סטרטנית של כיתה, המטרה היותר מעשית היא להראות איך אפשר ליצור בידי.

הנה, למשל, הסמל. קרינסקי מגדירה תחילה בסימנים מוסכמים (המרוריס וכו'), עוברת לסמלים בעלי מוטען לאיגיי (דגל, מגדדוד, צלב) ואחר־כך מראה איך יכול מסר לעבור בפירסומת על־ידי הסמל. השלב הבא הוא הדגמת הסמל כאמנויות השונות. הדוגמה הראשונה היא פיקאסו. ה„גרניקה", הסוס, השור והמנורה והאסוציאציות הנרקד סביבם. גם מיקומם בתמונה מוסבר וכמובן ההשלכות מהכלל ומהפרט. הסמל בספרות מוצג בעזרת שירים מאת אינגור יעוז קסט, יהודה עמיחי ודוד אבידן. „שכנים" שביים מקלון, מייצג את הקולנוע.

על־מנת לנתח את הדברים בחרה קרינסקי בנושא רשות הערכי בספרות הארץ־ישראלית, והדוגמה כסמל סיפורי זה במיספר דוגמאות. אותו תהליך הגדר גם בהצגת המוטיב. הדוגמאות הן: „ביבר הזכוכית" מאת טנסי וויליאמס (מחזה), „העיניים הרעבות" מאת חיים נחמן ביאליק (שיר), המוסיקה של אלברט פאמבלה ל„דיק על עכבר" של רחל, ושני ציורים: האחד „השיעור באנאטומיה" של רמבראנט, והשני „הורד השיבה של השטן בארלי" של ואן גוך.

★

קראתי את „המוטיב והסמל" בעניין רב כספר אך גם כספר הוראה. ברור שאפשר לקחת את המודל של אביבה קרינסקי ולמצוא דוגמאות אחרות. השיטה טובה לעשות פראפרזה על מישפט מ„המלט": קיימת דיכאיר צריך למצוא לה שיטה.

אירועים והודעות

על „התגנבות יחידים" לקנז

[illegible] ליהושע קנז [illegible]

ראיון עם דליה רביקוביץ'

[illegible]

יום עיון על יהודים ואוקראינים

[illegible]

ג'וינט ישראל

טקס לציון שלושים לפטירתו של
פרופ' יצחק מרגולץ ז"ל
יתקיים
ביום שלישי, י"ט טבת תשמ"ז (20.1.87) בשעה 16.00 בבית הרופא, רח' הפטמן 1, תל אביב
ישאו דברים:
ד"ר דב גולן, מנכ"ל משרד הבריאות
מר מיכאל שניידר, נציג הג'וינט בישראל
ד"ר ג'ק חביב, מנהל מכון ברוקדייל לגרונטולוגיה והתפתחות אדם וחברה
ד"ר בנו חבוט, ר' האגף למחלות ממושכות ושיקום ומנהל המרכז הרפואי הגריאטרי, ביה"ח "שמואל הרופא"
פרופ' שמעון ברגמן, מכון ברוקדייל
טקס גילוי המצבה יתקיים בשעה 14.30, בבית העלמין בחולון (נפגשים ליד השער הישן).

מעון ילדים בגבעתיים
★ ברמה מקצועית
★ כיתות נפרדות
★ גננות מוסמכות
נותרו עוד מספר מוגבל של מקומות
☎ 832261
☎ 418770

אוניברסיטת תל-אביב

תכנית ייחודית לתלמידים מצטיינים

בסמסטר ב' של שנת הלימודים תשמ"ז (8.3.87) פותחת אוניברסיטת תל-אביב תכנית ייחודית לתלמידים מצטיינים בוגרי בתי ספר תיכוניים, וכן לתלמידים מצטיינים בשנה א' באוניברסיטה. לתכנית יתקבל מספר קטן של תלמידים בעלי כישורים גבוהים במיוחד

יתקיימו שני מסלולי לימודים: המסלול הבין-תחומי, שיכלול לימודים הן ממדעי הטבע והן ממדעי הרוח והחברה, ודורש לכן בסיס חזק במתמטיקה, באנגלית ובעברית; והמסלול הדיסציפלינרי, שיתמקד בתחום לימודים אחד או בשני תחומים (תאופשרנה השלמות מתחומים אחרים) ודורש כישורים מובהקים בתחום הלימודים המיועד.

תלמיד שיתקבל לתכנית יוכל לסיים את לימודי התואר הראשון בפרק זמן קצר מהמקובל, ויוכל אז להמשיך במסלול הישיר לדוקטורט (אם עמד בדרישות מסלול זה והתקבל ע"י אחד החוגים באוניברסיטה); לחילופין, יוכל התלמיד ללמוד ישירות לתואר שני, כולל כתיבת עבודת גמר ברמה גבוהה, ויהיה זכאי להתקבל ללימודי תואר שלישי בתחום התעניינותו, ע"פ תנאי החוג המתאים.

תנאי הקבלה

לתכנית יתקבלו תלמידים בעלי כישורים בולטים במדעי הטבע, הרוח ו/או החברה. עליהם לשלוט היטב בשפות עברית ואנגלית, ולהיות מסוגלים לקרוא קריאה שוטפת חומר ספרותי ומדעי כאחד, בשתי השפות. התלמידים יתקבלו ע"פ ציוני בחינות הבגרות והבחינה הפסיכומטרית. יובא בחשבון גם כשרון נדיר בתחום מתאים שגילה התלמיד. המועמדים למסלול הדיסציפלינרי יעברו ראיון אישי, והמועמדים למסלול הבין-תחומי יעברו בנוסף בחינת קונקורס.

המתקבלים יזכו למלגות קיום ופטור משכר-לימוד מקרן שנתרמה למטרה זו. לכל תלמיד שיתקבל לתכנית יוצמד מנחה אישי, חבר סגל בכיר, אשר יקבע עימו את תכנית לימודיו.

סדרי ההרשמה

מועמד המעוניין להשתתף בקונקורס יפנה בכתב אל מרכזי התכנית, פרופסור יהודה אלקנה (לגבי המסלול הבין-תחומי) ופרופסור עוזי קלדור (לגבי המסלול הדיסציפלינרי), בלשכת הרקטור של אוניברסיטת תל-אביב. בבקשתו עליו לנמק את רצונו להשתתף בתכנית זו, לתאר את תחומי התעניינותו, ופעילויות מיוחדות בהן עסק. יש לצרף צילום תעודת הבגרות ומועד הבחינה הפסיכומטרית. על החומר להגיע לאוניברסיטה לא יאוחר מה-31.1.87.

איך?
איך להכיר בחורה,
מה להגיד לה?
50 משפטי פתיחה
שלח 10.- ש"ח
אל "ספרות שימושית"
(י"ד) ת.ד. 36374, תל-אביב

יד ושם
רשות הזכרון לשואה ולגבורה

זה עתה הופיעו:
א. **הכרך הראשון של כרוניקה של גטו לודז'** ינואר 1941–מאי 1942
מסמך הסטורי אותנטי ורב חשיבות ללימוד תקופת השואה, המתפרסם במלואו זו פעם ראשונה. להשיג ביד ושם ובארגון יוצאי לודז', רח' גאולה 42 ת"א 63304.
ב. **פנקס קהילות גרמניה – כרך ב' וירטמברג-הוהנצולרן-באדן.**
אנציקלופדיה של הישובים היהודיים למן היווסדם ועד לאחר השואה. להשיג ביד ושם.
ג. ניתן להשיג עדיין גם כרך א' של פנקס קהילות גרמניה "בוואריה".

לאגודה המוצאה בשלבי הקמה המונה 100 משפחות
דרושות 25 משפחות
מועמדות נוספות –
אוהבי ים ואיכות חיים
המעוניינות **לבנות את ביתם**
על שפת הים **במרכז הארץ.**
חסכום הדרוש לרכישת קרקע לוילה חחל מ-20,000 דולר – לקבלת פרטים נא לפנות בכתב לת.ד. 1123 מיקוד 42277 נתניה, נא לציין שם, גיל, עיסוק, שנות לימוד וטלפון.
האגודה שומרת לעצמה את הזכות לסרב לקבל משפחה כלשהיא מהנרשמים.
אין בפניה שום יצירת התחייבות בין הנרשמים לבין האגודה.
ההרשמה מסתיים עד תאריך 4.2.87

תחריט-תכשיט
המתנה כשאוהבים
חדש

הצילום חרוט בתוך מדליון זהב 14 קרט

מתנה מקורית ומרגשת
תן לנו צילום ונהפוך אותו למדליון יוקרתי.
עגול, מרובע ובכל צורה.
★ מיוחד ★ אישי
★ בלתי נשכח
תחריט זהב K14
עם דיוקן מוטבע
★ לאוהבים
★ להורים
★ לסבא/סבתא
★ לבר/בת מצווה,
מזכרת נצח

תליונים מזהב וכסף החל מ-69. ש"ח אפשרות לתשלומים

GM גולדן ממוריס בע"מ
רח' דיזנגוף 117 ת"א, (צמוד לקפה כסית)
03-396205, 234936, 457806

רשות שמורות הטבע

הודעה לציידים
ביום שבת 17.1.87 יתקיים מפקד עופות המים השנתי.
ביום המפקד חל איסור צייד בשטחי מקווי המים ובמרחק של 500 מ' מהם בכל הארץ מזריחת השמש ועד שקיעתה.
האגף להגנת חיית הבר

המכללה לחינוך גופני
ע"ש זינמן
במכון וינגייט
מודיעה על
שינוי במספר הטלפון
המספר החדש
053-29222
החל מיום ששי, ט"ו בטבת תשמ"ז (16.1.87)
כמו כן מופעל חיוג ישיר לשלוחות ע"י הוספת הספרות 29 לפני מספר השלוחה.

מושב גדיד
(בגוש קטיף)
קולט משפחות דתיות
פרנסה מחקלאות בלתי-שגרתית
אין צורך בידע חקלאי.
למעוניינים: נא לכתוב קורות חיים בקצרה (השכלה, עיסוק ופעילות אחרת)
אל: ועדת קליטה מושב גדיד ד.נ. חוף עזה

צפוי וצבע
הבית שלך!!!...
התיכנון, השיפוץ והמימון שלנו-
תגשימו את חלומכם ...
בשיחת טלפון אחת 03-910697
עד 12 תשלומים שקלים שווים לא צמודים!!!
• האמבטיה לא יפה? מה הבעיה – ציפוי-וצבע כמובן!
• רוצים ארון מטבח חדש ומיוחד? מה הבעיה – ציפוי-וצבע!
• קירות הסלון משעממים? – רק בציפוי-וצבע הפיתרון!
• רטיבות מהקירות? – בציפוי-וצבע פיתרון מיידי לאורך שנים!!!
הבנין עייף מבחוץ? בציפוי-וצבע הפיתרון!
• ניתקעתם באמצע הבניה?
– בציפוי-וצבע תמצא את כל בעלי-המקצוע הדרושים - גם מהנדס וארכיטקט!
"ציפוי וצבע" – עבודות גימור ושיפור בנין-באיכות מעולה
... מקבלים הזמנות ביצוע לבניית וילות וקוטג'ים ...
פתח-תקוה, רח' אהרונסון 2
03-910697

מודעה
על מכירת מקרקעין בבאר-שבע
ניתנת בזה הודעה כי ביום חמישי 22.1.87 תתקיים במשרד כונס הנכסים הרשמי, רח' החלוץ 117, באר-שבע, תחרות פתוחה למכירת המקרקעין של ס. ירחי לחשקעות ולבנין בע"מ (בפירוק), המצויים ברח' חרצל פינת רמב"ם, באר-שבע, והידועים גם בתור גוש 38001 חלק מחלקה 2.
תנאי התחרות ונוסח חוזה הרכישה ניתן לקבל במשרד כונס הנכסים הרשמי, באר-שבע או במשרד החתום בתל-אביב.
כל מעוניין יהיה רשאי להשתתף בתחרות במידה ויגיש הצעה בכתב לרכישת המקרקעין, לאחת מהכתובות הנ"ל, עד ליום שלישי 20.1.87, שעה 13.00, ויצרף ערבות בנקאית או שיק בנקאי לפקודת החותם, בשעור של 10% מהצעתו + מע"מ.
המכירה כפופה לאישור בית המשפט.
עמיהוד דורון, עו"ד
כונס נכסים
רח' אחוזת בית 1, ת"א

צמג חברה לשווק בע"מ
מכרז למכירת רכב
מג'ו 505 פרטי, 84–954–28, אוטומטי, מנוע 1796 סמ"ק, הגה כוח, מזגן, חלונות חשמליים, טסט עד 11/87.
ניתן לראות הרכב בחניון חברת סוגו רח' אפעל 33, קרית-אריה, פתח-תקוה ביום א' 18.1.87 בין 08.00–11.00.
הצעות בצירוף המחאה בנקאית בגובה 10% מערך ההצעה, יש להגיש לאגף מנהל באותה כתובת עד ליום 20.1.87 שעה 12.00.
אין החברה מתחייבת לקבל הצעה כלשהיא.
העברת בעלות תהיה על חשבון הקונה.

מכרז
מושב מסילת ציון מבקש לקבל הצעות מחיר להשכרת בריכה. להפעלת מזנון וקייט
הצעות ניתן להגיש עד 27.1.87, למושב מסילת ציון, ד.נ. שמשון, עבור מכרז בריכה. טלפון 911486-02.
המושב אינו מתחייב לקבל את ההצעה הטובה ביותר או הצעה כלשהיא.
ועדת הבריכה – מסילת ציון

מושב בקעות
קולט משפחות עם ילדים
רצוי בעלי רקע חקלאי
להתקשרות לרפי – 941660(02), למודי – 941803(02)

תרבות ספרות אמנות

באמנות

מאת עודד ברושי

קלחת רוחשת

צבי גולדשטיין, גלרית סדנאות האמנים, יד חרוצים 6, ירושלים.

צבי גולדשטיין טוען טענה פוסט-מודרנית בכך שאינו רוצה לזהות את עבודותיו עם ציור או פיסול במובן המסורתי של מושגים אלה. הוא היה רוצה לבטל את התכונות החומריות שלהן, את היותן "אובייקטים", ועם זאת לא לבטל את האיכויות והתכונות הפיסקליות שלהן (כובד, נפח קשיות). כאמור אכן יוצר גולדשטיין אובייקטים ופסלים, המנוגדים עקרונית לחלק גדול מן הפיסול של המאה ה-20, אשר התבסס על החומריות, על תחושת המימוש (שלא תמיד נוגע על פיסוקה) ועל הרגשה של מסה. הוא יוצר עצמים מרחביים גדולים, שלא ניתן לזהות בראייה בלבד ממה הם עשויים. הרגש וגם על מראה תעשייתי וגימור מושלם, דבר שלא נוצר בידיים של פסל. זהו רעיון שקיבל מימוש כחלל כפי שמיגרל-תצפית ניבנה עלפי שירטוט של מהנדס, או מכונת-תפירה ומיוצרת בפס ייצור המוני.

בניגוד לאמנות פוליטית מקומית, האורעות הפוליטית של גולדשטיין אינה מגזרת מן הקונפליקט הדו-לאומי הפנימי של ישראל, כי אם מן המיקום היוצא דופן במהות ההיסטורית וגיאוגרפית של ישראל כמדינה אסיאתית מתפתחת, היונקת ממסורות הפוליטיקה והתרבות המערביים: יצירה בתוך אווירה של שינוי ותהליכים סוערים, הנותנת לאמן תחושה שהוא אוונגרדיסט בתוקף השתייכותו הלאומית.

עבודותיו של גולדשטיין הן בעלות יופי קר ומדעי. המערבולת האסוציאטיבית הנעשית שהולידה אותן מהווה תפר דמיוני בין נכרים והיבטים שונים של ההיסטוריה. אמנות, פוליטיקה ופילוסופיה של המרע מתעמתות עם ההיסטוריה של האמנות (קונסטרוקטיביזם, פוטוריזם, קונצפטואליזם). הפוליטיקה מתעמתת עם ההיסטוריה (מהפכה רוסית, העולם השלישי) והפילוסופיה של המרע משמשת רקע רעיוני לעימותים שעורך גולדשטיין בין האובייקט האמנותי, המניפסט האמנותי שהוליד אותו והמקורות הפוליטיים והאמנותיים השונים. עבודותיו של גולדשטיין הן גילום בתלת-מימד של המולטיות רעיוניות המתרחשות במחשבת האמן. כך, לדוגמה, שם התערוכה "עולם שלישי עולם 3" מתייחס לשני ביטויים דומים בצורתם, אולם שונים לחלוטין במשמעותם, כאשר הם מופיעים בהקשרים שונים. הראשון מתייחס לארצות המכונות "העולם השלישי", והשני הוא כינוי שטבע הפילוסוף קרל הופר למאגר הידע האנושי המצוי בספרים ובמחשבים כעולם תופעתי נוסף על העולמות הבסיסיים יותר: הפיסיקלי-אובייקטיבי והנפשי-סובייקטיבי.

קלחת רוחשת זו של רעיונות אמנותיים ורעיונות על אמנות, היסטוריה ופוליטיקה, מופיעה בשורה העירנה והמדוייקת מאוד של מישטחים מצויירים וגופים פיסוליים עם מושגים, מלים והצהרות תיאורטיות מסויימות, התלושות מהקשרן ומופיעות כחלק אינטגראלי של העבודות.

צבי גולדשטיין: דגם אנומאלי, 1986

הצופה כשותף פעיל

דגנית ברסט, גלרית מחלקת האמנות בבצלאל, ירמיהו 68, ירושלים.

דגנית ברסט היא אמנית המתבוננת בצופה באמצעות עבודותיה לא פחות משהצופה מתבונן בעבודות. לא פעם עולה חשד מגוחך שברסט מתחבאת היכן שהוא בסביבה עם עיפרון ומחברת, ורושמת את תגובות הצופה למה שתלוי על הקיר. בפועל מיותרת נוכחותה הפיסית של האמנית, שכן העבודות עצמן מגלמות את נטייתה החוקרת והסקרנית. זוהי הסיבה לחוסר קו סיגנוני חזותי בין קבוצות העבודות השונות, שיצרה מאז שנות השבעים ועד היום, קבוצות שהמכנה המשותף שלהן הוא סוג של פרובוקציה חזותית המועלת כפתיל הצתה. הן מעוררות את הצופה, שמוכן להפנים את מכוכתו הראשונית, להמשיך ולתהות על מישחק הפינג-פונג שמתרחש בין ציפיותיו המוקדמות ובין האופן שהן מופרכות ומוסטות לכיוונים בלתי צפויים ובלתי מקובלים. כך בעבודת "גמר" במוזיאון-ישראל, או בסידרת העבודות שהוצגו במוזיאון תל-אביב ובגלריה ג'ולי מ., שבהן השתמשה בשאבלונה גראפית של פני גבר כבכתם ציורי.

ברסט מציגה עתה סידרת ציורים בשחור-לבן. זוהי שבירה ראשונה וכמעט מיידית של ציפיות הצופה, שאינו מורגל לזהות ציור בשחור-לבן עם טכניקות מסורתיות של ציור צבעוני על פניהן. אלו הן דוגמאות צפופות וסתמיות של ריבועים זעירים, קווים נחשיים וצורות גיאומטריות החוזרות על עצמן בגירסאות משתנות ללא "נושא" פיגורטיבי שאפשר לזהותו מייד.

התבוננותו של הצופה בציורים משתנה בצורה משמעותית, החל מהרגע שהוא מתוודע אל כותרת הציור. המערכים הגיאומטריים המופשטים לכאורה הופכים לבעלי משמעות פיגורטיבית כאשר הצופה מחפש בהם את הנושא המוצהר בכותרת. כך, למשל, נתפסים הקווים המתלתלים כמים, והמשולש שהם אופפים אותו נראה לפתע כפירמידה בציור שכותרתו "פירמידה מתחת למים". או, למשל, אותו קו נפתל, שכותרת הציור "קו פיאנו" מקנה לו הקשר משמעותי עשיר בהרגמה של עיקרון מתמטי, שניסח בזמנו המתמטיקאי פיאנו.

ניסויים בפסיכולוגיה של התפיסה שערך פסיכולוג בשם בארטלט לפני כחמישים שנה, מרגימים את התופעה שבה ברסט עושה שימוש כדי להפוך את הצופה לשותף פעיל ולחלק בלתי נפרד מהיצירה עצמה. אולם קרוב-המשפחה הסמוך ביותר לעבודות אלה מבחינה רעיונית היא סידרת הרישומים וההדפסים של ג'אספר ג'ונס, שהוצגה לא מכבר במוזיאון לאמנות מודרנית בניו-יורק, ובמוזיאון-ישראל. ביצירתה של דגנית ברסט זהו פרק רענן המצטרף כנדבך משמעותי למיגוון עבודותיה הקודמות.

אדריכלות מפינלנד

מאת דליה מנור

אלוואר אלטו, אמן האדריכלות והעיצוב הפנימי, מוזיאון ישראל, בית גיבוד גלבסקי לעיצוב.

הלקח העיקרי מתערוכת העבודות של אלוואר אלטו הוא שמודרניזם ופונקציונאליות באדריכלות אינם מכתיבים בהכרח גישה אנטי-הומניסטית, טכנולוגית, המנוכרת לסביבה ולטבע. אלטו (1898–1976), מי שהציג את פינלנד על מפת האדריכלות האירופית, הציע פירושים משלו לאידיאולוגיה הפונקציונליסטית שפלשה באדריכלות המודרנית משנות ה-30. אף שהוא מזוהה עם מובילי המודרניזם באדריכלות, לצד לה-קורבוזיה ומיס ואן דר רוה, הוא סירב לקבל תורות סיגנוניות או להכיר בהשפעות עליו. אלטו חלם על אדריכלות ללא סיגנון, על בניין המוגדר אך ורק על-ידי הצרכים של המשתמשים בו ועל-ידי תנאי הסביבה. היחס לאדם ולטבע היו השוקים לו לא פחות מהגאמנות למיבנה פנימי של כנסיה לצרכים פולחניים משתנים.

לצד השימוש בחומרים מודרניים, כמו בטון וזכוכית, הוא הירבה להשתמש בחומרים טבעיים כעץ ולבנים אדומות. כניגוד לאמנות הכמעט מאנאסית שטכנולוגיה המודרנית, אלטו הביע את אמונו בישן. הוא האמין שחומרים טבעיים משדרים יותר מכל שהם מתיישנים, והם יוצרים אווירה חמימה ואנושית. ... של פינלנד והוא עיצב אגרטלי זכוכית בעלי צורות רכות ... השתמש בצורה זו בתוכניות ובחזיתות של בניינים, תוך שילוב צורות גיאומטריות.

... של אלטו לצורה המעוגלת מוצאת את ביטויה גם בעיצוב רהיטים, ... לפתח שיטה לכיפוף עץ, הוא עיצב את כורסת ה"מגילה" או ... כעל הרגליים המתעגלות כלפי מעלה. זהו ריהוט בעל אופי פשוט ... לעיין, רך וקרוב לצורה האורגאנית האנושית.

... הוא של פנוה כולס ביצירתו של אלטו, הן באדריכלות ... הגאמנות למיבנה, אחד מיסודות התפיסה המודרניסטית ... על-ידי אלטו כגאמנות למיבנה אורגאני ולא למיבנה ... בעיצוב ובחזי יסוד המיבנה הוא כשלה, בגרעין המרכזי ... הדגיש אלטו את החלק הפנימי של הבנין בגרעין מרכזי ... אין הוא מזניח את החזיתות, כמקום השימוש ... אלטו יוצר מיקצבים עשירים ומגוונים, כמו ... לקישוטיות מתמיד.

... תערוכה מציגים אדריכלות מגוונת, פסטות אלגנטית ... בסנאטוריום בפאימיו או במוזיאון בשיראז (אירואן), ועד ... הסיור באוניברסיטה לטכנולוגיה ... לפסיכולים שלנו, מציגה התערוכה לקח חשוב ... של אידיאה אפשר ליצור אדריכלות טובה, ... לבני אדם.

ראושנברג חי פעמיים

מאת אדם ברוך, ניו-יורק

הנירחות המתמשכת של לוס אנג'לס לא היתה לחלוטין מוצדקת. נידחות כמעט גמורה, ולא רק זו היחסית לניו-יורק. מוזיאון חדש, יומרני, אמריקני-לעילא, איגסטנט-מוזיאון, המוקדש לאמנות מודרנית, היה אמור לרכך את הנידחות.

בלוס אנג'לס פעילים, זה שנים, כסף, אמנים, אמרגנים, יצרים, אקספהביציוניזם, איכויות שונות. אלה לא הכשילו למעשה ממשי, להכרה בלוס אנג'לס כמרכז אמנותי. לעיתים, לאורך השנים, טרחו כתביי-עת אחרים להקדיש מוספים מיוחדים לאמני לוס אנג'לס. פה ושם, התקיימה תערוכה קבוצתית.

העונה, נפתח בעיר המוזיאון החדש לאמנות מודרנית ("מוקא"), תוך רעש תיקשורתי צפוי, מחמיא, מאוד טוב.

פתיחת מוזיאון זה, ומוזיאונים נוספים, יכולה להיחשב למגמה המוסדית המשמעותית של המחצית השניה של שנות ה-80.

השאלה מה יציג מוזיאון זה, אינה, לדעתי, שאלה טובה במיוחד. הוא יציג את 'מוסכמת הטעם הבינלאומי', את הערכים המסוכמים של אמנות המאה ה-20, ובפרט את אלו האמריקניים.

מדובר באינסטנט-מוזיאון (תואר גנאי קל) גם אם "מוקא" נולד מתוך מצוקה רוחנית, לוס אנג'לסית, מתמשכת. בכל הנוגע לאמנות הפלסטית, בהשוואה לניו-יורק, התודעה והמצוקה הלוס אנג'לסיות מרשטות, מחלקות, פוחתות גירויים ופיתולים.

כצפוי, לידתו בתנאי שפע אופטימליים: שטח ענק, חללי תצוגה המתחרים באלו של המודרן ארט מוזיאום הניו-יורקי, אוספים מכובדים, תקציבי רכישה לאירועים, מנהלים ומינהלנים נימרצים.

כיצד נולד מוזיאון? הביזנס של האמנות הקים מוזיאון. 'הביזנס של האמנות' הוא ההשראה, הוא הכוח, הוא המערכת.

הביזנס הוא מערכת-על הגיונית, מדורגת היטב, המקיימת קשרים עם המערכת ששמה 'אמנות' – מערכת שחוקיה אינם כה הגיוניים, ואינם ניתנים תמיד לשיחזור.

חשש ואקסהיביציוניזם קרתניים היו ביסוד המוזיאון. החשש מפני בריחת אוספים ואספנים מן העיר, בריחה לניו-יורק. ואקסהיביציוניזם לא-מלאכותי של אנשי האמנות המקומיים, שהנחיתות ביחס לניו-יורק, כמעט הביסה אותם.

המוסד ניפתח תוך שערוריה לא-קטנה. שערוריה טיפוסית לעולם המוזיאונים המודרני. ואולי אף שערוריה הכרחית.

הנהלת המוזיאון ערכה הסכם עם אספן-תעשיין איטלקי, הרוזן פנזה, על-פיו היא רוכשת, בתנאים נוחים, מיבחר מאוספו המודרני, ומציגה אותו, כמות שהוא. דגש על "כמות שהוא" – מושג-יסוד ביחסי מוזיאון-תורמים.

הנהלת המוזיאון, במאמץ לגייס כספים להשלמת רכישות מאוסף-פנזה, ביקשה למכור עבודות אחרות מאוספו, שכבר נירכשו על-ידי המוזיאון. פנזה הלך לעיתונות. פנות, ציבעוני ומרתק דיו, נעשה מיד אייטם תיקשורתי. הגיעו לפשרה. לא יפרקו את אוסף-פנזה.

פנזה מכר להם עבודות משובחות של ראושנברג, רותקו, קליין, קלאסיקה אמריקנית מודרנית. קלאסיקה המוצגת בהיקף ובאינטנסיביות שונים כמעט בכל מוזיאון אמריקני מודרני שאפתני.

כלומר, מדובר ביוניפורמיות הידועה, המתסכלת. ומדובר בשאלת השאלות: מה, לעזאזל, להציג? את מי להציג אם לא את רותקו וקליין וראושנברג?!

לוס אנג'לס תתגאה בקלאסיקה האמריקנית המודרנית, תוך פיתוח פעילות עצמאית, אולי בעלת אופי מחקרי – ותשאף לנסח עמדות משלה ביחס להיסטוריה ולהווה האמריקניים.

אי-אפשר לפתח עמדות רק על סמך אוספים מוכנים וחללי תצוגה מרהיבים. עמדה מחוברת לידע, להשקפה, לתמונת עולם, ליכולת ביקורתית. כלומר, מבחינת ה'היסטוריה הפנימית' של האמנות, לוס אנג'לס הינה, לפי שעה, יומרה.

הברון פנזה, אמיווה אולי-משעשעת, נמצא על רצף אספנים אמריקניים ואירופאיים, שאוספיהם מהווים עילה, כנראה לגיטימית, לפתיחת מוזיאונים חדשים, או אגפים חדשים.

באחרונה, ניתן להבחין במימר אפידמי, בתחום זה. ההיסטוריה הקרובה מכירה את האספנים לודוויג, הירשהורן, ריקליס, ויזמן, רוקפלר, זקס-אברמוב – כל אחד 'קיים' והיקף בפני עצמו.

ראושנברג, קונסטרקשן, 1958

המטרופוליטן מוזיאום של ניו-יורק פתח אגף מודרני חדש. הוא יציג את רותקו, ליכטנשטיין, ראושנברג, קליין, בסדר זה או אחר. הוא יציג אותם כי הוא אמריקני, וניו-יורקי מובהק, ומשום שזו קלאסיקה אמריקנית. תערוכת הפתיחה מוקדשת לראושנברג. היומה והכסף לפתיחת האגף מקורם בסטרוני אמנות, אספנים, תורמים.

השאלה, מי צריך את זה לצד המודרן-ארט החדש, הענק, השאפתני, בעל האוסף הנירחב – אינה שאלה טובה.

היא לא טובה כי היא טרחנית ותרחית. והיא תרחית משום שהיא מעידה על נקודת-מוצא תרחית. רק תרח לא מבין שמוזיאונים נולדים ללא זיקה לשאלות מסוג זה. בחוגים הקובעים, שאלה זו כמוה כעדות על עונ-דרוזוני, המתקרב לפגיעה בנימוסי השולחן של העולם המוזיאלי.

ביוסטון נפתח מוזיאון מודרני חדש, בהשראת אספית-מניל. גברת מניל הינה מוסד בחיי התרבות-תעשייה האמריקנית. "לרכשת מינק כשביטנתו כלפי חוץ". האוסף שלה כולל יצוג מאסיבי של רותקו. גברת מניל, לצד אצילות-רוח נוהרת, מרגימה זיכוך אגו לרמה מוזיאלית.

רונלאס קריימר, אספן לוס אנג'לסי, מפיק-שותף של "ספינת האהבה", לא בונה מוזיאון לאוספו, אלא אגף אמנות מודרנית בחווחו שבסנטה ברברה. קריימר, אם כן, הינו פרעה צנוע, יחסית לאספנים אחרים, שעיצבו תפישה חדשה למושג ששמו "מציבת-קבר" – המוזיאון כמציבת-קבר.

המוסדות החדשים מגייסים אנשי מיקצוע. כשהם מתפרנסים זה מזה. אוצרים עוברים ממוזיאון למוזיאון. מי שהיה במודרן-ארט עובר למטרופוליטן, מי שהיה בפאריס עובר ללוס אנג'לס.

המעברים והאנשים, נושאים איתם, בדרך-כלל, הבטחה צנועה ביותר לשינויי טעם וסיגנון אמיתיים. הנוסח שנקבע במהלך שנות הארבעים של המודרן-ארט מוזיאום יהיה את המטרופוליטן החדש.

בשביל מה טוב כל הג'י'ג'וח של המוזיאונים החדשים? זה טוב. זה הטוב בעצמו. זה הטוב בעצמו, בתנאי שנקודת-המוצא ברורה. הקשר בין ראושנברג למטרופוליטן הגדיש הינו צנוע. ראושנברג והמוזיאון הינם כלי-תחבורה של אנשי הגון, שגילו ומחזיקו את תכונת-התצוגה הגלומה באמנות.

אפשר להיות עם העשירים והלה. עכברו שחיים איתם בניו-יורק, בתל-אביב, ברומא, איכשהו, גם האמנים והאמנות ייהנו מהריסות הכסף הגדול הזה.

אפשר להתפלל על התופעה בעל אוסף של מיליונרים, שהאמנות הינה אחד מאג'נדות שלהם, אמנות לא הכלכלות.

ראושנברג חי פעמיים. פעם כראושנברג האמן, פעם בעבורו כמאמעט, הוא מדרע לכך? ראושנברג חי לא רע בשני העולמות. גם לו מוזיאון משלו. האגו של המיליונרים הינו אחד מאג'נדות שלו יש סימטריה בכבוד אמריקנית זו.

★

(רשימה ראשונה בסידרה בת שבע רשימות)

פרשת השבוע
ויחי
מאת מנחם בקר

„ויחי יעקב בארץ מצרים שבע־עשרה שנה"

לכאורה, מיותר לכתוב פרט זה בפתח הפרשה. שהרי בסוף פרשת „ויגש" מודיע יעקב למלך מצרים את גילו המדויק באותו זמן: „שלושים ומאת שנתי" (מ"ז, ט). וכיון שיעקב חי מאה ארבעים ושבע שנים (מ"ז, כ"ח) — נקל להסיק מכך, שיעקב חי בסוף ימיו במצרים שבע־עשרה שנה!

אלא — אומרים חכמי ישראל: הפסוק „ויחי יעקב בארץ מצרים שבע־עשרה שנה" מזכיר לנו פסוק בפתח סיפורי יוסף ואחיו: „יוסף בן שבע־עשרה שנה היה רועה את אחיו בצאן" (ל"ז, ב'). מאותו פסוק אנו למדים, שיוסף היה צעיר בן שבע־עשרה, כשהופרד בכוח הזרוע מאביו ומכל בני משפחתו ונמכר לעבד במצרים. יעקב אבינו קיים איפוא מצוות לימוד וחינוך כלפי בנו יוסף במשך שבע־עשרה שנים. משום כך מדגיש כאן הכתוב בתחילת פרשה זו, שאין הקדוש־ברוך־הוא מקפח שכר מצוות ומעשים טובים של כל אדם. וכך זכה יעקב לגמול הולם מצד יוסף ובניו, שקיימו בו בסוף ימי חייו מצוות כיבוד אב במשך שבע־עשרה שנים תמימות - מידה כנגד מידה.

„אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי" (מ"ח, כ"ב)

רש"י מפרש דברים אלה של יעקב בשני אופנים: א) כשהרגו שמעון ולוי את אנשי שכם, בקשו גויי הסביבה להתנכל להם, וחגר יעקב כלי מלחמה כנגדם. ב) „בחרבי ובקשתי" — היא חכמתו ותפילתו, וכן מתרגם אונקלוס. כיוצא בכך שנינו במערכת בבא בתרא (קכ"ג, ע"א): וכי בחרבו ובקשתו לקח (= ניצח יעקב את הגויים)? והלא כבר נאמר (בתהילים מ"ד, ז'): „כי לא בקשתי אבטח, וחרבי לא תושיעני"! אלא „חרבי" — זו תפילה; „בקשתי" — זו בקשה. לפי זה מספר יעקב ליוסף בנו, שבכוח התפילה הצליח לגבור על גויי הארץ, שהתנכלו לו ולבניו אחרי הריגת אנשי שכם, ובמדרש רבה (צ"ז, כ"ב) מתפרש „בחרבי ובקשתי": במצוות ובמעשים טובים. בעניין זה היה אומר הצדיק רבי שלום מבלז (1779—1855): בכלי מלחמה מוקדש רוב הזמן להכנת תבלים — כשהשחזת החרב ומתיחות הקשת — והשימוש המלחמתי בהם נמשך לעיתים כהרף עין. כיוצא בכך התפילה, שהעיקר בה ההכנה של המתפלל, כדברי חז"ל במסכת ברכות (ל"ב, ע"ב): „המתפלל צריך שישהה שעה אחת קודם תפילתו". הצדיק רבי מנחם מנדל מקוצק (1787—1859) נשאל פעם על־ידי אחד מגדולי הרבנים, מדוע אינו מקפיד לקיים תפילה בזמנה, לפי ההלכה הפסוקה. השיב על כך רבי מנדל: פועל המבין את כלי עבודתו, המכשירם ומתקנם כראוי — כגון חוטב עצים המשחיז את גרזינו — אף אלה בכלל העבודה הם.

ממדרשי חז"ל

„ויקרבו ימי ישראל למות.." (מ"ז, כ"ט)

אמרו רבותינו: כל מי שנאמר בו „קריבה" — לא הגיע לימי אבותיו (ש„קריבת ימים" משמעו קיצור ימים לעומת חיי אבותיו). דויד המלך כתיב בו „קריבה", שנאמר: „ויקרבו ימי דויד למות" (מלכים א' ב', א') — שלא הגיע לימי אבותיו: בועז ועובד וישי. שאמרו חכמים: יותר מארבע מאות שנה היו חייהם (בסך־הכל); ודויד לא חי אלא שבעים שנה ולא הגיע לימי אבותיו (ישי, עובד ובועז). עמרם (אבי משה) חי מאה שלושים ושבע שנים (שמות ו', כ') ומשה לא חי אלא מאה עשרים שנה (דברים ל"ד, ז') — לפיכך כתיב בו „קריבה", שנאמר: „הן קרבו ימיך למות" (דברים ל"א, י"ד). וגם יעקב כתיב בו „קריבה" — שלא הגיע לימי אבותיו (אברהם ויצחק): אברהם חי מאה שבעים וחמש שנים (בראשית כ"ה, ז), יצחק חי מאה שמונים שנה (שם ל"ה, כ"ח), ויעקב חי מאה ארבעים ושבע שנים (שם מ"ז, כ"ח) — לפיכך כתיב בו „קריבה", שנאמר: „ויקרבו ימי ישראל למות".

חסידים מספרים

אהבת ישראל של צדיק וחסיד

הצדיק רבי לוי יצחק מברדיצ'ב (1740—1809) הקפיד, בין השאר, לקיים בכל מאודו מצוות ביקור חולים; ומעולם לא פסח על אדם אחר בקהילתו הגדולה, שלא ביקר אותו בשעת חוליו.

פעם נכנס רבי לוי יצחק לבקר חולה אחד, שהיה נוטה למות, ומצאו מתפתל מצד אל צד בדאגה [illegible] מגוחה.

ממה אתה מודאג בשעה זו? — שאל רבי לוי יצחק את החולה. רבי קדושו — השיב האיש בקול רפה מחמת חולשה — הנני חש כי שעותי ספורות, וליבי מלא חרדה במה אני בא לעולם האמת ומה יהא חלקי וגורלי בעולם הבא!

הצדיק מברדיצ'ב קם מכסאו, גחן אל החולה הגוסס וקרא: אין כל מקום לדאגה מצידך. זה עתה גמרתי בליבי לתת לך במתנה את כל חלקי בעולם הבא.

מיד עשה הצדיק קבלת־קניין על מתנתו לחולה, ופני האיש שעל המיטה נראו לפתע מאושרים ושלווים. כעבור שעה קלה עצם החולה את עיניו ושבק חיים לכל חי. שאל אחרי כן אחד ממקורבי הצדיק את רבי לוי יצחק: רבנו, כשנכנסתי לחדרו של אותו חולה, ראית בוודאי שרגעיו ספורים, וכל עידוד אינו עשוי להועיל לו אלא לשעה קלה בלבד. מדוע בכל זאת נהגת כלפיו ברוחב־לב כזה, והענקת לו כל עולם־הבא שלך?

שמע, בני — השיב הצדיק מברדיצ'ב בהתרגשות: נוח לי למסור כל עולם־הבא שלי, כדי לחסוך רגע אחד של צער ודאגה מיהודי חולה

מנכ"ל האוצר: הכל תלוי איך נגיב

(המשך מעמוד ראשון)

יתברר ההיפך. אנחנו יודעים שהמשק לא רגיל לכך ולכן לא בהכרח צפויה הצלחה גדולה כבר בשנה הראשונה. נקווה שההשקעות הללו יביאו לצמיחה, אבל אין לי דרך לערוב לכך.

● אם מדברים על השקעות בבורסה - מה עם המס על הבורסה, שבת רבות דובר עליו? האם הנושא ירד מהפרק לפחות לשנה הקרובה?

נתחיל מזה שמלכתחילה לא דובר במס על הבורסה, אלא במס על מחזור. כל העניין היה במידה רבה ספקולציה. לא היתה לנו שום תוכנית ברורה, שאותה התכוונו להוציא אל הפועל. הדבר רק הוזכר בשבועות האחרונים כאפשרות. אני עצמי שמעתי על כך לראשונה מפי מ"מ ראש־הממשלה. אחר־כך קראתי בעיתונים שאנחנו מכינים מס כזה. לרגע חשבתי שיש איזו מחתרת באוצר...הרעיון כשלעצמו אפשרי וכבר היו דברים מעולם: היטל של"ג. אם מסתכלים אחורה רואים, כי ההיטל הזה לא כל־כך הרס את הבורסה, וביטולו לא שיפר אותה.

● זאת אומרת שבשנה הקרובה לא צפוי מס כזה?

אני חוזר ואומר: אין תוכנית ספציפית כזו. יש רק אפשרות, ואני יכול למנות לך עוד עשרים מסים אפשריים. במהלך השנה הקרובה — לא. אבל להגיד שלא נדון בכך, זאת לא אוכל. להגיד שזה בלתי־אפשרי — גם זאת איני יכול לומר. אנחנו חושבים על עשרות דברים.

● נעבור ברשותך לטבלת של שיעורי מס־ההכנסה החדשים, האמורים להיכנס לתוקף באפריל. אם משווים אותה לזו שהצעתם לפני חודש במיסגרת הרפורמה - מגלים דימיון רב בין השתיים. אז, לצורך הרפורמה, נאלצתם לבטל שורה של פטורים כדי להגיע לאותה טבלה. עכשיו הגעתם לכך בלי לבטל פטורים. זה נראה מוזר. האם מתאום נוסף כסף לקופת האוצר?

האמת היא שעדיין לא ראיתי את החשבונות הסופיים כמה זה יעלה או לא יעלה למדינה. אבל אין לי ספק שאילו בוטלו הפטורים, אפשר היה להוריד עוד קצת יותר את שיעורי המס. מה גם שהתוכנית המקורית לא היתה לשנה אחת בלבד, אלא עם ראייה רב־שנתית. לא נתנו לכך פירסום. רק אמרנו זאת לעצמנו, כי לא היה לנו יסוד מוצק לפרסם את הדבר. אבל אחת המחשבות היתה שעל־ידי ביטול הפטורים ומיסוי הריבית ניתן להגיע לכך. הדבר עדיין אפשרי והעניין הולך לוועדת מומחים.

מס שלילי

● האם כוונתך להורדת המס השולי עוד יותר, מתחת ל־45 אחוזים?

כן.

● בעלי ההכנסות הנמוכות לא יהנו מטבלת המס, שתופעל מאפריל, ואילו הנהנים העיקריים יהיו בעלי ההכנסות הגבוהות. האם לא יכולתם למנוע עיוות זה, למשל על־ידי יצירת מס שלילי - כך שבעלי ההכנסות הנמוכות, שלא יוכלו ליהנות מן ההקלות משום שהם ממילא אינם משלמים מס או שמשלמים מס נמוך ביותר - יקבלו מענקים ממס־ההכנסה?

על מס שלילי דובר עוד לפני כ־25 שנה, כשהייתי עדיין במינהל הכנסות המדינה. הדבר נוסה בכמה מדינות, ונכשל. לא משום שזה רעיון רע, אלא משום שמס כזה הוא בעייתי. בכל הנושא הזה של מס־הכנסה הגענו לנקודת מילכוד. מס־הכנסה הוא כיום המס הפרוגרסיבי הכמעט־יחידי. כל המסים האחרים הם רגרסיביים, או קרובים לנייטרליים. מה קרה במשך השנים? סף המס הועלה יותר ויותר, עד שנוצר מצב שבו ארבעת העשרונים התחתונים כלל אינם משלמים מס־הכנסה. לכן, אם רוצים כיום להפעיל שיקולים של פרוגרסיה במס הזה, הם ממילא לא יחולו על 40 אחוז מהתושבים, אלא רק על ששת העשירונים העליונים. קרה עוד משהו בהקשר זה: העשירון העליון משלם 70 אחוז מכלל המס. לעשירון הזה משתייכים כל אלה שהכנסתם החודשית החייבת במס היא 3,000 שקל ויותר. לכן עשירון זה, מטבע הדברים, יהנה גם מ־70 אחוז של הורדת המס.

איך ננהג

● אילו צעדים כלכליים, בנוסף לאלה שהופעלו השבוע, צפויים לנו במהלך השנה הקרובה?

אני חושב שהדבר הגדול היחיד, הצפוי במיסגרת התקציב, הוא הקטנת הסובסידיות ב־110 מיליון שקל — והדבר יחול כמעט כולו על התחבורה הציבורית.

● לסיום: איך, להערכתך, נחיה בעוד שנה מהיום - טוב יותר, רע יותר או ללא שינויים?

שינויים בדרך־כלל אינם קורים תוך שנה, לא לטוב ולא לרע. יתרה מכך, השינויים הם תמיד בשוליים. אני לא חושב שנחיה טוב יותר, גם במיקרה הטוב. אם תתממש התחזית האופטימית, תהיה לנו כלכלה יציבה יותר עם אפשרות של ראייה לטווח ארוך יותר - לתיכנון, להשקעות ולגידול. אבל זה בוודאי לא יקרה כבר בשנה הזאת.

● תשובתך התייחסה למשק, אבל מה איתנו, האזרחים?

כפי שכבר אמרתי, צפויה עליה ריאלית של השכר בשיעור של קצת יותר מאחוז אחד. בתחום זה לא ישתנו הדברים בצורה דראסטית. אבל התשובה לשאלה תלויה בגורמים שאינם כלכליים בכל מאת האחוזים. איזו משתי התחזיות - האופטימית או הפסימית - תתממש, זה תלוי במידה רבה בנו, כחברה: איך נגיב על הארועים השונים, איך ננהג. קשה לי לנבא בענין זה, משום שאנחנו חברה עצבנית, המגיבה לפעמים בצורה עצבנית.

אלי הורביץ: טעות בניווט

(המשך מעמוד 3)

הידועה, וצעק: אתם יודעים מהו גם לי יש מה להגיד. איפה המצלמות, קרא. הצלם היה עסוק באותו רגע בהחלפת סרט, ובינתיים הניח דולצ'ין את ידו על כתפו של הורביץ והרגיע אותו. הורביץ אומר, שזה היה הרגע שבו עמד לזרוק הכל לעזאזל וללכת הביתה.

חבריו להתאחדות התעשיינים מדברים עליו בסופרלטיבים. מציינים את האינטגריטי שלו, את הגינותו, את דקדקנותו בפרטים, את עבודתו המקצועית. אלי בחור כארז. כשנכנס לנעליו של בומה שביט, כנשיא ההתאחדות, קיבלו אותו בהסתייגות. דב לאוטמן, מנכ"ל „דלתא", הביא אותו לשם. לאוטמן היה סגנו של בומה שפרש, והוא העדיף להשאיר את הנשיאות לאלי הורביץ. לעומת נשיא שעבר כבולדוזר דורסני בכל החזיתות, שצעק ואיים ברדיו ובטלוויזיה, הורביץ נראה נטול כריזמה. עד מהרה הוכיח שהחיוך הלבבי שלו משמש מסווה לאיש עסקים קשוח, שיודע לנהל מו"מ מתיש נגד אחרון היריבים.

חופשת סקי בחו"ל

כושר העבודה שלו אינו יודע גבולות. הוא עובד 24 שעות ביממה. לעומת זאת, כשהוא בחופשה, הוא בחופשה. פעמיים בשנה הוא יוצא לשבוע סקי בחו"ל. אבי פילוסוף מסביר באופן הזה את השגיאת הנסת. שעשה הורביץ כשחזר לחופשתו באוסטריה כמה שעות לאחר ישיבת מועצת המנהלים.

פילוסוף, לשעבר מנכ"ל משותף של „עלית", היום בעליה של חברת התיירות „רונאבי", עבר צמוד להורביץ כיו"ר ועדת העבודה בהתאחדות התעשיינים. ערב פרישתו מ„עלית", היה הורביץ האיש היחיד שעימו התייעץ לגבי הפרישה. במשך שלושת החודשים שבהם שקל את הרעיון, הורביץ היה כתותמת גומי. אף מילה לא דלפה החוצה.

„סופר בן־אדם", אומר עליו בומה שביט, „הוא משכמו ומעלה, באנושיות שלו, באיכפתיות, בשיטות העבודה שלו. הכל, להבדיל ממני. אני בוטה יותר, פתוח יותר, הולך עם הראש בקיר. יכול להיות שאילו היה נבלה כמוני, היה אומר להם: בבקשה, תתבעו אותי. צר לי על מה שקרה לו. כואב לי הלב על אלי. הוא בחור טוב. הוא יהודי שניווט את התעשייה באחת התקופות הקשות ביותר של הכלכלה הישראלית".

זו היתה תקופת הזוהר של אלי הורביץ. הוא קנה לו שם של מי שהוביל את ההתאחדות להיות גורם מכריע בקביעת המדיניות הכלכלית. במחקר על תולדות התעשייה בישראל, שערך ד"ר יוסי ביילין, הוא מגדיר את בומה שביט ואלי הורביץ כנציגי הדור השני בתעשייה, שבצד הגבה על האינטרסים של חבריה, היא מנסה להשפיע על כיוון התפתחותו של המשק. הורביץ מילא תפקיד חשוב בהשגת ההסכמים על עיסקות החבילה, שהביאו להורדת האינפלציה. הוא פעל על תקן של מעין „יועץ" כלכלי לראש הממשלה, והצליח לרכוש את אמונם של קיסר ושל מודעי כאחד.

הוא עשה זאת תוך כדי מאבקים פנימיים בתעשיינים שהתנגדו להקפאת מחירים. הוא ידע לעמוד על שלו אל מול התקפותיהם של אינטרסנטים שונים. היה יושב עם כל תעשיין ומוכיח לו בעובדות ובמספרים מדוע לא יפגע מן ההקפאה, אבל יינזק מן האינפלציה. שמעון פרס, אז ראש הממשלה, ציין את תרומתו למשק בחגיגות יובל ה־60 ל„טבע". פרס רואה בו איש אציל, ועל פי הידוע, הציע לו את משרת שר האוצר. לא הורביץ, ולא לשכת פרס, מוכנים לאשר או להכחיש את השמועה.

בראשית כהונתו כנשיא רכש לו הורביץ את אחד האויבים המושבעים שלו, שר האוצר לשעבר, יורם ארידור. הוא תקף בחריפות את ה„כלכלה הנכונה" של שר האוצר, וטען כי היא מביאה להרס התעשייה. לאחר שלשכת התיאום של הארגונים הכלכליים חתמה על הסכמי שכר ותוספת יוקר עם ההסתדרות בלי לשתף את האוצר, האשים אותם ארידור שפעלו כ„גנבים בלילה". אחרי פיצוץ ישיבה בין האוצר וראשי התעשיינים אמר הורביץ על ארידור שהוא מתנהג בילדותיות.

המשבר בין השניים הגיע לשיאו כאשר החרים ארידור את האסיפה השנתית של התאחדות התעשיינים. בסיבוב הבא הם נפגשו בוועדת הכספים של הכנסת, שדנה במשך שש שעות רצופות על גובה הפנסיה של יפת. על מה שהתרחש שם אומרים, שארידור תיסל עם הורביץ חשבונות ישנים, כאשר האשים אותו בשחיתות ותבע ממנו להתפטר.

מה שקרה שם, אגב, גם הוא אופייני לדרך הפעולה של הורביץ. ראשית, ניטרל את כל הטענות נגדו בהודיעו שהוא מתפטר, מותיר את דולצ'ין מאחוריו לשמש שק איגרוף לח"כים הזועמים, וחיים רמון בראשם. הוא הרשים את הנוכחים בכנות הופעתו, בהכאה שלו על חטא. היתה לו הופעה מרשימה מאוד, אמר עליו ח"כ רמון. הוא איש רציני בהחלט. רמון לא ידע להסביר איך קרה שהבן־אדם פשוט איבד רגישות למה שהתרחש מתחת לאפו. קרה שיש בלקאאוט, הוא לא מתעסק עם העבר, אלא עם העתיד.

הורביץ עצמו אומר, שמן הבחינה הכלכלית, להבדיל מן הציבורית, היה לו חשוב יותר לייעל את הבנק ולהחזירו לתיפקוד תקין. „אני שייך לדור שאצלו דין פרוטה כדין מאה. בכל זאת, כשאתה עומד בראש בנק שיכול להרוויח אצל לקוח בודד עשרות מיליוני דולרים, הרי בסדר החשיבות הכלכלי, זה לא עומד במקום הראשון, עם כל הצניעות. עשיתי הרבה מאוד בשביל תשעה חודשים". בין היתר, קבע נוהלי עבודה לדירקטוריון, ייעל את המערכת על ידי פיטורים וניוד עובדים, וצימצם את שכר הבכירים בבנק (הוא התנגד לחשיפת שכר הבכירים בעקבות מסקנות פרופ' גלוברזון, וקרא לכך חטטנות).

הורביץ נכנס לבל"ל תוך מתיחת ביקורת על דו"ח בייסקי. הוועדה לא מצאה במינויו טעם לפגם, אף שהוא עצמו היה חבר הדירקטוריון בתקופת ויסות מניות הבנקים. כניסתו לתפקיד היו"ר סימנה עידן חדש ביחסי ההנהלה והעובדים בבנק. אחרי ארנסט יפת, ייקה מנוכר, שהתבצר בקומה הרביעית, היה אלי הורביץ משב רוח רענן.

לואי רוט, היו"ר המיליטנטי של ועד העובדים, מודה שבזמן הקצר שהיה שם הצליח הורביץ לרכוש לו את אהדת הציבור. מבחינת העובדים, יפת לא היה קיים בכלל, ישות עלומה. הורביץ, לעומת זאת, ישב איתם „בלי עניבה", יכול היה לעצור ולדבר עם עובד על המכונית שלו, או על שירותו הצבאי.

החביתה מתקררת

ליפת היתה מכונית אמריקאית גדולה, לבנה. הורביץ מגיע ברנו 25 כסופה, נהוגה בידי הנהג שלו, דודי, שבא איתו מ„טבע". על זה אומר רוט בצרפתית, „שאפו" (כל הכבוד). זה אלי הורביץ. לא מנקר עיניים. אם יש כעס כלפי הורביץ, הוא צבוע בצבע בהיר יותר.

יום לאחר ההתפטרות, במשרדי „טבע", הטלפון לא מפסיק לצלצל. כולם רוצים לומר מילה טובה להורביץ. הורביץ, שהוא, כזכור, בחור נחמד, עונה לכולם ואומר תודה. לפניו על השולחן מונחת חביתה, שהולכת ומתקררת. אין לו זמן לאכול.

לאן אתה ממשיך מכאן?

„אני לא הולך לשום מקום. אני יושב פה כבר מ־6.30 בבוקר, יש לי פה ים של ניירות, וגם היום לא אגיע בשתיים הביתה. אני לא הולך לפוליטיקה. גם הקצת שהיה לי, מספיק".

התרחבנו!!!

דפי רפיד
אנו עוברים למשכננו
החדש והמרווח
בבית "אלבה"
רח' בן־גוריון
פינת רח' ארלוזורוב 1 הרצליה.

מדריכי הטלפון
המסווגים
הרצליה, רמת־השרון,
רעננה, כפר־סבא,
הוד־השרון, חולון, בת־ים
ראשון־לציון, רחובות,
יבנה, נס ציונה.

נשמח להמשיך לשרת את לקוחותינו
כמיטב המסורת של "דפי רפיד"

לאיציק ולצוות "דפי רפיד"
מיטב הברכות והאיחולים
מפעלי פיקנטי
יצרני בשרים מעושנים,
סלטים ונקניקים
רח' חשומר 104, בני־ברק

לאיציק ולצוות "דפי רפיד"
זר ברכות
מכל הלב
אילן הר־לב כל ענפי הביטוח
רח' אבן גבירול 6 ת"א
טל. 03-252673

לאיציק ולכל צוות "דפי רפיד"
תמיד קדימה!!!
דפוס "מדן"
רח' יצחק שדה 34 ת"א
טל. 03-333625

לאיציק ולצוות "דפי רפיד"
זר ברכות
בחק - ירחון התחבורה
הגדול בישראל
סוקולוב 48 רמת־השרון
טל. 03-494688

לאיציק ולצוות "דפי רפיד"
מלוא הטנא ברכות
חזי — שרותי חשמל
רח' סוקולוב 11 הרצליה
טל. 052-81477
איתור אלחוטי: 03-630011
מנוי — 33010

לאיציק ולצוות "דפי רפיד"
אחולים לבבים והרבה ברכות
בן־עמי
ייצור ושיווק נייר בע"מ
מורשה של נייר חדרה
הוברמן 4 תל־אביב
טל. 03-225802, 03-226614

לאיציק בן־עזרא
ולכל צוות "דפי־רפיד"
ברכות ואיחולים במשכן החדש
"אמגיל"
גרפיקה ושירותי אופסט,
לוחות שנה ויומנים
רח' הסדנא 8 א. תעשיה רעננה
טל. 052-446548

לאיציק ולצוות "דפי רפיד"
אתכם יחד קדימה!!!
אבי לנגר — מעצב פנים
בתים חנויות, משרדים, תצוגות ותערוכות
רח' אהרונוביץ 3 כפר־סבא
טל. 052-20139
איתורית 03-248117 מנוי 2735

לאיציק ולצוות "דפי רפיד"
זר ברכות
דוד בן־אריה
קבלן לעבודות חשמל
השקדים 59 הרצליה,
טל. 052-84282

לאיציק בן־עזרא
ולכל צוות "דפי רפיד"
אחולים לבביים במשכנכם החדש
אור־טל — איציק ושמוליק
מוצרי חשמל ביתיים
סוקולוב 56 רמת־השרון
טל. 03-403554

לאיציק בן עזרא
ולכל צוות "דפי־רפיד"
עלו והצליחו!!
Scanli ltd. סקנליטים
מעבדה להפרדות צבעים
רח' שוקן 27 ת"א
טל. 03-830194

לאיציק בן־עזרא
ולכל צוות "דפי רפיד"
עלו והצליחו!!!
מוצרי "אלומית"
אלומיניום לבנין
יצרני תריסים, ויטרינות ומקלחונים
במבחר דוגמאות
רח' בן־גוריון 20 הרצליה טל. 052-540320

לאיציק החביב
ולכל צוות "דפי רפיד"
מיטב הברכות והאיחולים
במשכן החדש
קייטרינג "השרון"
בהנהלת רפי כהן
טל. 052-28004

לאיציק בן־עזרא
ברכות ואיחולים
במשכן החדש
דיור - 2000
נכסים והשקעות - איציק ושלומי
רח' סוקולוב 20 הרצליה
טל. 052-543641

לאיציק בן־עזרא
ולכל צוות "דפי רפיד"
מלוא הטנא ברכות
דפוס "רמה"
שדרות הר־ציון 104
קרית המלאכה ת"א
טל. 03-820447

לאיציק בן־עזרא
ולצוות "דפי רפיד
מיטב הברכות והאיחולים
"ארז" - תעשיות שיש בע"מ
שיש וגרניט למטבחים
אזור התעשיה -רעננה
טל. 052-449352

לאיציק בן־עזרא
ולצוות "דפי רפיד".
אחולים וברכות
במשכנכם החדש!!
עוז נסים - מכנו קור
שרות לתקון מקררים ומכונות כביסה
רח' בן גוריון 20 הרצליה,
טל. 052-540508

לאיציק וצוות "דפי רפיד"
מלוא הטנא ברכות
ישראגל
אנטנות טלויזיה, סלפון פנים
ומערכות אזעקה
רח' סוקולוב 55, הרצליה
טל. 052-85056

לאיציק וצוות "דפי רפיד"
מלוא הטנא ברכות
"אוזן" - שרותי חיטוי
והדברת מזיקים
ויצמן 82 כפר־סבא
טל. 052-440070

לאיציק ולצוות "דפי־רפיד"
מלוא הטנא ברכות
ספקי נייר וקרטון בע"מ
רח' אבולעפיה 26 ת"א
טל. 03-820467

לאיציק בן־עזרא
ולצוות "דפי רפיד"
יחד קדימה!
איכות ובצוע ששון בע"מ
דפוס רוטציה
חמדה ומקסים בן־עזרא
אזור התעשיה יבנה טל. 08-437119

לאיציק
כה לחי!!
דפוס המקור
ירושלים - יבנה

לאיציק
וצוות "דפי רפיד"
ברכות ואיחולים
כפיר מעליות
אזור התעשיה רעננה
טל. 052-448212

לאיציק
וצוות "דפי־רפיד"
איחולים וברכות
"נות־גן" - קבלני בנין
כהן־גוטין בע"מ
רח' בן גוריון 38 הרצליה
טל. [illegible]

מצטרפים לברכות עורכי המדור: פרסומאיק - משרד הפרסום ברמת־השרון
רח' סוקולוב 42 (פינת אורבוך 1 רמת־השרון, טל. 03-492281, 493064, 495136

אוניברסיטת תל-אביב

הפקולטה למדעים מדויקים
ע"ש ריימונד ובברלי סאקלר

ביה"ס לכימיה

מודיע על יום היכרות למועמדים לקבלה לאוניברסיטה 21.1.1987

ביה"ס לכימיה מכשיר בוגרים במקצועות הכימיה וכן מועמדים לתארים גבוהים במדעים מדויקים ובמדעי החיים כולל ביוכימיה. הלימודים בביה"ס נערכים בשני מסלולים: (א) כימיה, (ב) כימיה ומחשבים.

יום ההיכרות יתקיים ביום ד' 21.1.87 בשעה 15.00 באולם 7, בניין המדעים המדויקים, בקרית האוניברסיטה ברמת אביב; הוא יכלול הדרכה, סיור במעבדות ויעוץ בנושאים הבאים:

כימיה אורגנית:
פוטוכימיה אורגנית, תרכובות ברום ופלואור אורגניות, חמרים אורגנומתכתיים, פולימרים, כימיה אורגנית, פיזיקלית, חמרי טבע, סינתזה אורגנית.

אלקטרוכימיה:
סוללות ליתיום, צפוי אלומיניום, אנליזת עקבות, פולרוגרפיה, תאי שמש, אלקטרוכימיה בפזות אלמימיות.

כימיה פיזיקלית:
אנליזה בקרני x, מערכות מולטיסטביליות, תהודה מגנטית גרעינית במערכות ביולוגיות, אנליזת קונפורמציות בפפטידים.

פיזיקה כימית (תאורטית ונסיונית):
התנגשויות בין מולקולות ומשטחים, תופעות תהודה אופטית, ספקטרוסקופיה מולקולרית, צברים מולקולריים, ספקטרוסקופיה בפיקושניות, רלקסציה מולקולרית, חישובי מבנה מולקולרי.

יום ההיכרות מיועד לבוגרי תיכון, בוגרי מכינות קדם-אקדמיות, מסיימי שרות בצה"ל, עובדי תעשיה ומחקר ולכל המעוניינים להרשם ללימודים במסלולי הכימיה.

הערה: ההרשמה לאוניברסיטה מסתיים ב-28.2.87

תיכון ברק

-נפתחות כיתות בוקר, צהרים וערב בכל המקצועות, לנוער ולמבוגרים.

אחריות להצלחתך בבחינות

בגרות

בוא להתיעץ עם מנהל בעל-נסיון של 25 שנה.

אוטובוסים: כל קווי דן ואגד העוברים בדרך פתח-תקוה

ת"א, שד' יהודית 30 (כניסה משד' החשמונאים 6) מול הקריה טל: 339017

שעות הרשמה, כל יום: 10.00–12.00, 17.00–19.00

המכללה לעיצוב

של הדסה-ויצו קנדה ע"ש נרי בלומפילד

ביה"ס לחינוך והכשרת מורים
משרד החינוך והתרבות
המחלקה להכשרת עובדי הוראה

הרשמה לשנה"ל תשמ"ח
15.1.87 — 31.3.87 למגמות:

- עיצוב גרפי
- עיצוב אדריכלי
- צילום
- עיצוב אופנה
- קרמיקה
- תכשיטנות

משך הלימודים — 4 שנים

מינהל, מזכירות וחשבונאות
משך הלימודים - 3 שנים

הלימודים בפיקוח משרד העבודה והרווחה

ידע בית ספר לחשבונאות

- ★ לימודי ערב ובוקר במסלול מהיר ודגיל
- ★ מרצים רואי חשבון בעלי מוניטין ונסיון רב בהוראה
- ★ יעוץ אישי ומקצועי לכל תלמיד
- ★ חדרי הרצאות מרווחים וממוזגים

מבצע שבועיים לימודי נסיון חינם
תל-אביב, רח' יהודה הלוי 18, טל. 661004, 662005, 03-662003

רמות

רשות אוניברסיטאית למחקר שימושי ופיתוח תעשייתי בע"מ

נמשכת ההרשמה לקורסים / השתלמויות הבאים:

1. **אבטחת איכות תוכנה**
3 ימי לימוד מרוכזים
.19–21.1.87

2. **כלי תוכנה במערכת הפעלה יוניקס**
בימים ב', ה' אחה"צ.
פתיחה 26.1.87.

3. **הנדסת תוכנה**
5 ימי לימוד מרוכזים.
.25–29.1.87

4. **ערב עיון – ניתוח ותיכון מערכות זמן אמת**
בתאריך 3.2.87.

5. **מבקרי מערכות מידע ממוחשבות**
בימים ב', ה' אחה"צ.
פתיחה 23.2.87.

6. **פרסום יחסי ציבור ודוברות**
בימים א', ד' אחה"צ.
פתיחה 1.3.87.

7. **מערכת הפעלה UNIX ושפת תכנות C.**
מרץ 1987.
פעמיים בשבוע אחה"צ.

פרטים נוספים והרשמה בחברת רמות, רחוב האוניברסיטה 32 רמת-אביב. בימים א'-ה' בין השעות 08.30–14.30 ובימי ו' עד 12.00. טלפונים: 420114, 429419, 426465.

קרית אוניברסיטת תל-אביב
רח' האוניברסיטה 32, רמת אביב, תל-אביב 61392

מכללת לוינסקי לחינוך

מוסד אקדמי להכשרת מורים

מודיעה על ההרשמה לשנת תשמ"ז לקבלת תואר אקדמי ראשון

"בוגר בהוראה" (B.Ed.) ותעודת "מורה מוסמך בכיר" בכל מסלולי ההכשרה להוראה:

★ **חגיל הרך:** גן ילדים וכיתות א'-ב', מיקוד בהכשרה ללמידה פעילה, התמחויות: מוסיקה, אמנות, ספרות ילדים.

★ **החינוך המיוחד:** לביה"ס היסודי, חטיבות הביניים של החינוך המיוחד, כיתות מקדמות וטיפוליות בחינוך הרגיל.

★ **חטיבת הביניים:** (כתות ז'-ט') המגמות: לשון, ספרות, מקרא, היסטוריה, אנגלית (חד-חוגי), ביולוגיה (חד-חוגי), מתמטיקה (חד-חוגי).

★ **ביה"ס היסודי:** (כיתות ג'-ו') המגמות: מדעי הסביבה והחיים (טבע), למודי ארץ-ישראל (מולדת וגיאוגרפיה), מקרא, ספרות, מתמטיקה.

★ **המגמה לערבית:** לביה"ס היסודי ולחטיבות הביניים.

★ **המדרשה למוסיקה:** הגיל הרך, ביה"ס היסודי, חטיבת ביניים, חטיבה עליונה, חינוך מיוחד, התמחויות: מוסיקה ותנועה בחינוך המיוחד, ריתמיקה, ניצוח מקהלה.

★ **יוצאי אוניברסיטאות ואקדמאים:** לימודים בתכנית אישית בכל המסלולים.

המדרשה למוסיקה קיבלה "היתר" לקיום לימודים לקראת תואר ראשון.

לימודי שנה ד' לקראת התואר B.Ed. לבוגרי מכללת לוינסקי ומכללות מוכרות או שקבלו "היתר" אקדמי

מכללת לוינסקי היא המוסד היחיד שקיבל הכרה אקדמית מלאה והסמכה להעניק תואר ראשון בכל מסלולי ההכשרה.

השתלמויות מורים למורים בשנת שבתון ולמורים בפועל
– קורסים למרכזי מקצוע ומנחים מוסדיים בביה"ס היסודי.
– "הסמכה" ו"בכיר" בחינוך המיוחד.
– לימודים לתואר "מורה בכיר" ו"מורה בכירה בגיל הרך" במסלולי המכללה, עפ"י תכנית אישית.

פרטים והרשמה: ביחידה לרישום - קרית חינוך, תל-אביב,
ת.ד. 48130, מיקוד 61480, טלפון: 03-426162-9.

לומדים לוינסקי

הוראה עם תואר אקדמי

250,000 למדו כאן!

רבע מיליון תלמידים למדו לקראת בחינות הבגרות אצלנו,
38 שנות נסיון, עם צוות מורים מעולה,
מעניקים גם לך את ההזדמנות לתעודת בגרות.

מישלב, רשת בתי ספר למבוגרים כתות בוקר וערב.
רחוב ויצמן 53, תל-אביב טל. 9-263185
ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ-ישראל

פרטים והרשמה: בימים א'-ה'
משעה 8.00–14.00 לפנה"צ.
16.30–20.30 אחה"צ. ביום ו' 8–12 בלבד.

לחיילים ולחיילים משוחררים עד שנה וחצי – 25% הנחה

מישלב ערב להצלחתך

נמשכת ההרשמה ללימודים במועד יוני–יולי 87 לכל מקצועות הבגרות.

- ★ כיתות הכנה מיוחדות במתמטיקה ואנגלית
- ★ כיתות מיוחדות למתמטיקה ופיסיקה מורחבת (4-5 יחידות)
- ★ כיתות מיוחדות לביולוגיה, סוציולוגיה ותולדות האמנות
- תנ"ך 5 יחידות לנבחנים אינטרניים

פתיחת כיתות:
בערב: 19, 27, 28, 29 לינואר
בוקר: 27, 28, 30 לינואר

מישלב
בגרות עם תעודה

בפיקוח משרד החינוך והתרבות

העידן החדש של הדפוס

קורסים להכשרת מקצועית – לימודי יום

חיילים וחיילות משוחררים/ות
אם אתם בעלי השכלה של 11 שנות לימוד ובעלי יכולת טכנית המשולבת בגישה לאומנות גרפית אנו מציעים לכם קורסים להכשרה מקצועית בטכנולוגיה מתקדמת ויצירתית

● **צילום אופסט ● הרכבה (מונטז') ● דפסות אופסט**
הקורסים ייפתחו ביום 16.2.1987 ויימשכו כ-7 חודשים בלימודי יום
המסיימים יהיו זכאים לתעודת מקצוע ממשלתית ויהיו פטורים משכר לימוד
בתקופת הלימודים ישולם לזכאים מענק קיום. אישור המועמד מותנה במבחן קבלה
פרטים והרשמה: ביה"ס "עמל" ע"ש לוידי דייויס רחוב בני אפרים 226 ת"א טלפון 03-477237

קורסים אלו נערכים בשיתוף משרד העבודה והרווחה, האגף להכשרה ופיתוח כ"א במחוז ת"א

קורסים לעובדי דפוס – לימודי ערב

● **צילום אופסט למתחילים**
משך הלימוד 90 שעות הפתיחה 26.1.87
● **הרכבה ולוחות למתחילים**
משך הלימוד 90 שעות הפתיחה 26.1.87
● **דפסות אופסט למתחילים**
משך הלימוד 90 שעות הפתיחה 26.1.87
● **דפסות אופסט למתקדמים**
משך הלימוד 90 שעות הפתיחה 26.1.87
המסיימים יהיו זכאים לתעודת סיום
פרטים והרשמה:
ביה"ס "עמל" ע"ש לוידי דייויס
רח' בני אפרים 226 ת"א טל' 03-477237

● **תורת הצבעים**
משך הלימוד 30 שעות הפתיחה 15.2.87
● **דפסות אופסט**
משך הלימוד 80 שעות הפתיחה 22.1.87
● **סדר צילום**
משך הלימוד 80 שעות הפתיחה 15.3.87
● **מנהלי תעשית הדפוס – לימודי תעודה**
משך הלימוד 180 שעות הפתיחה 12.4.87
המסיימים יהיו זכאים לתעודת סיום
פרטים והרשמה:
המרכז לאוטומציה ושרותים טכניים לתעשיה
שביל המרץ 4 ת"א טל' 03-821192

לידיעת חברי הקרן

לעידוד הכשרתם והעלאת רמתם של העוסקים בענף משתתפת הקרן כ-70% משכר הלימוד בכל הקורסים הנ"ל

קורס לטכנאי דפוס – לימודי יום

הקורס נמשך שנתיים ומיועד למסיימי 12 שנות לימוד. אישור המועמד מותנה במבחן קבלה
הקורס בפיקוח מה"ט ולמסיימים שיעמדו במבחנים יוענק תואר טכנאי דפוס

פרטים והרשמה: מכללת "הדסה" החוג לטכנולוגית הדפוס, רח' הנביאים 37, ירושלים
טלפון 02-222291

בתי-ספר על-יסודיים לדפוס ז'-י"ב

למסיימי כיתה ט':
"עמל" ע"ש לוידי דייויס
רח' בני אפרים 226, ת"א טל' 03-476160
(בנים ובנות) בפיקוח משרד החינוך
תעודת בגרות ותעודת מקצוע

למסיימי כיתות ח' ט' וחטיבת הביניים
"אורט יד שפירא"
רח' נס לגויים, תל כביר, ת"א
טל. 03-829147/8
(בנים ובנות) בפיקוח משרד העבודה
תעודת מקצוע ותעודת גמר ממשלתית

למסיימי כיתות ז' ח' ט' (דתי)
"יד מחמשה" כפר-חב"ד
טלפון 03-984237, 03-984671
(עם פנימיה) בפיקוח משרד החינוך
תעודת בגרות ותעודת מקצוע

למסיימי כיתה ח' (דתי)
"קרית נוער"
ירושלים, רח' הרב פרנק, טל' 02-41211
(עם פנימיה) בפיקוח משרד החינוך
תעודת בגרות ותעודת מקצוע

לפרטים נוספים נא לפנות
קרן השתלמות מחקר והכשרת כח-אדם מקצועי בענפי הדפוס, הנייר, הכריכיות והמוציאים-לאור ת"ד 80400, בית התעשיה, רח' המרד 29, תל-אביב 61500, טלפון 03-664468

דפוס מקצוע משתלם, מעניין, ויצירתי

בחינת בגרות? בחינה פסיכומטרית?

רק עם הספרים האדומים!

קידום מציעה

הצלחה בבחינות הבגרות:

- הכנה לבחינות בגרות בתנ"ך
- הכנה לבחינות בגרות בתע"י — ציונות
- הכנה לבחינות בגרות בתע"י — בית שני, ימי הביניים, ההשכלה
- ספרי מלכים — מאת חולדה רז — הספר לתלמיד ולמורה

הצלחה בבחינת הכניסה לאוניברסיטאות: קידום —
הכנה לבחינות פסיכומטריות

מבצע מיוחד!

נוחות + הנחות!
אפשר להזמין טלפונית, לשלם באמצעות כרטיסי אשראי ויזה וישראכרט ולקבל את הספרים בדואר הביתה.
פרטים: טלפון 02-716777

עד 25%

הפצה ראשית: "בית עלים" 03-293959

אוניברסיטת בר-אילן

הפקולטה למדעי היהדות
המחלקה לספרות עם ישראל ע"ש יוסף ונחום ברמן

טקס פתיחת קורסים
ללימוד ולמחקר
ספרות יהודי יוון והבלקן

יתקיים אי"ה ביום שלישי, י"ט בטבת תשמ"ז (20 בינואר 1987), בשעה 16.00, באולם כמ"ט

ברכות: אורח כבוד: מר יצחק נבון – שר החינוך והתרבות ● פרופסור יעקב ארנסט קראוס – רקטור אוניברסיטת בר-אילן ● פרופסור דניאל שפרבר – דיקאן הפקולטה למדעי היהדות ● פרופסור יהודית דישון – ראש המחלקה לספרות עם ישראל ● אינג' אהרון ת. רוסו – יו"ר המכון לחקר יהדות סלוניקי ● הוד מעלתו השגריר עמנואל גיקאס – נציג דיפלומטי של יוון בישראל ● הוד מעלתו השגריר פדרו לופז אגואירה בן גואת – שגריר ספרד בישראל.

הרצאה: פרופסור אורה רודריג–שורצולד – "קווי לשון בספרותם של יהודי יוון".

תוכנית אמנותית: קטעי שירה ונגינה מחווי הקהילות היהודיות ספרדיות במרחב הבלקני – ביצוע: סולני מקהלת ניצולי שואה יוצאי יוון.

דברי הסבר לקטעי השירה – מר שמואל רפאל.

הציבור מוזמן

אוניברסיטת תל-אביב

בית-הספר לתנדסאים ע"ש יוסף ורבקה מאירהוף
החטיבה התיכונית

הורים ותלמידי כיתות ח' ו-ט'
בנים ובנות
באזור תל-אביב והמרכז

לקראת ההרשמה לכיתות ט' ו-י' לשנת הלימודים תשמ"ח

אשר תחל ביום א', ו' בניסן תשמ"ז 5.4.1987

ניתן לקבל פרטים על בית-הספר או לקבוע סיור במקום, בפניה למזכירות ביה"ס, רחוב האוניברסיטה 30 רמת-אביב 69975, טל' 414069, 420702.

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

המחלקה לגיאוגרפיה

נפתחה ההרשמה לסימסטר שני תשמ"ז ללימודים לקראת התארים בוגר ומוסמך בגיאוגרפיה

בלימודי התואר הראשון
קיימת אפשרות להתמחות בגיאוגרפיה חברתית-כלכלית או בגיאוגרפיה פיזית.

בלימודי התואר השני
קיימת אפשרות להתמחות, בנוסף לעיל בפיתוח אזורי ועירוני.

בקשות בכתב יש להפנות אל המחלקה לגיאוגרפיה אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, עד ליום ה-15 לפברואר 1987. פרטים בטלפונים 057-664673, 057-664662.

לימודי הסימסטר השני מתחילים ב-8 למרץ 1987.

קורסים לספרדית

למתחילים ★ ממשיכים ★ מתקדמים

בבית צוותי אמריקה רח' דניאל פריש 1 ת"א
הקורסים מתחילים ב-3.2.87

ימי ההרשמה בתאריכים:
18.1, 20.1, 25.1, 27.1, 1.2
בין השעות 17.00–20.30

פרטים נוספים נא לפנות לטלפונים: 03-474427, 03-472451, 03-863205, 052-25518, 03-472451

המטרה:

- מתמטיקה בשיטת עמוס ערד
שיטת הלימוד הבלעדית המבטיחה את הבנת החומר ומגדילה את יכולתך להתמודד עם בעיות חדשות.
- קורסים ריאליים
בהדרכתו והנחייתו של
אורי גוטהלף,
מרכז לימודי המתמטיקה בתיכון רון.
- המורים המומחים לבגרות למבוגרים
אורי גוטהלף וצוות מורים מנוסים שהתמחו בהכנה לבגרות.
- כיתות ערב בכל המקצועות ובכל הרמות.
- שיעורי תיגבור חינם.
- הנחה לחיילים ושוטרים.
- קורס הכנה לבחינות פסיכומטריות.
בשילוב עם קידום 81

בגרות קיץ 87'

ההרשמה למועדי קיץ 87 נמשכת

המסגרת הבטוחה ביותר לבגרות
תיכון רון

רשת בתי הספר התיכוניים הגדולה בישראל בפיקוח משרד החינוך

האוניברסיטה העממית

עירית תל-אביב-יפו
מינהל החינוך והתרבות

רח' אנטוקולסקי 4 (כניסה מרח' אבן גבירול 108) ת"א, טל. 247896, 03-242460

לימוד לשם הנאה

לימודי בוקר וערב
הכוללים שעור שבועי בן שעתיים או שלוש שעות

בסמסטר ב' עומדים לבחירתך מבחר קורסים עיוניים ויצירתיים.

קורסים במדעי ההתנהגות:
* סדנא לביטוי יצירתי * יחסי אנוש * מודעות עצמית * פסיכולוגיה של המאה ה-20 * פסיכותרפיה * גרפולוגיה * הקהל שואל – הפסיכולוג משיב.

קורסים עיוניים:
* סדנא ללימוד מקורות ישראל * הכנה לבחינות מיון באנגלית באוניברסיטאות * סדנא לאנגלית מדוברת (פעמיים בשבוע).

קורסים בנושאי אומנות:
* ציור * רישום * גרפיקה שימושית * תחרה אומנותית * קרמיקה * אמייל אומנותי * צורפות-תכשיטנות * הדפס רשת * סידור פרחים.

פעילות גופנית:
* חינוך גופני * יוגה * ריקודי עם.

קורסים שונים במגוון נושאים:
* אמנות התאטרון * אמנות הקולנוע * מיומנויות ניהול * הצצה לעולם המסתורי של הודו * מחשבים.

ידיעון מפורט ניתן להשיג במזכירות האוניברסיטה העממית.

ההרשמה לסמסטר ב' מתחילה ביום ראשון 25.1.87
ההרשמה בימים א'-ה' מ-9.00-12.00, 17.00-19.00.

הלימודים מתחילים ביום ראשון 1.3.87
(האוניברסיטה העממית אינה מוסד להשכלה גבוהה ואינה מעניקה תארים).

תושבי ת"א בעלי תעודת תושב זכאים ל-20% הנחה.
כן ניתנות הנחות לאנשי כוחות הבטחון, גימלאים, נכי צה"ל, סטודנטים ומורים.

מבצע
סיוד חדרי מדרגות
סיוד בתים וצבע
עבודה נקיה
03-394356
052-449951

מודעות לימודים והכשרה מקצועית
ראה במוסף 7 ימים שער אחורי פנימי

מפעליים המלח בע"מ

לעבודה במפעלי ים המלח בסדום

דרוש:

עובד קרור ומיזוג אויר

לטיפול במערכות מרכזיות למיזוג אויר ולקרור תעשייתי.

על המועמד להיות בוגר בי"ס מקצועי־טכני במקצוע הקרור ובעל רשיון חשמל.

למועמד עם נסיון בתעשיה – יתרון.

מועמדים מתאימים העונים לדרישות מתבקשים לכתוב לראש יחידת המנגנון – סדום, ת.ד. 75, באר שבע 81400. ולצרף תולדות חיים, העתקי תעודות מקצועיות והמלצות ממקומות עבודה קודמים.

מפעלי ים המלח – לביטחון הכלכלי של ישראל

דרושים

נציגי מכירות

בעלי רכב פרטי

למפעל מזון במרכז הארץ

טלפון 08-436011

לחברת מור מחשבים בע"מ

דרושים

1. טכנאי/הנדסאי אלקטרוניקה

– אחרי צבא למתן שירות על מחשבי P.C.

וציוד היקפי – רישיון נהיגה – חובה!

2. אנשי שיווק בעלי רקע טכני

נא להתקשר לטלי – 03-730938.

כפר הנופש אשקלון

לעונת 87 דרושים עובדים בתחומים הבאים:

1. אנשי אבטחה
2. קבלה־והזמנות
3. בר ומזנון
4. חדרניות
5. מחלקת ספורט ובידור

דוברי השפות עברית + אנגלית או צרפתית. נא לפנות בכתב־יד בצרוף קורות חיים, נסיון עבודה קודם, המלצות ותמונה. ל: כפר הנופש אשקלון – הקטרוס 15 דיזינגוף סנטר תל־אביב.

לפרטים נוספים לפנות לדינה – 03-284206/7 תנאים טובים למתאימים.

– סודיות מובטחת –

לחברת יבוא תרופות

דרוש/ה

מנהל שיווק

בעל הכשרה ונסיון מתאימים בענף התרופות. דרושה ידיעה טובה באנגלית נא לפנות בכתב בפירוט קורות חיים לת.ד. 3316 ת"א – עבור מנהל שיווק

– סודיות מובטחת –

לעבודה במפעל בטון

דרוש באיזור פתח־תקוה

מפעיל

בוגר צבא, בעל רקע טכני ובעל רכב.

נא להתקשר: 03-9368165

דרוש

מתכנת מחשבים

כישורים דרושים:

חכרה יסודית של ה IBM-PC (כולל BIOS), ידע בשפות C ו־ASM 8086 שליטה בשפה אנגלית. ידע בתיקשורת, חכרת מדפסת ליזר, חכרת שוק תוכנות נויסחריות – יחשבו כיתרון. רצוי בעל יכולת לנהל פרוייקט.

טל: 03-664701 לבקש את דניס.

א. ארנסון בע"מ

חברה קבלנית לעבודות ציבוריות

דרוש

מהנדס ביצוע בכיר

לעבודה מידית באזור הדרום

* נסיון מוכח של 10 שנים.

נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים מפורטים לת.ד. 7051 חיפה.

לחברה לשיווק מיכון משרדי

דרושים

1. איש מכירות דינמי – הנושם חי ומצליח במכירות בעל השכלה תיכונית מלאה, הופעה נאה, נסיון מוכח במכירות ובעל רכב.

2. מקדמת מכירות בעלת השכלה תיכונית מלאה, ביטחון, כושר שיכנוע והופעה נאה.

פניות בכתב בצירוף קורות חיים יש לשלוח לת.ד. 241 תל־אביב 61002 עבור מכירות

למחלקת הסופרמרקט

דרושים

קצבים

בעלי נסיון מתבקשים לפנות למחלקת המנגנון, רח' אחד העם 9 ת"א, בין השעות 9.00–11.00 תנאים טובים למועמדים המתאימים

איגוד מקבלי גמלאות מגרמניה בע"מ

דרושים/ות

* **מנהלת משרד** – מנוסה ידיעת השפה הגרמנית הכרחית
* **עורך־דין** – דרושה ידיעת השפה הגרמנית
* **מנהל חשבונות** – סוג ד' דרוש נסיון רב, ליום עבודה מלא

לפנות טל. 03-659155/6 [illegible]

לדפי־זהב

מחלקת המשק

דרושים

1. שליח

– 5 ימי עבודה בשבוע, שעות עבודה: 07.30–16.30.

– דרוש רשיון קטנוע ורשיון רכב פרטי.

– השכלה של 10 שנות לימוד לפחות (רצוי בבי"ס מקצועי).

2. עובדת ניקיון

(לעבודות ניקיון קלות)

– 5 ימי עבודה בשבוע, שעות עבודה: 08.30–15.30.

– גיל – עד 45.

המעוניינים יתקשרו לגילה בטלפון 03-7532272 החל מיום א' בשעה 09.00

דפי זהב

מהנדס טקסטיל

בעל נסיון רב באריגה ומסחר מחפש תפקיד בעל אתגר בתחומי הני־הול וההנדסה (גם בענפי טקסטיל אח־רים, או תחומים אחרים)

בבקר – 03-814719

בערב – 03-482254

דרוש/ה

מתכנת/ת מנוסה

לתוכנות משחקים, גרפיקה, וחבילות תוכנה חינוכיות.

דרושה שליטה ב־C או PASCAL, על: ATARI 520 ST GEM וידיעת השפה האנגלית.

טל: 557-987 (052) לא בשבת!

למפעל תעשייתי בחיפה

דרושה

מנהלת חשבונות ראשית עצמאית

* נסיון בניהול חשבונות וצוות עובדים במשרה.

לפנות טלפונית: 04-666631, 04-664045, 04-660015.

פרוייקט חדשני מציע לך

קריירה חדשה

סוכנות ביטוח של ארגון גדול

מחפשת

מועמדים/ות בכל הארץ

העונים לדרישות הבאות:

* בעלי השכלה על תיכונית.
* גיל 30 ומעלה.
* נסיון בעבודה עם אנשים.
* כושר ארגון, שכנוע ושיווק.
* בעלי יוזמה ורצון עז להתקדם ולהצליח.

המועמדים שימצאו מתאימים יועברו תקופת הכשרה וישולבו בעבודה בתנאי זמן גמישים.

פנו בכתב יד, בפירוט קורות חיים ונסיון מקצועי לת.ד. 1469 תל־אביב 61014, עבור "קריירה".

דרוש: מנהל

לחיצוב ולציוד מכני במחצבה

באיזור בית שמש

תנאים טובים למועמד המתאים

03-9247343

דרושה

פקידה מוכשרת

עדיפות לסמבצי"ת בחיל אויר בעלת ניסיון בעבו־דה על מחשב

לפנות בשעות העבודה טל. 03-900955, 03-900643.

חב' מסחרית ארצית

מחפשת

למחסן באזור ספיר (ערבה)

מוכר – מחסנאי

הכישורים הנדרשים:

1. השכלה תיכונית או מקצועית.
2. לאחר שרות צבאי.
3. רשיון נהיגה.

עדיפות לתושב האזור.

נא לפנות בכתב בצירוף קורות חיים לת.ד. 478 באר־שבע 84103.

באזור תל־אביב

דרושים

רתכי צנרת שרברבים עוזרים לשרברבים

לעבודות צנרת

נא לפנות שרביב בע"מ טלפון 04-536234.

ראי טאק אלקטרוניקס בע"מ

למפעלנו בירושלים דרושים

* **טכנאי/הנדסאי** – למערכות הספק ממותגות
* **מלחימות לפס ייצור**
* **עובד הרכבה לפס ייצור**

טל. 02-635599, 02-669592/3

דרושה

מזכירה עצמאית

עם נסיון לנהול משרד, בעל־רית ושליטה טובה באנגלית ובתחום האלקטרוניקה מקום העבודה – רמת החייל טל. 03-488842

דרוש/ה

מנהל/ת עצמאי

עם נסיון קודם

ניהול מלא אפשר חצי משרה

מקום העבודה רמת החייל

טל. 03-488842

דרושה

מזכירה למנכ"ל

נסיון קודם של 5 שנים לפחות לפנות בכתב בצרוף קורות חיים והמלצות לת.ד. 53051 ת"א – לציין עבור מזכירה

רואה חשבון

דרוש

למשרד יועצי־מס

נסיון בעריכת מאזנים נוהלים וגבית עם משרדי המס. לצרף קורות חיים. בכתב ת.ד. 2561 ת"א מיקוד 61025

למשרד רואי־חשבון בת"א דרושה

מזכירה/ כתבנית

למשרה מלאה 330947

בישיבת בני־עקיבא

דרוש

מדריך

בוגר ישיבת הסדר,

תנאים טובים

052-29929

בערב 052-453134

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981

[illegible]

לחברת מיידס שיווק 1981 בע"מ

דרוש

בעל רקע טכני

פרטים טלפונים

03-909942

03-908521

לרשות שמורות הטבע

דרושים:

1. ביולוג מחוז אילת

דרישות: השכלה בביולוגיה, תואר שני ומעלה רצוי בביולוגיה ימית, רקע בטבע וידיעת הארץ.

תאור התפקיד: הנחיית הפקחים בנושאים מקצועיים: בצוע עבודות מעקב אחרי חי וצומח נשמרות במחוז: ליווי מקצועי של פעולות הרשות במחוז אילת; ייזום עבודות מחקר.

המעונינים יפנו לרשות שמורות הטבע למילוי שאלונים עד לתאריך 23.1.87 רח' ירמיהו 78, ירושלים

2. צפרים לסקר ציפורים באזור חצבה

לעבודה זמנית בחודשים פברואר־מאי 87 ועד בכלל.

ההוא ידע ויכולת בזיהוי ציפורי שיר ודורסים.

העבודה כרוכה בשהייה ארוכה בשטח.

לינה וכלכלה ינתנו ע"י הרשות.

המעונינים יפנו בכתב למחלקת כח־אדם ויציינו את הרקע בצפרות לא יאוחר מתאריך 23.1.87.

קרן קיימת לישראל

לקרן קיימת לישראל

דרושים:

מדריכים/ות לעבודה עם נוער במחנות קיץ בארץ

* בוגרי צה"ל עד גיל (30־28)
* בעלי הכשרה פורמאלית בתחומי ידיעת הארץ והדרכה חברתית כוללת.
* נסיון רב בהדרכת נוער בגילאי תיכון בתחומים הנ"ל.
* שליטה באחת מהשפות: אנגלית, צרפתית, ספרדית, איטלקית.
* העבודה במחזורים בני שבוע ימים בחדשים יולי – אוגוסט.

מועמדים/ות העונים לקריטריונים הנ"ל יפנו בכתב למחלקה לנוער. מדור ההדרכה, רח' צבי שפירא 11, תל־אביב ויוזמנו לראיון אישי.

תשמ"ז – קק"ל בת 85

לחברה העוסקת

בתקשורת בינלאומית

המרחיבה את שרותי התקשורת ומכניסה חידושים מהמפכניים ראשונים מסוגם בארץ!

דרושים

אנשי מכירות דינמיים

* בעלי הופעה נאה
* נסיון מוכח במכירות (עם המלצות)
* השכלה תיכונית ומעלה
* בעלי רכב

למתאימים, נא לפנות בכתב לת.ד. 44030 ת"א 61460 עבור "שיווק".

– סודיות מובטחת –

לקופת חולים "מכבי"

דרוש/ה

ביוכימאי/ת

תואר ראשון או שני, עדיפות לבעלי נסיון בשטח הקליני למשרה מלאה, ביפו.

לפנות לד"ר חנש טלפון: 03-812361

לעבודה במשרה מלאה או חלקית במסגרת ממלכתית

דרושים

מתרגמים בגרמנית ובערבית עם נסיון בתרגום חומר טכני.

מעונים מתבקשים לפנות לת.ד. 33136 ת"א מיקוד 6170 ולציין שם מלא, מס' ת.ז., מס' אישי בצה"ל, קורות חיים, כתובת ומספר טלפון.

רק פונים מתאימים יענו.

– סודיות מובטחת –

לעבודה בטחונית בחו"ל

דרושים קציני מילואים

* נתונים נדרשים: –
* ★ גילאי 24־35
* ★ שירות ביחידות שדה כלוחמים
* ★ השכלה תיכונית מלאה לפחות
* ★ ידיעה טובה בשפה האנגלית ו/או שפה אירופאית אחרת
* ★ כושר גופני טוב ובריאות תקינה

המתאימים ייצאו עם משפחותיהם לשליחות בת שנתיים בחו"ל, בקיץ 87

המעונינים העומדים בכל הדרישות לעיל, יפנו בכתב־יד לת.ד. 39350 ת"א מיקוד 61392 עבור ד.ס, ויציינו תולדות חיים ופרטים אישיים מלאים, כולל מס' ת.ז. וטלפון ורקע פיקודי / ניהולי.

– פונים מתאימים ייענו –

לצה"ל דרושים

עובדים סוציאליים

אקדמאים לגיוס לקבע

למעונינים יש להעביר קורות חיים לד.צ. 02149 – שלישות.

למזכירות בית ספר ערב בת"א

דרושה

סטודנטית – סמינריסטית

לעבודה בשעות 16.30 – 20.00 בימים א' – ה'.

בפרטים: בית ספר מישל"ב

טל: 03-263185-9.

מועצה מקומית נס־ציונה

האגף לשרותים חברתיים

דרושים

1. עובד/ת סוציאלי לטיפול משפחתי
2. עובד/ת סוציאלי לטיפול בקשיש

לקבלת פרטים נוספים נא לפנות לאגף לשרותים חברתיים.

טלפון: 08-470283.

ניסן קרופסקי

ראש המועצה

מאיר חברה למכוניות ומשאיות יבואני VOLVO בישראל

לאגף ציוד מכני כבד, טרקטורים ומנועים למוסך המרכזי

דרושים

מכונאי צ.מ.ה.

בעלי נסיון ויכולת עבודה בצוות

מקום עבודה: קרית אריה, פתח־תקוה

לפרטים: טלפון – 03-9230123-4-5

דרוש

טבח בעל הרמור

למסעדה צרפתית

03-265938 03-280761

קצין במילואים

אתה המחפש אתגר אישי, המעוניין בעיסוק בלתי שגרתי שבו תוכל לתרום ולהתפתח.

אם אתה בעל השכלה תיכונית מלאה לפחות וגילך 23–31

בוא והצטרף אלינו

אנו מציעים לך עבודה קבועה שבה תמצא:

* ★ תפקיד הכרוך במגע עם אנשים, המשלב בתוכו פעילות שטח.
* ★ עצמאות, עניין רב וסיפוק; אפשרויות לקידום וגיוון.
* ★ אפשרות לצאת כעבור שנים אחדות לשליחות בחו"ל ו/או ללימודים אקדמיים מלאים.
* ★ שכר ותנאי שירות טובים (לרבות רכב צמוד).

פנה נא אלינו לת.ד. 39848 ת"א, מיקוד 61398 עבור עימת. ציין מס' ת"ז וטלפון ופרט נא את תולדות חייך.

– סודיות מובטחת –

מתפנה

מנהל יבוא

עם נסיון וקשרים במזרח־הרחוק

ת.ד. 38827 תל־אביב

ארקיע arkia

דרושים/ות

דיילי/ות שירות לנוסע

למשרה חלקית ובמשמרות

תנאי קבלה:

* ★ בעלי/ות תעודת בגרות ולאחר שירות צבאי
* ★ גיל עד 27, בעלי/ות הופעה נאה
* ★ שליטה מלאה בשפות עברית ואנגלית (גרמנית ו/או צרפתית – יתרון)
* ★ מקום מגורים אזור גוש דן.

המועמדים שייבחרו יעברו במהלך חודש פברואר קורס שימשך כ־10 ימים.

לצורך קביעת ראיון נא להתקשר ביום א' 19.1 לטלפון 03-425556. יש להצטייד בפנקס שחרור מצה"ל ותמונה.

מוסד ממלכתי באזור תל־אביב

מחפש:

מנתח אותות

לנתוח מדעי של אותות פיסיקליים תוך שמוש בציוד מדידה חדשני מגוון וממוחשב ובשיטות מתמטיות והנדסיות מתקדמות.

* ★ העבודה נעשית במעבדה משוכללת, והתפקיד כולל שימוש בציוד מדידה אנאלוגי וספרתי מתקדם ובמערכות עיבוד ותצוגה ממוחשבות.
* ★ הנסיון מלמד שבעבודה זו מצליחים, ומוצאים עניין, בעלי כושר אנאליטי, תפיסה טכנית טובה וכושר ריכוז.
* ★ המשרה מוצעת לבעלי תואר ראשון או שני בפיסיקה, או במדעים מדוייקים.
* ★ נסיון קודם לא הכרחי, עדיפות לקצינים צעירים – אפשרות קידום.

מועמדים ישלחו קורות חיים ל"מנתח", ת.ד. 10248, ת"א (מיקוד 61102).

★ ★ ★

תלמה

לסניף המכירות המרכזי ברמת־גן

דרושות

מדגימות לקידום מכירות

באזורים: ראשון לציון, רחובות, חולון, אשדוד.

התעסקה הינה בהקף של ½ משרה ובימים א'–ה' בשעות אחה"צ.

המעונינות מתבקשות להתקשר לאייל טל: 03-7513277/8 בימים א'־ה' בשעות 09.00–12.00 לשם קביעת ראיון, או לפנות למשרדי הסניף: רח' היצירה 4 רמת־גן בשעות 09.00–12.00

רשת עמל

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל

בית מרכז חרשת, ת"א רח' קהילת קיוב 15

בית ספר תעשייתי "עמל"

מנועי בית שמש

ד.נ. האלה

טלפון: – 02-913062, 02-919307

דרושים מיד:

א. מדריך לעבוד שבבי – – משרה מלאה

ב. מחסנאי ואיש תחזוקה – – משרה מלאה

ג. מורה לחנ"ג לבנים – – משרה חלקית

מועמדים בעלי הכשרה ונסיון מתבקשים לפנות להנהלת ביה"ס

"עמל" רשת מכללות לטכנאים והנדסאים, בתי־ספר תיכוניים טכנולוגיים ומקיפים בתי־ספר לחניכים ובתי־ספר תעשייתיים נתיבים טכנולוגיים בהתיישבות ומרכזי הכשרה למבוגרים.

מגדל

דרוש

חתם / מקבל עסקים ראשי בביטוח חיים

הכישורים הדרושים:

* ★ השכלה גבוהה בכלכלה
* ★ נסיון רב בקבלת עסקים, בחיתום ובביטוח משנה.

השכר ייקבע לפי הכישורים.

נא לפנות בכתב לת.ד. 2970 תל־אביב 61028

---

indola

דרושות

דוגמניות נאות

לתצוגת שיער שתערך במלון "הילטון"

לפנות: שוקי זיקרי

טל. 03-5463470 03-5463470